

JESUH KHRIH BIATHLAM

(THE REVELATION OF JESUS CHRIST)

DR.BRIAN J.BAILEY

Òhen Khatnak

Biathlam Dal 1 nak

BIAHMAIÒHI

Òhen Khatnak

Biathlam 1:1-20

BIAHMAIÒHI

1:1-2 - *"Hi cauk hi Jesuh Khrih nih a phuanmi thil kong a si. Cu a phuanmi cu a um chom dingmi thil, Pathian nih a sal hna hmuhsak awkah a pekmi kha a si. Cu thil hna cu Khrih nih a sal Johan kha a hngalhter i, cu hngalhtertu ah cun a vancungmi kha a thlah i, Johan nih cun a hmuhmi bia le Jesuh Khrih nih a phuanmi biatak Johan nih a chim chinmi cu hihi a si."* "Revelation", "Biathlam" timi a sullam cu "hon", "phoih", "langhter" tinak a si.

Jesuh Khrih nih Matthai 24:36 ah a voi hnihnak a rat lainak kong kha hitihin a chim. "Asinain, cu ni le caan cu zeitikahdah a si lai, ti kha ahohmanh nih an hngal lo, Fapa zong nih a hngal hlei lo. Pa lawnglawng nih a hngalh." Jesuh Khrih a voi hnihnak a rat lai caan cu Pa, Pathian lawnglawng hi a hngaltu a si. Mi Fapa, Jesuh Khrih nih vawlei cung a rak um lioah hin hmanung bik a rat lainak kong kha tling tein phuanmi a rak um loh. Theih hngalhnak lei ah a òhang chin lengmang, vancung i a pa sinah a kai hnuah cun, zeizong vialte hi a hngalh thlu. Biathlam cauk hi a Pa nih Jesuh Khrih kha a pek i, cun vanmi pakhat nih Johan sinah a pek òhan.

Johan cu Pathian Tuufa tirh fialtu a donghnak bik a rak nungmi kha a si. Baibal thar ah hin cauk phun nga a òial. Johan thawngòha, Johan cakuat I nak le II nak le III nak le Biathlam

cauk hna an si. Johan cu hi cauk a rak hmuh lioah hin kum 90 a rak si. Cakuat pakhatnak ah hitihin a ti. (1 Johan 1:3) "Kannih kan hmuhmi le kan theihmi cu nannih zong kha kan in chimh hna, zeicahtiah cun Pa le Fapa Jesuh Khrih he hawikomhnak kan ngeihmi chungah khan nan i tel khawh ve nakhnga kan duh." Johan nih cun Pathian bia le Pathian lam theih khawhnak fimnak kha a ngeih. A nunnak a tlam a tlinnak bik dingah Biathlam hi a ngan bik a hmuhmi cu a si. Nutling patling a simi hna nih Pathian he an kal òi tikah thiannak taktak kha a um. Johan 8:31–32, "Kan cawnpiaknak kha nan zulh ahcun a ka zultu taktak cu nan si, biatak cu nan hngalh lai i biatak nih cun an luatter hna lai, tiah a ti."

Biathlam cauk chung tlangcung cawnpiaknak pasarih

Biathlam 1:3 "Hi cauk a relmi le hi profet bia a ngai i hi cauk chung i aa òialmi a zulmi cu lunglawmmi an si. Zeicahtiah hi thil viatle a tlin lai caan cu a naite cang." Hi bia hi a hmasa bik Biathlam cauk chung i lunglawmhnak ngan pi pasarih an òialmi chungah a si. A dang a tangmi hna kha cu Biathlam a ngan 14:13, 16:15, 19:9, 20:6, 22:7 le 22:14 ah kan hmuh. Lunglawmhnak nganpi, kan timi cu anmah le an òial ning hoih a um i, cu an kalning cio cun, Pathian nih a mi hna sinah pek a duhmi thluachuahnak kha lam tampi in hmuh khawh ding a um.

Genesis, Exodus, Leviticus, Numbers cauk le Deuteronomy cauk hna hi "Pentateuch" tiah an min kawh an si i, Deuteronomy 6:17:19 chung i nawlbia pahra kha an um dih. "Bawipa nan Pathian nawlbia le bia hngalhternak hna le a phunglam hna, an pekmi hna cu, fel tein nan ulh lai. Bawipa nih nan pupa hna sinah pek awkin chiat a ser i nan hmaiah

nan ral vialte a dawu dih hnanak ram òha cu, Bawipa nih bia a kam bangin nan luh i nan co nakhnga le nanmah caah aa relrem nakhnga, Bawipa hmai i a dik le a òha cu tuah tuah u.”

Salm nih a kan cawnpiakmi cu Pathian bia kha a nunpi pengmi hna le Pathian duh lomi a tuah lo i Pathian a hngal lomi hna sin zongah a tlongleng lomi hna thluachuahnak ding ca kha a si. Salm 1:1–3 kha zoh hmanh, “Miòhalo mi hna khuakhannak ah aa tel lo i misualmi hna lam zong a zul lo i Pathian a nihsawhmi hna sinah a òhu lomi cu thluachuakmi an si. An i lawmhnak cu Bawipa nawlbia tu ah khan a si i, cu nawlbia cu chun zan in an ruat. Tiva kamah a khomi thingkung, a caan hman tein a thei a tlai i a hnah a uai bal lomi bantuk an si. An tuahmi thil kip ah khua awng an tong.”

Profet hna i an rak chim bikmi bia cu ngaihchihnak le phungbia i kir òhannak kong kha a si ko. Isaiah profet nih Isaiah 56:1–2 ah hitihin a chim. Isaiah 1:18–20 zongah na hmuh rih lai. Bawipa nih a mi cu a thah hna i, “Nannah cu tuan ah kan khamh hna lai. Cucaah cun a dingmi thil le a hmaanmi thil kha tuah hna u. Sabbath ni a ul zungzal i a buar lomi kha thluachuahnak ka pek hna lai. Òhatlonak zehmanh a tuahlomi kha thluachuahnak ka pek hna lai,” a ti.

Baibal cathar chungah, hi bia hna cu duhungmi, Bawipa hrimhrim nih a phuan lengmangmi a si. Matthai 5:1–12 kan zoh tikah Bawipa Jesuh tlangcung cawnpiaknak pa 9 kan hmuh. “Jesuh nih zapi kha a hmuh hna tikah tlangcung ah a kai i cuka ah cun a òhu. A zultu hna kha Amah velchum ahcun an i pum, i a cawnpiak hna. Michambau kan si ti aa hngalmi cu lunglawmmi nan va si dah, vancung pennak cu nanmah ta a si. A òap a hrammi cu lunglawmmi nan va si dah, Pathian

nih an hnemh hna lai. Nun a nemmi cu lunglawmmi nan va si dah, Pathian nih an kamhmi hna kha nan co lai. Pathian duhnak tuah kha nan duhnak ngan bik i a chiami cu lunglawmmi nan va si dah, Pathian nih nan duhnak cu a tinter lai. Midang cungah zaangfahnak ngeih a hmangmi cu lunglawmmi nan va si dah, Pathian nih an zaangfah hna lai. Lungthin a thiangmi cu lunglawm mi nan va si dah, Pathian kha nan hmuh lai. Mi le mi karah remnak a ser tawntu cu lunglawmmi nan va si dah, Pathian nih ka fa, tiah an ti hna lai. Pathian nih tuah u a timi tuah ruangah hremnak a ingmi cu lunglawmmi nan va si dah, vancung pennak cu nanmah ta a si. Nannah cu ka zultu nan si ruangah mi nih an in nihsawh hna i an in hrem hna i lih a phunphun an in puh hna tikah, nan caah lunglawmh awk a va si dah, nan lung i lawm u law, nan tha nuam ko uh, Zeicahtiah vancung khua ah laksawng tapi chiahpak nan si ko. Cu bantuk cun pei nan hlan i a rak ummi profet hna kha an rak hrem hna cuh."

Atu cu Biathlam i a hmasa bik cawnpiaknak ah kal hna u sih, lam tapi in a dang nakin a sang, a oha deuh. A hmasa bik ah, Bawipa nih hi profet chimchung bia a rel le a ngaimi vialte hna cungah thluachuahnak um ko seh a ti. Hika zawn lawnglawng ah, Baibal ca chungah, Baibal ca a relmi hna mi kip sinah thluachuah "Aamahkhannak" a um kha kan hmuh. Bawipa Pathian nih thluachuah vanluhnak hmuhnak ca lawngah Baibal ca rel le theih hi a chimmi a si loh. Rel sawhsawh awk le theih sawhsawh awk hrimhrim zongah Baibal ca cu rel ding a ti.

Biathlam cauk cu profet chimchungmi bia kha a si ko i, Profet a nganmi le a hmehmi hna i an rak chimmi he aa pehtlaimi lawngte kha a si ko. Baibal cahlan chungah, hlan profet hna

nih, caan donghnak thil pipa a cang hnga dingmi tampi kha a phunphun in an langhtermi a si i, an rak chimmi cu, artlang in tampi hmuh an si ko.

Hi cauk chungah chimhhrin cawnpiaknak bia a um i, i cinken peng dingmi bia an si. "Hi cauk a relmi le hi profet bia a ngai i hi cauk chung i aa òialmi a zulmi cu lunglawmmi an si. Zeicahtiah hi thil vialte a tlin lai caan cu a naite cang." Biathlam dal 22:9 zongah a chim òhan rih, "Sihmanhsehlaw a ka thawh i, tuah hlah. Kei zong nangmah bantu kin sal ka si ve ko. Na unau profet hna le hi cauk chung i a òialmi bia a zulmi na unau hna bantu kin sal ka si ve ko. Pathian tu bia ko," a ti.

Biakchawnhnak

Biathlam 1:4 kha zoh hmanh, "*Asia peng chung i a ummi Khrihfabu pasarih kha Johan nih bia kan cah hna. Atu i a um liomi le a rak um cangmi le a um lai ding a simi Pathian le a bawiohutdan hmai i a ummi thlarau pasarih le Jesuh Khrih nih vel le daihnak in pe ko hna seh.*" Canglinak nih hin Asia Khrihfabu sarikh kha a langhter. Tu chan careltu hna nih cun theih awakah, Asia timi cu Rom pennak chungah a rak ummi, a si i nitlaklei i a ummi, nihin i Turkey an timi ram hi a si.

Khrihfabu pasarih an rak timi hna cu tirh fialtu Johan nih a nun lio hnu deuh pi i, a rak zohkhenhmi hna kha an si. A veh hna i a tlawn hna, Profet Samuel nih Israel khuapi tampi hna kha a rak tlawn bantu k hna phun kha a si ve ko. 1 Samuel 7:15–17 kha zoh hmanh, "Samuel nih Israel mi cu a nun chung vialte bia a ceih hna. Cun kum fate in Bethel, Gilgal le Mizpah cu a tlawn diahmah lengmang hna i, hi khua dihlak ah hin

Israel mi kha bia a ceih hna. Cun a inn umnak a si caah Ramah ah a ra kir tawn i, khika zongah Israel mi kha bia dingin bia a ceih hna. Cun khika ah Bawipa caah biakoheng pakhat a ser."

Hi Khrihfabu pasarih hna cu Biathlam 1:11 chungah kan hmuh hna. An minte in rel khawh an si. A ka thawh i "Na hmuhmi kha òial law, na òialnak cauk cu Khrihfabu pasarih kha kua hna. Cu Khrihfabu hna cu Efesa khua le Smarna khua le Pergamum khua le Thiatira khua le Sardis khua le Filadelfia khua le Loadisia khua i a ummi kha an si," tiah a ti.

Asia ram chung Khrihfabu pasarih kong kha an chim hnuah, Johan nih Baibal Cathar i hlan phung biakchonhnak "veel" khan a chonh hna. Biathlam 1:4 kha zohhmanh, 'veel' kan timi cu Pathian nih vawlei cungin vancung lei i khual kan tlawm lioah dawnkhantu harnak tapi le heh ti i zuamnak kan herh i teinak ca zongah a herh ti i a kan pekmi a si. 'veel' kan timi cu kan phutlomi pi khi a si i, Bawipa hmai i toidornak he kan kun i kan hmuhmi a si.

Johan zong nih daihnak he a biakchonh ve hna. Daihnak timi cu Bawipa Jesuh nih a thawhòhan hlan le a thawhòhan hnu i a zultu hna sinah a rak hmanmi upat peknak bia a si. Daihnak kan timi cu a man a sunglawi tukmi bia a si i, ram kip nih, miphun kip nih, khuaza kip ah an kawl ciomi a si i, a hmumi cu an tlawm. Johan thawngòha 14:27 ah Jesuh Khrih nih hitihin a chim, "Daihnak kan chiahtak hna, keimah daihnak cu kan pek hna. Vawlei nih an pek hna bantukin kan pe hna loh. Lung rethei le vansang au in um hlah u. Nan thing zong phang hlah u." Filipi 4:6-7 ah Paul nih Filipi zumtu Khrihfa hna sinah hitihin a chim rih. "Zei thil kong hmanh ah lung rethei in um hlah u. Thla nan camnak ah Bawipa cu nan herhmi kha hal u

law nan hal tikah lunglawm tein hal zungzal u. Cun Pathian daihna, minung hngalhnak a lonhtu nih cun, Khrih Jesuh chungah nan lungthin le nan ruahna cu himte in a chiah lai." Daihna cu Daihna Siangpahang Fapa sinin a rami a si i, a dawtmi a fale hna sinah a pekmi hna a si. Daihna cu miding mi hna sinah pekmi a si.

Hi biakchonhnak phung cu a si liomi, a rak si cangmi le a si laimi a hngaltu Pathian sin in a rami a si i theih peng awkah a tlakmi a si. "Atu a si liomi le a rak si cangmi le, a si laimi a hngaltu Bawipa Pathian kong cu hngalh awkah a biapi tuk. Biathlam cauk dihlak kan zoh tikah hi Bawipa Jesuh nih a chimmi bia hna hi, a phunphun in nawlh òhan le chim an si. Hi thil he pehtlai in fianter taktakmi a um. Mi Fapa nih zeizong vialte um hlan i a rak umnak, a thawhòhannak le a rat òhan lainak kong kha fak piin chim a si. Nihin ah Jesuh Khrih cu a nung ko.

Hi thil hna he pehtlai in tehte a khangmi, minung pahnih asilole pathum an um i an bia cu an fehtermi a si i, Pathian thlarau pasarih sinin a rami biakchonhnak zong kha a um ve. Isaiah 11:2 kha zoh hmanh. "A mi kha a uk khawh hna nakhnga Bawipa òhawnnak nih amah cu fimnak le hngalhnak le thiamnak a pek lai. Bawipa duhnak kha zeidah a si ti a hngalh lai i Bawipa cu a òih lai." Hi Bawipa Pathian thlarau pasarih hna nih, minung hna sinah thiang thlarau rianòuanak kha an karh an òhanchoter lai.

Biathlam 1:5 kha zohhmanh. *"Jesuh Khrih cu zumh awk a tlakmi tehte, hrin hmasa bikmi Fapa thihnak in thawhter a simi a si i, vawlei cung siangpahrang hna a uktu zong a si fawn. Kannih cu a kan dawt i, a thihnak thawngin, kan sualnak*

chung khan a kan chuah. " Jesuh Khrih cu a hman bikmi tehte a si. 1 Timote 6:13 ah khan, Paul nih hlan deuh kum tampi lioah khan ca a rak kuat mi a um. "Zeizong vialte nunnak a petu Pathian le Pontias hmaika ah aa phuangmi Khrih Jesuh hmaiah nangmah cu hitihin nawl kan pek."

Jesuh Khrih cu thihnak in a thoohan hmasa bikmi a si. Kolose 1:18 ah hitihin a chim òhan. "Khrih cu a pum a simi Khrihfa mi lu kha a si. Khrih cu fatir, thihnak in thawhter hmasa bikmi kha a si, thihnak in thawhter a si cu zeizong vialte ah hin pakhatnak a si zungzal nakhnga caah a si. 1Korin 15:20 zongah Paul nih a chim òhan rih, "Khrih cu thihnak in thawhter a si i, cucu thihnak chung i aa hngilhmi hna zong kha thawhter an si ve lai tinak aamahkhan a si." Bawipa Jesuh nih thihnak cu a tei cang.

Jesuh Khrih i a lianngannak, a sunparnak le a nawlIngeihnak kong kha Johan nih hitihin min a pek. "Vawlei cung siangpahrang vialte i an fapa." Hi upatpeknak min kan zoh tikah Jesuh cu vawlei cung siangpahrang vialte nakin a san deuhnak kha a fianter. Bawipa Jesuh cu siangpahrang i siangpahrang a si i, vawlei cung bawi vialte hna pengtu, uktu kha a si. Johan nih Jesuh Khrih nih a kan dawtnak kong kha a fianter. Johan thawngòha 13:1 ah hitin a um. "Atu cu lanhtak puai lai ni kha a si cang. Jesuh nih hi vawlei hi kaltak i a Pa sin kal lan kha a phan cang ti ah a hngalh. Hi vawlei cung a ummi a mi kha a dawt zungzal hna i annih cu a dongh tiang hrimhrim in a dawt hna." A herh taktakmi a um lio caan hmanh ah, a ngeihmi vialte kha a zultu kha a pek ko hna. Mah cu dawtnak taktak cu a si. Dawtnak nih khan, zeizong vialte pek awkah a hneek.

A donghnak bik ah, Johan nih Jesuh i kan ca hrang i a raithawinak a kan pekmi a san zia kha a chim. Khrih nih kan ca hrangah a thi lawng kha a thle loh, Kalvari tlang in a luangmi, a sunglawimi a thi in kan sualnak vialte kha a kan òawlpiaak. 'Òawl' kan timi hi 'luat', 'thlah' ti zongin a sullam leh khawh a si. Bawipa nih a thi in a kan òawl i, hawrhra bantukin a kan ranter. Isaiah 1:18 ah a thisen in sualluatnak kan hmuhnak kong kha a um.

Biathlam 1:6 ah, *"A Pa, Pathian le a Pa rian kha tlangbawi bantukin a òuantu dingah Siangpahrang phun ah a kan ser."* cu Jesuh cungah cun sunparnak le òhawnnak kha zungzal in zungzal tiang um camcin ko seh. Amen." Johan nih Pathian sinah Siangpahrang le tlangbawi si awkah, an kan thianternak cu a si a ti i biatak hi a um sawhsawh mi a si loh. Israel tefa hna caah a hlanpi in a rak ummi a si. Bawipa Pathian nih Israel tefa hna sinah Exodus 19:6 ah hitihin a rak chim. "Nannih cu tlangbawi bantukin ka rian a òuanmi, mipun nan si lai i keimah sin i pekchanhmi nan si lai a ti, tiah chim hna. Cucu Israel mi cu na chimh hrimhrim hna lai a ti." Bawipa Jesuh cu Siangpahrang a si lengah, Melchizedek hnu i tlangbawi a si. Cu a si caah thlarau lei i Siangpahrang tlangbawi si kha a kan duhmi a si. Biathlam 5:9–10 kan zoh ahcun fiang chin in kan hmuh khawh.

Biathlam 1:7 kha zoh rih u sih, *"Zohhmanh u, khuadawm sinah khin a ra lio! Mi kip nih an hmuh lai, a hnak chuntu hna zong nih khan an hmuh lai. Cun vawlei cungmi vialte cu a cung i an rak tuahmi kha i ngaichih in an òap lai. Cu ti hrimhrim cu a si lai! Amen."* Jesuh Khrih a voi hnihnak a rat lainak kong pakhat zong Daniel 7:13 ah kan hmuh. Khuadawm cungin a rat lainak kong kha a si. Mi kip nih an hmuh lai. A

thlithup in a ra lai loh. Baibal cathiang chungah hi kong cu atu le atu a nolh mi a si. Matthai 24:30 zongah hitihin a um rih, "Cun mifapa hmelchunhnak kha van ah a lang lai; khi tikah vawlei cung mipfun vialte kha an òap lai i, mi fapa cu lianngannak le sunparnak he vancung i a rat kha an hmuh lai."

Jesuh Khrih a thawhòhannak ni 40 hnuah khan, a voi hnihnak a rat lainak hmanthlak kha kan hmuh. Lamkaltu 1:9–11 kha kan zoh lai. "Hi bia a chim dih in an hmuh hngante ah cun vancung ah a kai. Cun minmei nih a hun phenh i an hmu kho ti lo. Annih nih a liam riahmah kha an cuanh ko lioah cun, puan rang aih in minung pahnih an pawngah cun chikkhatte ah hin an rung dir i, Galilee mi hna zeicahdah van lei zoh in nan dir ko? Nan sinin van ah a kaimi Jesuh hi, van ah a kai nan hmuh bantukte hin a ra kir òhan lai," tiah an ti hna.

Hiti phun in Jesuh Khrih cu vawlei cungah a rak kiròhan lai. Vawlei chuahtak in van ah cun a kai. Hi ruang ah hin, a rat òhan lainak thil tampi kan hngalh. Khuadawm (chum) cungin a ra lai. Lamkaltu 1:12 ah kan hmuhmi ah, Bawipa Jesuh cu Olive tlang in van ah a kai. Zakhariah 14:4 ah kan hmuh bantukin, Olive tlang kha a ke hrimhrim nih a tongh òhan lai. Mi kip nih an hmuh lai. Amah cu khoika paohah a um khomi a si caah vawlei cungmi vialte nih an hmuh lai. Zachariah 12:10 nih a chim cang bang, a hnak fei chuntu hna zong nih khan an hmuh ve lai. "Sihmanhsehlaw David ciruang hna le Jerusalem khua i a ummi hna cungah cun zaangfahnak le zawnruahnak thlarau kha ka thlet lai. Khi tikah an rak ka chunhmi keimah kha an ka zoh lai i, mi nih an fa ngeihchunte an òah bang le an fater an òah bangin an ka òah lai." Salm 22:16, Isaiah 53:5 zong zoh khawh an si ve hna.

A hramthawk le a donghnak (The Alpha le Omega)

Biathlam 1:8 Bawipa, Pathian nih, *“Kei cu Alpha le Omega ka si,”* a ti. Cu Pathian, a um liomi le, a um cangmi le a um laimi cu, zeizong vialte Siangpahrang Bawipa a si. Jesuh Khrih hrimhrim nih *“Alpha le Omega”* ka si a ti. Krik cafang a thawknak hi *“Alpha”* a si i, a donghnak bik cafang hi Omega a si. Hi cafang hna nih hin, Bawipa Pathian cu zeizong vialte i a hramthawk le a donghnak a sinak kha a chim. Filipi 1:6 zongah Paul nih hitihin a chim, *“Cucaah cun, nan chungah hi rian òha a thawktu Pathian nih, Khrih Jesuh Ni ah, hi rian cu a lim tiangin, a òuan zungzal lai.”*

Bawipa cu Alpha le Omega a hramthawk le a donghnak a si caah, Amah nih kan cahrang i, rian a thawkmi cu a lim ko lai tiah kan zumh. Hebru 12:2 ah a um bantu kin, *“Amah cu kan zumhnak a limtu ding le kan konglam a òialtu cu a si.”* Pathian nih vawlei ser hlan i a rak ruah cangmi kha cu, ram ca a si zongah, pumpak ca a si zongah, thei òha tlai dingin a tlinter ko lai. Mah nih cun kan nunnak caah fak piin hmunhma a lak. Pathian lungput ning cu aa thleng kho lomi a si caah, zumhnak in David he hitihin kan ti khawh. Salm 138:8 *“Na ka kamhmi thil vialte kha tlinter ko hna. Bawipa na dawtnak cu zungzal in a fek ko. Na thawk ciami rian cu lim ko.”*

Bawipa nih a um liomi le, a rak um ciami le a um laimi cu ka si a ti. Biathlam chung i hi ti, hi bia hna chim nolh òhan lengmangmi hi thil tetuai a si loh. Hiti thil a um lengmangmi nih hin Jesuh Khrih a voi hnihnak a rat lainak kong lawng si loin, Khrih le Khrih ralchantu an kong a fiantertu a hung si rih.

Biathlam 17:8, 11 kha zoh hna u sih, Na hmuhmi sahrang kha hlanah cun a rak nung, asinain atu cu a nung ti lo, rawhralnak a phak hlanah dongh hngal lo khur khan a hung chuak lai. A ralkahmi bia in kan chim ahcun, Jesuh Khrih tu cu chum cung in a ra lai.

Bawipa cu a liannganmi Pathian a si, asinain Khrih ral chantu cu minung a si i, Biathlam cauk an rak òial hlanah khan a rak um cang. Biathlam 13:18 nih, Khrih ralchantu cu minung a si lai a ti. "Hika ah hin fimnak hman a hau. A fimmi paoh nih cun, sahrang nambar cu an tuak khawh ko lai, zeicahtiah cu nambar cu mi pakhat min ca i hmanmi a si. Cu min nambar cu ZARUK SAWMRUK PARUK a si."

Isaiah 14:12–15 nih Satan cu vanmi lakah a liannganmi a si i, hmasa i a min cu 'Lucifer' a si. Isaiah 14:16 zong nih a sualmi pa a ti. 2 Thessalon 2:3 ah, ahohmanh i hlenter hna hlah u. Zeicahtiah cu ni cu donghnak ral thawhnak a phanh hlan le hell kal ding a simi Miòhalopa a chuah hlanah cun, a phan lai lo. Jesuh Khrih nih Khrih ralchantupa a voi hnihnak a rat i a hrawhral tik le hell i a thlak tikah cun, ram kip nih hitihin an chim lai. "Hi mipa hi vawlei a ser i a hninhertu le siangpahrang pennak vialte a hnintu a si ko lo maw?" Isaiah 14:16 kha zoh hmanh.

Biathlam 1:9 *"Kei cu nan unau Johan kha ka si. Jesuh ah kan i pehtlaihna thawngin hremnak nan innak ah ka ing ve, nan umnak a pennak chungah khan ka um ve i temhinnak nan inmi kha ka ing ve. Pathian bia ka chim ca le Jesuh nih a phuanmi biatak, ka phuan ruangah Patmos tikulh ah khan an ka chiah."* Johan nih a ca a relmi hna sinah khan a sining ai phuang. Amah cu upat pekmi tirh fialtu a si nain, Pathian

innchunghurkhar hna sinah cun nan unau tiah amah hrimhrim nih a ti. Mah hrimhrim nih, aho ruahnak theih fiangmi a si kha a langhter. Profet Ezekiel nih a rak chimmi bantuk a si. Hiti hin a chim, "An òhutnak hmun ah ka òhu ve." Ezekiel 3:15 bia dang in kan chim a si ahcun, mi hna sin i Pathian rian a òuannak kha a fianter i, cun an herhmi ah mah mi hna he pehtlainnak kha a tuah khawh.

Johan nih harnak caan ahcun an hawikom ka si a ti. Harnak caan a chuah ahcun Johan cu khual um in a um bal loh. Baibal cathar chung i Khrihfabu hna cu harnak in an i thawk i, a hnu bik Khrihfabu hna zong harnak nganpi tawnnak in an dong ve ko. Lamkaltu 14:22 ah hitihin an kan chimh. "Pathian pennak chung luh awkah hin harnak tampi kan ton a hau." Cherhchan lak kan duhmi cu 'Lystra' khua i Paul lung in an chehnak kong kha a si ko. Baibal cathar i mithiang mi hna hi, zeitindah Pathian pennak chungah an luh khawh? Harnak le serhsatnak tampi he an lut.

Serhsatnak taktak Jesuh Khrih ralchannak cu a ra lengmang rih lai. Marka 13:19 ah hitihin Jesuh Khrih nih a ti. "Zeicahtiah hi a tlung dingmi harnak hi Pathian nih vawlei a ser hramthawk in atu tiangah a um bal lomi thil, òih a nung bikmi harnak a si lai. Hmailei zongah cu bantuk cu a um ti lai lo." Johan nih Biathlam cauk hi harnak le tuartemnak a tam lio caan ah a hmuhmi a si. Atu lio Khrihfami zong nih hihi kan hman khawh ve. Hihi harnak le tuartemnak a um lioah hin, mithiang mi hna nih an nunnak ca i, a ngan bikmi biathlam kha an hmuh khawh.

Jesuh Khrih nih thinfual lungsaunak he, a pennak chungah, na hawi òha a si. Krik holh in lungsau timi cu "hupomone' ti

a si i a sullam cu a fekmi le tuartemnak in, teinak ti a si. Hi bantuk lungsaunak nih hin tuartemnak pi kha sunpar lianngannak ah a thlen khawh. Vancung pennak lam cu in khawhnak lam hi a si ko. Hi in khawhnak cu Khrih minung ah kan hmuh. Amah hrimhrim nih a donghnak tiang a tuar. Matthai 24:13 ah hitihin a chim. "A donghnak tiang a ing khomi hna nih, khamhnak kha an hmuh lai," Mah hi ni hmadung bik Khrihfabu caah hman ding a si, zeicah kan ti ahcun hi bia cu Jisuh Khrih a voi hnihnak a rat hlanah hman awk ah rak chim chungmi a si.

Vawlei cung i Jesuh Khrih a hnu bik i a nunnak caan cu "a muih bik lio caan" kha a si. A donghnak bik zarh Zisuh Khrih a nunnak le a rianuannak cu, ni hmanung bik Khrihfabu hna kalning bantuk kha a si ve. Amah cu a tuartem bu bik a si bang, a um bal lomi, a cungnung bik sunparnak kha a hmuh ve. Vailam cung i teinak a hmuhmi cu a sang bik teinak a si. Mah hi cu teinak taktak kha a si i, ral tuk teinak sawhsawh bantuk a si loh.

Biathlam cauk cu Johan chan lio Khrihfa mi a rak tuartemmi hna, hna ngamnak petu a si i Pathian mithing mi hna zungzal serhsat a ingmi hna ca zongah a si, hmadung bik Khrihfabu ca zongah hman bik dingmi a si. A hnu bik Pathian le Khrih nih Satan le Khrih ralchantu, hlen thiam profet hna le a hman lomi Khrihfabu an tei tik hna ahcun, Biathlam cauk nih hin ceunak chung i kan kalnak ding kong kha fiang tein a kan chimh lai i, teinak taktak kha kan hmuh lai. Zeitluk a hmanmi thil dah Jesuh he cun a si te lai?

Biathlam 1:10, *"Zarhpi ni ah thlarau nih a ka tlak i ka hnulei in aw thangpi pakhat kha ka theih, cu aw cu muko aw thawng*

bantuk a si.” Bawipa ni cu Zarhpini hi a si ko. Khrih thihnak in a thawhohannak ni a si. Baibal Cahlun i Zarhpi ni cu Zarhte ni hi a si i, Baibal Cathar tu ah cun Zarhpi ni hi a si. Zarhpi ni cu zarh khat chung i a hmasa bik ni le ni riatnak ni kha a si. Nambor pariat nih nunnak thar a hmuhsak. Pathian nih a tinhmi i phung thar le a hramthawknak ti zong a si. Khrihfabu chan aa thawknak cu Jesuh Khrih vailam cung i a thihnak le a hnu i a thawhohannak khan a si.

Biathlam 1:11, A ka thawh i *“Na hmuhmi kha òial law na òialnak cauk cu Khrihfabu pasarih kha kua hna! Cu Khrihfabu hna cu Efesus khua le Smarna khua le Pergamum khua le Thiatira khua le Sardis khua le Piladelfia khua le Laodisia khua i a ummi kha an si.”* Khrih cu *“Alpha le Omega”* a hramthawknak le a donghna a si. Dal khatnak ah voi hnih aa hmang i Biathlam 21:6 le 22:13 chung zongah a um òhiamòhiam rih.

Pathian bia cu nolh lengmang le chin uar dingmi a si ko. Genesis 41:32 ah *“Josef nih hitihin a chim, Faroah nih voi hnih tiangtiang in na manh cu, hi thil hi Pathian nih a ruah cang i a rauh hlan ah a tlunter lai tinak caah a si.”* Rom 9:28, *“Zeicahtiah Bawipa nih vawlei cu a dihlak in bia a ceih lai,”* a rak ti. Filipi 1:6 *“Cu caah cun, nan cungah hi rian òha a thawktu Pathian nih Khrih Jesuh Ni ah, hi rian cu a lim tiangin a òuan zungzal lai.”*

“Na hmuh mi kha ca in òial law, Khrihfabu sarih sinah khan kua hna.” Mahhi Johan kha biathlam cauk òial dingah an fialmi a si. Hi Pathian rianòuannak ca i caòialtupa nih chiti thuhnak le veel, thuam, le timhnak nganpi rian a lak. Solomon nih Salm 45:1, ah hitihin a chim, *“Hi hla siangpahrang ka puah*

ah hin, ka lungthin cu holh dawh in a khat. Ka lei cu caoial thiammi cafung bantuk a si." Thiang Thlarau chiti thuhnak tangah ca kan oial tikah, ka lungthin cu mei bang a kang.

Biathlam 1:12–17 ah, Johan nih Jesuh Khrih biathlam thar kha a hmuh. Jesuh Khrih i a tlinnak biathlam a si. Kum thum le a cheu kha cu Johan nih vawlei pumsa sining in a hmuhmi a si i, atu ah cun Khrih a tlingmi a sinak, a sang deuhmi biathlam kha a hmuh. Hmanung bik zanriah an ei lioah, Johan nih Jesuh òang kha a hngatchan, asinain atu cu biathlam thar a hmuhmi nih Jesuh kehram ah tluk i mi thi bantukin um kha a fial. Jesuh Khrih a langhnak he pehtlai in thil tampi a um. Vancung khua ah cun ceunak in thil tah a si lai. Pathian sui òhutdan, pakhat nih a vun naih deuh le, a ceu deuhmi le a òhawng deuhmi sunparnak ah a cang.

Lianhngan sunparnak a ceunak nih kan thlarau òhanchonak kha a hmuhsak. Khrih nih a sunparnak kan hmuh khawh nakhnga dingah a tawkza in a langhter Exodus 34:33–35. Johan nunnak kan zoh tikah, Jesuh minung a si i aa dawhnak a phuan pengmi kha kan hmuh i, cu bantuk cun kan si ve awk a si.

Johan 14:21 ah Khrih nih a dong bal lomi le a karh pengmi biathlam amah pumpak le sining in theihthiamnak a kan pek. "Ka nawlbia kha a cohlang i a zulmi paoh cu keimah a ka dawmi kha an si. A ka dawmi cu ka pa nih a dawt ve hna lai. Kei zong nih ka dawt ve hna lai i an sinah kaa phuang lai," tiah a ti. Kaa phuang lai a ti tikah "hlang ko in phuan le hmuhsak" kha a si ko. Bawipa a dawhnak le a sining chim phuanmi nih hin a nawlbia ngaihnak lam ah a kan hruai.

Caan khat ah Bawipa hrimhrim nih kan sinah a hung lang, a thleng khomi òhawnnak le cu òhawnnak karhter awkah, kan chung i a ummi Khrih a min le a zia in a lang. 2 Korin 3:18 ah hitihin a ti, "Cuticun sunpar chin lengmang in amah lo chin lengmang ah thlen kan si i cucu thlarau a simi Bawipa rianòuannak cu a si." Sunparnak pakhat in a dang sunparnak ah a kan kalpitu cu Thiang Thlarau a si. Mi zeipaoh kan si ah Khrih dawtnak le ziaza biathlam ah kan òhan peng ding a si. A caan caan ah thlarau mit in amah kha kan zoh tikah, mahhi cu a fiangmi a si.

1 Johan 3:2 ah hitihin a um, "Ka dawtmi ka fale hna, atu hin kannih cu Pathian fa kan si cang, asinain ze kan lawh lai bel a fiang rih lo." Biathli a thlengmi kha hika ah hin kan hmuh. Jesuh Khrih dawhnak kha kan zoh bang, kanmah zong amah bantukin kan i thleng ve lai. Kan lungthin in kan ruahmi bantuk te in a si ko lai. Òhuro mit bantuk mit kan ngeih i amah kha kan zoh ahcun, amah kha kan hmuh bantukin, amah bantuk kan si ve ko lai.

Biathlam 1:12–13 ah hitihin a um. *"A ka chawntu cu a hodah a si hnga tiah ka hun i mer i cu ka ah cun sui mei vannak pasarih ka hmuh hna. Cu mei vannak hna lakah cun minung a lomi pakhat a dir i a kemit phiak in angkifual aa hruk i a tai ah sui taisawm pakhat aa somh."* Johan nih, Khrih nih khan tlangbawi tuam in a tuamh i a ke in a òum kha a hmuh. Biathlam 19:8 "Hi thilpuan cu ladawh ngaimi in an tah i, dinnak kha a langhter." Cuticun Jesuh Khrih nunnak velchum cu dinnak in a khat. Sui taisawm kan timi nih hin Pathian rianòuannak le zungzal huham ngeihnak kha le hmunhma le minung pakhat i ziaza kha a langhter. Hi thil hna hi Pathian ngeihmi an si i, sui cu Pathian sinak le Pathian sining

hmelchunhnaak a si, taisawm nih cun biatak le felnaak kha a hmuhsak. (Isaiah 11:5) kha zoh hmah.

Biathlam 1:14– *“A sam cu tuuhmul bantuk a si i, hawhra bantukin a ngo i, a mit cu mei bantukin a alh.”* Sam par timi nih hin fiimnaak a hmuhsak. Kolose 2:3 ah hitihin a um. Jesuh cu Pathian fimnaak le hngalhnak a thupmi hunnaak tawh a si. A mit hna cu mei alh bantuk an si. Mah nih hin Khrih òhawannaak a hmual kha a hmuhsak. Jesuh nih mi pakhat dinnak kha a zoh i, aa thupmi thil hna kha ceunak sinah a rak put.

Biathlam 1:15 *“A ke cu somei chungah an tit i tleu tein an hnormi dar bantukin a tleu i a aw cu tisawr nganpi thawng bantuk a si.”* Dar nih biaceihnaak a hmuhsak. Dar cu a thleng kho loh. A ke i daar nih khan bia ceih lengmangnaak le Khrihfa mi hna kalnaak i a fekmi nunzia òha kha a hmuhsak. Khrih cu nizan, nihin, le a zungzal aa khat ko. Cu bantuk thil cu ziaza kong ah a um kho loh. Pathian thil ti khawhnaak cu aa thleng kho loh.

Ti nih nunnak kha a hmuhsak. Jesuh nih Johan 6:63 ah hitihin a chim, “Nunnak petu cu Pathian Thlarau a si, minung òhawannaak hi cu zehmanh a òhahnem loh. Nannih kan chimh mi hna bia hi thlarau le nunnak an si.” Salm 29:3 Khrih nih bia a chim tikah, a bia hna cu ti tampi thawng bantuk an si.

Biathlam 1:16, *“A orhlel kut in arfi pasarih aa put hna i a kaa chungin kap hnih a harmi nam a chuak. A hmai cu chun lai ni ceunak bantukin a tleu.”* Bawipa kaa chung i a chuakmi vainam nih a sawh mi cu khulrang le felfai tein a òialmi Pathian bia kha vainam ah a tahchunhmi a si.

Efesa 6:17 ah, Pathian bia cu "thlarau vainam" a si a ti. Hebru 4:12 ah hitihin a um, "Pathian bia cu a nung i a òhawng. Kap hnih har vainam nakin a har deuh. Hlang lak in a cheu khawh, nunnak le thlarau an i tonnak tiang, hliahcang le thlek an i tonnak tiang a cheu khawh. Minung lungthin duhnak le ruahnak vialte kha a hngalh dih." Ni nih Khrih kong a langhter. Khrih nih a muihmel a thlen lioah khan, a hmai cu ni ceunak bantukin a ceu. Mat 17:2, Malakhi 4:2 ah, "Bawipa cu dinnak ni ceu a si."

Biathlam 1:17–, *"Amah cu ka hmuh tikah mi thi bantukin a ke hram ah ka tlu. A orhlei kut in a vun ka tongh i, na thin phang hlah! Kei cu a hmasa bik le a hmanung bik kha ka si."* Bawipa a langhnak tahnak tampi a um. Pathian bia in mi tampi hna cu Bawipa ke hram ah an tlu. (Joshua 5:14, Ezekiel 1:28, Daniel 8:17, 10: 15) kha zoh hna hmanh. Anmah cu Jehovah Khrih sunparnak le dinnak huham ruangah tei an si. Bawipa nih a orhlei kut kha Johan cungah a chuan i òih hlah a ti. Orhlei kut timi hi a sullam ah nawl ngaihnak ti hi a si. Khrih cu a hmasa bik le a hmanung bik a si. Hi kong hi Biathlam cauk chungah voi li a um (1:11, 1:17, 2:8, 22:13). Mah hna hi a khat mi Alpha le Omega, "A hramthawk le a donghnak" kong lawngte an si.

Biathlam 1:18–, *"Kei cu a nungmi kha ka si. Ka rak thi. Sihmanhsehlaw, zohhmanh zungzal in zungzal tiang, mithi khua cungah nawl ka ngei."* Bawipa a thawhòhannak kong zohchunh dingmi kha òha tein i cinken. Khrih nih hell le thihnak tawhfung a ngeih. Amah nih thihnak cungah nawl a ngei. Pathian nih Khrih cu thihnak in a thawhter i (Lamkaltu 2:24 NIV) "Sihmanhsehlaw Pathian nih amah cu mithi mi

hna sin khan a thawhter òhan, thihnak nih cu bantuk mi cu a tlaih peng khawhnak ding lam zehmanh a um lo."

Biathlam 1:19-, *"Cucaah cun na hmuhmi thil, atu i a um liomi thil hna le hmailei ah a um dingmi thil hna kha òial hna."* Biathlam cang 19 nak nih hin Biathlam cauk a sullam theih khawhnak lam a kan pek. "Na hmuhmi thil hna timi cu" Johan nih dal khatnak i a hmuhmi kha a si." "Thil hna kha" timi cu dal hnihnak le dal thumnak i a ummi an si. "Hmailei ah a um dingmi thil" timi hi Biathlam dal li in dal kul le dal hnihnak chungah zoh lak an si i, mah hna nih hin tirh fialtu Johan a nun chung paoh i thil pipa a cang dingmi òhanchoternak kha a siter.

Biathlam 1:20-, *"Ka orhlei kut i na hmuhmi arfi pasarih hna le sui meivannak pasarih hna an sullam biathli cu hihi a si: arfi pasarih hi Khrihfabu pasarih hna i an vancungmi kha an si i meivannak pasarih hna hi Khrihfabu pasarih hna kha an si,"* tiah a ti. Arfi pasarih hna sullam le sui mei vannak pasarih hna sullam kha Bawipa hrimhrim nih a leh i a fianter. Arfi pasarih hna cu Khrihfabu hna i vancungmi pasarih kha an si. Bu kip ah khan Vancungmi pennak a um.

Nan bu i vancungmi nawl ngeihter kha a biapi mi a si. Bianabia ah, bu tampi hna cu "meeting" an tuah. Bawipa nih donhhlei cungah khan vancungmi pahnih a langhter hna. Pakhat cu vancungmi taktak a si i, pakhat cu Satan i siangpahrang fapa a si ve. Cu meeting tuah lio caan ah cun mah hna hi hna an hnawk, an buai. Biaknak bu ah hin pahnih sinak le pahnih i, i òhennak hi a um lengmang kho.

Khrihfabu nih a ping in ruahnak 'doctrine' phung kha a kalpi

ahcun, vancung in a tlami khuachia hna an pom kha a si, zeicahtiah mah khuachia hna cu phung 'doctrine' hnulei ah an dir peng. Vanchiat ahcun, mah thlarau thur hna nih Khrihfabu kha a hnuah cun an uk lai. (1Tim 4:1, 2Kor 11:3–4, Isa 8:19, Galati 1:8) hna kha zoh hmanh.

Pahnihnak fiantermi ah arfi pasarih hna i an sullam cu, hi vancungmi, miöhalo pawl nih hin pastor can in asilole rianòuannak hruaitu sinak in bia an chim kho. Paul nih Galati mi hna sinah hitin a chim, "Vancungmi don bantu kin nan ka don" (Gal 4:14). Khrihfa caah rianòuan ding i tinhmi cu ceunak kha rak phurh i midang nih an nunnak ca i runvennak an hmuh khawhnak dingah an kalnak lam i dinnak umter kha a si.

Arfi pasarih rian cu hihi a si ko. Ceunak lawng an pe hna lai loh, asinain a khiahmi umnak chungah an um lai. Cu a si caah anmah cu khualtlawnnak lam lei paoh ah khan hman an si lai. Bu kha an hruai hna lai. Mipa pakhat i a umnak cu khiahpiak mi chung ah a si lai i, cu ka hmun cun a hman mi cawlcanghnak kha a tuah khawh. Daniel nih, Daniel 12:3 i a chimmi bantu cu kan si kho ve hnga lo maw. "Hruaitu fim hna cu van i arfi ceu bantu kin an ceu lai i, lam dingah mi zapi a hruaitu hna cu zungzal in zungzal tiang arfi bantu an si lai," a ti.

Sui meivannak pasarih nih Khrihfabu pasarih kha a aiawh. Mei vannak nih cun ceunak lei kalnak ding kha a pek. Bawipa thlarau pasarih i chiti thuhmi hna zong kha a aiawh rih fawn (Isa 11:2–3; Zek 4:1–6, 11–13) hna kha zoh hmah. Voi khat cu chim chungmi bia kha Khrihfabu pa khat sinah a rak um i, ralrin peknak kha a si. "A hman lomi cawlcanghnak hmun ah nan um peng ko a si ahcun, ka thlarau ceunak kha nan sinin

ka lak lai." Pathian nih amah he fek tein kan i pehtlaih khawhnak dingah hung kan zaangfah seh law, Pathian nih a meivannak cu kan bu chungah hmunhter camcin ko seh.

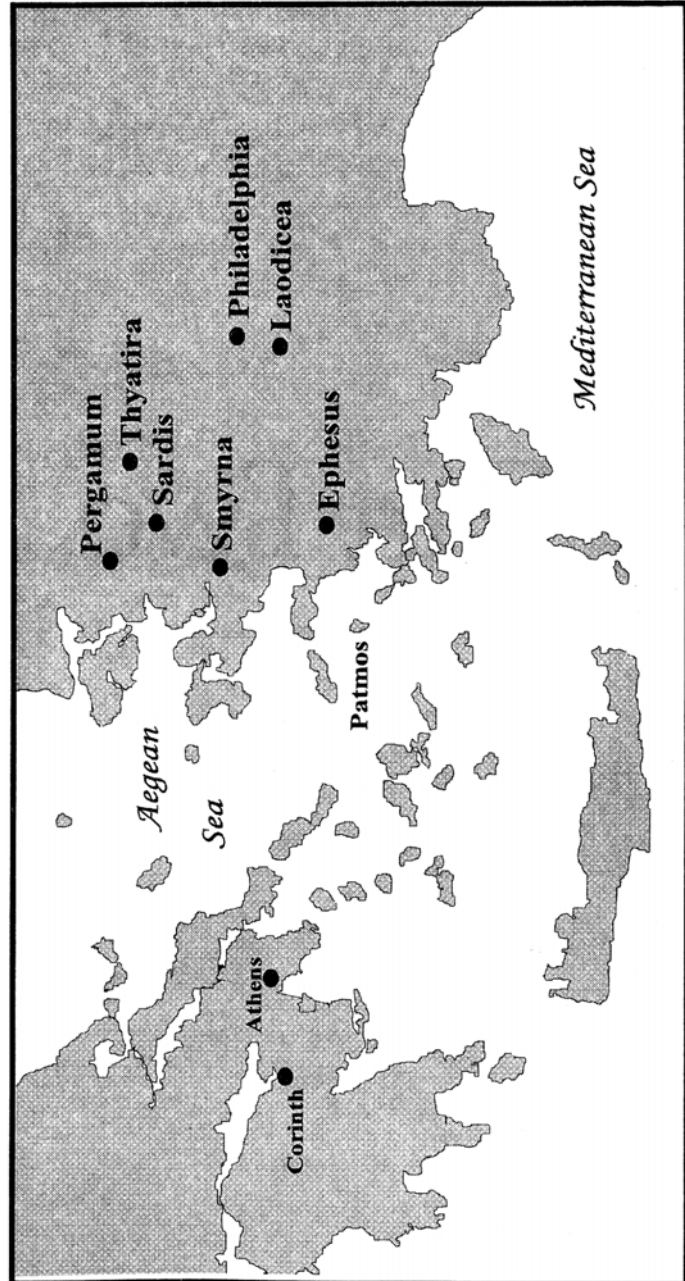
Òhen Hnihnak

Biathlam Dal 2—3

KHRIHFABU SARIH SIN I BIACAH

ASIA I KHRIHFABU PASARIH HINA

Òhen Hnihnak

Biathlam 2:1–3:22

KHRIHFABU SARIH SIN I BIACAH

Biathlam 1:11 ah, Johan cu cauk chung i a hmuh bantukin, Khrihfabu sarih sinah cakuat kha an fial. Dawtmi Johan cu, mah bingte in a dirmi Khrihfabu hna a uktu lu kha a si. Mah hna hi Asia Minor, ram chungah a ummi an si, atu ah cun ‘Turkey’ tiah auh a si cang. ‘Turkey’ cu ram a si ko. Hi Khrihfabu hna hi ram laifang in va phak khawh dih an si i, a kulhmi khua an si hna. Biathlam Dal 2–3 i biacah a ummi hna hi Khrihfabu sarih sinah kuat an si cang i, kan ca hrangah chiahpiaq an si ve. Khrihfabu pakhat nih Bawipa sinin aa dang ciomi biathlam le aa dang ciomi biacah kha an hmuh, bu khat cio ca i a chim duhmi cu thlarau lei kong le an herh ciomi kha a si ko.

Biathlam cauk ah hin, Pathian nih vawlei cung i bia a ceihnak ding le Jesuh Khrih a voi hnihnak a rat hlan i a hmanlomi Khrihfabu kong kha, atu lio Khrihfabu sining le, hi lio caan i Khrihfabu kong kha a chimmi a si. 1Pet 4:17 ah hitihin a um. “Biaceihnak thawk caan cu a phan cang i biaceih hmasa bik ding cu Pathian mi hna kha an si lai. Kanmah in thawh a si ahcun Pathian sinin a rami thawngõha a zum lomi hna kha, zeitindah a donghnak a va si te ual lai?”

Khrihfabu sarih sinin biacahmi an soknak phun li a um.

Sohluah pali tinak a si.

1. Johan um lio caan ah hin Khrihfabu taktak um dingah an sok.
2. Baibal Cathar chan in atu caan tiang Khrihfabu cazong ah, tuanbia hman tein a kal khawhnak ding le òhate in i pehtlaih khawhnak ding ca zongah an sok.
3. Nihin i 'local churches' timi khua hna i mahte Khrihfabu dirhkhawhnak ca zongah an sok. 'local timi cu mah bing tinak a si ko.
4. Pumpak zongin Khrihfabu dirhnaak ding ca zongah an sok.

Khrihfabu pasarih artlang in an umnak

Khrihfabu pasarih kan ti tikah, a dang pasarih in voi hnih ah Pathian bia he i pehtlaihnaak.

<u>Khrihfabu sarih</u>	<u>Rawldanghnak puai voi sarih</u>	<u>Bianabia pasarih</u>
Efesa	A lan rawldanghnak	Thlaici vorhtu
Smirna	Thilnu phulh lo changreu	Belh
Parkomos	Thei zaa hmasami	Anòam ci
Tiatira	Pentikawt ni	Thil nu
Sardis	Muko	Thil man sung
Filadelfia	Ngaihthiamnak	Pa le, lungvar
Laodisia	Puan Biakinn	Sur

Hi aa tharmi hna hi a hman taktakmi an si. Hi hna phun he artlang in a um òi a kalòimi hna nih hin biatak kha an fianter, a sinain phung zulh dingmi ah cun lakpiak ding an si lo. Artlang in timi cu, bianabia bantukin kap tampi ah hman khawh a si loh.

Hi artlang in a ummi thil hna nih hin kan chan ca i, thil duh nung kha a kan chimh. Laodisia Khrihfabu kan zoh tikah, ni hmanung bik Khrihfa phun ah chiah an si i rawldanghnak puai voi sarihnak he artlang in an um i, puan biakinn i rawldanghnak he an i pehtlai. Mahhi cu i òhanghnak ca i rawl danghnak, a hnu bik ruah a surmi le a chung i pumhnak kha a si.

Hi zong hi bianabia pasarihnak i Pathian pennak he artlang in a ummi a si i, sur kong zong nih ni hmanung bik kong a kan chimh. Cu bantukin kan chan zongah hin puan biakinn i rawldanghnak puai a tlin kha kan hmuh lai i, Pathian pennak chung i thlarau a pummi hna le Khrihfa mi biatak le Pathian dawtnak a thlaumi hna le duhfak mi hna le lung hrapcheu i a ummi hna zong kan hmuh ve hna lai.

Khrihfabu sarìh thil an i phawt zamhnak

Hi Khrihfabu sarìh hna zong hi thil phawtzamhmi an ngei cio.

- * *Efesa* Khrihfabu nih hin tuan deuh i Baibal cathar Khrihfabu kong kha an chim
- * *Samirna* Khrihfabu nih cun a hnu deuh Baibal cathar chan Khrihfabu fakpi serhsatnak an innak kong kha an chim ve.
- * *Parkamos* Khrihfabu nih cun Rom Khrihfabu hmasa hna kong kha an chim
- * *Tiatira* Khrihfabu nih cun a 'muihnak' chan kong kha an chim.
- * *Sardis* Khrihfabu nih cun 'chan laifang' (Martin Luther chan) kong kha an chim.

- * *Filadelfia* Khrihfabu nih cun Wesley chan lio i (a thianghlimmi òhanghnak kong kha an chim.
- * *Laodisia* Khrihfabu nih cun hmanung bik Khrihfabu kong kha an chim.

Biacahmi a cung tlangpi

Biacahmi a cung tlangpi hna hi an i lo cio i, a tanglei bantu an si:-

1. Bawipa sinin biathlam kha Khrihfabu kip sinah pek a si i, Khrih kong fianternak le a siloah pakhat khat amah kong fianternak caah a si.
2. Aa tlak ahcun, Bawipa nawl ngeihnak zong kha pek a rak si.
3. Aa tlak ahcun, Bawipa hmaanternak a siloah chimhhrin cawnpiaknak kha pek a rak si
4. Amah pumsaduhnak kha a teimi hna sinah cun, Bawipa cu biakamnak he naih tein a um.

Pakhat theih a nuam ngeimi kong hi Khrihfabu he a tlakmi ah, khuapi min le a sullam kha Khrihfa thlarau lei rianòuannak ah a hung cang lengmang. Harnak (piantana) kan ngeih ah siseh, Khrihfabu ziaza le pastor umtuning a cuai kan thlai tik zongah, mahhi cu kan i cinken peng lai.

EFESA (2:1-7)

Efesa i a sullam cu 'duhmi pakhat' asilole 'duhning' tinak a si. Mah bia hi an i thimmi a sinain, pakhatnak chiah dingmi dawtnak kha an hlawt caah Bawipa nih a mawhchiat hna. Hi khuapi hi khua dawh ngaimi a si. Vawlei cung i kharuahhar

pasarih lakah an telhmi “Diana” Biakinn pi cu khuaruahhar a si. Efesa khua i a ummi a si. Efesa khua cu hi tluk aa dawhmi khua a si i, ‘Diana’ an chiahnak Biakinn pi zong aa dawh tuk ko nain, an biakinn chung cu òihnung hlawhhlán thilzuarnak in a khat. An biakinn pi cu chawleh chawhrawlnak thilzuar, thil cawknak ah an hman.

Cu a si caah, zungthiammi hna le lawki phung a zul i biakinn chung i thil a zuarmi hna nih, Paul le a hawi le kha, ‘Diana’ khuazing biak kha hrawh i Khrihfa phung ah kalpi nan kan timh tiah an thin a phawh hna, sual an phawt hna (Lamkaltu 19:23–41) kha zoh hmanh.

Atu ‘Diana’ khuazing nu cu vawlei cung khuaruahhar pasarih lakah pakhat a si kan ti cang. A dang a tangmi paruk an min kan vun chim rih lai.

A dang vawlei cung i khuaruahhar paruk hna cu:

1. Izipt ram i Pyramid thlan
2. Babylon ram i ‘aa thlaimi dum’
3. Olympia tlang i Krik khawzing ‘Zeus’ milem
4. ‘Halicarnassus’ hmun i siangpahrang Mausius a thlan
5. Rhodes tikulh i ‘zohùuh’ milem nganpi pakhat
6. Izipt ram Alexandria khua i rili meiceu vannak

Pyramid thlan cu thlan dang he aa lo, lomi a si caah, nihin ni ahcun hi bantuk thlan cu an um kho ti loh.

Efesa khua cu Asia Minor Rom pennak chungah a ummi khuapi, a biapi taktakmi a si.

Baibal cathar chan a phak hnu lebang ahcun minung hi mil-

lion (nuai) hleinga ah an hung òhang. Hi khua chungah chawleh chawhrawlnak lianpi, lam thum a um caah Efesa khua hi a òhanchonak bik cu a si, ram uk ning lei zong ah a biapit ngainak khua a rak si fawn. Zalong ngaiin a ummi khuaipi a si i, Rom cozah zong nih mahte uknak nawl an rak pek hna. Eusebius nih a chimmi ahcun, Efesa khua cu Johan nih Patnos tikulh in a chuah hnuah a um pengnak khua a si. Efesa khuami nihhin hlan deuh Khrihfa (church council) kha an rak zohkhenh hna, zeicahtiah (doctrine) phung kha a rak i khat cio lo caah a si. Efesa khua cu “Goth” miphun hna nih AD 262, ah an rak hrawk nain, an remh òhan, hlan deuh a min than le huham a ngeihmi kha cu a tluuk hrim ti loh. A zorchuk chin lengmang i, kumzabu hleili hna ah khan cun Efesa khua um zong hi an duh ti lo.

Efesa khua cu sangphawlawng dinhnak hmun pi a rak si. Asianin kumzabu pakhat ah khan thetse leidip nih a rak khuh dih i, remh siam khawh a si ti lomi hmun ah a rak cang i an khua cu a daidup cang. Khrihfabu hna zong kau deuh i va vawlcangh awkah a si thiam ti loh. Efesa Khrihfabu hna cu Baibal cathar Khrihfabu hna lakah terhfialtu Paul nih a òha bik i a sermi le a dirhmi a si. Lamkaltu¹⁹ kha zoh hmanh. Paul cakuat a dangdang hna kha kan zoh tikah, Efesa khuami hna a thuk le a òhami biatak a pek hna bantukin hmun dangah cun a pe hna loh. Paul nih Efesa khuami hna a kuat mi hna cakuat cu “cakuat vialte i siangpahrang nu” tiah ti asi.

Biathlam 2:1- *“Efesa khua i a ummi Khrihfabu vancungmi sinah hitihin va òial tuah: a orhlei kut in arfi pasarih aa put i sui meivannak pasarih hna lakah a chokmi bia cu hihi a si.”* Bawipa nih arfi pasarih kha a orhlei kut in aa put i, sui meivannak pasarih lakah khan a chawk. A sullam cu hruaitu upa hna pawl kha a kut in a tlaih hna i, Amah nih Khrihfabu

kip lakpi ah khan a chawk. Zeizong vialte kha aa tlaih dih. Bawipa mit hmuh ah ahohmanh an luat kho lai lo. Hebru 4:13 kha zoh hmanh. "Pathian sinin thuh khawhmi thil zeihmanh a um lo. Sermi thil vialte hi an dihlak in a hmai ka ah an lang dih hirhiar ko i amah sinah cun kan kong cu kan i chim cio lai."

Biathlam 2:2- *"Na tuahmi kha ka hngalh ko: zeitluk in dah na zuam le zeitluk in dah lungsau in na um kha ka hngalh. Miòhalo na in khawh hna lo kha ka hngalh i lamkaltu an si na loin lamkaltu kan si a timi hna na hneksak hna le milih an si na hlih khawh kha ka hngalh."* Bawipa nih Efesa Khrihfabu sinah hitihin a chim. "Na rianòuanmi le na nunzia kha ka hngalh." Nannih cu rian fakpi in a òuanmi le mi teima mi le lung um loin thlarau caah rian òha aa khinhmi nan si," a ti.

Biathlam 2:3- *"Na lung a sau, keimah ruangah harnak na in i, na lung a dong lo."* Ralchannak tampi le harnak tampi na tuar, thil òha tuah nih a neng hna loh. (Galati 6:9, 2; 2Thesalon 3:13) Hi hna cu ngeih awk tlak thil òhami an si. Efesa Khrihfabu san chinnak ding caah thil òha tuahmi tampi kha kan langhter lai. Paul nih Hebru 6:10 ah khan hiti hin a chim. "Pathian cu miding lo a si lo. rian nan rak òuanmi le nan Khrihfa hawi nan rak bawmh tawn hna i atu zong ah nan bawmh ko rih hna thawngin nan langhter mi amah nan dawtnak kha a philh lai lo." Pathian nih cun amah ca le amah Khrihfabu ca i rian kan òuanmi cu a philh loh, cu ruangah laksawng a kan pek lai. Cu a si caah hi Khrihfabu hna cu rian òha he a khatmi an si kha na hngalh khawh lai.

Biathlam 2:4- *"Sihmanhsehlaw ka lung na si lonak a um. Cucu hmasa i na rak ka dawt bantuk khan na ka daw ti lo."*

Rian òha nih hin pehtlaihna kha a siter kho loh. Hi zumtu hna pawl nih cun Jesuh Khrih a biapi bik i chiahnak in rian òha kha biapi deuh ah an chiah i Bawipa caah i biatakna kha an thlau. A leng zohnak ahcun Bawipa caah a pe ngaimi le rian a òuan ngaimi an lo nain an lungthin kha cu an biakmi Pathian he an i hlat ngai. Rian òha le Pathian rianòuannak kan timi nih hin Pathian he dawtnak a aiawh kho loh. Jeremiah 2:13 kha zoh hmanh. “Ti nung a chuahnak cerh keimah cu an ka hlawt i, Tikuang a chungah ti a zawi kholomi, a zutmi ti kuang kha an ser.”

Efesa Khrihfabu hna cu Mary Khrihfabu Pathian a zummi hna nakin Martha Khrihfabu an si deuh. Hi nu pahnih hna karlak ah i dannak a ummi cu, zumtu hna kha phun hnih ah òhen an si. Luke 10:38–42 kha zoh hmanh, “Jesuh le a zultu hna cu khual an tlawn lioah khan khua pakhat an va phan i cuka ahcun minu pakhat a min Martha a simi nih a inn ah a rak tlunter hna. Nau pakhat a ngei i a min cu Mary a si. Mary cu Bawipa kehram ah cun a òhu i a cawnpiakna kha a ngai. Martha cu a rian a tam caah khan a ing a puang i, “Bawipa, ka nau nih keimah lawng rianòuan a ka rinh hi na ze i poi lo maw? Va bawm tiah hun chim” tiah a ti. Bawipa nih cun a leh i “Martha, Martha, thil tamtuk kongah na lungre a thei i na phun na zai, na tlok, na ciar. Sihmanhsehlaw a herh taktak mi cu pakhat lawng a si ko. Mary nih a hmaanmi thil cu a thim cang i cucu ahohmanh nih an chut lai lo,” tiah a ti.

Martha cu rianòuan teimami a si, Jesuh caah rian òha tampi a òuan, asinain a nun chungah lung vaih, lung cawtnak lawngte a hmuh. Jesuh he caan hman òi i, dawtnak vialte amah pek kha kan rian a si. Khatte lei kap kan zoh tikah Mary cu Bawipa he a lung thin dihlak in an i daw i a caan zong kha amah biakna caah a pek.

Efesa Khrihfabu nih cun rianòuan hi biapi ah an chiah i, Bawipa sin i, i apnak caan ah khan cun an daithlang ngai. Solomon nupi Shulamite bantukin palhnak an ngei ve. Hitihin a ti. "Solomon hla 1:6 kha zoh hmanh. Ka me hlah u ka dum zongah hin, laini nu lak ka si fom cu ta, ka chuah sempì òa nih an thinlinh in ka fial hna an mitsur dum nen cu, cu ruangah maw kei mitsur dum ven lo in ka um ko ai hi "Shulamite" nu bantukin, Efesa Khrihfa hna zong nih rianòuan le, midang zohkhenh kha biapi ah an chiah i, Bawipa Pathian he i pehtlaihna leiah khan cun, thinlung leizong in an daithlang ko.

Efesa Khrihfa zumtu hna nih cun a hmasa bik Bawipa an dawtnak kha an kaltak i, an duhmi paoh kha tuah awkah, hlanlio Israel mi hna bantukin an um. Bawipa nih Jeremiah sinah hitihin a chim, "Va kal law Jerusalem mi vialte nih an theih nakhnga va au tuah, Bawipa bia cu hi bangin a si: Na ngaknut lio i na ka tlaihchannak le hammi na si lio i, na ka dawtnak kha ka hngalh camcin ko. Thetse ram, zehmanh cinthlak lonak ram ah khan na rak ka zulh lengmang ko." Efesa Khrihfabu nih cun Bawipa hnu har ngai zulh cu an ngol. Aa òhi-ummi tampi hna kha an rawk, zeicahtiah an nupi le kha innchung khurkhar zohkhenh tu ah an i cang i, mo, sining cang kha an thiam loh. Jeremiah 2:2 kha zoh hmanh. cu a si caah Paul nih hin Efesa Khrihfabu hna cu a dang zumtu hna nakin, fak deuh in Bawipa he zumtu hna an i pehtlaihna dingah òihzah upatnak he ralrinnak kha a pek hna.

Paul nih Efesa mi hna sinah Efesa 3:16–19 ah hitihin a chim, "Nan chunglei minung sinak ah a òhawngmi nan si nakhnga le zumhna thawngin Khrih cu nan lungthin chungah khua a sak nakhnga, cun a sunpar ro bukba chungin a thlarau

thawngin òhawnnak an peknak hna hnga Pathian cu ka nawl. Nan hrih nan hram cu dawtnak chungah fekte in nan bunh nakhnga le a sauning le a sanning le a thuhning kha nan hngalh khawh nakhnga, nan caah thla ka cam. A dawtnak hi tlinglak ngaingai cun hngalh khawh a si lo nain nan hngalh te ko lai. Cucaah Pathian tlinnak a tlingmi cun khat ko u."

Johan thawngòha 15:5 "Kei cu mitsur ruang ka si i nannih cu a nge nan si." A ngei cu mitsur ruang in kan chah a si ahcun, caan tawite lawng thei a tlai lai. Efesa Khrihfabu zong hi bantukte hi an si ve. Thei tampi tlai kha an herh. An rian lawng cu biapi ah an chiah i, Khrih sinin a rami nunnak pehtlaihna kha cu an daihthlanh. Jesuh Khrih cu mitsur ruang a si. Amah he kan i pehtlaih lo a si ahcun, a sinin nunnak kha kan hmu lai lo i kan uai lai i, zeithei hmanh kan tlai lai loh. Hi thil hna hi Efesa Khrihfabu sinah a cangmi a si. Terh fialtu pawl, Baibal cathar chung i cawnpiak a thiam bik pa nih, kum thum tiang Pathian bia cu a cawnpiak hna nain an lung a hlan kho loh. An cohlang kho loh. A òha a dawh bikmi cawnpiaknak an ngei nain, an i thleng kho hlei loh. A caan a cut tikah cun, nunnak cu thinlung in a hung chuak te lai.

Biathlam 2:5-, *"Zeitluk niam in na tlak cang kha philh hlah. Na sualnak kha mer tak hna law hmasa i na rak tuah tawnmi kha tuah òhan hna. Na sualnak kha na mer tak hna lo ahcun, ka ra lai i, na mei vannak kha a umnak hmun in ka òhial lai."* Kawhauhnak cu a hmasa bik rianòuan awk i, i ngaihchihnak caah a si. Thil an rak tuah tawnmi kha. Bawipa nih amah kha kir hnawh i, òha tein biak le amah he pehtlaih kha a chimmi a si.

Bawipa ralrinnak pekmi ahcun, an kalnak lam kha òha tein an

remh lo le an thil kha òhate in an chiah hna lo a si ahcun Bawipa hmai i ceunak le an lak i biathlam, Pathian mei vannak kha an sung lai.

Kan hnulei kum tampi a luan cangmi ah khan 'New Zealand' ram ah phung ka rak chim bal, culioah cun Bawipa nih a meivannak kha 'vision' hmuhnak in a hmun thiang ah a rak ka pek. Vanchiatah, meivannak cu khatte lai kap ah an hmih. Òihnung ralrin awk zong a simi cu, mah hna bu nih hin Bawipa he an kal òinak ah òha tein an i remh siam lole ningcangte in thil an chiah lo ahcun, chiti thuhmi thiang thlarau kha an sinin a lak awk a si. Hla i hla (song of songs) ah khan Jesuh Khrih kan dawtnak a zungzal a thar khawhnak peng ding kha kan hmuh.

Biathlam 2:6-, *"Sihmanhsehlaw hi òhatnak hi na ngei, cucu Nikolas zultu pawl nih an tuahmi kha keimah nih ka huat tluk in na huat ve."* Bawipa nih a fial hna caah Nikolas zultu pawl rian kha an huat. kan vun fianter ta hmanh lai. Hlan deuh Khrihfabu i Khrihfa upa hna nih Lamkaltu 6:5 ah Nikolas zultu pawl hna cu Nikolas cawnpiaknak kha a ping in a merh a hrawktu bu an si an ti. Nikolas nih minung cu pakpalawng an si a ti.

Pumsa in sualnak an tuahmi zong kha zultu a cheu hna nih cun a poi loin an chim. An ti tinhmi cu pumsa nuamhnak le duhduh in tlawn i a chiahrumi thil tuah kha a si ko. Thlarau luatnak le zalonnak caah an ti i, ziaza dawhcahlomi kha an tuah. Hi bantuk a ping zumhnak cu Bawipa nih fiang tein a huat.

Teitu a simi hna ca i biakamnak

Biathlam 2:7- *“Hna nan ngeih ahcun, thlarau nih Khrihfabu hna sinah a chimmi bia cu ngai ko uh! Teitu a simi cu, Pathian dum chung i a khomi nunnak thingkung theitlai einak nawl kha ka pek hna lai,”* a ti. Pathian biakamnak kan timi cu teitu hna caah a si. Vawlei, pumsaduhnak, Satan le nunnak chung i dawnkhantu vialte tei dih kha teinak cu a si ko. (1Johan 2:12–14) kha zoh hmanh. Sawtphet a hmanhmi hna nih Pathian biakamnak ro cu an co kho lai loh.

Hi biacahmi ah hin Khrihfabu sa rih chungin teinak a hmumi caah a sunglawimi biakamnak zong kha a um i, kau deuh in theih awkah zumtu vialte hna ca i, sohluah zong kha a um ve. Mahhi cu chimhhrin cawnpiaknak ah khan fiangte in kan hmuh. “Theihnak hna a ngeimi hna nih cun thlarau i Khrihfabu sin i a chimmi bia kha thei ko hna seh.” Salm 40:6–8 Siangpahrang David i a rianòuan ningcang kha Bawipa sinah hal kan herh. “Raithawinak le pekchanhmi thil hi na duhmi an si lo, biakòheng cungah a pum in khanghmi thawinak sa hi na kan halmi a si lo, kan sualnak thenhnak ca i rai thawinak tuah zong hi na kan halmi an si lo, a sinain nangmah nih khan na biakam theih khawh nakhnga ding caah hnatu kha na kan pek i, cucah cun “Hika ah hin ka um ko; keimah cawnpiaknak ding caah na chiahmi cu nawlbia cauk chungah an um ko. Kan Pathian zeitluk in dah na duhnak tuah cu ka duh! Na cawnpiaknak cu ka lung chungah ka chiah hna,” tiah kan leh.

Pathian nih David ‘hnakhaw’ kha theih awkah a hun. David lungthin hi Pathian nih a thlenpiak tukmi a si caah a theihmi paoh ah aa lawm i Pathian duhnak kha tuah awkah a tha a nuam peng. Kanmah ca zongah Pathian nih kan hna a hun ve

i, Thiang Thlarau aw kha thei kho le a bia a let khomi le a zummi si awkah thinlung ngeih kan herh.

SAMIRNA (Biathlam 2:8–11)

Samirna khua cu hlan lio Krik mi nih an kut tang i an rak chiahmi khualipi a si. B.C kumzabu pasarih lioah khan 'Lydian' miphun pawl nih an rak hrawh. Samirna khuapi cu kum za tampi pakpalawng in a rak um i, Alexander general ralbawi pakhat Lysimachus nih kum zabu pathumnak i a rak remh hlan paoh ah khan cun hi khua i um cu an ngol ciomi a si. Hi hmun pawngte ah hin hmun thar ah khua cu a sak òhan i, Rom siangpahrang pennak khua vialte lakah aa dawh bikmi khua a rak si.

Samirna khua i a sullam cu 'myrrh' a aw chuah 'mar' ti a si i, temnak le thihnak kha a hmuhsak. Mar kan timi cu 'Middle East' 'Nichuahlei ram laifang' mi hna nih thuh awkah an hmanmi a haang, zihmui a si. Hi nih zeidah a sawh kan tiah cun Samirna khua i zumtu pawl kha an si. Duhdim ngaiin khuasa khomi an si nain, Khrihfa mi hna cu thleidan an si i an si a fak ngai hna, hremnak le serhsatnak zong tampi an tong. Kap tampi in kan zoh tikah, Samirna Khrihfabu hna hi Bawipa nih chimhhrin cawnpiaknak biacahmi a ngei rih hna loh.

Biathlam 2:8– Samirna khua i a ummi Khrihfabu vancungmi sinah hitihin va òial tuah: *“Hi bia hi a hmasa bik le a hmanung bik a simi, a thi i a nung òhanmi bia a si. Bawipa hrimhrim nih Samirna khrihfabu hna sinah cun, a hmasa bik le a donghnak bik ka si i, hlan ah a rak thi i, atu a nung òhanmi ka si tiah a ti.”* Hi nih a sawh duhmi cu Samirna khualipi hlan lio i a rak òhangcho ngai i, a rak rawh dih le a hrimhòhannak

kong kha a si. Hi Jesuh Khrih biathlam nih hin a sawhduh òhan i cu Samirna khua i mithiangmi hna nih serhsat hremnak kha thih hlan tiang an tuar khawhnaak ding caah Bawipa Pathian nih a forh hna i a chim lengmang mi ahcun amah cu thihnak in a luat i, a òhawhòhannak kong kha a si. Anmah zong nih hi bantuk nun in an nun venak ding kha Bawipa nih a chimh hna.

Biathlam 2:9– *“Na harnak kha ka hngalh ko hna: sifak na si kha ka hngalh- sihmanhsehlaw a ngaingai tiah cun a rummi na si. Judah mi a si lo nain Judah mi ka si a timi hna nih an in thangchiatnak kha ka hngalh. Annih cu Satan ta a simi bu an si.”* An rianòuannak ding zongah a cawnpiak hna an temtuarnak zong kha a theihpi hna. A kan dawtu kan Bawipa i, hneksak harnak kan tuarmi a kan theihpiakmi hi zeitluk hngamnak dah a si. (Isaiah 63:9) kha zoh hmanh.

Samirna khua i zumtu hna tam deuh cu misifak taktak an rak si ko nain, thlarau leiah cun an rak rum taktak ve. Pathian vel rumnak hman kha an tum peng. Phungtlukbia (Phungthlukbia 8:18) kha zoh hmanh. Vancung ah an chawhlawn kha an khon cang. (Matthai 6:19–20) kha zoh hmanh. Vawlei thilri tampi in bawipa nih thluachuahnak an pekmi cungah Pathian kha thangohat tuah, asinain vanram ah cun pakhat hmanh kan i kalpi kho lai loh. Khakha kan theih awk cu a si. Vel le biatak in rum kha kan duh awk a si.

Samirna khua ah a hmanlomi u le nau an rak um. Judah mi kan si an ti a si lo le zumtu kan si an ti, asinain a taktak cu an si loh, Paul nih a hmaanmi u le nau a hmaanlomi u le nau ti in thleidannak tampi a lak. (Rom 2:28–29) kha zoh hmanh. *“A ngaingai tiah cun a hodah Judah mi taktak a cuarpar aa tanmi*

cu a si? Lenglei in Judah mi a si i, a cuarpar aa tannak cu pumsa in a simi si loin chunglei in Judah mi a si i, a lung chungin cuarpar aa tanmi kha Judah mi taktak cu a si. Cucu òialmi, nawlbia rianòuannak kha si loin Pathian thlarau rianòuannak kha a si. Cu bantuk mipa cu, minung sinin si loin Pathian sinin thangòhatnak kha a hmu." Mah hna nih hin pumsa in cuarpar tannak cu an tuah ko. Asinain an lungthin tak cun an tuah loh, Bawipa hmaiah cun anmah cu Khrihfabu theih har thil thuk i chiah mi Babilon (Rome), Satan monu ah chiah an si. Thil a hmaan le a tak a simi kha, a hmaan loh a tak loh a timi hna kha cu, mi lung rawhtertu an si. Miding mi hna thinlung kha an òumchukter i, khakha chungthu lengnal rianòuannak a si.

Biathlam 2:10– kha zoh hmanh. *"Sifahnak na in dingmi kha zehmanh òih hna hlah. Hi bia hi ngai hmanh. Khuachia nih khan nangmah hneksaknak caah nanmah lak i a cheu cu thong ah a thlak hna lai; harnak na inmi cu ni hra chung a si lai. Thihnak a si hmanhah ka cungah zumh awk tlakte in um ko u. Cun nunnak suiluchin kha kan pek hna lai."* Daniel (3:25) kha zoh hmanh Bawipa nih mah zumtu hna hi an tuar hnga dingmi harnak kongah òih lo ding khan um awakah a chimh hna, Saderak, Mesak le Abeneko hna sin i Babilon i ka umpi hna bantukin kan umpi hna lai, tiah a ti.

Nambar pahra timi nih cun harnak kong hi a chim (Daniel 1:12, Nambar 14:22) kha zoh hmanh, ni hra harnak timi nih zeidah a sawh tiah cun Rom siangpahrang pahra hna i serhsatnak kha a hmuhsak mi a si.

Nero	A.D.	54–68
Domitian	A.D.	81–96
Trajan	A.D.	98–117

Marcus Aurelius	A.D. 161–180
Severus	A.D. 193–211
Maximinius	A.D. 235–238
Decius	A.D. 249–251
Valerian	A.D. 253–260
Aurelian	A.D. 270–275
Diocletian	A.D. 284–305

Diocletian siangpahrang hnu i siangpahrang cu Constantine hi a hung si. Amah zong Khrihfa ah a hung cang ve i, Khrihfa phung cu ram pumpi biaknak ah a ser. Amah lungthlennak a ngeih hnuah cun, serhsat hremnak zong kha a dai cang. Vanchiat ah, hnu deuh ah khan hmuhte laimi ah, òihnung chinchin a simi, a ruahnak kha òhumh i mi ruahnak i aa fumi pa, a chuak cang i, Jesuh Khrih a thianghlimmi tehte sinak kha hrawh awkah mi a kawl lengmang hna.

Samirna Khrihfabu cu an tuartem ngai. A min sullam cu Myrrh (Mar) tinak a si i, cu lio caan i 'nichuah laifang' ram hna nih mi an thih i, thut lonak ca i an hmanmi si haang a hmuimi a si. Samirna Khrihfabu hna cu 'Martar' in a thi mi hna Khrihfabu si awkah fehtermi an si. A min a thang ngaimi pa 'Polycarp' an timi cu Samirna khua i 'bishop' a rak si. Amah kha an tlaih i, cozah nih Khrih kha chiatserh law kan in luatter lai an ti nain hi tin a leh hna. "Kum sawmriat le kum ruk chung, Bawipa rian ka òuannak ah, zeithil òhalo zong Khrih sinin ka tong bal lo, òhatnak lawng hi ka rak hmuhmi a si tawn. Cu ti a si caah zeitindah Amah, ka Bawipa le ka khamhtu a simi pa cu, chiat cu ka serh hnga? Amah cu, lengah an chuah i, tungah an òem chih i mei in an khangh.

'Mar' rimhmui nih cun thlarau lei-in toidornak theipar zong kha a hmuhsak. (Solomon hla 4:12–14, Galati 5:22–23) hna kha zoh hmanh. Khrihfabu, harnak hremnak a tuarmi hna nih 'toidornak, aa dawhmi theipar an cuahpi. Harnak serhsatnak hna hi thinlung tak in kan pom hna a si ahcun, Bawipa Jesuh Khrih ah kan i thleng kho lai. Hitihin a ti, "Keimah cu toidor le lungnem mi cu ka si."

Bawipa nih hi mithiang mi hna cu thih tiang zumhtlakmi si dingah a forh hna. (Filipi 2:8) kha zoh hmanh. Hi ruang i laksawng cu nunnak suiluchin kha a si lai. Jame 1:12 ah hitihin a chim, "Harnak a tuarmi cu, òha chin a hmuh lai." Amah kha hneksakdel a si tikah, nunnak luchin kha a hmuh lai, Bawipa nih amah a dawmi hna sinah bia a kamh hna bangin. A ngaite, Samirna zumtu hna nih hin khuachia kha an tei, Tuufa thisen in le tehte an khannak in an thih tiang an pumsa nunnak kha zeì ah an rel loh. (Biathlam 12:11) kha zohhmanh. A dongh tiang felte le hmante in kan um ahcun zungzal nunnak ro kha kan co lai.

Teitu a simi hna sin i Biakamnak

Biathlam 2:11– *"Hna nan ngeih ahcun, thlarau nih Khrihfabu hna sinah a chimmi bia kha ngai ko u! Teitu a simi cu thih hnihnak nih harnak a pe kho hna lai lo,"* tiah a ti. Bawipa nih, hi bia a kammi hna cu thih hnihnak nih tongh lo ding kha a si. Thih hnihnak kan timi cu mei tili ah tlak i Pathian he zungzal i òhen kha a si ko. (Biathlam 20:12–15 kha zoh hmanh).

PERGAMOS (Biathlam 2:12–17)

Pergamos asilole Pergamum timi cu kumzabu pakhatnak a dih hlan lo tiang Asia i khualipi a rak si. Asklepios an rak biak ruangah hin an min a thang, cu an khuazing langhter awkah, thing langno pakhat kha rulpi an ngerhter. Hi rul pi cu mizaw damnak thil ti khawhnak a ngei ti ah an ruah. Pergamum i a sullam cu “nupi òhit” asilole “cawisan” ti zong a si i, an pahnih in Khrihfabu caah thlarau lei biapi a simi kha an si. Hi Khrihfabu nih hin tuan deuh Rom Khrihfabu kha a rak cawisan ngai hna i, hi lio caan cu Khrihfabu nih cozah he an rak i pehtlah lio, constantine siangpahrang pennak a rak i thawk kate kha a si. Cu a si caah Khrihfabu hna cu hrem loin cawisan tu kha an rak si i, asinain sipuazi òhawnnak le upat hmaizahnak tamtuk ruangah thlarau rianòuan cawlcanghnak cu a tlau.

Biathlam 2:12– *“Pergamum khua i a ummi Khrihfabu vancungmi sinah hitihin va òial tuah. Hi bia hi vainam kap hnih har a ngeimi bia kha a si.”* Bawipa hrimhrim nih khan amah cu vainam kap hnih har ka si a ti. (Hebru 4:12) kha zoh u sih. “Pathian bia cu a nung i a òhawng, kap hnih har vainam nakin a har deuh. Hlang lakin a cheu khawh, nunnak le thlarau an i tonnak tiang, hliahcang le thlek an i tonnak tiang a cheu khawh. Minung lungthin duhnak le ruahnak vialte kha a hngalh dih.” Hi nih tawite in a chimmi ah Rom mangki pa nih hin vainam òhawnnak timi kha a rak ngeih. A sullam cu hi mangkipa nih hin pa an si ah nu an si ah thahnak nawl a ngei i, cucu Rom khua zongah ruahnak laak a hau loh. Khrih nih nunnak le thihnak cungah nawl a ngei.

Biathlam 2:13– *“Na umnak hmun kha ka hngalh, Satan nih*

a bawi òhutdan a chiahnak hmun a si kha ka hngalh. Ka cungah zumhawktlak in na um i keimah ca i zumhawktlak a simi tehte Antipas kha Satan umnak hmun in an thah ah khan, na zumhnak cu na òhial tak hlei lo." Satan òhutnak cu hi khualipi in lak a si cang. A sui òhutdan cucu a umnak hmun ah chiah a si cang. Hi ka caang hna hi a sullam hrilhfiah le fianter an herh.

'Mystery Babylon' an timi biaknak phung i tlangbawi sang bik pa i a òhutnak hmun cu Babylon ah a um. Amah cu "Pontifex Maximus" tiah an auh i, cu a sullam cu "hlei òha bik donhtu" tinak a si. Cu a sullam nih cun, amah cu minung le Pathian karlak i a dirmi" a sinak kha a sawh. Persia pawl nih Babylon khualipi cu an tei cikcek tikah, tlangbawi sang bik pa cu 'Pergamos' ah hin a ra i, òhate in cohlan a si. Hnu deuh ah cun, Pergamos siangpahrang hna nih a rian an chuh. Attalus III tlangbawi pa le Pergamos siangpahrang pa kha B.C 133 i an thih veve tikah, hi min cu Rom nih an rak co an rak i lak. "*Mystery Babylon*" timi cu "*Rome*" tinak a si.

A hnu ah cun 'Julius Caesar' siangpahrang kha B.C 63 i a sang bikmi tlangbawi ah ser a si. Rom siangpahrang hna nih cuticun an kal lengmang nain siangpahrang 'Gratian' nih cun Khrihfa ah a hung luh ve caah, hi phung cu a el cang. AD 378 ah khan Rom khua i bishop, Damascus kha hi rian ah hin an chiah i, mah cu thawk cun Pope hna nih hi min hi an i bunh cio. Kau deuh in kan chim ahcun, Babylon biaknak phung cu Catholic, R.C biaknak phung ah a lut i hi kong cu Biathlam a ngan 17 nan rel ahcun nan hmuh lai.

Bawipa nih 'Pergamum' khua mi hna cu, min lakah min cungnung bik, Amah min chungah nan um peng tiah a

thangohat hna. Mahhi hi Pergamos khua mi hna caah cun a sunglawi taktakmi a rak si, zeicahtiah an khualipi ah hin, Caesar phung a zulmi hna nih an khua luh kate ah an biakinn pi kha an sak. Khrih sinah zumh tlak le felfai tein um an duh caah Pergamum Khrihfabu nih hin Caesar bawi a sinak kha cu an el, an hlawt. Hi khua chungah siasal biaknak phung zong a tampi ko nain zumtu hna cu an zumhmi chungah an hmun peng ko. Bawipa nih 'Antipas' a min kha a vun chim zeicahtiah cun amah nih a tam bik mi man kha a pek i, Bawipa zumhtlak mi 'Martar' sinak kha a lak.

Biathlam 2:14- *"Asinain na cungah ka lungtlinlonak tlawmpalte a um: cucu Balaam cawnpiaknak a zulmi nan lakah tlawmpal an um kha a si. Balaam nih cun Balak kha, Israel mi cu siasal pekmi rawl einak le nu le pa sualnak in an sual nakhnga, na cawnpiak hna lai, tiah a cawnpiak."* Hi Khrihfabu ah hin duhungmi thil ti khawhnak tampi a um nain, a chungah aa cawhrawimi thil a rak um. Cu a si caah Bawipa nih an rianuanmi hi a tling ah a chia loh. Thleidan thiamnak kha an herh. Hi Khrihfabu ah cun thleidan thiamnak a herh kha kan hmuh khawh. A ding le a chia, kha kan thleidan khawh lo a si ahcun, doctrine 'phung' ah kan vaivuan dih lai i, cu nih cun zungzal nunnak kha a kan chuh lai.

Pergamos zumtu pawl nih hin Balaam doctrine 'phung' i a òhangchomi hna hi an lomh hna. Number (22–25) ah, Balaam i a nunzia le a doctrine 'phung' fiantermi kha kan hmuh. Profet Balaam cu nichuah lei Jordan ram hna ah hin a min a thang i mah nih thluachuah peknak òhawnnak le minung chiatserhnak òhawnnak a ngei. Amah hi Pathian profet a rak si ko nain, a nunnak ah aa cawhmi a um. Zumlomi hna sinah khan aa òom i, doihaih hna kha a pom ve. (2Peter 2:15, Jude 1:11) kha zoh

hmanh. Vanchiat ah, nunnak cungah hin a cawhmi thil a um chung paoh cu, 'apple thei pum khat a thut ruangah, thing kuang chung dihlak a thu' ti i hlan upa hna nih an rak chimmi kha a hman ah chiah a si.

Tangka le minthan a uar tuk ruangah, Pathian thluachuah pekmi Israel mi kha chiat a serh kho hna loh, Pathian minung hna sinah biaceihnak a tlunnak hnga ding caah, lam tampi in an sinah a kal hnawh hna. Balak, Moab siangpahrang pa kha, Israel mi hna doh awk i amah bawm dingah ruahnak a cheuh, i Moab nungak pawl kha Israel mi hna umnak 'camp' ah thlah awkah a fial. Israel mi hna kha nu le pa sualnak tuah awkah le milem biak awkah heh tiah an lemsoi hna. A phichuak ahcun, Pathian nih misual pawl kha thah awkah nawl a rak pek hna.

Balaam i doctrine 'phung' cu Pathian mi hna pawl kha nu le pa sualnak tuah awk le milem he pehtlaihter kha a si ko. Ngaihchia ngai a simi ahcun, Balaam thih hnu zongah hi phung hi a dai kho loh. Hi phung cu chan kip le nihin hi tiang zongah a hmun peng ko. Tuah deuh Khrihfabu hna nih an rak ton cang i, ni donghnak bik Khrihfabu ve hna zong nih, ohatlonak kan tuah ruangah i ngaihchihnak he, kan ton ve cang. Pathian nih thianghlim tein um kal hi a kan duh i (1 Thessalon 4:3-7) amah hmaiah cun Pathian dang ngeih kha a duh lo i dawtnak ngeih lawng kha a duh.

Biathlam 2:15- *"Cun nan lakah Nikolas zultu pawl cawnpiaknak a zulmi zong nan um fawn. Kan chim cang bangin Nicolas cawnpiaknak a zummi han pawl cu "Deacon Nicolas" nih minung cu pa lawng kan si tiah, palh ngang in a tlonglengmi an si. Cu a si caah pumsaduhnak tuah kha biapi bik ah an chiah. Annih cu soal le, duh paoh tlonlen kha na*

ngaihthiam ko.

Nicolas cawnpiaknak chungin, kap tampi in zoh le hmuh i laak mi an um rih. "Nico" timi cu "uk" ti hi a si i, "laitan" timi cu "laity" in a rami a si i "laity" timi cu mi sawhsawh tinak a si ko. A sawh duhmi cu, Khrihfabu chungah chungtel mi sawhsawh kha a um ve i, tlangbawi hna le hruaitu upa hna nih uk kha a si. Hihi cu Catholic, RC phung i rak kal cungnak ding kha a si ko.

Biathlam 2:16– *"Nan i mer lo ahcun nan sinah ka ra zau lai i ka kaa chungin a chuakmi vainam khan kha mi hna kha ka tuk sual hna lai."* Bawipa nawlbia cu i ngaichih hi a si ko. Ngaihchihnak kan timi cu hmailei khan hnulei ah i mer i, 180 degree, hmailei kalnak ding ca i, i thlen kha a si ko. Mi pa pakhat nih a kal tawnnak lam i kal ti loin i mer i khatte lei kap in kal kha a si ko. Bawipa nih ralrinnak a pekmi hna ah, an i ngaihcih lo a si ahcun, amah ka chungin a chuakmi vainam in, nawl a ngai peng lomi hna kha doh ding a si ko.

Rom mangki pa bantuk si loin, Rom mangki pa cu minung titsa lawng a thah khawh, a sinain Jesuh Khrih cu minung titsa he thlarau he, zungzal rawhralnak chungah thlakkhawhna nawl a ngei. Matthai 10:28 ah hitihin Khrih nih a chim, "Pum cu a that kho ko nain, thlarau a that kho lomi cu va òih hlah u, hell chungah pum he thlarau he a that khotu Pathian tu kha va òih u."

Teitu a simi hna sin i Biakamnak

Biathlam 2:17– *“Hna nan ngeih ahcun thlarau nih Khrihfabu sinah a chimmi cu ngai tuah u. “Teitu a simi hna cu thuhmi manna changreu kha tlawmpal in ka pek hna lai. Cun lungraang zong pakhat cio in ka pek hna lai i cu lung cungah cun a cotu cio lawng nih a sullam an hngalhmi min thar kha an i òial cio,” tiah a ti. Hi cang 17 ah hin, teitu a simi hna caah pekmi biakamnak sunglawi taktak mi, pathum a um.*

1. Aa thupmi Manna changreu. A hmasa bik ah, aa thupmi Manna changreu kha an ei lai. Manna chang cu Israel mi hna ramcar chung i an rak um lio i a cawmtu hna kha a si. Salm 78:24–25 ah Manna cu vanmi rawl a si. “Vancung cun rawl a run pek hna, an ei awk Manna changreu kha a run thlak hna. Cuticun vancungmi rawl kha an ei. Pathian nih an ei khawh chung ei awk in a pek hna.” Thlarau lei in a sullam kan chim ahcun aa thupmi Manna chang cu aa thupmi Pathian biatak kha a si.”

Phungtlukbia 25:2 nih hitihin a chim. “Pathian nih thil a tuahmi hi a sunparnak caah a si. Sihmanhsehlaw siangpahrang hna sunparnak tu cu thil fianter hi a si.” A tak a si lomi hna sinah cun Pathian nih a sunglawi bikmi le a thuk bikmi biatak kha a thuh i a tuam dih. Amah a zultu hna nih khan zeicah mipi sinah bianabia le thil thuk theihharmi na hmaan tiin an hal tikah hitihin a leh hna: Matthai 13:11 kha zoh hna u sih. Annih cu a leh hna i, “Vancung pennak kong biathli hngalhnak cu nannih cu pek nan si cang, sihmanhsehlaw hi hna cu pek an si lo.”

Zeì setsai aa tinh lomi Baibal ca reltu pa nih cun, Baibal ca

chung i a sunglawimi bia hna hi a hmu kho lai loh. Aa thupmi Manna chang ngeih awkah cun, biatakte in le lungthin thiannak he Baibal ca kha kawlhawl le rel a herh. Mahhi siangpahng pakhat i a rian cu a si. Biatak ca i duhnak a ngeimi hna nih cun an hmuh lai. Matthai 7:6 ah Bawipa nih, "Nan lungvar cu vok hmaiah va thla hlah u, vok nih cun a lamh in pei an lamh men ko lai cu," tiah a ti.

2. Lungraangmi pakhat. Teitu a simi pa sin i, Bawipa nih a pahnihnak biakamnak a pek dingmi cu, "lungraang pakhat a si." 'Lungraang' i a sullam cu 'thiannak' sualnak ngeih lo hi a si ko. Grecian chan lio i, zung i bia an halmi ah, tehte a feh i a hmaan ahcun, misual i puhmi pa cu an rak hruai i biaceihthu hna nih khan tinh chiamman i a sual le sual lo kha an dothlah. Bia an chah hnuah khan an vun luhipi òhan. Biaceihthu hna i cabuai cungah lung pakhat an chiah - lungrang pakhat kha a sual lo mi caah an chiah i, lungnak pakhat kha a sual i a bia chahmi pa caah an chiah.

Cu bantukin hi ka biakamnak chungah, Bawipa nih teinak a hmumi pa cu Pathian sui òhutdan hmaiah palh lo le mawhchiat lo ah ka chiah lai ati. Judas 1:24 nih hitihin a chim, "Tlu loin an umter khotu hna le a hmaika ah soi awk zehmanh um lo le lunglawmte in an chuahpi khotu hna."

3. Min thar pakhat. A pathumnak ah, Bawipa nih teitu a simi pa kha min thar pek awkah bia a kam. Mipa, pakhat i thlarau lei a min nih khan, amah auhnak le, biakamnak le ziaza lei kha a langhter. Kan nih thar nih Bawipa muihmai le ziaza kan chungah rian a rak òuannak le amah rian kan òuannak muihmai hna zong kha a langhter. Mahhi cu uar awk a tlakmi a si i, teinak a hmu liomi hna Khrihfa nunnak chungah a hung lang kho. Jesuh Khrih

cung i kan min thar kha hngalh awkah hngah peng kha a herhmi a si lem loh. Isaiah 62:2 nih hitihin a chim, "Min thar in auh na si lai i, cu min cu, Bawipa hrimhrim nih an pek lai."

TIATIRA (Biathlam 2:18–29)

"Tiatira" timi a sullam cu "Rai a thawi pengmi" tinak a si. Duhdim ngai in khua a sa khomi hna khua an si i, thil burhnak si a ser ruangah a min a thangmi a si." A lung a rak i thleng hmasa mi nu cu "Lydia" a si i, amah cu Tiatira khua pi chungah puan sen zuartu a si i, Pathian a biak caah a rak kan hngalh. Amah cu Bawipa nih a lungthin a hun i, Paul i bia a chimnak kipah khan a kal ve." Tiatira Khrihfabu cu Efesa khua in a chuakmi a si i, terh fialtu Paul nih Efesa khua ah kum thum chung thawngohabia a rak chim lio caan ah khan a si. Mah, mah bingte a ummi Khrihfabu cu, muihnak chan chungah khan a rak chuakmi a si i, a hmunmi 'raithawinak' "the mass" an timi, R.C pawl nih an hmanmi, Bawipa Zanriah einak zong kha an tuah.

Biathlam 2:18– *"Tiatira khua i a ummi Khrihfabu vancungmi sinah hi bangin va òial tuah. Hi bia hi Pathian fapa, a mit mei alh bantu kin a alhmi le a ke dar tleu bantu kin a tleumi bia a si."* Biaceihtu Bawipa bantu kin Bawipa nih hi Khrihfabu cu a fuh hna. A mit mei alh le dartleu bantu kin a tleumi a ke nih bia a ceih. (Salm 11:4 kha zoh).

Biathlam 2:19– *"Na tuahmi kha ka hngalh. Dawtnak na ngeihmi le zumh awk tlak na sinak le na rian òuanmi le na lungsaunak kha ka hngalh hna. A hramthawk ah na rak tuahmi nakin atu ah tam deuh na tuah ti kha ka hngalh.* Mah hna cu Khrihfabu rianòuan kha biapi bik ah a chiami an si. Bia dangin

kan chim ahcun, an fim deuh i, an òha deuh. Khrihfa mi hna nih hin a hnu bik i an rian hi a òha bik rian ah an chiah awk a si lai. Zaangfahnak an thiam i zaangfahnak cu midang caah phung bantukin an luanter. Zumhna lei ah an òhawng i, lungsau thinfualnak ah Bawipa nih a thangohat hna.

Biathlam 2:20–23 – *“Sihmanhsehlaw na cung i ka lungtlinlonak cu hihi a si. Pathian lamkaltu ka si, aa timi Jezebel kha na dawn lo. Amah nih cun ka salle kha a cawnpiak hna i, a ping ah a hruai hna i nu le pa sualnak kha an tuah i siasal pekchanhmi rawl kha an ei. Lungthlennak caan kha ka pek ko. Sihmanhsehlaw hurduhcuainak lam khan i let òhan a duh lo. Cucaah ihkhun cungah ka hlonh lai i cu ihkhun cungah cun amah le amah he nu le pa sualnak a tuahmi kha fakpi in temnak an ing lai. Amah he òhat lonak an tuahmi kha an i ngaihchih lo ahcun, atu ah hi temnak hi an cungah ka tlunter ko lai. Cun a zultu hna zong kha ka thah hna lai i, Khrihfabu vialte nih khan keimah cu minung lungthin le duhnak a hngal dihtu ka si kha an hngalh lai. Nannah cu nan tuahmi ning cio in kan cham hna lai.”*

Zeidah mah Khrihfabu nih an rak palhmi a si? Anmah cu a dangte a ummi Khrihfabu cu an si loh. Hi hna bu ah hin ‘dawtnak’ biacahnak hi biapi bik i an thlirmi cu a si. A hnu ahcun Jezebel a min a simi nutung nu pakhat kha an pom, zeicah kan tiah cun amah nih Khrihfa ka si a ti i, profet nu zong ka si aa ti fawn. Dawtnak taktak nih khan a cawnpiak cang hna lai, anmah nih mah nu hi, mi pialtlaunak chim awakah khan cun nawl an pe lai loh.

Zeicah kan ti ahcun mah nu nih profet chimchungnak kha a ngeih i, thlaraumi a si ngai bantukin a lang, cu ruangah an

Khrihfabu lak zongah phungchimnak nawl kha an pek. Amah cu 'Jezebel' an ti a òhalo bik mi Israel siangpahrang nu min, Ahab nupi, amah nih òhat lonak tuah kha a fial i Pathian bia lomi hna lam ah khan a hmunhter cang.

Biathlam cauk i Jezebel le Israel siangpahrang nu hna nih cun aa khatmi thlarau an ngei. Mah nu nih Pathian minung hna kha paròawh sualnak tuah awk le siasal biak awkah a hruai hna i a tlaupi hna. A bia phuan mi in, amah nih hi Khrihfabu i pa hna kha, amah he an nupi cungin sualnak tuah awkah an lung a thawhter hna. Zeipaoh cu Pathian min in ti a si fawn.

Pathian nih amah nu cung i bia a rak ceih dingmi cu, a fale pawl kha thah dih le har tuartemnak chung i paih kha a si ko. Zuanzam sualnak he vawlei fale tampi kha ngeih khawh a si i, kha fale vialte kha thlarau fa le ah relh khawh an si hnga. Bawipa nih mah nu le, mah nu nih a vahvaih pimi vialte hna bia a ceih tik hna ahcun, Khrihfabu hna, kha Bawipa hmaiah therphangnak he an chuak te lai. Pathian cu bia a ceih ningin a sining kan hngalh khawh. (Salm 9:16; Exodus 7:5) kha zoh hna hmanh. A biaciahnak nih hin a mi hna thinlung chungah amah òihnak kha a chiah.

Hi Khrihfabu rawhralnak a rak cangmi hi a chungin a rami a si i, a lengin a rami cu a si loh. Mah nu hi zumtu taktak a rak si nain Pathian sinin lam dangah aa mer i, midang zong kha amah bantuk um dingah siter a duh hna. David siangpahrang nih a fa Solomon, nu ruang i a cawnpiaknak kha vun zoh hmanh u sih, minu hruainak kha a kal tak. (Phungtlukbia 2:17) kha zoh.

Ngaihchia ngai a simi ah, mah thlarau mi Jezebel nih hin (Darkages) muihnak chan le Catholic RC Khrihfabu kong hna

kha a fianter i, nihin Khrihfabu kong hna zong hi a fianter chih. Profet chimchungmi, mi tampi nih an tuah ko nain, Bawipa he ding le hman in an kaloi kho loh. Cu bantu Khrihfa a deu a simi hna kha, na ralring lai. An cawnpiakmi asilole an lam kha va zul hlah. Anmah he zehmanh tuahoi hlah, an in tlau pi lai. Bawipa cu a mi hna sinah a thin a fual tuk. Pathian nih Noah chan lio mi hna kha an lung an i thlen khawh nakhnga kum za le kum kul a hngah hna. (Genesis 6:3; 1Peter 3:20) kha zoh hna hmanh. Kan sinah zaangfah dawtnak ngeih awkah caan saupi a kan hngah. (Isaiah 30:18) kha zoh. Hi lio caan chungah hin, caan oha a kan pek i cucu, a zaangfahnak in kan i ngaichihnak ding caah a si, ngaihthiamnak cu Pathian lawng nih a kan pek khawh. (Rom 2:4–5) kha zoh hmanh. Kan lung kan i thlen lo le, a velngeihnak kha kan el a si ahcun, Bawipa nih kan dinlonak kha bia a ceih lai. Pathian nih ni a khiah (Hebru 4:7). Hmuh khawh a si lioah Bawipa cu ka kawl lai, (Isaiah 55:6) kha zoh. Cuti kan tuah lo a siahcun, Pathian kawl, hmuh khawh a si lonak caan a phan lai i Esau bantu kan si lai. (Hebru 12:17) Pathian cu mah Jezebel nu, Tiatira i Khrihfabu a si ve mi cungah a thin a fual i, lungthlennak caan kha a pek. A velngeihnak kha a el caah, Bawipa nih a bia kha a ceih.

Bawipa cu dingthlu le lairel a si. A rian vialte hi ningcangte in a ouan (Deuteronomy 32:4) kha zoh. An rianouan ning cio in laksawng a pek hna. Hi biatak cu Baibal ca chungah atu le atu nolh a si. (Biathlam 20:13 kha zoh). Paul nih Kolose khua mi kha ralrinnak a pek hna. Kolose 3:25 ah, "cun thil ohalo a tuahtu cu thilohalo a tuahmi ruangah khan a ho a si hmanh ah a tuah man cu a hmuh ko lai. Pathian nih cun ahohmanh a duhdanh hna lo." Thilohalo a tuahmi cu dantat a si lai. Pathian cu minung oihzah upattu Pathian a si lo. Anih caah cun a

hmanmi cu a hman a si ko i, palhmi cu palh a si ko. Bawipa hmaiah thil hman kha kawl lengmang hna u sih.

Biathlam 2:24–25 – *“Sihmanhsehlaw Tiatira khua i a ummi a dang nih cun hi cawnpiaknak òhalo cu nan zullo i midang nih ‘Satan biathlithup’ an timi cu nan hngal lo. sihmanhsehlaw atu i nan ngeihmi kha ka rat tiang felte in rak i tlaih ko uh.”* Bawipa nih cun Jezebel thlemhnak le hlorhnak ate kho lomi hna sinah cun midang thil rit zong khinh dingah biakamnak a ngei loh. Tiatira khuami hna nih cun thlarau lei le ziaza lei raldohnak ah fiang tein an i tel awk a si i, a thli tein a chuak mi ‘doctrine’ ‘phung’ kha an doh lai.

Ngaihcha ngai a si tawnmi cu, òhatlonak nih Khrihfabu cung i a luh tikah, Khrihfa tam deuh nih cun kha thilòhalo lei kap ah khan kan i òom òheu tawn. A dingmi kha òanh u sih law, thil chia a tuahmi hna le (doctrine) phung a ping i a kalpi mi hna, zaangfahnak tampi a herh rih mi hna kha cu fimkhurte in doh hna u sih. Mah thlarau raldohnak nih hin kan lungre a theihter, “Sihmanhsehlaw Pathian cu lawm ko u sih.” Zeicahtiah Khrih teinak puai i a kal nuahmahmi mibu chungah khan kannih cu Khrih he kan i pehtlaihna thawngin Pathian nih thongthla bantukin a kan hruai zungzal. Khrih thawngin teinak a kan petu Pathian a min thangòhatnak um ko seh. Pathian nih hi zumtu hna kha thil òha an i tlaih pengmi thlah lo awkah a forh hna.

Teitu a simi hna sin i Biakamnak

Biathlam 2:26–28 – *“Teitu a simi hna le tuah hna seh ti ka duhmi a dongh tiangin a tuahmi hna cu, ka pa sin in ka hmuhmi nawlIngeihnak kha, annih zong ka pek ve hna lai.”*

Miphun dang uknak nawl kha ka pek hna lai i (Bia 20:6), annih cu thir funng in uknak nawl le tlakum bangin khuainak nawl kha ka pek hna lai. Cun deirel arfi zong ka pek hna lai. Teinak a hmumi hna le lung a dong lomi hna nih thluachuahnak tampi an hmuh lai. A dongh tiang Pathian duhnak a tuahmi hna sinah hi biakamnak vialte cu a tling lai.

1. Ram vialte cungah NawIngeihnak. Teitu a simi hna sinah cun, Bawipa nih ram vialte cungah òhawnnak le nawIngeihnak a pek hna lai. Thir fung in ram hna cu an khalh hna lai. Mahhi Khrih nih vawlei cung i kum thong khat pennak a ngeihlainak hmuh saktu a si. Teinak a hmumi hna nih cun Khrih he roco tu an si lai i, amah Khrih he kum 1000 an uk òi lai. Salm 2:8–9 ah hitihin bawipa nih a ti, “ka hal law, miphun vialte hi nangmah kan pek dih lai; vawlei hi a dihlak in nangmah ta a si lai. Thirfung in na uk hna lai i, tlakum bangin na khuai dih hna lai,” a ti.

Profet Jeremiah kha ram vialte cungah nawIngeihnak an rak pek. Bawipa nih Jeremiah kha profet hna zung i, a thlah tikah, Bawipa nih hitihin a chimh. “Zohhmanh nihin ah hin nangmah cu mipu hna cung le pennak hna cungah, phawi awk le òheh awkah, hrawh awk le hral awkah, sak awk le phun awkah kan chiah cang,” tiah a ti. Jeremiah nih a ram kip he pehtlaih khawhnak thazaang a ngei. Amah cu thlarau mi, Bawipa nawl a ngeimi a si. Bawipa sinah mah bantuk thluachuahnak le thil hal ve u sih.

2. Zinglei Arfi (Deirel arfi). Teitu a simi pa nih cun ‘zinglei arfi’ kha a hmuh lai. Deirel arfi (zinglei arfi) kan timi cu Bawipa Jesuh Khrih can i hmanmi min a si. (2 Peter 1:19) kha zoh hmanh. Biathlam 22:16 nih hitihin a chim, “Kei cu

David tefa kha ka si, kei cu deirel arfi ceu cu ka si," a ti. Hi Khrihfabu nih a pingin a kalmi profet nu Jezebel kha doh dingah a sunglawi bikmi biakamnak kha pek a si cang. Bawipa Jesuh Khrih hrimhrim nih a pek cang hna. Mahhi thlarau mi a simi Levi mi hna covo a si. Baibal cahlun ah cun, Levi mi hna le tlangbawi pawl covo cu 'Bawipa' a rak si ko.

Biathlam 2:29 – *"Theihnak hna a ngeimi nih cun, thlarau nih Khrihfabu sin a chimmi bia kha thei ko hna seh,"* Khrihfabu pasarih sin i biacahmi cu, nihin kanmah sin zongah Pathian thlarau i chimhhrin cawnpiak ningin chim a si.

SARDIS (Biathlam 3:1–6)

Sardis timi cu "luatnak a hmumi hna" asilole "a chuakmi hna" tinak a si. Remhohannak chan (Reformation Era) i Pathian mi hna tampi nih an mit an vun au i, Catholic Church, R.C Khrihfabu chuah tak an timh liopi ah khan, hi Khrihfabu hna nih hiti phun in, thil aa pehtlahmi zulh in an vun langhter.

Biathlam 3:1– *"Sardis khua i a ummi Khrihfabu vancungmi sinah hi bangin va òial tuah. Hi bia hi Pathian thlarau pasarih a ngei i arfi pasarih zong a ngeimi bia kha a si. Na tuahmi kha ka hngalh, a nungmi a si tiah na min a thang nain na thi ko."* Sardis Khrihfabu hna sinah Bawipa hrimhrim nih amah cu Pathian thlarau pasarih a ngeimi ka si a ti. Paul nih hitihin a chim, (2 Korin 3:6) "Òialmi nawlbia nih cun, thihnak kha a chuahpi, sihmanhsehlaw thlarau nih cun nunnak kha a chuahpi. Hi hna bu sinah Khrih nih hitihin a rak chim. "Nunnak a rak phurtupa bantukin ka ra cang. Ka nung na ti ko nain, a ngaite ti ahcun na thi."

Hi Khrihfabu hna sinah hin zeicah Bawipa nih hitihin bia a chim hnga timi cu an khualipi chung i tuanbia chirhchan nih khan a kan hngalhter, a kan bawmh. Bawipa nih mah Khrihfabu cu an nunnak caah an min a òha ko nain, an thi tiah a ti. Sardis cu hlanah cun a òumchukmi khualipi a rak si cang. A hlan ah cun upat hmaizahmi an si nain, atu ah cun an thi cang.

Paul nih hitihin a chim “Kokek sinak in, thlarau sinak ah” hi khualipi cu kokek sinak khan an rak nung i, kokek sining in thlarau lei zongah an si òhiamòhiam. Kokek an si ningin thlarau lei zongah an si ve. Vanchiat ah, nihin Khrihfabu tampi hna cu Sardis Khrihfa bantuak kan si ko. Pathian nih hlan i thil a rak tuahmi ruangah khan hngalh an si i, atu ah cun an òumchuk cang.

Sardis zumtu hna nih cun kan nung an i ti ko nain, a ngaite kan ti ahcun, mei alh kha an thlau. Khrihfabu tampi le zumtu tampi hna zong, hiti bantuak atu nihin ah hin kan um cio hna. Pathian nih hlan i thil a rak tuahpiak mi hna ah khan an nung peng. Atu ah cun thlarau chiti thuhnak le langhnak hmuhmi ngeih an chambau. Nihin ah thinlung thar ngeih a herh zia kha, Pathian nih Israel mi hna khual an rak tlawn lio i dawh ngai um a herh zia khan a kan cawnpiak. Ram car chung i khual an tlawn lioah ni khat ca in Manna changreu kha an hmuh, thaizing caah tiin an chiah a si ahcun a buar dih. Hlan i a rak nungmi kha atu a thi. Khrihfabu nih cu, a thiangmi chiti, a thiangmi biatak le a thiangmi changreu a herh. Hlan kan nunning in nun loin nihin kan nunnak caah tuak kan herh.

Biathlam 3:2 – *“Cucaah cun i hlau law na ngeih rihmi kha a*

thih taktak hlan ah thazaang thar la tuah. zeicahtiah na tuahmi thil kha Pathian mit hmuh ah a tlingmi a si rih lo ti kha ka hmuh. " Cu a si caah Bawipa nih Sardis zumtu hna kha thil a taangmi ralringte in zohkhenh ding le fehter dingah a chimh hna. Sardis tuanbia hi a lang ngai ko. An ruam kai ruangah, ralringte in an um thiam lo. B.C 600 lioah khan Sardis cu vawlei cung hngalhmih hna ram lakah a rum bikmi ram a rak si. 'Croesus' hi a rum bik siangpahrang a rak si i nichuah lei sunpar lianhnaganak phung in a rak uk hna. An khuapi cu lungpi cungah an sak i, hrawh khawh dingmi a si lo. Persia siangpahrang Siras (Cyrus) nih Sardis khua cu a doh tikah, congh a herh loh an timi hmun, congto zong an chiah lonak hmun a rak um. An ralhrang pi cu emh khawh a si bal lai loh an ti. Siras nih mino pakhat kha zik a nawh i, a thlite luh khawhnak ding paoh kha a chimter.

Vanchiat ah Sardis khuami hna cu an rim hlei loh. Alexander siangpahrang zong nih, congh lopi in a um lioah khan Sardis khua cu a vun kulh ve. Sairas nih a rak lak bantukin khua cu, a rauh hlan ah an lak ve òhan. Khrih nih ralrinnak a rak pe ko hna nain, A.D. 1402 ah khan khua kha an cong hoi lo i, Muslim pawl nih Sardis khua cu an tei i, an hrawh cikcek. Bawipa nih Khrihfabu sinah asilole pumpak sinah rianòuanmi kha a tling in a hmuh lo ahcun rawhralnak nganpi a tlung ding a si. Baibal cathar nih atu le atu a chimmi cu Bawipa nih tlinnak a kawli ti a si ko. Thil tlamtling lo kan tuahmi nih hin Pathian hnabei donghnak a chuahter nain kanmah caah cun a òha bik mi a si ve. Matthai 5:48 ah Jesuh nih hitihin a chim, "Vancung khua i a ummi nan pa a tlin bantukin, nanmah zong tling ve uh." Pathian bia thlaici hling lak i a tlami bantuk si kha cu a kan duh lo, a theipar nih tlamtlinnak a chuahpi loh. (Luk 8:14) kha zoh.

Biathlam 3:3 – *“Cucaah cun zeidah an in cawnpiakmi kha a si ti le zeitindah na rak theih ti kha philh hlah, cucu zul law na sualnak kha mer tak hna. Na hlah lo ahcun mifir bantu kin an rat hnawh lai i, ka rat caan kha a hngalh hmanh an hngal lai lo.”* Bawipa nih Sardis Khrihfabu sinah nan i ralrin lo a si ahcun, zan ah mifir bantu kin ruah lo pi le thawngthanh hmasa loin ka ra lai. Bawipa Jesuh nih Matthai 24:42–22 chungah hitihin a chim. *“Cucaah ralring tein um ko u. Nan Bawipa a rat lai ni na hngalh ri lo ralring tein um ko u. Hihi philh hlah u: inn ngeitu nih mifir a rat lai caan kha hngal seh law cu hngilh lo tein a rak um hnga i, mifir kha a inn chungah a lutter hnga lo.”*

Kan ralpa cu kanmah hrawh dingah caan òha a ngeih mi paoh kha hman a timh caah ralring tein kan um lai. Upa tling kan si cang caah, ruamkai loin, Khrihfabu nunnak lam chungah tlu loin zumhnak he kal hna u sih. Sardis khua kha ruat peng! Kan lungthin kha biatak te le ralring tein kan ven lo ahcun, kan ralpa nih kan nunnak chungah a lut lai i a kan hrawh lai. Bawipa nih Sardis Khrihfabu kha zan ah mifir bantu kin nan sinah ka ra lai ti ah a mawhchiat hna. Siras nih hitihin kum tampi hlan ah a rak tuah cang. Zan ah khua cu a laak. Sardis khuami hna nih thlarau lei thil ah, ralring tein an um lonak kha òha tein theih a herh.

Biathlam 3:4 – *“Asinain Sardis khua i a ummi tlawmpal nih cun nan puan kha thiange in nan chiah ko. Puan rang ngaih in keimah sinah nan i chok lai, zeicahtiah cu bantu kin aa chok dingah cun aa tlakmi nan si.”* Pumhnak hna zongah khan zumtu mi tampi hna kha cu thlarau lei ah an thi i, Bawipa he a kal òimi kha cu mi tlawmte lawnglawng an si. 1 Sia 19:18

kha zohhmanh. Hi Khrihfabu chung zongah hitihin a si ve. Sardis Khrihfabu thurhnawmhna a tuah lomi hna le Bawipa sinah zumhtlak in a ummi hna sinah Bawipa nih hitin nawl a pek hna. An tlak an phut caah anmah cu puan raang aih in kaloi awkah Khrih nih bia a kamh hna. Puan raang kan timi cu "thiannak hmelchunhna" a hmuhsak. An phutnak cu Pathian nawl an ngaih ruangah a si. Phungchimtu 9:8 i Solomon siangpahrang an forhnak kha zoh hna u sih. "Na puan hna cu raang zungzal hna seh law, na lu cu sathau loin um hlah seh."

Biathlam 3:5-6 – *"Teitu a simi hna cu hi bantukin puan raang an i aih lai i, a nungmi hna cauk chung khan an min cu ka hlo lai lo. Ka pa le a vancungmi hna hmaiah lang hngan in, hi hna cu ka mi an si, ka ti lai."* Teitu a simi caah biakamnak pathum a um:-

1. Amah cu puan raang in thuamh a si lai. Teinak a hmumi hna cu thlarau puan raang in thuamh an si lai. Paun raang kan timi cu Khrih dinfelnak le thiannak kha a chim duhmi a si. "Kan thlarau thilpuan kha kan thlen a hau." (Zek 3:3-4) kha zoh hmanh. "Cuti a tuah cu Khrihfabu kha i dawhte le thiangte le soi awk zehmanh um lo le dawh lonak le sawngkawrnak zehmanh um lo le tlinlonak dang zehmanh um lo in Amah sin lila ah khan pek a duh caah a si" (Efe 5:27).

2. Nunnak cauk chungah a min hnawh a si lai loh. Teitu a simi hna cu nunnak cauk chungin an min hnawh a si lai lo tiah Bawipa nih bia a kam. Nunnak cauk kan timi cu vancung khua ah a ummi a si i, tlanh cangmi hna le vancung khua i a lut hnga dingmi min cazin òialnak cauk a si. Filipi 4:3; Biathlam 13:8, 17:8, 20:12, 15, 21:27, 22:19 kha zoh hmanh.

Min cazin chungah voi kht khumh cang a si zong ah hnawh òhan khawh a si zong kha a fiang. Hika nih fiangte in a kan cawnpiakmi cu, voi khat ah mipa pakhat cu khamh cang sihmanhsehalw, hi cauk chungah a min khumh a si cang zongah, Bawipa sinin a kir i, Bawipa a ralchan a si ahcun, khamhnak cu a sung ko. 'Jude' nih thitihin a chim (Jude 1:5) "Cucaah cun nan hngalh dihmi a si ko nain, Bawipa nih Israel mi cu Izipt ram chungin a chuahter hna i, sihmanhsehlaw a hnuah a zumlomi cu a thah hna kong kha theihter òhan kan duh hna." Tuufa nunnak cauk chung i kan min òial cia in a ummi cu zeitluk lunglawmh thluachuahnak dah a si.

3. Bawipa nih an min kha a pa le vancungmi hna hmaiah a phuan lai. Teitu a simi hna an min cu Bawipa nih a Pa le vancungmi hna hmaiah phuan a si lai tiah a ti. Matthai 10:32 "Amah mi ka si, tiah zapi mai ah a phuang ngammi cu, vancung khua i ka pa hmaiah keizong nih cu ti cun amah cu ka ti ve lai." Cu a si caah teitu taktak a simi hna nih cun serhsatnak a chuak ding a si zongah, Bawipa hmai le mi dang hmaika zongah an sining chim ah khan an thin a phang lo i an ning zong a zak lo. Bawipa nih amah a cohlangmi hna cu a cohlan ve hna. Hihi thil fawite a si ko.

PHILADELPHIA (Biathlam 3:7-13)

Atu cu Philadelphia Khrihfabu sinah kan ra. Philadelphia Khrihfabu hna nih cun, Samirna Khrihfabu bantukin, Bawipa sinin, chimhhrin cawnpiaknak kha an hmu rih loh. Hi Khrihfabu nih hin Methodist i òhanghnak le thianhlimnak, bu pawl i an cawlchanghnak, John Wesley nih 1700 kum i a rak hruihruaimi kha a aiawh.

Philadelphia khuapi cu Attalus II Philadelphus, siangpahrang pa nih BC 160–138 ah a rak dirhmi khua a si. Amah nih a unau pa, Emenes II a rian a chawnmipa philh lonak dingah hi min cu a sakmi a si, Philadelphia i a sullam cu 'u le nau dawtnak' ti a si ko. Hi khua pi cu Asia ram chung tlang cung hmunrawn pi kalnak kutka tampi ah a ummi a rak si. Hi khua cu missionary i tonnak khua laifang a si i, Krik holh le nunphung kha ram dang ah karhter dingah ruahmi zong a si fawn. Hi thil pathum hna nih hin, hi khua chung i Jesuh Khrih biacahmi, thlarau lei i, i pehtlainnak kha a fehter.

Philadelphia ah hin dawtnak kalpinak ningcang a rak um ve. Kokek minung sinak rianuannak in, thlarau lei rianuannak zong an kalpi. Hi khualipi i innka hun hnawhchan cu, Krik nunphung le holh, ramdang i karhter kha a si i, cang 8 nak kan zoh tikah, Bawipa nih hi Khrihfabu cu Pathian thawngohabia karhnak ca i innka hun ve dingah bia a kamm hna.

Biathlam 3:7 – *"Philadelphia khua i a ummi Khrihfabu vancungmi sinah hi bangin va òial tuah. Hiti hi a thiangmi le a taktak a simi, David tawh a tlaitu, innka a hun tikah ahohmanh nih an khar khawh tilomi, a khar tikah ahohmanh nih an hun khawh ti lomi bia kha a si."* Bawipa nih amah le amah kha a thiangmi a ti - a sullam cu dinnak i, a muru tinak a si ko. Hi Khrihfabu nih cun ngaihthiamnak ni i, rawldanghnak puai kha a langhter i, tuanbia ningin kan chim ahcun, John 'Wesley' chan lio i 'Holiness' bu pawl cawlcanghnak kha a sawh duhmi a si.

A ngaite kan ti ahcun '1973 Yom Kippur' ral thawk khan hi bia cahmi bia hi Bawipa nih vawlei khua zakip i a thanhmi a si, a thanhmi ah cun, lungthin thianhlimnak biacah le lungthin

in cuarpartannak — Bawipa sinah dinnak hna kha an si (John 14:6). Jesuh Khrih hrimhrim nih hi Khrihfabu sinah ‘amah’ ti in aa langhter mi cu ‘a hmanmi a si’. Jesuh Khrih nih bia tak cu a pum hrimhrim i a langhter, a sinain amah cu ‘a tak’ a si zungzal ko. Amah bantukin um ve u sih law, kan lung chungah hin biatak ngei u sih law, (Salm 51:6) kha zoh. A tak si peng u sih law, zeipaoh kan tuah ah “cawhrawi” mi ngei hlah u sih.

Bawipa nih David tawhfung kha ka ngeih a ti. Hi kong cu Isaiah 22:20–22 ah a um lai, hika ah hin a biapitnak zawn kha a lang. “Cu thil cu a hung phanh tikah, ‘Hilkiah’ fapa ‘Eliakim’ ka sal kha ka kawh lai. Na bawinak puan le taisawm cu amah kha ka pek lai i, nangmah nih na rak ngeihmi nawl ngeihnak vialte kha amah cungah ka chiah lai i, a hunmi cu ahohmanh nih an khar kho lai lo.”

Liang kan timi cu cozah hmelchunhnak a si. (Isaiah 9:6) kha zoh. Cu a si caah David tawh kan timi cu thlarau nawl ngeihnak hun khawhnak le khar khawhnak a si. Jesuh cu inn khar hun khawhnak nawl a ngeitu, ahohmanh nih khar khawh lo dingah le, innka kharnak nawl a ngeitu, ahohmanh nih hun khawh lonak nawl a ngeitu a si.

Biathlam 3:8 – *“Na tuahmi kha ka hngalh; na thazaang a tlawm nain kan cawnpiakmi na zulh le ka cungah zumh awktlak na si kha ka hngalh. Innka pakhat kan hunpiak i ahohmanh nih an khar kho lai lo.”* Bawipa nih an rian cu a òhat le a thian ka hngalh a ti. Cu a si caah an hmaiah innka kha hun cia in a chiahiak hna i ahohmanh nih asilole thlarau òhawhnak a ngeimi hna zong nih an khar kho lai loh. Philadelphia Khrihfabu cu missionary Khirhfabu an rak si i ram

kip caah innka kha an onh hna.

Josef phun bantuk thluachuahnak hmuh kha kan duh ve, an ngeieng hna cu “vancung ah” an kai Genesis (49:22) kha zoh. Kan kiangkam hmunhma ah rian ngeih kan duh, vawlei cung ram kip hna roconak ngeih zong kha kan duh i, vawlei pumpaluk i Khrihfabu hna an thluachuah si zong kha kan duh fawn.

Hi zumtu pawl hna cu an zaang a der nain Bawipa bia an ngaih i a min an hlawt lo ruangah ka thanghat hna. Hi “Local Church” “Mahbing khrihfabu” cu an tlawmte nain, thlarau derthawmnak kha cu a chim loh. A thangchomi Khrihfabu, lunghrap cheu in Khrihfa a simi hna nakin, Khrihfabu hmete i zumtu a simi hna, Pathian sin i pek khawh, ap khawh a simi hna kha an òha deuh. Philadelphia Khrihfa zumtu hna cu Bawipa ah felte in an hmun ko. ‘Caesar’ hmanh hi Bawipa tiah auh an duh loh. Bawi pakhat lawng an rak ngei i, a min ah Jesuh Khrih a rak si.

Biathlam 3:9 – *“Ngaihmanh Judah mi kan si tiah a ti i a si òung lomi, mi lihchim pawl, Satan ta a simi kha, na hmaiah ka ratter hna lai i, na kehram ah ka kunter hna lai. Annih nih an dihlak in, kan dawt kha, an hngalh lai.”* Satan biakinn nih a hmuhsak mi cu Judah mi ka si a timi, Judah mi a tak ka si a timi hna, a ngaite kan ti ahcun, Khrih chung i a ummi biatak a ralchantu an rak si.

Satan biakinn chung umtuning kha theih buin Paul nih Judah mi taktak a simi hna kong kha, kan chim cang bang in a fianter. (Rom2:28–29) A ngaingai tiah cun a hodah Judah mi taktak, a cuarpar aa tan taktakmi cu a si? Lenglei in Judah mi a si i a

cuarpar aa tannak cu pumsa in a simi si loin, chunglei in Judah mi a si i a lung chungin cuarpar aa tanmi kha Judah mi taktak cu a si. Cucu òialmi nawlbia rianòuannak kha a si. Cubantuk mipa cu minung sinin si loin Pathian sinin thangòhatnak kha a hmu. Solomon nih Phungtlukbia 21:16 ah a pingin a kalmi aa pummi hna kong kha a chim, “Hngalh thiamnak lam zul loin a pialmi cu thihnak nih a bawh ko hna.” Anmah cu Bawipa nih a dawt hna cu a hman ko. Kan hmuh òhanmi ah zeitindah mah nih hin Philadelphia khua kha a canh khawh, hi khua cu siangpahrang Attalus II nih a unaupa siangpahrang Emenes II dawtnak caah a sakpiak mi a si. Bawipa nih a kan dawtnak caah a sakpiakmi a si. Bawipa nih a kan dawt kha hi bantu kin fian kan herh. A si Khrih cu vawlei mi vialte caah a thi, asinain Baibal nih hitihin a ti. (Salm 11:7) kha zoh, “Bawipa cu a ding i tuahnak ding kha a duh, a dingmi nih a hmai kha an hmuh lai.”

Biathlam 3:10 – *“Lungsau in um tuah, tiah nawl kan pekmi kha na zulh caah, vawlei cungmi vialte hneksaknak ding caah vawlei cung dihlak ah a tlung laimi harnak caan kha tong loin kan luatter lai.”* Cu lengah, Bawipa thinfualnak bia kha an i cinken peng ruangah anmah cu thangòhat an si i, Bawipa bia lawngah felfai loin Pathian bia ruang zongah khan an tuartem rih.

Hika Khrihfabu hin, kumzabu 18 le 19 i zohchun awk a tlakmi Khrihfabu zong kha ka ngei rih hna i, mah hna cu Bawipa sinah a thianghlimmi peknak in an khat i, mi kip thlarau kha tlaih awkah duhnak nganpi an ngei. Hi Khrihfabu hna cu mission thlah dingah aa òhawnter òhanmi le aa hrimòhanmi an si. Mah caan lioah hin missionary bu tampi kha an rak dirh. Hi chan cu min thang ngaimi hna John Wesley, William Carey

le William Booth an rak langhsar ngai lio caan kha a si.

Bawipa nih vawlei cung pumpi i tukforhnak a ra hnga dingmi khan a khamh hna i laksawng a pek hna. Mah nih hin a hmuhsakmi cu, tuanbia ningin kan chim ahcun, Rom siangpahrang hna nih serhsar hremnak pahra an chuapi mi, Samirna Khrihfabu nih kan cauk i kan òialmi kha a si. Thianter cangmi sui kha mei in hneksak òhan a hau ti loh. Cu bantukin Philadelphia Khrihfabu hna zong kha bawipa nih harnak chungin a luatter hna nain, tinhmi pakhat a um rih. An nun chung i an zumhnak aa cawhrawi tukmi kha.

Biathlam 3:11 – *“Ka ra zau lai. Na ngeihmi kha òhate in i chiah, teinak laksawng na hmuh ding cu ahohmanh nih in chut hna hlah seh.”* Zungzal cain zumtu hna sinah ralrinnak pekmi a um. *“Na ngeihmi cu òha tein i tlaih, ahohmanh nih in chut hna hlah seh.”* Bawipa nih zumtu vialte kan hmai i a chiahmi, tlik zuamnak i, tlik i zuam le laksawng, suiluchin hmuh cu zeitluk in dah a biapit.

Khrihfami tampi hna nih cun an nunnak caah Pathian nih Jesuh Khrih in auhnak ah khan an tlu i, an rian kha an lim kho loh. A hnuah cun, òuan man an hmuh hnga dingmi an ta a simi kha, mi pakhat khat òuan man hmuh awk a phumi pa sinah khan pek a si lai. Reuben nih fa upa sinak le laksawng phun hnih kha a ziaza òhatlo ruangah a thlau. Amah hmuh hngami kha Josef nih thiannak in a hmuh. Judas zong nih a rian kha Jesuh Khrih leirawi ruangah a chuah tak i, Matthias nih amah zaka ah a lut.

Esther cauk nih kan rianòuan man sungh khawh a si zia kha a langhter. Vashti, Persia an siangpahrang bawinu cu a ruamkai

le, a lung khon le a va pa nawl a ngaih lo ruangah a rian in an rak phuah, cu a si caah a hmuh hnga dingmi òuanman cu a phu, a fim le a òhami Esther nih aa lak. Cu a si caah Bawipa hmaiah toidor tein le a thiangmi òihzahnak he kal hna u sih zungzal hmuh dingmi òuanman ah daithlang loin.

Biathlam 3:12 – *“Teitu a simi cu ka Pathian biaknak inn chungah khan tungpi ah ka ser lai i cu biakinn cu zeitikhmanh ah a chuah tak lai lo. Amah cungah cun ka Pathian min kha ka òial lai i ka Pathian khualipi, a min Jerusalem thar a simi zong kha a cungah cun ka òial lai. Cu khuapi cu ka Pathian sinin vancung khin a rungòum lai. Cu a cungah cun ka min thar zong ka òial fawn lai.”* Teitu a simi hna nih cun mah thluachuahnak hi an hmuh lai:-

1. Teitu a simi pa cu Pathian nih amah Biakinn chungah intung ah a hman lai. Ral hna i tuk chimnak le sualnak thlichia i namhchuknak ruangah teitu a simi hna cu Pathian biakinn chungah tungah hman an si lai. Khrihfabu chungah tung pakhat si cu kan herh i, cuka ahcun Pathian nih a kan bunh lai i, hruaitu a simi hna rian kha kan bawmh ve hna lai. Kum thong khat pennak biakinn ca i rianòuan awk zong ah thilti khawhnak kan ngeih a hau. Vancung Biakinn ca zongah tung tampi chuahpi kan herh.

Tung nih “òhawnnak le fehnak” kong kha a chim. Tung hna nih cun rihnak le namchuknak kha an tuar. Biakinn saupi tiang a fehfan le a nguh khawhnak dingah tung kha a herh. Philadelphia Khrihfabu chung i teitu a simi hna sinah biakamnak pek a simi kha kan zumh ve awk a si. Solomon biakinn chung zong ah Jachin le Boaz bantukin tung kan si awk a si. 1 Sia 7:15–22 kha zoh, ‘Jachin’ a sullam cu ‘a dirh’ tinak a si i,

'Boaz' tinak cu 'a chungah òhawwnak a um' tinak a si.

Philadelphia Khrihfabu hna cu tung si awkah biakamh an si zeicahtiah an khua cu 'lihnin' le 'hninh' nak nih a leh thalmi khua a rak si cang. Mi pakhat khat nih fekte in um a herh ahcun, Philadelphia Khrihfabu bantukin a um lai. AD 17 ah khan hi khua cu fakpi lihnin nih a rak hrawh. 'Tilerius' siangpahrang nih a remh a rak bawmh hna. Cu a si caah inntung pakhat si ding i biakamnak cu a hmunh i, hi zumtu hna nih sullam ngeite i an nun cu a herh ko.

Khrihfa phung caah Philadelphia Khrihfabu cu inntung bantuk an rak si cang. Asia Minor Islam pawl an rak luh ah hin, Philadelphia cu Jesuh Khrih thawngòhabia ah feko hup in an rak um cang. Mahhi i cinken peng. Bawipa nih tung pakhat i hman an duh a si ahcun, ral pawl i tuk chimnak le namhchuknak kha ton i ruah a herh i, asinain Pathian nih fek te dirning kha cu an chimh ko lai.

2. Teitu a simi pa nih cun lengah a chuak ti lai loh. Teitu a simi pa cu dinnak lam ah khan fek tein a dir lai i, Pathian nih amah biakinn chungah tung pakhat a sitermi kha a chuahtak lai lo, cucu Bawipa duhna a si. Mi tampi hna nih cubantuk si cu an zuam cio nain, an chuahtak tawn.

Bawipa inn i tung le dinnak thingkung hna si cu zeitluk thluachuah dah a si. (Salm 92:12–13) kha zoh hmanh. Bawipa inn chung i fek tein a hram thlak i um cu kan duhmi a si. Khrih nih hitihin a chim 'sualnak sal a simi nih cun Bawipa inn ah a zungzal a um lai loh.' (Johan 8:34–35) kha zoh.

3. Pathian nih teitu a simi cu min pathum a pek lai. Teitu

a simi nih cun Bawipa sinin min pathum a hmuh lai. Bawipa nih a cungah hitin caial dingah bia a kam “ka Pathian min”, “ka Pathian umnak khualipi i a min” (Jerusalem thar) le “min thar pakhat.” Mahhi Khrih i a monu nih a co hnga dingmi biakamnak a si, zeicah kan tiah cun vancung in nupiöhitu pa i a min kha aa put lai. A monu nih khan va a ngeih tikah a vapa min kha aa put lai. Mah nih hin a tanglei nawl ngeihnak kha ngeih dingah nawl a pek. Monu cu a va he an ruahnak aa khat lai i, amah öhencheu ah a cang lai, i amah zong nih a vapa umnak hmun le nawl ngeihnak kha a lak lai.

Cu a si caah Philadelphia Khrihfabu teitu a simi hna sinah cun nawl ngeihnak phun thum kha pek an si cang i, chikkhatte ah anmah cu lung khat in an um cang lai.

1. Pathian Amah he hrimhrim zong, a nungmi Pathian fapa le fanu ah ruah an si cang.
2. Pathian khualipi chungah a ummi bantuk a si lai — Jerusalem thar.
3. Khrih min thar ngeih buin cun, Khrih hrimhrim nih a tincomi laksawng tinco ve awk i nawl ngeihnak kha kan ngeih ve lai (Biathlam 19:12–13) kha zoh.

Bawipa nih Philadelphia Khrihfabu nih an ngeihmi ziaza bantuk ngeih awak an nunnak kha a öhanchoter lai caah zumtu hna nih thlacam kan herh. Pathian dawhna, dawtnak a tlinteru kha ngeih kan herh. Anmah cu vawlei cung mission rianöuannak hmunhma caah innka hunpiak an si. Hi mithiang mi hna nih hin midang caah biatak le dinnak kha an pek hna. Nunnak luchin kha an i tlaih, an nunnak caah Pathian duhnak kha an tlinter i, a dongh tiang zumh awk tlak tein an um.

Biathlam 3:13– *“Hna nan ngeih ahcun, thlarau nih Khrihfabu hna sinah a chimmi bia cu ngai tuah u,”* a ti. Zumhtlak a simi Khrihfabu nih an hngahmi a sunglawimi laksawng cu hna a ngeimi nih thei u sih.

LAODISIA (LAODICEA) Biathlam 3:14–22

Laodisia khua cu Syria siangpahrang Antiochus II nih a rak kauh i a nupi min in Laodisia tiah a sak ðhanmi a si. A nupi hi ‘Laodisia’ ti a si. Hi khuapi cu tangka leiah siseh, si lei sianginn tuah i, cucu a hleice in mit ðhalo damnak ca bik ah a si, cu lengah an tuu run chungah tuhumul lakin hnipuan ðhaðha an ser i, an rum tuk caah an min a thang ngaingai. Lam tampi aa tonnak hmun ah a um i, hi khua hin Efesa, Efesa in Syria ti in le, Pergamum le ‘Hermus Valley’ lei hna zongin siseh Pisidia le Pamphylia lei hna zongin pehtlainnak an ngei dih.

Hierapolis ah hin ti lum chuahnak cerhtiput a um i kahcham ti lak in Laodisia ah, kik lo lum lo, lum vuaivai in a phan i cu ka cun Kolosse khua ah an hei kalter i a kik cang. Laodisia khua cu AD 61 ah khan lihnin nih a hrawh. Rom cozah council nih bawmh an tim hna nain an el i, anmah phaisa in an khua cu an remh ðhan. Khuapi taktak a rak si i, a chung i Khrihfabu hna cu aa zum ngaimi, kan i za ko aa timi lawngte an si.

Biathlam 3:14– *“Laodisia” khua i a ummi khrihfabu vancungmi sinah hi bangin va ðial tuah: Hi bia hi zumh awk tlak le a hman taktakmi tehte, Amen bia kha a si. Amah cu Pathian nih a sermi vialte hram a si.”* Bawipa nih Amah le amah kha biapi taktak in a chim, a phuanmi ahcun Amah cu Amen a si, asilole a donghnak a si. Fiangte in mahhi cu Khrihfabu sarih sinah, Bawipa nih a donghnak bik a chimmi a si i, ni donghnak Khrihfabu hna nih an tlinter hnga mi

Khrihfabu sining zong kha a um.

Bawipa nih Laodisia Khrihfabu hna sinah amah cu zumh tlakmi le a hmanmi tehte a sinak zong kha a langhter. Bia dangin kan chim ahcun, an sin i biachim a rak duhmi cu 'biatak' kong kha a si i, anmah a tlukrilh tertu hna a hman lomi himnak cu a si loh. Hi biacahmi cu Pathian nih thil a rak ser ka i a rak um cangmi pa sinin a rami a si. Phungtlukbia 8:22–23 kha zoh hmanh, cu ka ahcun Khrih nih hitihin a chim. "Bawipa nih a rian hramthawknak ah a ka ser, hlan lio i a tuahmi hna lakah a hmasa bik ka si. Hlan lio piin a ka hmunhter cang. Vawlei hramthawk hlanah, a hmasa bik ah a ka ser."

Biathlam 3:15–16 – *"Na tuahmi kha ka hngalh ko, a kih zong na kik lo, a lum zong na lum lo, ti kha ka hngalh. A kih zong kik lawlaw, a lum zong lum lawlaw. A lum menmen na si i a lum zong na lum lawlaw lo i a kih zong na kih lawlaw fawn lo caah, ka kaa chungin kan chak lai."* Bawipa nih Laodisia Khrihfabu sin a chimmi ah thangohat awk tlak thil òha an tuahmi a hmu loh. Zei ruangah mah zumtu hna sinah hitin bia a chim kan ti ahcun, lum òung lo kik òung lo an si caah a si. An thlarau sining nih hin "Hierapolis" in a rak chuak i, khuapi chungah a hung luangmi ti lum chuak kha a lawh. Artlang in an um tinak a si. Laodisia khua i ti cu lum lo kik lo an si. Ahopaoh nih 'Hierapolis' i a chuakmi ti lum cu an duh i, Kolosse a phanmi ti kik zong kha an duh, a sinain Laodisia khua cu lum òung lo kik òung lo ti cu an duh lo. Kan sining cio ah hin, nang zong lakphak kawfi na din tikah, a sa ngaimi a silole a kik ngaimi kha na duh lai, asinain 'lum vutvat' mi cu, mi nih an ding duh loh.

Laodisia Khrihfabu hna cu Khrihfa an sinak ah hin cuti

bantukin laklawh in an um. Khrihfa an sinak ah khan 'daat' nak a um. I biataknak lungthin kha an chambau. An thlarau caah òanlaknak le Pathian rianòuannak caah a tlingmi sinak saduhthahmi an ngei loh. Hi ruangah Bawipa nih ka kaa chungin kan chak hna lai a timi cu a si. Bwipa nih cun lung hrapcheu in a ummi hna le amah rian i aa pe òung lo i, a leng hawng lawng a simi hna kha cu a nautat hna. 1 Sia 18:21 kha zoh. Bawipa nih zumtu a simi paoh cu lungtho tein amah sinah zeizong dihlak pek in um kha a duh.

Biathlam 3:17 – *“Ka rum ko, ka zaa ko, zehmanh ka bau lo, na ti. Asinain zeitluk sifak le zaangfah awk tlak dah na si kha na hngal lo. Na si a fak, puan aih awk hmanh na ngei lo i, na mit a caw.”* Laodisia Khrihfabu cu an ruam a kai i aa zumhnai ngaimi an rak si. Anmah cu thilri leiah, tangka leiah an rum ngaingai ko. Asinain Jesuh Khrih rumnak ah khan an chambau. Thlarau leiah cun an si a fak, an mit a caw i tak lawng pi an si.

Khrih nih a ruam a kai i kaa za ko a timi pa kong kha bianabia in a chim, (Luke 12:16–21). A thawh i “Mirumpa pakhat nih hin, rawl a vui ngaimi lo pakhat a ngei. Cu tikah a lung chungin ka rawl vialte chiahnak ding hmun ka ngeih ti òung lo. Zeidah ka tuah ah a òha hnga? Aa... Hihi ka tuah lai; ka rawlruk kha ka òheh hna lai. Cun keimah le keimah cu kaa thawh lai i, mi van òha pa! Kum tampi caah a za in thil òha vialte cu na ngeih cang. Cuaah nuamte in um ko cang ei law ding law i nuam ko ka ti lai a ti. Sihmanhsehlaw Pathian nih a thawh i mihrut pa, tuzan hrimhrim ah hin, na nunnak cu ka kalter a hau lai; cucaah nangmah ca i na khonmi thilri vialte hi aho nih dah a co kum lai? tiah a ti,” tiah a ti. Cun Jesuh nih cun a bia donghnak ah, “Hitihin pei amah ca lawng i chawva a khong

luahmah i Pathian hmuhnak i a rum ùng lomi cu an si cu,"
tiah a ti.

Ludici zumtu hna nih cun nun chung i thil duhdim ngai ngeih
kha an ruahmi a si. Asinain, rumnak taktak cu Pathian sin i
rumnak hi a si. Zaangfah thiamnak ah khan rum hna u sih,
(Efesa 2:4), rian òha tuahnak ah khan rum hna u sih (1Tim
6:18) cun zumhnak lei zong ah rum hna u sih (Jame 2:5) Jesuh
Khrih ah kan i zatnak kha kawl hna u sih, amah lawnglawng
hi aa zami cu a si i, amah sinah kan tling ve lai.

Kan chim cang bang, Laodisia khuami hna cu Biathlam cauk
an rak òial lioah hin vawlei cungah a rum bikmi khua pakhat
ah chiah an rak si. AD 61 ah lihnin nih a hrawh zongah, Rom
cozah i an khua remh bawmh zong kha an el rih. Laodisia
khua i hna cu kan rum an i ti i zehmanh ah herh lo. "Kannih
cu kan rum ko i zehmanh kan herh lo" tiah Rom
siangpahrangpa nih bawmh a rak timh hna zongah khan an
leh ko. Vanchiat ahcun, hi i thlahthlamnak ruamkainak lungput
hi Khrihfabu chung zongah a lut khomi a si.

Tangka leiah an rum ngai nain, thlarau leiah cun zehmanh an
ngei lo. Mitdamnak caah an ti kho tuk ko nain thlarau leiah
cun an mit a caw. Anmah cu thilpuan leiah an min a thang tuk
ko nain, zumhtlak ngai in umnak le, a hmanmi tehte dirpinak
nih cun thlarau lei 'taklawng' an sinak kha a phuan hna.
Pathian thilthuam (dinnak le thangòhatnak) an i hruk lo caah.

Biathlam 3:18 – *"Cucaah ruahnak kan cheuh duhmi cu,
keimah sinin sui thiang taktak kha ka caw law na rum lai.
Cun naa thuamhnak ding le taklawng in na umnak ningzahnak
khuhnak ding caah, thil raang i cawk fawn. Cun na mit thuh*

awk si zong i cawk law cuticun khua na hmu kho lai. " Hi hna nih hin, hi khuapi i rumnak phun thum a chuahter khotu thil kha a sawh duhmi a si. Tangka lei rianòuannak, tuuhmul chuahter nak, le sii, mah hna ruangah hin an min a òhannak a si. Bawipa nih Amah sinah mei in hneksak cangmi sui cawk kha a fial hna. Laodisia khuami hna cu an rum tuk i an duh a dim tuk. An khua cu sui tangka tlangin a khat ko nain, rumnak taktak ah khan an chambau ngai.

Baibal le Baibal hi an i hriihfiah. 1Peter 1:7 ah khan "Sui mei in hneksakmi" "Hneksaknak nakin mi cu nan zumhnak kha a tak maw tak lo ti hngalhnak caah a si lai. Hrawh khawh a simi thil, sui hmanh hi hneksak a hau, cucaah sui nakin let tampi in a sung deuhmi nan zumhnak cu hneksaknak kha chuaklak in a in khawh nakhnga hneksak a hau ve. Cun Jesuh Khrih a langh ni ahcun thangòhatnak le upatnak le sunparnak kha nan hmuh lai." Cu a si caah Bawipa nih zumhnak cawk kha a fial hna, harnak taktak a tuarmi hna ca i ngeih awkah. Zumhnak taktak ca ah a man pek kha a fial hna i cucu sui taktak le rumnak duh hnga dingmi caah a si i, an rumnak ding caah a si. "Puan raang na aih khawhnak dingah" atu ah Bawipa nih Laodisia Khrihfa mi hna kha puan raang cawk a fial hna. Mah nih hin an lung afahter ngai hna lai, zeicahtiah anmah cu an sahmul le an thil ruangah an min a thang. Puan raang timi cu Khrih thuam, vanmi hna le Bawipa a mithiang hna thuam a si. Thianhlimnak kha a hmuhsak. Isaiah 1:18 kha zoh. "Bawipa nih aa thawh i, "Atu cu hi bia hi òha tein i ruahòi tuah u sih. Nan sualnak cu a sen in sen hna hmanhsehlaw, hawhra bantuk thiang in kan kholh hna lai; nan sualnak cu a dum in dum hna hmanh seh law tu hmul bantukin nan vaar lai."

Daniel 11:35 ah ni donghnak ni kong kan rel. "Hi hruaitu hna

lakah hin a cheu cu ingtu hrimhrim an si ve lai, annih cu hneksak cikcek le thenh an si lai i a vaar in an vaar lai. Asianin caan khiah mi cu a donghnak a phan òhaimòhiam ve lai." Jesuh Khrih a mui a thlen ah khan a puan hna cu ceu bantu kin an raang. (Matthai 17:2) kha zoh. A thiang le a raangmi thlarau thil thuam in i thuamh kha kan duh i titsa rianòuannak i, i neh kha cu kan duh loh. (Jude 1:23) kha zoh.

Pathian sui òhutdan hmai i taklawng i va langhnak kha 2Korin 5:1–4 ah khan a um. "Kannah kan umnak thlam, vawlei cung kan pum hi, òheh a si tikah, vancung ah khin kan umnak ding caah pathian nih a sakmi inn zungzal hmun dingmi inn cu a si. Atu cu hi kan pum hin kan hrum lengmang ko, vancung i a ummi kan inn cu kan cungah hin run kan khuh hna seh ti cu kan duh hringhran ko. Cu inn in thuamh kan si tikah pum loin kan um lai lo. Hi vawlei cung thlam chung i kan um lioah hin cun hremnak ing lengmang in kan hrum kan ai; hi vawlei cung pum hi hlwt kan duh ti a si loh, sihmanhsehlaw vancung pum kha hun kan hruk hna seh law ti kha kan duh i thih thiammi hi nunak nih dolh sehlaw ti kha kan duh." Biathlam 16:15 ah Bawipa nih hitihin a chim. "Ngaihmanh, mifir bantu kin ka ra lai. Zapi lakah tak lawngin an vahnak hnga lo le ningzak in an um nakhnga lo hngilh lote in a rak ummi a hnipuan òhate in a rak i fimhlawmmi cu lunglawmmi an si," a ti.

"Khua na hmuh khawhnak dingah, na mit ah mit sii i thuk. Bawipa nih an mit ah mitsi thuh awkah ruahnak a pek hna. Mah ti i thil tuah a fial cu Laodisia mi hna caah cun a kha ngaimi ah a cang lai, zeicahtiah mit lei cawnnak sizung hmun lai ah Laodisia khua cu a tla.

Nihin Pathian mi hna nih hin kan cawn ding le kan i zohchunh dingmi a um rih. Kan thlarau mit he si kan i thuh a hau ve. Paul nih Efesa Khrihfa zumtu hna caah thla a cam. (Efesa 1:18) "Zei ruahchannak hmuh awkah dah an kawh hna ti le, a mi a khamhmi hna a thluachuahnak khuaruahhar cu zeitlukin dah a tam i."

Pathian bia theih khawhna ah le kan nunnak ca i Pathian tinhmi hngalh awkah thiang thlarau ceuternak kha i lak kan herh. Salm hla phuah thiam pa i thlacamnak kha Pathian bia kan cawn tikah le kan rel tikah kan hman ve lai. (Salm 119:18) "Na nawlbial chung i a ummi khuaruahhar biatak kha ka hmuh khawh nakhnga, ka mit ka auter ko."

Biathlam 3:19 – *"Ka dawt mi cu ka chimhhrin hna i dan ka tat tawn hna. Cucaah cun i biatak law na sualnak kha mer tak hna."* Bawipa nih a dawtmi hna cu a chimhhrin hna. Dawtnak taktak nih cun mi nih an palh tikah a cawnpiak hna, biatak kha an hmuh lai i an i thleng lai ti ruahchan ruangah a si. Paul nih Hebru 12:6–8 ah hitihin a chim. "Zeicahtiah Bawipa nih a dawtmi hna cu dan a tat tawn hna i fa i a cohlanmi hna cu a chimhhrin tawn hna tiah pei a um kha. Harnak nan inmi cu nan pa nih an pekmi hna harnak a si ti bantukin ing ko u, zeicahtiah nan innak nih khan, Pathian nih a fale bantukin an ti hna ti kha a langhter. Fa a si paoh cu a pa nih a velh ballomi a hotal an um hnga maw? A fale dang vialte kha dan a tat hna i nannah cu dan an tat òung hna lo ahcun nannah cu fa taktak si loin lakfa nan si ti sullam tu a si hnga." Fa taktak a simi hna nih chimhhrin cawnpiaknak kha an hmuh. Fapa, fanu hna nih an pa sinin chimhhrin cawnpiaknak an hmuh lo ahcun, lakfa ah ruah an si lai. (Phungtlukbia 13:24; 23:13–14, 27:6; 29:15,17) kha zoh.

Salm 94:12 nih Bawipa chimhhrinnak a hmumi hna i thluachuahnak an hmuhnak kong kha a chim. “Bawipa nangmah nih na chimhhrinmi cu lunglawmmi an si, na phunglam na cawnpiak mi hna cu.” Bawipa nih a kan chimhhrin tikah kan i lawm lai, a kan dawt ti kha hngal u sih law amah bantuk si a kan duh ti zong kha hngal u sih. Job (5:17) kha zoh. Paul nih 1Korin 11:32 ah hitihin a chim. “Sihmanhsehlaw Bawipa nih bia a kan ceih i, dan a kan tat cu vawlei sinah sualphawt chih kan si nakhnga lo caah a si.” Bawipa nih a kan chimhhrin caah, vawlei sinah sual phawt chih kan si lai lo.

Bawipa nih chimhhrin lo le anmah lam i a kal pengmi hna nih dantatnak ngan bik an hmuh lai. (Hosea 4:17) kha zoh. Mitsur thei tongh rih lomi si loin, nen cangmi mitsur thei chungin a sunglawi ngaimi mitsur hang a chuak. Ngakchia thlahthlam i a duh ningin tlawnter i rawhralnak a pha dingmi nakin a hman deuhmi a um lo. Lentecelhnak “a thiammipa” zong a siah, cathiam bikmipa zong a si ah thiamnak, lungsaunak, zuamnak caah ‘tinòan’ a kai lo ahcun a si thiam lo.

Biathlam 3:20 – *“Ngai hmanh innka hram ah ka dir i ka kingh. Ahohmanh an si ah ka aw a thei i innka a ka hunhmi cu a inn chungah cun ka lut lai i a sinah rawl ka dum lai i amah zong ka sinah a dum ve lai.”* Hi tluk a daithlangmi le aa zumhnai mi sinah Bawipa nih aa naihnammi lam in an zanriah dum òi hawi i aa pek cu zeitluk velngeihnak dah a si. Bawipa a velngeihnak kha hngal bu in, kan rian cu a velngeihnak kha a tlakmi thiltinak le lunglawmhnak he kan leh awk a si, atu lio caan Khrihfabu cawlcanghnak ah Bawipa nih rian a òuannak kha mi pakhat sining zoh in kan vun langhter lai i cucu Laodisia Khrihfabu nih an rak langhter cangmi kha

a si ko.

Kan hnulei kum tampi lio i, U.S nitlak lei i pastor ka rak òuan lio ah, Baibal ca kha a hman taktak mi ah ka nupi le keimah nih kan ser. Hi Khrihfabu tam deuh nih cun Thiang Thlarau biacahmi le thil tinak "Penticostal message" kha an pom hna loh. Bawipa nih a kan fialmi ah, holhtheihlo in holhnak biacahmi le Penticostal thlarau cawlcanghnak kha lamkaltu 2:4 ah a um bantu kin phuan ding kan rak si. Kan dawtmi mi tampi hna nih cun cucu an rak pom cang i Thiang Thlarau 'baptism' tipilnak zong kha an rak hmuh cang, a rak chuak cangmi pastor pa zong hi Khrihfabu pumhnak i chungtel pakhat a rak si ve.

Zing khat i thlacam tonkhawmnak ah, Khrihfa upa pakhat nih holh thar in a holh i a sullam an fianter hlan ah Khrihfa upa lak i, Khrihfa upa nupi a simi nu tung pakhat nu nih a fah khawh chung le zeirello phun in bia a chim. A rak si loh! Chun a phan deng cang i, kan i tonkhawmnak cu a òha bikmi cawlcanghnak, a tute i ka rak tuah vemi bantu kin pei a dih lai hi tiah ka ruah. Upa pakhat sin ka kal hnu caan tlawmpal ah, Pathian mei vannak kha vam in a lanh thluahmah kha ka hmuh. Hi thil cu òihzah upatnak he a hung can caah, Pathian dinnak khan ka vun i thuam i, holh biafang khek in òihzah upatnak he ka um.

Sumilam pakhatnak tlawm lo hnu deuh ah, phone in biaknak lei upa pakhat nih a vun ka chawnh, a chimmi ahcun mah Khrihfaupa pa nupi kha atu ah sizung a phan cang ti a si. Kan ruah kan tuak khawhmi a si lo, amah cu kan rak i pumh lioah khan a rak dam diam cang. Mah zan ah cun Bawipa nih cu bantu aa lomi hmuhnak kha a dang Khrihfa upa pakhat sinah

pek a rak si i, aa pummi mibu sin zongin chungtel a simi, mipa pakhat nih hmuhnak cu a ngeih ve. Hmuhmi (vision) cu Bawipa sinin a rami a si i, Bawipa cu sizung khan innkhan leng ah a dir ko. A sullam fiannak an ka pekmi ahcun, a si, "Zeizong viatle hna cu kan farnu he an òha dih cang, zeicahtiah Bawipa cu amah nu khaan i a lengah a um" ti a si.

Bawipa nih a ka pekmi fianternak cu a si lai loh. Hitihin hi kongah a ti rih, "Amah cu Laodisia Khrihfa hna bantukin ka zaa ko a ti ve i, zehmanh herhmi ngeih ti dawh lo khin a um. A lungthin innka ka kingh i ka dir, kan i tong lai i, Thiang Thlarau min in tipilnak (biptisma) ka pek lai tiah ka ruah, asinain a co hlang loh." Zeitluk zaangfak dah a si. Zeitindah kan um cio hnga? Thiang Thlarau tipilnak kan in zongah, zeizong ah kan tling tiah a ruat ding kan si loh, a ngaite kan ti ahcun Bawipa nih kan cungah tuah dingmi tampi nihin le kan chan ah hin a ngei.

Matthai 5:3 ah Jesuh nih hitihin a cawnpiak hna. "Lungthin in si a fakmi hna cu mi thluachuak an si, zeicahtiah vancung pennak cu anmah ta a si." Kanmah ta timi cu thinlungin sifak in kan um tikah, Bawipa nih a ngeihmi thil vialte hna cu a veel in a kan pek lai. Bawipa nih bianabia in a chim mi Luke 18:9–14 kha zoh hna u sih. "Anmah kha ka òha hrimhrim ko tiah aa ruat i midang vialte kha ze i a rel lomi hna sinah Jesuh nih hi tahchunhnak bia hi a chim. Mi pahnih cu Biakinn i thlacam awkah an hung kal: Pakhat pa cu Farasi mi a si. Farasi mi pa cu a dir i hi bantukin thla a cam:- Maw Pathian, kei cu midang bantukin hak a kaumi, lih a chimmi, nu le pa sualnak a tuahmi, ka si lo caah nangmah cu kan lawmh. Cun khi ngunkhuai khawltupa bantuk zong ka si lo caah kan lawmh fawn. Zarh khat chungah voi hnih lengmang rawl ka ul i

chawva ka hmuhmi vialte cheuhra ah cheu khat kan pek," tiah a ti. Sihmanhselaw, ngunkhuai khawltu pa cu lamhlatpi ah khin a dir i van lei hmanh zoh ngam loin a òang a cum i, "Maw Pathian, kei misual cungah hin zaangfahnak ngei ko, tiah a ti. Hihi kan chimh hna, Farasi mipa kha si loin hi pa tu hi a sualnak ngaihthiam in inn ah a òinmi cu a si. Zeicah tiah amah le amah a ngantermi cu òhumh an si lai i mi toi ah aa dormi cu mi ngan ah ser an si lai," tiah a ti. Pathian nih mi phorhlaw, mah le mah ka ding aa timi cu a doh hna. Pathian nih kanmah he i komh awkah a rat tikah, rianrang in amah naihna kha kan leh ve lai i, a hmai kha biatak tein kan kawl ve lai.

Biathlam 3:21–22 – *"Keimah kha teitu ka si i ka pa pawngah a bawi òhutdan cungah ka òhut bantuk hin, teitu a simi cu ka bawi òhutdan cung i ka pawngah òhatnak nawl kha ka pek hna lai. Hna nan ngeih ahcun Khrihfabu hna sinah a chimmi bia cu ngai tuah u," a ti.* Pathian bia in Bawipa nih mahhi biakamnak hi a kan pek ciomi a si. Hihi biatak a si i, Thiang Thlarau nih kan chan i tuah awk aa hnawh bikmi cu a si. Sihmanhsehlaw a thil ti khawhna kha thei peng hna u sih.

Rom 5:17 "Mipa pakhat sualnak thawngin, cu mipa ruangah cun, thihnak nih khan minung cu uk hram a hun thawk hna. Sihmanhsehlaw mipa pakhat, Jesuh Khrih tuahmi chungin a chuakmi cu zeitluk in dah a ngan deuh! Mipa pakhat thawngin thihnak cu a um a si ahcun, Pathian vel ngeihnak le dinnak a laksawng a hmumi vialte hna cu, mipa pakhat Jesuh Khrih thawngin thlarau nunnak a òhawng chinchin mi an ngeih lai. Kan nunnak kan uk khawh ahcun, Pathian velngeihnak tapi kha kan tinco lai i kan ding lai. Velngeihnak tapi a tingcomi hna cu harnak tapi a tuar khomi hna an si ve i, Jesuh Khrih he pen le ukòi na duh a si ahcun, dawtmi hna, nun chung harnak

vialte kha cohlang ko. Siangpahrang David nih hitihin a rak chim. Samuel 23:3, "Minung a ukmi hna cu, Bawipa oihzahnak he an uk lai." Khrihfabu sarih sin i, thlarau biacahmi kha kan cohlan ve lai i, Laodisia Khrihfabu sin biacahmi kha kan cohlan khun lai, zeicahtiah atu lio Khrihfabu kong kha an vun langhter.

Òhen Thumnak

Biathlam Dal 4-19

KHRIHFABU CHAN A DIHNAK KUM**Òhen Thumnak**

Biathlam Dal 4:1–19:21

KHRIHFABU CHAN A DIHNAK KUM

Biathlam cauk chung i a thar in an òhenmi atu cu kan vun phan cang. Khrihfabu sarih hna sinin, Bawipa biacah hnuah, Johan nih van innka a hun kha a hmuh. Aw nih khan “ra tuah” tiah a ti i, Johan a thih hnu thil a cang dingmi kha a hmuhsak. Dal 4 in dal 19 tiangah cun Khrihfabu chan a dih lainak hmanthlak kha a um i, a voi hnihnak Bawipa Jesuh a rat lainak leiah khan a lan.

Hi dal hna hi Khrihfa a simi kip nih theih kan herh, zeicahtiah kan mit hmuh hngan hrimhrim ah a tling dingmi thil an si hna. Òhen thumnak ah hin theih awk a harmi thil tampi an i tel i, asinain a òhami Thiang Thlarau ceu hruainak thawngin hika i mi tuaitu a simi vialte kha kan fianter khawh ko lai.

DAL LINAK**VANCUNG IN INNKA PAKHAT AN VUN HUN**

Biathlam (4:1–11)

Biathlam 4:1 – *“Hi dih hin langhnak a dang pakhat ka hmuh*

òhan i vancung ah khin innka pakhat a vun i hun kha ka hmuh. Cu hlan deuh ah ka rak theihmi aw, muko aw bantuk a simi kha, a hung thang i "Hika ah hin hung kai law hi dih hin zeidah a um lai ti kha kan hmuhsak lai," a ti. Hi innka cu a hung cangmi innka, he khan thleidan an si i Philadelphia Khrihfabu hmaiah khan an rak chiah i, pumhnak ca i hman dingmi khuaram zoh in an tuahmi innka a si. Mahhi cu vancung innka a si i vancung lei thil hmuhnak a ngeimi hna luhnak ding a si. Hi kong he pehtlai in an chimmi ah cun, terhfialtu Johan kha hmailei a tlung hnga dingmi hmuhsak awkah a si. Dal 4–19 tiang hi cu dal 2–3 chung i a ummi Khrihfabu sarih sin i biacahmi he khan cun an i dang i, mah nih cun Johan a rak nun lio i thil pipa a rak cangmi thil hna kha a sawh.

Pathian Òhutdan

Biathlam 4:2–3 – *"Thlarau nih cun khulrang in a ka tlaih. Cun vancung ah cun bawi òhutdan pakhat a um i a cungah cun mi pakhat a òhut kha ka hmuh. A hmai cu Jaspar lungvar le Karnelian lungar bantukin a tleu i bawi òhutdan velchum ahcun emerald lungvar mui a kengmi chuncha kha aa zel."* Pathian huham rumra òihphan upatnak he langhternak kha a si. Amah cu Jaspar lungvar ah ruah a si i, a huham le a rumra ngeihnak kha a lang. Sardine lungvar nih cun Pathian biaceihnak kha a hmuhsak i, Emerald lungvar nih cun a zaangfahnak kha a hmuhsak.

Pathian òhutnak sui òhutdan a velchum ah cun chuncha pakhat a um. Mahhi cu Ezekiel nih a 'vision' hmuhnak ah a rak hmuh cangmi a si. (Ezekiel 1:28–NIV) kha zoh. "Ruahpi a sur ni ah khuadawm lak i chuncha a chuah bantuk khin a vel chum i a

ceumi cu a um. Bawipa sunparnak a muisam cu, cubantuk cu a si. Cu ka hmuh tikah ka bawk i aw pakhat ka theih. Chuncha muisam pasarih cun sui òhutdan a kulhtu Pathian thlarau pasarih kong kha a chim.

Vancung Uknak

Biathlam 4:4 – *“Bawi òhutdan cu a velchum in bawi òhutdan dang kul le pali nih an kulh i, cu bawi òhutdan hna cungah cun puan raang aa aih i sui luchin a chinhmi upa kul le pali kha an òhu.”* Hi upa kul le pali hna cu Israel phun hlei hnih i upa bik le Tuufa terh fialtu phun hleihnih hna kha an si. A fiangmi ah cun anmah cu minung hna sinin tlanh cangmi kha an si i, minung phun chungin a sang bikmi uktu, vancung pum sinak kha an ngei.

Biatlam 5:8–10 nih hin mah hna kong hi tam chinchin a kan chimh. “Cutu a va lakah cun saram nung pali hna le upa kul le pali hna kha Tuufa hmaiah cun an kun. Pakhat nih tingtang pakhat cio le zihmui a khatmi sui kheng pakhat cio an i put, sui kheng chung zimui cu Pathian mi hna thlacamnak kha a si. Hla thar kha an si i “Nangmah cu cazual kha lak awk le a khuhnak kha phoih awkah na tlak. Zeicatiah an in thah i na thihnak thawngin hrin kip le chung kip le holh kip le phun kip chungin minung cu Pathian sinah na phakpi hna. Kan Pathian rian tlangbawi bantukin a òuantu dingah siangpahrang phun ah na ser hna i annih nih vawlei cu an uk lai,” an ti.

Upa pakul le pali hna cu a òha bikmi siangpahrang tlangbawi phun ah na thim hna. Mithiang mi hna thlacamnak in a khatmi sui hrai pasarih le Pathian òhutnak kiang i vancung sui òhutdan cung i òhut khawhnak nawl zong kha an pek hna.

Biathlam 4:5 – *“Bawi òhutdan cun mintlau a lek i khuari thawng kha a thang. Bawi òhutdan hmaiahcun meifar van mi pasarih an um i cu hna cu Pathian thlarau pasarih kha an si.”* Bawi òhutdan hmai i meiinn pasarih hna cu Pathian thlarau pasarih an si tiah fiang tein an kan chimh. An min le an rian hna cu Isaiah 11:2 ah kan hmuh. “A mi kha a uk khawh hna nakhnga, Bawipa òhawnnak nih amah cu fimnak le hngalhnak le thiamnak a pek lai. Bawipa duhnak kha zeidah a si ti a hngalh lai i Bawipa cu a òih lai.” Moses puan biaknak inn i a thiangmi hmun i mei vannak zong kha an mah hmelchunhnak a si. Minthlau le khuari le aw thawng hna nih biaceihnak kong kha an chim. Exodus 19:16, 18–19 ah a um bantuk kha a si. “Ni thumnak ni zing ka ahcun tlangcung ah cun khuari le òek tla a um i khuadawm चाहpi kha a um; tuukawng ki muko kha fak piin an tum. Riah hmun i a ummi vialte kha an thin a phang i an ther dih. Moses nih khan mi zapi cu Pathian ton awkah khan a kalpi hna i tlang hram ah cun an dir. Bawipa cu Sinai tlang cungah khan mei in a rung òum caah, Sinai tlang cu a dihlak in mei khu nih a zelh. Meikhu cu meiphu meikhu bantuk khu nih a zelh. Meikhu cu meiphu meikhu bantuk khin a kai thluahmah i mi zapi cu an dihlak in a ther in an ther. Tuukawng ki Muko thawng cu a thang chin lengmang. Moses nih cun bia a chim i Pathian nih khuari in a hun leh.”

Saram pali asilole a nungmi saram

Biathlam 4:6–7 – *“Bawipa òhutdan hmaiah cun thlalang fim bantuk a simi rili a um. Bawi òhutdan cu a hnulei a hmailei le a sirlei veve in a nungmi saram pali nih an kulh i cu saram hna cu hmailei he hnu lei he mit in an khat. Saram nung pakhat cu chindaih he an i lo, pahnihnak cu cawfa he an i lo,*

pathumnak cu a hmai minung hmai bantuk a si, palinak cu a zuang liomi mupi bantuk a si. "Thlalang fim bantuk a simi rili" nih cun Bawipa òhutdan hmaiah bia a chim i thiannak taktak nih cun Pathian òhutdan kha a kulh. Hi bawi òhutdan cu, vancung khua dihlak i a laifang ah a um i thlalang fim bantuk a simi rili laifang ah a um. Hmailei le hnulei ah mit a khatmi saram hna pali kong zong an kan chimh i, cu hna nih cun Pathian òhutnak sui òhutdan kha an tuam. Hi a nungmi saram pali hna kong hi Ezekel a ngan pakhat le Isaiah a ngan 6 ah an langhter hna.

Mahka zawn hi ralring tein cawn le rel a herhmi a si i, Pathian òhutnak i a ummi hna umnak hmun kha pakhat nih a hngalh. Biathlam 5:1 kan hmuh bantukin a hmasa bik ahcun Pa, Pathian kha a si. "Bawi òhutdan cung i a òhumi nih cun cazual pakhat a orhlei kut in aa put kha ka hmuh i cu cazual cu a chunglei he a lenglei he aa òial dih i cakhenh pasarih in an khenh chih." Biathlam 5:6 kan hmuh bantukin, Fapa, Pathian Tuufa zong kha a um ve.

"Cun Tuufa pakhat, Bawi òhutdan laifang ah a dir i saram nung pali hna le upa hna nih an kulhmi kha ka hmuh. Tuufa cu an rak thah ciami si dawh a si. Ki pasarih le mit pasarih a ngei i a mit pasarih cu Pathian nih vawlei khuaza kip ah a thlahmi Pathian thlarau pasrih kha a si." Saram pali hna nih cun Pathian òhutdan kha an kulh.

Biathlam 4:7 nih saram pali hna kong hitihin a chim. "Saram nung pakhatnak cu chindaih he an i lo, pahnihnak cu cawfa he an i lo, pathumnak cu a hmai minung hmai bantuk a si, palinak cu a zuang liomi mupi bantuk a si." An hmai pali nih cun Khrih ziaza vialte kha an langhter. Amah cu hmuhnak a

phunphun in an langhter.

- Chindaih - Khrih kha siangpahrang i siangpahrang a sinak kha a langhter.
- Cawfa - Khrih kha tlangbawi sang a sinak kha a langhter
- Mipa - Khrih kha mifapa a sinak a langhter
- A zuang liomi mupi - Khrih kha Pathian fapa a si i, vancung i a tlawnglengmi a si kha a langhter.

Biathlam 4:8 – Saram nung pali hna nih cun thla paruk cio an ngei i an chunglei he an lenglei he mit in an khat. Chun zan in hlasak an bang lo. *“A thiang, a thiang, a thiang, Liannan bik Bawipa Pathian cu Amah cu a um cangmi le a um liomi le a um laimi a si,” an ti.* Hi saram pali hna nih thla paruk an ngei, an thla nih an duhnak paoh ah a zah a kalter hna. Cunglei, hmailei hnulei le an sir lei ah duh tawk in an i mer kho.

Mit in an khat, i an mit hna cu zeizong vialte a hmu kho thluta an si. 2Chanrelnak 16:9 kha zoh. *“Zeitintiah vawlei cung dihlak ah hin Bawipa mit cu a chok dih i amah lei i an lung soisel awk a umlomi hna cungah a òhawnnak kha a langhter. Hi thil ah hin hrutpi in na tuah cang; zeitintiah a tu cun ral na ngei cang lai,” tiah a ti.* Hi saram pali hna cu chun zan hlan in an i din loh, a zungzal Pathian kha an thangòhat. Mahhi zong hi Pathian sining Salm 121:4 ah kan hmuhmi a si. *“Israel hupphetu cu a ngu ballo i aa hngilh bal lo.”*

Hi saram pali hna i an au lengmang mi cu *“A thaing, a thiang, a thiang lian ngan bik Pathian”* ti hi a si. (Isaiah 6:3). Dinnak timi cu Pathian sining lungput ning i a hrampi a si. Pathian cu

a thian caah, Amah nih a fale zong hi ding hna seh ti a duh. 1Peter 1:15–16 nih hiti hin a chim. “Nannah an kotu hna Pathian cu a thian bantu kin nannah zong thiange in nung ve uh. Cathiang nih “Keimah ka thian caah nannah zong nan thian ve awk a si,” a ti.

Leveticus 20:7–8 nih hitihin a chim, “Cucaah i thianter u law, thiangehim tuah u. Kei cu Bawipa nan Pathian ka si caah ka nawlbia kha ul hna u law, tuah hna u, nan nih an thianter tu hna Bawipa cu keimah ka si.” Hi nih ruahnak a kan pekmi ah dinnak cu Pathian nawlbia zulhnak caah a herh.

Dinnak taktak cu zeicah a si fianter rih u sih. Dinnak taktak timi biafang nih a duhnak cu pumsa le thlarau le thinlung in Pathian duhlomi paoh kha a ruah zong ruah lo, bia zong in chim lo, a tuah zong tuah loin um i a hlawt in hlawt kha a si ko. Hi vawlei pumsaduhnak le Satan he i òhen kha a si ko. Cu a si caah, mah hna he i òhen lawnglawng ah hin dinnak lungput kha a siter. A dingmi si kan duh ahcun, kan pum dihlak kha amah lawng a dingmi Pathian sinah kan pehtlaihter lai.

Saram pali hna nih cun Pathian Fapa kha an thango hat camcin ko i, an chimmi ah Amah cu a rak um cangmi le (vawlei cunghah a rak um cang), a um liomi (Amah cu atu ah a nung) le a um laimi (a voi hnihnak a rat lainak kong) cu a si. Saram pali hna i an rian biapi bik cu Pa, Pathian le a Fapa biak kha a si ko. A Pa nih biak awk caah a duhmi cu a Fapa nih Johan thawngòha 4:23–24 ah a fehter, hi ka ah hitihin Amah nih a chim. “Sihmanhsehlaw Pathian a bia taktakmi nih cun thlarau le biatak in an biak caan kha a ra lio i hi ka hi a phan cang. Hi bantu kin a biami hna hi Pa, nih a duhmi cu an si.” Pathian cu thlarau a si i a biatu hna nih cun thlarau le biatak in an biak

awk a si," tiah a ti.

Biathlam 4:9 – *"A nungmi saram pali nih cun Bawipa ihutdan cung i a ihumi, zungzal in zungzal tiang a nungmi cu, sunparnak le upatnak le lawmhnak hla in an thangohat."* A nungmi saram hna nih cun sunparnak le upatnak le lunglawmhnak kha Bawipa sinah an pek zungzal. Pathian thangohat kan timi cu amah thangohat le hlorh kha a si i amah ziaza chung i a ummi a sining le a ihawnnak le a thil siammi a san le a tlinnak hna kha an i tel dih. Pathian upat kan timi cu a dang thil vialte nakin a sang bik ah chiah; le Pathian sinah lunglawmhnak pek kan timi cu kan ca i a tuahmi vialte cung i lunglawmhnak pek hi a si ko. Bawipa Pathian cu kan lungthin dihlak le kan hmurka in kan biak zungzal lai i, zeizong kip ah Amah sinah lunglawmhnak kan pek lai. A ngaite kan ti ahcun, Pathian cu fakpi in kan thangohat awk a si. Ke lawngin a ummi mipa ka hmuh tikah kedan loin ka um kha ka theih khawh.

Biathlam 4:10–11 – *"Cu bantukin an thangohat tikah upa kul le pali kha Bawi ihutdan cung i a ummi hmaiah cun an kun i zungzal in zungzal tiang a nungmi cu an biak. An suiluchin kha Bawi ihutdan hmaiah cun an chiah hna i, kan Bawipa kan Pathian Nangmah cu sunparnak le upatnak le lianngannak kha hmuh awkah a tlakmi na si. Zeicahtiah zeizong vialte kha nangmah nih na ser hna i Nangmah duhnak bangin annih cu ser an si i nunnak an ngei,"* tiah a ti. A nungmi saram hna nih khan Bawipa kha upatnak an pek lio ah, upa hna nih khan an rak biak ve. Pathian nih biak a duhnak kong kha kan vun chim hmanh lai. Pathian biak cu kanmah ca ohatnak caah a si, thil pakhat bantuk i kan can thawk in , asilole minung kan biak ruangah.

Mahhi a si lo leikap i kan hmuhmi a si. Salm 115:4–8 "Annih

Pathian tu cu sui le ngun in sermi an si, minung kut nih a sermi an si. Kaa cu an ngei, sihmahsehlaw an holh kho lo, mit cu an ngei, asinain khua an thei lo, hnar an ngei, sihmanhsehlaw rim an thei lo. Kut an ngei, sihmanhsehlaw, zeihmanh an tawng kho lo. Ke an ngei, sihmanhsehlaw an kal kho lo, an hrom nih aw zeihmanh a ser kho lo. Siasal a sertu hna le siasal aa bochanmi hna cu an sermi siasal bantuk cu si ve hna seh! Thilri bantuk kan sinak le, minung kan biakmi hi thil pakhat cu a si ve.

Upa hna nih an luchin kha Bawi òhutdan hmaika ah an vun chiah, zeicahtiah kan ngeihmi vialte hi amah thawngin a si ti kha kan i fiang," tiah an ti. Amah telloin cun zeihmanh kan si loh, Amah ruangah thil pakhat kan si ve. Cu a si caah upa hna nih hitin an au "Nangmah cu sunparnak le upatnak le òhawnnak nawlŋgeihnak hmuh awk na tlak, zeicahtiah zeizong vialte hi na ser hna." Amah nih a kan ser lo ahcun kan um cio lai loh, Amah nih kan mah cu, Amah lawmtu dingah a kan ser. Cu a si caah kan nunnak kha a nungmi raithawinak ah kan pek khawh nak ding le Bawi òhutdan cung i a òhumi Pathian sinah a thiangmi le dotla mi kan si nakhnga dingah a velŋgeihnak kha thlacamnak in kan hal a herh.

DAL NGANAK

CAUK CAKHENH PASARIH HE

(Biathlam 5:1-4)

Biathlam 5:1 – *"Bawi òhutdan cung i a òhumi nih cun casual pakhat a orhleï kut in a put kha ka hmuh i cu casual cu a chunglei he a lenglei he aa òial dih i cakhenh pasarìh in an khenh chih."* Biathlam dal nganak nih 'i' timi bia in hi dal

nganak hi a hun. Cu a si caah dal linak le aa pehzulh in terh fialtu Johan nih khan Bawi òhutdan kha a rak hmuh cang. Atu ah Johan a mit le a hmuhnak ceu lianngannak le rumra he a khat mi Pa, Pathian orhlel kut kha a sawh. A orhlel kut ah cun casual pakhat a um i a kap hnih in ca a òial i, cakhenh pasarih in an kenh.

Cu a si caah hi an hunmi cakhenh hna hi, hi cauk chung i a tangmi, a chang tete in a cang hnga dingmi tawhfung an si. A ngaite kan tiah cun, cakhenh kan timi cu, hnu deuh ah kan hmuh te laimi ah, biaceihnak he aa pehtlaimi an si. Cakhenh hunmi nih cun vawlei cung i a dang tein biaceihnak phunthum hna kha a thlah hna lai. A dangte biaceihnak phun thum hna cu:

1. Cakhenh pasarih
2. Muko pasarih
3. Hrai pasarih (a hnu i palek zawtnak phun sarìh)

Biathlam 5:2-5 – *“Cun vancungmi pakhat a òhawng ngaimi kha ka hmuh i cu vancungmi nih cun “Ahodah cakhenhnak phoìh awk le casual samh awkah a tlak hnga,” tiah fakpi in a ti. Sihmanhsehlaw cu casual phoìh i a chung a zoh khotu cu vancung ah siseh vawlei cungah siseh, vawlei toiah siseh, ahohmanh an hmu kho hna lo. Casual cu phih i a chung kha a zoh khotu dingah aa tlakmi ahohmanh an hmuh khawh hna lo caah fakpi in ka òap. Cutikah upa pakhat nih khan a hun ka chonh i “ Òap hlah! Zoh hmanh, Judah phun chungin a chuakmi Chindeih, David tefa miliannan nih khan, teinak a hmuh cang i cakhenhnak pasarìh kha a phoìh khawh hna i casual kha a kau khawh,” tiah a ti.”*

Biahalnak ah; Ahodah biaceihnak cakhenh cu phoih awkah aa tlak? Cawk kau awkah, vancung ah siseh, vawlei cung ah siseh, a tlakmi pakhat hmanh an hmu lo. Upa lakah upa pakhat nih a òap lengmangmi Johan sinah, Judah mipun a simi chindeih nih cawk kau awkah teinak a hmuh tiah a vun phuan. David phun a simi Khrih kha a chim hnawhchanmi cu a si, hlanah David bantu kin a ral vialte kha a tei dih hna. Jesuh nih vailam tahnak ah kan ralpa Satan cu a tei cang. Jesuh Khrih lawnglawng hi cawk le cakhenh pasarih hung phoihtu dingah aa tlak in hmuhmi cu a si.

Hi cakhenh phoihnak caah an man hna cu hngalh khawh an si. A man cu pek a si lai tiah theih a si. Ahohmanh nih hi man cu an pe kho lai loh, mi zapi ca i a nunnak a petu Pathian fapa dah nih lo cun. Hi cawk kau dingah Khrih lawnglawng hi aa tlak in hmuh a si i zeicahtiah amah cu sualnak a ngei lomi Pathian fapa a nunnak kan ca i rai a kan thawipiaktu cu a si (Biathlam 5:9–10). A min cu thangòhat in um ko seh.

Vancung le Pathian sining zong ah hin herhnak nih a uk hna i thiamcoter an herh, kha thil nih khan kan sining le kan duhnak kha a siamòhat. Hi kong hi cawn awk pakhat bantu ah kan ruah i, a cheu hna an kong kan vun fianter lai. Pathian sining nih biaknak nawl a pek khawh, aho aho ca lawngah si loin an rak tuah cangmi rian ca zongah a si. Biathlam 4:11 ah biak cu nawlpek a si. Zeicahtiah thil ser ruang i huhaam le rumra fimnak ruangah. Atu ahcun Pathian fapa nih cakhenh phoih khawhnak ding ca i a hmuhmi upatnak kha kan hmuh cang lai. Mahhi cu hla thar phun khat le biak upatnak caah timi a si. Biathlam 5:9 kha zoh.

Biathlam 5:6–7 – *“Cun Tuufa pakhat, bawi òhutdan laifang*

ah a dir i saram nung pali hna le upa hna nih an kulhmi kha ka hmuh. Tuufa cu an rak thah ciomi si dawh a si. Ki pasarih le mit pasarih a ngei i a mit pasarih cu Pathian nih vawlei cung khuazakip ah a thlahmi Pathian thlarau pasarih kha a si.” A vun i mer i Johan nih Calvary tlang i thah ciami Tuufa Bawi ðhutdan velchum laifang le a nungmi saram pali hna le upa hna laifang i a dir lio kha ka hmuh. A pa changtu, vancung khua ah a sang bikmi a si. Amah cu apa nih hi huham sunparnak lawng si loin, a phut, ca zatmi sunpar lianhnngannak zong kha a pek.

Filipi 2:7–11 ah Khrih nih hitihin a chim, “Amah lungthote in cu vial cu a hlawt dih hna i sal sinak tu kha aa lak. Minung bantuk ah a cang i minung mui in a lang. Mi toiah aa dor i nawlŋgaihna lam kha thih tiang in a zulh- vailam cung thihnak kha. Hi ruangah hin cunglei a sannak bik hmun ah khin Pathian nih a cawi min vialte lakah a nganbik min kha a pek. Cucaah Jesuh min upat awk caah vancung i a ummi vialte hna le vawlei i a ummi vialte hna le vawlei tang vawlei i a ummi vialte hna nih an khuk an i bil lai i Pathian kan Pa thangohat awk caah Jesuh Khrih cu Bawipa a si, an ti lai.”

A pa bia kha a ngaih ruangah vailam tahnak kha a fuh i minung kan caah a thi, cu a si caah min vialte lakah a sang bikmi min kha a ngeih. Cu ti a si caah a pa sin i cauk lak awkah khan a ra kho.

Biathlam 5:8–10 – Cu ti a va lak ahcun saram nung pali hna le upa kul le pali hna kha Tuufa hmaiahcun an kun. Pakhat nih tingtang pakhat cio le zihmui a khatmi sui kheng pakhat cio an i put, sui kheng chung zihmui cu Pathian mi hna thlacamnak kha a si. Hla thar kha an sa i,

“Nangmah cu casual kha lak awk le a khuhnak kha phoih awkah na thlak. Zeicahtiah an thah i na thihnak thawngin, hrin kip le chung kip le holh kip le phun kip chungin minung cu Pathian sinah na phakpi hna. Kan Pathian rian tlangbawi bantu kin a uantu dingah siangpahrang phun ah na ser hna i annih nih vawlei cu an uk lai,” a ti. A rauh hlanah, vawlei sualnak a phurtu Pathian Tuufa hmaiah a nungmi saram pali hna le upa hna nih Pathian Tuufa hmaiah khan an tlu. Pathian bia nih a chim lengmang bang a kan tlanh lawng si loin Amah nih siangpahrang le tlangbawi ah a kan ser i, vawlei cung ah hin kan uk lai. Mahhi cu kan hmuhmi, Amah Bawipa he ukpen awkah aa tlakmi a si i, kum thong khat pennak tiang a zul a peh dingmi a si.

Siangpahrang hna le tlangbawi hna

Khrih cu siangpahrang hna i Siangpahrang, kan zumhnak i tlangbawi sang a si. (Hebru 3:1) Amah cu Siangpahrang - tlangbawi a si. Mah pahnih kemh chihnak kong hi (Genesis 14:18) ah kan hmuh. ‘Melchizedek’ nunnak ah khan kan hmuhmi a si i, amah cu Pathian tlangbawi le Salem siangpahrang a rak si. ‘Salem’ timi cu hlanlio Jerusalem tinak a si. Khrih, David phun chungin a chuakmi cu Judah mipun a si i, siangpahrang phun, a chuah ka in a si. Asinain tlangbawi sinak ah Judah mipun sinah biakamnak pekmi a um loh. Pathian nih Khrih cu kan zumhnak tlangbawi sang ah, Melchizedeh nawl peknak bantu kin a ser. Pathian nih bawi Jesuh Khrih bantu k i muihmai i thlen dingah a kan duh i, mah cun siangpahrang tlangbawi ah ser i, i tel ve ding khi a si.

Pathian nih a hramthawk tein Israel fale hna sinah a rak i

tinhmi cu Amah sinah anmah kha siangpahrang le tlangbawi si awakah a rak si. Bawipa nih Exodus 19:5–6 ah hitihin a chim. Izipt ram in a chuahpi hna hnuah khan a si. “Cucaah ka nawlbia kha nan ngaih i ka biakamnak kha nan zulh ahcun, kami hrimhrim nan si lai. Vawlei hi a dihlak in ka ta a si, asinain ka thimmi miphun cu nanmah hi na si lai. Nannih cu tlangbawi bantukin ka rian a ùanmi miphun nan si lai i keimah sin i pekchanhmi nan si lai,” a ti tiah chimh hna. Cucu Israel mi cu na chimh hrimhrim hna lai.” Tlangbawi bantukin a rian an rak ùan khawhnak dingah cun amah aw ngaih le a nawlbia rak zulh kha a si ko.

Asinain a rauh hlanah Israel mi nih Bawipa kha an hlawt i sui cawfa kha anmah biak awk Pathian ah an ser (Exodus 32). Hi hnuah, Levi miphun sin lawngah tlangbawi sinak cu pek a si i siangpahrang sinak le Israel bawi òhutdan hna cu Judah miphun sin lawngah miphun dang telh loin pek a si. Israel ram ahcun Pathian nih amah mi hna kha siangpahrang le tlangbawi ah canter a duh hna nain Israel ram ah a tling kho bal loh. Asinain Pathian tinhmi cu a tling tawn ko. Cu a si caah, Bawipa nih Baibal cathar chan ah biakamnak a kan pekmi cu kanmah zumtu hna zong kha siangpahrang-tlangbawi si awakah a si ve.

1 Peter 2:9 nih hitihin a chim, “Sihmanhsehlaw nannih cu thimmi miphun, siangpahrang tlangbawi, miphun thiang, Pathian miphun hrimhrim nan si. Muihnak chungin amah ceunak chungah an kotu hna Pathian nih khuaruahhar mi thil a tuahmi thanh awakah nannih cu an thimmi hna nan si.” Kanmah cu siangpahrang tlangbawi ti kan si. Krik holh in “Kokek siangpahrang phun” ti a si ko i cucu Krik holh in “basileus” ti a si. (Biathlam 5:10; 19:16) kha zoh. Cu bantukin

kanmah cu siangpahrang le tlangbawi ah an kan chiah cang i Bawipa he kan ukoi lai. cu a si caah Israel mi hna he Bawipa bia le nawlbia kha hi biakamnak kan nun chung i a tlin khawh nakhnga dingah lungthin takte in kan ngaih lai.

Siangpahrang pakhat nih a uk i a pen bang, Bawipa nih hi nunnak pennak kong kha cawnpiak a kan duh i, kum thong khat uknak ca i bawi òhutdan ca zongah i timh i cu hnu cun zungzal nunnak ah lanh ding khi a si. Hi nunnak chungah uktu kan si lo ahcun, zungzal in kan uk kho lai lo. Hi nunnak chungah tlinnak kan ngeih i Khrih he uk oi le penoi ding khi a si. Siangpahrang pa khat cu teitu a si i, Rom 8:37 ah a um bantuakin, kanmah cu zei paoh ah teitu kan si lai. Kan lungput ah zeizong tei khawhnak tawhfung kha a um. Kan phunzai lai loh, siangpahrang sinak ah cun harnak le tukforhnak vialte kha kan tei hna lai.

Baibal cahlun i tlangbawi a rian cu raithawinak pek kha a si ko. Baibal cahlun ahcun saram in rai an thawi, asinain Baibal cathar ahcun Bawipa nih kan pum le kan nunnak in raithawi kha a duh. Rom 12:1 ah Paul nih a chim bantuakin kannih cu Bawipa sinah "a nungmi raithawinak" kan pum in kan pek awk a si. (Hebru 10:5) kha zoh.

Biathlam 5:11–12 – *"Ka hun zoh òhan i vancungmi a rel in rel cawk lomi awthawng kha ka theih. Annih cu Bawi òhutdan saram nung pali hna le upa hna velchum ah khan an dir i fakpi in hla an sa i, "An thahmi Tuufa kha, lianngannak le rumnak le fimnak le òhawnnak le upanak le sunparnak le thangòhatnak hmuh awakah aa tlak, tiah an ti. Johan nih vancung mi rel cawk lo i Pathian Tuufa an thangòhatnak thawng kha a theih. Jesuh nih a pa nawl a zulh ruangah le*

mawhchiat awk um lo a nunzia ruangah a hmuhmi laksawng kha zoh hna u sih. Jesuh cu pek a si cang.

- **NawIngeihnak** - A thawhohan hnuah khan Bawipa Jesuh Khrih nih Amah zultu hna sinah a lang i hitihin a chimh hna, "Vancung le vawlei cungah nawIngeihnak kha ka sinah a ka pek dih cang" Matthai 28:18 kha zoh. NawIngeihnak cu Bawipa ta a si cang.

- **Rumnak** - Vancung rumnak vialte kha kal tak in kanmah ruangah misifak ah a cang.

- **Fimnak** - Jesuh Khrih hrimhrim cu fimnak hrampi a si. Phungtlukbia a ngan 8 ah kan hmuh. Amah nih a kan fimter. (1 Korin 1:30) kha zoh. Amah cu kan fimnak a si.

- **Thazaang òhawwnak** - Hruaitu pakhat i a lungput ning cu a biakhiahmi cungah le aa tinhmi cungah fekte le òhawng ngai in um hi a si i, cu a tinhmi zong cu tlamtinternak thazaang òhawwnak a ngei lai.

- **Upatnak** - Jesuh cu upatnak kha pek a si cang, a sullam cu amah cu cawisan ding le a sang bik ah chiah kha a si ko. Kolose 1:8 ah hitihin a ti, "Thil vialte lakah Amah cu a cungnung bik," tiah an ti.

- **Lianhngan sunparnak** - Pathian tluk sinak lianhgannak le huham nih a khuh dih. 2 Peter 1:17 ah Khrih nih hi tihin a chim, "Sunparnak Cungnung Bik nih, hihi ka dawtmi ka Fapa a si, ka lung a ka tongtu a si," tiah a ti i Pathian kan Pa nih upatnak le sunparnak a pek tikah khan cu ka hmun ah cun kannih kha kan um.

• **Thluachuahnak** - Vawlei pennak le thlarau pennak chungah Pathian òhatnak kha duhdim ngai in a hmuh awk a si. Jesuh cu a pa nih thluachuah òhachin lunglawmhnak a pekmi a si.

Biathlam 5:13–14 – *“Cun vancung i a ummi le vawlei cung i a ummi le vawlei toi i a ummi le rili chung i a ummi thil nung vialte nih, ‘Bawi òhutdan cung i a òhumi le Tuufa cu, thangòhatnak, upatnak, sunparnak le òhawnnak kha, an cungah zungzal in zungzal tiang um ko seh,” tiin hla an sak kha ka theih. Saram nung pali hna nih khan “Amen” tiin an rak leh hna i upa hna cu an kun i an biak.”*

Terh fialtu Johan nih vancung le, vawlei cung le, vawlei tang le rilipi chungin saram hna nih an chimmi bia kha a theih. “Thluachuahnak le upatnak le nawlIngeihnak hna cu Bawi òhutdan cung i a òhumi Pa, Pathian le Tuufa (a fapa) sinah a zungzal in zungzal tiang um camcin ko seh.” Mahhi terhfialtu Paul zong nih Filipi 2:10–11 ah a chim òhan lengmang mi a si ve. “Cucaah Jesuh min upat awk caah vancung i a ummi vialte hna le vawlei i a ummi vialte hna le vawlei tang vawlei i a ummi vialte hna nih an khup an i bil lai i Pathian kan pa thangòhat awk caah Jesuh Khrih cu Bawipa a si, an ti lai.”

Mi vialte nih Pathian si awk caah aa tlak an ti lai. An ral vialte le anmah kha a soisel i a ralchan mi vialte hna zong nih ‘an tlak ko’ tiah an phuan lai. Zeicah? Zeicah kan ti ahcun anmah cu thilri vialte sernak ah le minung tlanhnak kong kha a tuaktantu an si. Dawtnak le fimnak kha an sinin an langhter. Cu a si caah, saram pali hna le upa hna zong nih an tlu i an biakmi zungzal in zungzal tiang a nungmi Bawipa cu a si cu.

Vawlei cung i serhzat le hlawt a si cangmi, mipa cu vancung ah a zungzal ca in hlorh le cawisan a si cang. Amah cu a phu taktak.

DAL RUKNAK

CAKHENH PASARIH PHOIHNAK

Biathlam 6:1-17

Biathlam a ngan 5 ah Pathian Tuufa nih cauk le cakhenh pasarih hun awk le phoih awkah teinak a hmuh kha kan hmuh i, Biathlam pa 6 ah hin cakhenh pasarih an phoihna taktak kong kha kan hmuh lai. Hi cakhenh pasarih hna nih hin biaceihnak kong kha an chim i, Khrihfabu chan a dih tik i a hung phan te dingmi khi a si.

A hmasa bik cakhenh

Biathlam 6:1-2 – *“Cun Tuufa cakhenh pasarih chung i pakhatnak a phoih kha ka hmuh. Cun saram nung pali hna lak i pakhat nih khan khuari thawng bantuk a simi aw in “Ra” a ti kha ka theih. Ka hun zoh i rang raang pakhat ka hmuh. A cung i a citmi nih cun likuk pakhat aa put i amah cu bawi luchin pakhat an pek. Teitu tei nih awkah aa thawh bantukin aa thawh.”* Bawipa Jesuh Khrih lawnglawng nih cakhenh pasarih phoihna nawl a ngeih. Cakhenh pakhatnak an phoih tikah cun, khuari thawng kha a hung thang. Baibal nih biaceihnak a rak chim cia bang khan, cakhenh pali lakah pakhat nih rang aa citmi pali hna, vawlei caan dongh tik i thil um ding a phuangtu hna kha an vun thlah hna, mah hna hi vawlei

pumpi caah timi an si i, mah hna nih hin hi vawlei cungah caan dongh tik i thil um dingmi oihnak, upatnak le khuarauahharnak a cawhmi thil kha an chuahpi lai.

Rang raang aa citmi pa cu likuk le luchin kha an pek i tei dingah le tei awakah a kal. Fiang tein chim ahcun, rang raang aa citmi pa cu Pathian sinin a rami vancungmi a si. A voi hnihnak Khrih nih a rat tikah, rang raang kha aa cit lai i a ra lai, amah Khrih he pehtlaihna a duhmi hna duh ningin (Biathlam 19:11–14) kha zoh. Hi vancungmi cu Bawipa i a ral hna tei awakah a kal lai i ram kip kha vawlei donghna ca ding i, i remhsiam awakah a chimh hna lai.

Cakhenh pahnihnak

Biathlam 6:3–4 – *“Cun Tuufa nih cun cakhenh pahnihnak kha a phoih i saram nung pahnih nak nih, “Ra” a ti kha ka theih. Rang dang pakhat a hung chuak i rang sen a si. A cung i a citmi cu, vawlei cung i ral thawhternak ihawwnak kha an pek, cucu zeicadah a si tiah, mi kha pakhat le pakhat i that hna seh, ti caah a si; amah cu vainam nganpi an pek.”*

Rang sen aa citmipa nih cun vawlei i daihnak kha laknak nawl a ngei, a duhnak cu fiangte in, pakhat le pakhat hi vawlei cung i a ummi hna i thahnak ding kha a si ko. Hihi cu ze i he dah kan lawhter lai kan tiah cun, hlan deuh i Yugoslavia ram i a rak cangmi bantuk thil kha a si ko. Cakhenh an phoih tikah cun lung um loin, ral tampi a tho lai, ram chung le hmun kip ah.

Cakhenh pathumnak

Biathlam 6:5-6 – *“Cun Tuufa nih cun cakhenh pathumnak kha a phoih. Cun saram nung pathum nih “Ra” a ti kha ka theih. Ka hun zoh i rang nak pakhat ka hmuh. A cung i aa citmi nih cun cuaithlainak pakhat aa put. Saram nung pali hna lakin a chuakmi aw a lomi aw pakhat ka theih i cu aw nih cun “Ni khat nihlawh caah changvut cu khiat khat, barli cu khiat thum. Sihmanhsehlaw Olive chitile mitsur hang cu hrawk hna hlah,” a ti. Rang nak aa citmipa nih cun a kut ah cuaithlainak pahnih a ngeih i amah nih ram kip caah òhanchonak caah òihphannak tampi a rak chuahpi lai. Hi caan ahcun rawl a har tuk lai. Khiat khat ah ‘penny’ tangka fang phar khat a si tawnmi kha changreu tlang khat ah a tla lai i ni khat nihlawh a si lai. Barli khiat thum timi cu changvut khaitkhat he a tlukmi a si i, Rom ralkap hna kha dan an tat tik hna ah an liamter mi hna a si tawn. Mah vancungmi kha chiti le mitsur hang caah biaceihnak ngei lo dingah an chimh.*

Cakhenh palinak

Biatlam 6:7-8 – *“Cun Tuufa nih cun cakhenh palinak kha a phoih i saram nung palinak nih “Ra” a ti kha ka theih. Ka vun zoh i rang rau diapduap pakhat kha ka hmuh. A cung i aa citmi cu a min ah Thihnak a si i Hell nih a hnulei in a zulh. Vawlei cung cheuli cheu khat uknak nawl kha pek an si i ral in siseh, mangòam in siseh, rai in siseh, sahrang in siseh, mi thah khawhnak nawl kha pek an si.”*

Rang rau diapduap pi aa cittu pa i a min ah thihnak a si i, hell mei nih a zulh colh. Fiangte in hi rang aa citmi minung pali

nih vawlei cung misual mi vialte hna kha òhial dih awakah an ra. Anmah cu hi vawlei cheuli cheu khat cungah nawl ngeihnak kha an pek hna i, vainam in siseh, manòam in siseh, thihnak in siseh, hi vawlei saram hna in siseh thahnak nawl kha an pek hna. A ngaite kan tiah cun, mah rang aa citmi, minung pali hna hi vawlei dongh lai i thil umtu ning a rak chim phuangtu ding an si bantukin, hi vawlei cungah ngaihchiatnak le ral thawnak le zatlak puicimhnak bawi ngei loin umnak vialte a rak phanhnak dingah hram a thawktu an si. (harnak le nganfahnak innka kha an hun). A òhangcho i a fimmi hna ram le ram kipnih meithal kha an ngeih dih hna lai. I thahnawnnak kha a chuak lengmang lai i, a hranhram loin duh paoh in mi va entertainak zong kha a chuak lai.

Rawl ei awk ngeihlo i um, rawl ti donghcahnak zong kha hmun kip ah a tlung lai i rawl hmanh kha i phawtzamh cio a hau ding a si lai. Vawlei òhen li ah òhen khat ahcun hlanlio Izipt ram i a voi hranak a rak tlungmi, vanmi hna nih an rak phurhmi thihnak, òhphan launak kha a tlung lai.

Cakhenh Panganak

Biathlam 6:9–11 – *“Cun Tuufa nih cun cakenh panganak kha a phoih. Pathian bia an chim ruangah le Pathian tehte an sinak ah zumhawk tlak in an um ruangah an thahmi hna thlarau kha biakòheng toiah cun ka hmuh hna. Fakpi in ka au i “A lianngan bik Pathian, a thiang i a taktak a simi Pathian vawlei cungmi, a kan thattu hna hi zeì caan dah kan phuham loin na um hna lai i an biaceih lo in na um hna lai,” an ti. Annih cu puan raang pakhat cio an pek hna i tlawmte in i din ko rih u. Nanmah bantukin thihnak a ingve ding nan sal hawile nan u nau hna an tling rih lo,” tiah an ti hna.*

Panganak cakhenh an vun phoihmi ahcun Johan nih, Martar run khat a hmuh hna. Zumh tlak a simi an thahmi hna thlarau hna cu hmun kip in an si hna i aa ruang tein bia an chimter hna, i òhulhòhalhna zehmanh um loin, thlarau nih Bawipa sinah nawlnak bia a chimter hna. "Bawipa, zeitluk in dah a caan a sau lai?" Salm 13:1–2 nak ah Salm hla phuah thiamtu pa nih a chim. Kan lungthin takte in Bawipa cu nawl cio hna u sih. "Zei can dah na ka philh lai, maw Bawipa? Na ka philh zungzal ko lai maw? Zei can dah na ka thuhtak rih lai? Zei can dah fahnak hi ka in lai? Zeican dah ngaihchiatnak in ka lung hi chun le zan he a khat lai. Zei can dah ka ral hi ka cungah a lek in an i lek lai?"

Hi biahalnak ruangah hin, Biathlam chung i mah hmun hna ah hin, Bawipa nih a biapi ngaimi biatak a lanhter lai. Bawipa nih a biapi ngaimi biatak a langhter lai. Bawipa nih an ral hna sinin phu a lak hlan le a òhial hna hlanah, mah a thimmi vialte hna cu an thah hna lai asilole 'Martar' thah ciami hna nih khan tuar hmasa lai. Phundang in kan chim òhan ahcun, cakhenh panganak an phoih tikah cun a dang tampi hna zong 'martar' in an thi lai.

Mah nih hin kan nunnak caah i tlaknak a ngei. Bawipa nih amah a biapitnak kong kha biathlam in anmah umnak biakòheng tang i a chiah tikah cun, harnak kan tuarmi nih hin kan nunnak kha a hnursuang lai i, harnak kan tuarmi khan Pathian nih midang nunnak caah a tlam a tlinter. Rom 14:7 ah hitihin a òial. "Ahozmanh mah ca lawngah kan nung lo, ahozmanh mah ca lawngah kan thi lo," a ti.

Mah Biathlam chung hmun òhen khat i a langhter òhan duhmi

a dang biatak cu zeidah a si ti ahcun, 'Martar' in a thi dingah fehtermi hna an um. Mahhi cu hngamnak ngaingai a si i, Pathian nih zeizong vialte kha an sining a khiahpiak hna ti kha kan hngalh. Cu bantukin, ni hmanung bik zongah hin, hi vawlei cung i a tlung hnga dingmi harnak le hneksak delnak ding ruangah hin, kan lau i kan phan awk a si lo. Bawipa kut chugnah kan um i, vawlei sem hlan pi in kan ca hrangah a òha dingmi kha a rak tuak chung cang. Martar thi ding kan si zongah, kan ca hrangah harnak le nganfahnak an kan chiahiak zongah kan pa Pathian nih a rak khiah cangmi chungah a ummi lawngte an si ko. Amah duhning bantukin thil a um khomi kha a òha bikmi cu a si ko. Ca a si caah i lawm hna u sih, zeicahtiah vancung Pathian nih a tinh cang bantukin a velngeihnak cu a kan pek ko lai.

Cakhenh paruknak

Biathlam 6:12 – *“Cun Tuufa nih cakhenh paruknak a phoih kha ka hmuh. A fak ngaimi lihnin a um i ni cu puanchia nak bantukin a nak i thla pa cu thisen bantukin a sen dih.”* Baibal cahlan profet, Isaiah nih, ni donghnak caan ca i lihnin, Zion khua pawng i a cang hnga dingmi kong kha a chim. Isaiah 29:1–6 kha zoh. Asinain Isaiah profet nih a rak chim chungmi lihnin kong cu Biathlam 11:13 ah a um i cucu a tling dingmi cu a si, cu tikah cun Jerusalem khualipi i òhen hra tluk kha a rawk dih ding a si. Joel 2:30 zongah hitihin kan hmuh rih. Vawlei cung i khuaruahharnak kong an chim tik ahcun “Cu ni a rat lainak ding hmelchunhnak hna cu, van le vawlei ah ka langhter hna lai.” Thisen chuahnak le mei le mei khu tlangtlang an si lai.”

Ni hmanung bik ni i a tlung hnga dingmi lihnin kong kha

Matthai 24:7 ah Bawipa hrimhrim nih hitihin a chim. Hi lihnhnak nganpi cu cakhenh pasarihna an phoih tikah a cang dingmi a si i, tlang le tikulh hna zong kha an umnak hmun in an i òhial dih lai. (Biathlam 6:14) kha zoh. Joel 2:31 ah ni hmanh a nak ah a cang a ti. “A lian a ngan i òih a nungmi ni, Bawipa ni cu a phak hlan ah, ni cu a mui lai i thlapa cu thisen bantukin a sen lai.” Biathlam 6:12 le Jesuh Khrih a voi hnihnak a rak lai nak caan karlakah hin thil a rak i tenhmi, thil pipa a tlung dingmi a um rih lai. (Matthai 24:29–30).

Biathlam 6:13 – *“Cun thli fak nih an kung a hnimh tik i theipi kuh a òilmi bantuk khin arfi cu vancung in vawlei ah an rung tla.”* A hun chuahpi mi cu hitihin a si. Arfi taktak an si hnga maw? Biathlam 12:4 kan zoh tikah, limkeng nih van arfi hna cheuthum ah cheu khat kha a mei in a koih hna i vawlei ah a thlak hna, vancungmi hna an lak hna bantuk kha a si ve. Biathlam a ngan 12 kha fiang deuh theihnak ah zoh tuah.

Asinain, nika le thlapa hna kha kan chim cang bangin, faingte in lak dingmi kha a si ve ko i, cu bantuk òhiamòhiam in arfi zong a si ve ko lai. Hika ah hin harnak le rawhrlnak a tlung hnga dingmi arfi zuang ngan pipi hna bantukin vawlei a su deng kho dingmi kan hmuh hna.

Biathlam 6:14 – *“Cazual an zual bantuk khin van cu a lo i tlang le tikulh vialte cu an umnak hmun in an i òhial dih hna.”* Isaiah 34:4 zongah hin hitihin a chim rih. “Ni le thlapa le arfi cu an kuai lai i leidip ah an cang lai. Van cu cazual bantukin a zual lai i arfi cu mitsur ruang hnah òilh bantuk le theipi kung hnah tlak bantukin an òil lai.” Mahhi cu Bawipa phulaknak ni he aa pehtlaimi a si i caialtu pa zong nih a tanglei hna bantuk

hi laar pah in hmuh dawh a si.

Biathlam 6:15–17– *“Cun vawlei cung siangpahrang hna le ukto hna le ralbawi hna le mi rum hna le mi òhawng hna le midang vialte cu sal he a luatmi he, tlangcung lungkua le lungpi toiah an i thup dih. Tlang le lungpi cu an auh hna i “Kan nemh u law bawi òhutdan cung i a òhumi hmai leTuufa thinhunnak cun kan phen tuah u! An thinlinh ni ni lianngan cu a phan cang i a ho nih dah a ceuh lai?” an ti.*

Bawipa hmai cu kan hmuh khawh peng ko. A hmaiahcun nunnem nak le thlumnak le duhning a cuang. Asinain, vawlei cung i a ummi vialte hna nih van kha casual bantukin fakpi in a zual i van kaltak ding a si kha an hmuh. A mit hna cu òih an nung ngai. Zei he dah a lawh kan tiah cun biaceihtu bawi pakhat nih misual mi pa cung i òihphan launak biachahmi a chiah lai bantuk khi a si. A taktak a cang hnga dingmi a si zeicahtiah Amah cu vawlei cungah, dinnak biaceihtu Pathian a hngal lomi hna misual mi sinah cun thinhun ralchanhnak in a khatmi a si. A hmaika ah cun, Amah tlanhnak vel a hngal lomi nih cun ahohmanh an dir kho lai loh.

DAL SARIHNAK

PATHIAN SAL HNA CAKHENHNAK

Biathlam (7:1–8)

Biathlam 7:1 – *“Cu hnu cun vancungmi pali vawlei kili cung i an dir kha ka hmuh i vawlei cung thlitu pali hna kha, vawlei cungah siseh, rili cungah siseh, thingkung cungah siseh, an hraan nakhnga lo an thlahu hna”* Hi vancungmi pali hna cu cakhenh pasarihna an phoih tik i a hmasakbik muko pali a

tum hnga dingmi an si.

Biathlam 7:2–3 – *“Cun nichuah leiin vancungmi a dang pakhat a nungmi Pathian cakhenhnak he a rat kha ka hmuh. Pathian nih vawlei le rili hrawh khawhnak nawl a pekmi vancungmi pali kha aw fakpi in a auh hna. Vancungmi nih cun “Kan Pathian sal hna kha an cal ah hmelchunhnak kan kenh hna hlan cu vawlei le rili le thingkung kha hrawk hna hlah u,” tiah a ti.”* A dingmi hna cakhenhnak cu biaceih tik i luatnak caah a si. Jerusalem a hmanung bik Nebuchadnezzar nih a kulh lioah khan, aa tlak timi hna kha cu cakhenhnak an rak tuahpiak hna.

Ezekiel 9:4–6 ah cakhenhnak kong khak an rel. “Khua chungah khan va chawk tuah, Jerusalem khua chungah khan va chawk tuah, khika i thil fihnung an tuahmi ruang i a ðapmi hna le a ngaih a chiami hna kha an cal ah hmehchunhnak va kenh hna,” tiah a ti. Cun a dang hna cu khua chungah khan zul u law, zaangfahnak umloin that hna u, ngan hna hlah u. An dihlak in that hna ulaw hrawk dih hna u, a tar siseh, a no siseh, nu ngakchia si hna seh, ngakchia tete si hna seh, nu si hna seh that dih hna u. Sihmanhsehlaw hmelchunhnak a ngeimi kha cu ahohmanh tawng hna hlah u, ka hmun thiang khan i thawk u,” tiah a ti thawng kha ka theih. Cucaah biakinn hmai khan upa hna nih cun an i thawk.

Biathlam 7:4–8 *“Nannah cu kan zaangfah hna lai lo, kan zuah fawn hna lai lo. Nan tuahmi thil hna le nan lak i a um lengmngmi thil fihnung hna ruangah khan sifahnak kan inter hna lai. Cucaah nannah Bawipa ka si kha nan hngalh lai,” tiah a ti.* Mahhi hi Bawipa Pathian bia a si. “Zohhmanh a ra cang; rawhralnak cu i thonh luhlmalh in an ra cang, donghnak cu a phan cang. Ram chung i a ummi hna nan cungah

khuauihnak ni a tlung cang, cu caan cu a phan dengmang cang, cu ni cu a nai cang, hnahnawhnak le khuari thawng he a ra lai. Ka thinhunnak cu khulrang te in a bunggh in kan bunggh hnawh hna lai. Nan tuahmi nan thil kha zeicah nan tuah tiah kan hal hna lai i fihnung nan tuahmi cu nanmah lu cung lila ah ka tlunter hna lai. Nan nih cu kan zaangfah hna lai lo, kan zuah fawn hna lai lo."

Biathlam cauk chungah bu hnih in 144,000 minung an um. Vun i hal u sih law, Anmah hi rainòuanòì khat maw an si asilole an i dang dah? A òha, Baibal nih a dangmi bu hnih tiah fingte in a chim. Biathlam dal sarihnak kan zoh ahcun, Israel mi himte in a ummi hna caah a si. Israel phun hleihnih chungin a rami an si, dal hleilnak i a ummi hna cu minung hna lak i khamh ciomi kha an si ve. Hi bu hnih karlak ah hin a fiang ngaimi fianternak tuah a si ko. Cu a si caah a sullam an lehmi cu kan pom ko lai. Cu lawng si loin, bu bu hnih (144) veve in, Baibal cahlan nih David puan biakinn chungah an um a ti. 1 Chanrelnak 25:7 nih hitihin a chim. "Annih cu an unau le, Bawipa thangòhatnak hla sak i cawnpiakmi, a thiammi vialte he, zahnih sawmriat pariat an si." a ti.

Atu ah Israel mi hna 144,000 ca an kenhmi hna kha vun kir hnawh ta hna u sih, 'Dan' cu an hrelh i Manasseh nih a aiawh, Josef fapa upa bik, mipun hna lak i tinvo phun hnih Josef sin i a petu pa kha a si. Zeiruangah hitin thil a um hnga timi kong cu apa Jakob nih Dan sinah a rak phuan chungmi ah kan hmuh. Genesis 49:16-17 kha zoh tuah. "Dan cu a mi hna ukto a si lai. A mi hna cu Israel phun cio bantuk an si lai. Dan cu lampawng i a ummi rul, sivali òha ngaingaimi rul a si. Rang ke ah cuk a hmangmi rul a si i rang aa citmi kha an tla tawn." Dan cu Rachel hnahchuah bu in ngeihmi a si. Genesis 30:1-

6 nih hitihin a chim. Rachel nih Jakob fa a hrinpiak khawh lo kha a hmuh tikah a u kha a hnahchuah i Jakob cu a thawh i "Fa ka pe, cu ti a si lo ahcun ka thi lai," a ti. Jakob cu Rachel cungah khan a thin a hung i, "Pathian cu ka rolh kho lo. Fa ngei lo in an umtertu cu Pathian pei a si cu," a ti. Rachel nih cun ka sal nu Bilhah hi ihpi kun, amah tal nih fa ka hrinpiak ko kun seh. Cuticun amah thawngin nu ka cang kho ve lai," a ti. Cuticun a salnu cu a va kha a pek i a va nih cun a ihpi. Bilhah cu fa a paw i Jakob cu fapa a hrinpiak. Rachel nih khan," Pathian nih keimah òanh in bia a ka ceihpiak cang. Ka thlacamnak kha a theih i fapa a ka pek," a ti i cucaah a min cu 'Dan' a sak.

Number hlei hnih nih cozah kha a hmuhsak. Cu a si caah, $12 \times 1,000$ (kum thong khat biaceihnak caan) a sawhmi cu kum thong khat cozah kha a si i $12 \times 12 \times 1,000 = 144,000$ he aa tluk - a sawh duhmi cu kum khat chung i thla, thla hleihnih kha a si. Baibal cahlun ahcun tlangbawi a òuan lio mi nih, an tlangbawi sinak kha kum khat ah voi khat an tuah.

VANCUNG AH MIBU NGANPI **Biathlam (7:9–17)**

Biathlam 7:9–12 *"Cu hnu cun khua ka hun zoh i mibu nganpi, ahohmanh nih an rel cawk lomi khi ka hmuh. Annih cu phun kip, ram kip, holh kip le hrin kip chungin a rami an si i bawi òhutdan mai le Tuufa hmaiah cun an dir i puan raang an i aih i tum hnah kha an i put. Fakpi in an au i, "Kan khamhnak cu bawi òhutdan cungah a òhumi Pathian le Tuufa sinin a rami a si," a ti an ti. Vancungmi vialte cu bawi òhutdan le upa hna le saram nung pali hna velchun ah khan an dir. Cun bawi òhutdan hmaiah khan an kun i Pathian kha an biak i "Amen!"*

Thangohatnak le sunparnak le ohawnnak le thil ti khawhnak cu zungzal in zungzal tiang kan Pathian ta a si! Amen!" an ti.

Cakhenhmi hna 144,000 hna kha an hmuh hna hnuah, Johan nih vancung khua ah mibu ngan pi kha a hmuh. Mah mibu chungin mithiangmi hna cu ram kip in le, miphun kip hna le minung phun zakip le holh phun zakip a hmangmi hna an si. Pathian nih Amah rian a uantu dingah, miphun zakip hna le mipunte a bu i a ummi hna kha aa ngeih hna lai. Zeicah ka ti ahcun, Thawngohabia kha "ram kip sinah" an chimh hna lai. (Matthai 28:19) kha zoh.

Biathlam 7:13–17 *"Upa pakhat nih khan a ka hal i, "Puan raang aa aihmi hna hi a hodah an si i khua ze in a rami dah an si" tiah a ka ti. "Ka hngal lo, Bawipa, Nangmah nih ta na hngalh deuh lai," tiah ka leh. Cun a ka thawh i "Hi mi hna hi hremnak nganpi a ingmi kha an si. Tuufa thi chungah an puan kha an suk i an puan cu a var cang. Cucaah cun Pathian bawi ohutdan hmaiah an dir i chunzan in a biakinn chungah a rian kha an uan. Bawi ohutdan cung i a ohumi nih khan a umpi hna i a veen hna. Annih cu an ti a hal in an rawl a tam ti lai lo, ni nih a linh ti hna lai lo i thlanhri puak in zeihmanh nih a umter ti hna lai lo. Zeicahtiah bawi ohutdan laifang i a ummi Tuufa kha an tukhal a si lai nunnak tiput cerh kamah a kalpi hna lai. Cun Pathian nih an mitthil vialte kha a hnawh piak dih hna lai," ati.*

Mah zumtu hna pawl cu puan raang an i aih. Hi mithiangmi tampi hna cu harnak le nganfahnak nganpi lak in a hung chuakmi an si tiah an kan chimh. Anmah cu ram kip le, miphun kip le, minung a phunphun le holh a phunphun a hmangmi an si. Tum hnah kha an kut in an i put cio, Jesuh Khrih dinnak

khan an i thuamh cang caah, dinnak kong lawngte kha an chim. Hi mibu cu anmah bu cio in an dir i Bawipa Jesuh Khrih nih 'Tum Ni' ah Jerusalem khua i teinak he a luh lio i a rak lawmsaitu hna kha an si i, mah hnu cun amah a vailamtahnak a zultu hna ah an i cang. Amah nih laksawng a pek lai mi hna cu vancung khua i nunnak cerhti le ti hna lak i hruai le khalh kha a si lai i sifahharnak an rak tuarmi mitthli vialte zong kha a hnawhpiak dih hna lai.

DAL RIATNAK

CAKHENH PASARIH PHOIHNAK

Biathlam 8:1

Biathlam 8:1 *"Tuufa nih cakhenh pasarihnak kha a phoih i vancung khua cu suimilam a cheu chung daihup in a um."* Baibal cathiang chungah sawhmi "suimilam cheu" kong a um lo i, Baibal nih daite in a um caah kanmah zong daite in um ve u sih. Kan chim khawhmi ah cun, cakhenh pasarihnak an phoih hlanah khan (amah nih chiatnak vawlei cung i a tlung dingmi kha a phoih) vancung khua hmanh nih upat òihzah rumra hna le thangohat cawlcanghnak le lunglawmhnak tuah le ngeih kha a ngol, zeicahtiah vawlei cung i thlah hnga dingmi biaceihnak ruangah khan a si. Mi an thah lai hna i a zohtu pawl nih daite in an um bantuk khi a si i, cu lioah cun an thah hnga dingmi pa cu a bia ceih dingmi a sining kha a hngak ko.

A fiang ngaimi ah cun cakhenh pasarihnak nih muko pasarih kha a hun. Biathlam chung i biaceihnak ah hin el khawhlo mi thil pathum an um i cu hna cu cakhenh, muko, le hrai, an si i a chang lengmang in chiahmi an si. Cakhenh pasaraih hna kha an

lim hlan lo tiang muko pasarih hna hrai pasarih hna nih hmanung bik biaceih dingmi phun sarih hna kha an sawh i mah hna zong nih muko pasarih an hun hlan lo tiang hmunhma an lo kho loh. Cu a si caah mah bia ceihnak hi a chang lengmang in an chiahmi thil kan zoh i kan hmuhmi lengah lam dang a um ti loh. Aa ruang tein hmunhma an la kho loh, asilole artlang in an tli kho loh. Biathlam cauk kan zoh tikah hi kong cu a fiang ngaimi a si.

MUKO PASARIH

Biathlam (8:2–9: 21; 11:15–19)

Biathlam 8:2 *“Cun Pathian hmaiah a dirmi vancungmi pasarih kha ka hmuh hna i muko pasarih an pek hna.”* A voi sarihnak cakhenh phoih kan timi nih amah le amah kha bia a ceih kho lo i, biaceihnak tiah an timi muko pasarih an hun tik lawngah khan a chang tein bia ceih khawh a si lai. Mah muko pasarih hna hi ‘chiatnak’ ti zong ah ti a si. Johan nih vancungmi pasarih van ah a hmuh hna i muko pakhat cio an pek hna. Mah muko pasarih nih a thleng lomi aw pasarih kha a sawh, muko nih fakpi in a aw a chuah lo tikah, biachimnak sawhsawh ah an rak hman. Biathlam 8:13 kha zoh.

Biathlam 8:3 *“A dang vancungmi pakhat, zihmui khanghnak umte pakhat aa putmi kha a ra i biakoheng pawngah cun a ra dir. Pathian mi hna an thlacamnak i toih awkah le bawi òhutdan hmai i a ummi sui biakoheng cung i khangh awkah zihmui tampi an pek.”* A hmaisabik ah, biakoheng cung i a òhumi vancungmi pakhat sinah theihhngalhnak an kan tuah. Biathlam cauk chungah, kanmah cu vancung biakinn le, a chung i a thilri hna le biakinn chung i a rianòuantu hna sinah cat loin theih hngalhnak an kan tuah.

1. Siangpahrang le tlangbawi kan si ruangah (Biat 1:6)

2. Jesuh Khrih thisen in raithawinak ruangah (Biat 1:5)
3. Sui mei vannak pasarih (Biat 1:12)
4. Pathian thlarau pasarih hika ah sui meivannak timi kha a um (Biat 3:1)
5. Biakoheng tang i Martar in a thimi hna thlarau (Biat 6:9)
6. Biakoheng (a voi hnihnak) (Biat 8:3)
7. Rim hmui chiahnak sui khenghmete (Biat 8:3)
8. Rim hmui mi (khanghmi zihmui) (Biat 18:3)
9. Bawi òhutdan hmai i sui biakoheng (Biat 8:3; 9:13)
10. Vancung biakinn chung i biakamnak kuang (Biat 11:19)

Biakoheng cung i rimhmui khanghmi an pekmi cu stakte, onika, galbunum, le frankinsens hna kha an si (Exo 30:24). Stakte timi cu rimhmuimi a si i, toidornak kha a hmuhsak. Onika timi cu 'nunnak hrawh' tinak a si. Esther lungput ziaza ah khan a um. "Ka rawhral ahcun, rawhral si ko seh." (Esther 4:16) kha zoh. Galbunum nih cun mitthli ka a sawh. (Hebru 5:7) kha zoh. Frankinsens, nih cun zumhnak kha a sawh ve.

Rim hmui khanghmi timi cu Pathian Tuufa vawlei cung i a thlacamnak kha a rak si i, mithiangmi hna thlacamnak zong kha telh chih a rak si ve. Jesuh min in thlacamnak tuahmi vialte hna cu Pa Pathian nih a Fapa nunnak raithawinak ruangah a thianter i a cohlan. Cu bantuk cun, rimhmui khanghmi khu cu, mithiangmi hna i thlacamnak he khan, vancungmi hna sinah si loin Pathian hmaika ah a rung phan.

Biathlam 8:4–5 *"Pathian hmai i a dirmi vancungmi kut cun zihmui khu cu Pathian mi hna thlacamnak le khan an kaii. Cun vancungmi nih khan zihmui um cu aa lak i biakoheng cung i a ummi mei kha a cungah cun a rawn i vawlei cung ah a hlonh. Khua a ri, òek a tla, mintlau a lek i li aa hnin."* Cu

bantukin thlacamnak le rimhmi khanghmi hna cu vawlei cungah biaceihnak bantuk ah an vun thlet hna i, muko biaceihmi kha an luatter hna. Mahhi cu Pathian phulakmi a si, i a biakam bantukin Amah a thimmi hna cu Amah sinah chun zan hlan in an au lai. Khrih nih Luke 18:7–8 ah hitihin a chim, “Pathian nih tah amah a mi hna chun zan hlan in a sinah bawmh hal awkah a au lengmangmi hna cu thiamcoh loin maw a um hna hnga? Anmah bawmh awkah cun a khul a nuar ko hnga maw? Hihi kan chimh hna: Anmah cu thiam a coh hna lai i cucu khulrangte in a tuah lai. Sihmanhsehlaw, mi fapa nih a rat tikah vawlei ah hin zumhna a hmute hnga maw?” tiah a ti.”

MUKO PASARIH AN TUMNAK

Biathlam 8:6 *“Cun vancungmi pasarih hna nih khan an muko pasarih cu tum awkah an i tim.”* Pathian sin i mithiangmi thlacamnak a tel hnga dingmi kha a si i, (rimhmuimi he khan a cawh) Pathian nih a khiah cangmi caan chungah mah nih cun muko biaceihnak kha a chuahter lai i vawlei cungah thlah awk kha an si lai. Hika zawn ah hin, Pathian siangpahrang sinak kha a caan khiahmi chungah voi khat kan hmuh òhan khawh. Hi lio caan ah hin Pathian nih vancungmi kha rimhmi khanghmi le thlacamnak caah bawmh awkah òhawnnak a pek hna.

A Hmasa Bik Muko

Biathlam 8:7 *“Vancungmi pakhatnak nih khan a muko cu a vun tum, rial le mei thisen he aa cawhmi a sur in vawlei cungah an sur. Vawlei cheu thum ah cheu khat kha a kang dih, thingkung cheu thum cheu khat kha an kang i ram hring*

vialte kha an kang dih.” A hmasa bik muko (asilole a hmasa bik vancungmi, amah muko tum awakah) biaceihnak kha ram hring vialte cungah khan a tlunter. Òhen thum ah òhen khat thing kung hna cu an rawk ral dih, mah nih cun saram pennak ah harnak kha a chuahter lai i, cu thawk cun tisik-anhnah nunnak lawng kha an i bochan cang lai.

Muko Pahnihnak

Biathlam 8:8 *“Vancungmi pahnih nih khan a muko cu a vun tum, tlang ngai pi a alh hluahmahmi bantu khi rili chungah a tla. Rili cheu thum ah cheu khat kha thisen ah a cang.”* Muko pahnihnak ruangah, rili òhen thum ah òhen khat hna cu thisen ah an i cang. Mahhi nih hin Moses kha Izipt ram i Bawipa nih amah mi ngia chaitu dingah a rak thlah lio i nawl ngeihnak a rak pekmi kong kha a kan theihter. Ni hmanung bik zongah mah bantu òhiamòhiam in Moses nawl ngeihnak cu a lang òhan lai. Tehte pahnih lakah pakhat, amah nih a thanh chung dingmi cu ni 1,260, Elijah chan lio i harnak le nganfahnak a rak tlungmi kong kha a si lai.

Pathian thinhunnak a voi sarihnak can a donghnak bik harnak hna cu (a donghnak bik biaceihnak caan ah khan an vun thlet), ti uktu vanmi sinah khan an pek i, Lehrul chamnak minung hna sin i a tlung dingmi kong kha Biathlam 16:6 ah na hmuh lai. “Pathian mi hna le profet hna kha an thisen an rak chuah hna caah nangmah nih annih cu din awakah thi kha na pek hna. Annih nih hmuh awk i an i tlakmi kha an hmuh ko,” a ti. Hika a voi hnihnak muko biaceihnak ah, rili òhen thum ah òhen khat cu thisen ah a cang.

Biathlam 8:9 *“Rili chung i a ummi thil nung cheu thum cheu*

khat kha an thi, cun sangphawlawng cheu thum cheu khat an rawk." A kang cuahmahmi tlang cu rili ah an tlak tikah rili chung i saram cheu thum ah cheu khat kha a thah hna i vawlei cung i chawleh chawhrawlnak sangphalawng run hna le ti ralkap cheu thum ah cheu khat zong kha a hrawh dih hna. Mah nih hin vawlei cung i chawleh chawhrawlnak tangka aamahkhan chiahnak company hna zong kha, bianabia ah England ram chung London khua chung i a ummi "Lloyds" ti bantu hmun zong kha leiba tampi angeihter hna lai.

Muko Pathumnak

Biathlam 8:10–11 *"Vancungmi pathum nih khan a muko cu a vun tum, meifar alh bantu a simi arfi nganpi pakhat cu, van in tiva cheu thum cheu khat le cerh cheu thum cheu khat cungah, an rung tla. (Cu arfi cu a min ah a kha ti a si.) Ti cu cheu thum cheu khat a kha i, tiku a khat caah ti a dingmi cu mi tampi an thi."*

Ti a puhnak kha fakpi in an tuk. (Arfi a min cu an thlak mi vanmi pakhat min si dawh a si) Ti òhen thum ah òhen khat cu a khami an thlak raungah a kha dih. "Akha" kan ti tikah hi kung hi Palestine ram le Europe (Zurop) ram hna i a ummi an si. Kawl nih cun "daw-nah" an timi thil nung kung hmete a si. "A khat" caah thihnak cu a si lem lo nain, a hlan lioah cun a khatnak cu thih si bantu ah an rak ruah. Minung nih tam tuk an hman ahcun thih khawh a si tinak a si.

Muko Palinak

Biathlam 8:12 *"Cun vancungmi pali nih a muko cu a vun tum, nika cu cheu thum ah cheu khat a beuh i thlapa zong*

cheu thun ah cheu khat a beuh ve, arfi zong cheu thum ah cheu khat an lo fawn. Cucaah cun an ceunak cu cheu thum ah cheu khat a zor i chun ah òhen thum òhen khat chung a mui i zan zong ah òhen thun òhen khat chung ceunak a um lo.” Atu ah vancung pum òhen thum hna cu an beuh dih. Ni òhen thum ah òhen khat, thlapa òhen thum ah òhen khat le arfi òhen thum ah òhen khat hna cu an beuh dih i, cucaah muihnak a tlung.

Cakhenh paruknak an vun phoih tikah, ni cu a nak i a mui tiah an kan chimh. Cu a sicaah kan donghter mi ahcun hi biaceihnak caan cu caan tawite a si lai i thil umtuning cu a hung hman òhan ding a si. (Izipt ram i harnak a rak chuah bantuk kha a si ko.)

Zohchun awakah, Exodus 8:15 ah kan rel. “Faroah nih thil cu a hung òha deuh òhan ti kha a hmuh tikah a lung a hak òhan i Bawipa nih a rak chim bantukte khan Moses le Aaron an bia ngaih kha a duh òhan hna lo. Mahhi nih a langter lengmangmi cu Biathlam cauk nih a rak khuhmi harnak le nganfahnak caan kha a si.

Biathlam 8:13 *“Cun khua ka hun zoh i van lai ah sangpi in a zuangmi mupi pakhat nih awk fakpi in, “Òih a va nung thiam dah! Òih a va nung thiam dah! a dang vanmi pathum hna nih an muko an tum ve tikah vawlei mi vialte hna caah zeitluk riamrum in dek òih a nun lai,” a ti.* Cu hlan ah kan rak chim cng bang, muko pasarìh le asiloah aw thawng hna cu a caan khiahmi chung i van chiatnak an si. Pali hna cu tum an si cang, vanmi pakhat cu vancung khua laifang ah fakpi au dingìn an thlah i a dang, vanchiatnak pathum renglo hna zong, thanh ding an si. A hlannak khan atu thil hna hi òihther phan awk an si deuh lai tiah kan hmuh.

DAL KUANAK

Muko Panganak

Biathlam 9:1 *"Cun vancungmi panganak nih khan muko cu a vun tum, van in vawlei ah arfi pakhat a tlami ka hmuh; dongh hngallo khur tawh kha amah cu an pek."* Caan aa khiakmi chungah kan chim cangmi ah khan vancung in a tlami arfi cu thlak cangmi vanmi pakhat kha a si. A tla cangmi arfi nih a sawh duhmi cu vancungmi pakhat asiloah mithiangmi pakhat tinak a si. Hika ah hin vancungmi pakhat kong kan chim lengmang zeicahtiah amah cu dongh hngal lo khur hunnak tawhfung kha an pek i, cu tawhfung cu a tla cangmi vancungmi run khat luatter awk caah khan a si. Cu ti a si caah mahhi hin le a dang Baibal ca in, hell mei cu vawlei i a laifang ah a um kha kan hngalh (Ezek 31:16) zoh.

Biathlam 9:2 *"Dongh hngal lo khur cu arfi nih cun a vun hun i somei nganpi chung i mei khu a chuakmi bantuk meikhu kha a hung chuak hluahmah; cu dongh hngal lo khur in a chuakmi mei khu nih cun ni ceunak le thli kha a muihter dih hna."* Mi tampi nih kap tampi in an zoh tikah hell mei kong cu theih khawhnak an ngei cio. Meiphu nganpi chungin meikhu a hung chuak, cu nih cun hmailei chim chungmi hmun oihnung kha a vun sawh. Dongh hngal lo khur timi cu dongh hngal lo taktak kha a si ko i, miöhalomi hna cuka hmun i chiah awkah aa tlak ti i biaceihmi paoh kha cu a zungzal cuka hmun ahcun an tla ko lai.

I lar bu in hell hi ka rak hmuh ve i, hell mei chung i a tlami hna aihram thawng kha cat loin ka theih. A hung langmi ahcun vancungah hin kan i ruang hna lai lo i, hell chung zongah cu bantuk cu a si ve ko lai. Kan nun chung ziaza ning cioin, zungzal umnak hmun zong ah a si ve ko lai.

Bawipa nih vancung khua nomhnak nakin hell òih nung a sinak kong tu kha tam deuh in a kan chimh, hell tla ding i an biaceih cangmi hna kong le Baibal ca dang hna zong i a ummi hell kong zong kha a kan cawnpiak. Khrih nih Marka 9:43–48 ah hitin a chim, “Cucaah na kut nih an pialter hna ahcun, tan ko u! kut pahnih he a mitlomi hell chung i tlaknak in kut loin nunnak chung i luh kha nan caah a òha deuh. Cuka ah cun an tholung kha an thi lo i mei kha a mit ti lo. Cun nan ke nih an pialter hna ahcun, tan ko u! ke pahnih he hell chung tlaknak in ke loin nunnak chung i luh kha nan caah a òha deuh. Cuka ah cun an tholung kha an thi ti lo i mei kah a mit ti lo. Cun nan mit nih an pialter hna ahcun khoih ko u! mit pahnih he hell chung i tlak nakin mit pakhat he lawng Pathian pennak chung i luh kha nan caah a òha deuh.

Isaiah 66:23–24 zongah kan rel rih, “Thla thar puai le Sabbath ni ah phun kip chungin Jerusalem in keimah biak awkah an ra lai,” tiah Bawipa nih a ti. An chuahpah ah a ka dohtu hna an ruak kha an hmuh lai. an sa a eitu tholung kha zeitikhmanh ah an thi lai lo i a kanghtu hna mei kha zeitikhmanhah a mit lai lo. Annih cu an hmuh hna tikah mi vialte cu an luak a chuak lai.” (2 Peter 2:4) ah hitihin a chim rih. “A sualmi vancungmi kha Pathian nih a zuah hna lo i hell ah a thlak hna, khi ka muilak ah thir cincik in an hren hna i baiceih ni kha an hngak ko.”

Dongh hngal lo khor kha an hun tikah cun, saram vialte caah a fiang dih ko lai. Mei tlang nganpi a puah i, vutcam tampi a chuah, mei khu nih hmun kau tuk a zelh i nika le thli hna mui dup in a tuah hna bantuk khi a si lai.

U.S.A i a ummi 'Washington Pine' i 'Mount Saint Helens' an timi tlang pakhat cu ka nupi he Toronto in Portland i vanlawng in khual kan tlawn lioah fak piin a rak puak. Vutcam a chuakmi cu tamtuk a chuah caah awl tein meng sawmthum renglo kha a khuh i kan zuannak pawngte tiang a hung phan. Vawlei i a ummi hna sinah cun thlile ni hna nih an rak muih tak hna. Mahhi nih a kan cawnpiakmi cu khur a hun tikah hi bantuk phun hi a si ve lai ti kha a si ko.

Biathlam 9:3–5 *“Meikhu chung cun khaubawk an chuak i vawlei cungah an rung ùum; tlang-ngaikuang òhawnnak bantuk kha khaubawk cu an pek hna. Ram a hring siseh, thingkung siseh, ram kung siseh, hrawk hna hlah u, tiah an ti hna. An cal ah Pathian hmelchunhnak a ngei lomi lawnglawng kha nan hrawh khawh hna, ti an si. Hi mi hna thah cu, khaubawk kha onh an si lo, a hrem lawng thla nga chung nan hrem hna lai ti an si. Cu an hrem hnanak fah ning cu tlang-ngaikuang mi henh bantuk khi a si lai.”*

Hika ah hin vancung in thlakmi vancungmi run khat kong fianternak a um, vancung ah Pathian an doh caah an rak sining hmun ah khan an kir kho ti loh. Jude 1:6 kha zoh, “Cun Pathian nih, hi vial hi nan nawl ngeihmi a si lai tiah a ti i cu chung i a um duh lomi vancungmi hna kong zong kha philh hlah u. Vawlei tang muihnak ah khin thir cincik in zungzal an khih hna i sual phawt an si lai, ni lianngan a phak tiang cu ka ahcun Pathian nih a chiah hna lai.”

Mah run khat hna hi khaubawkw a nganmi phun (facang khaubawkw) bantukah chiah an si i kokek in a hrang ngaimi an si. An mei hna cu tlang-ngaikuang mei bantuk an si i an mi henhnak nih hin thihnak tiang cu a chuahpi kho lo nain, òihphan thathernak a chuahter i bawmh khawh lomi fahnak zong a chuahpi rih. Salm 104:4 kha zoh hmanh, “Thlitu cu an lam kaltu ah an hman hna i mintlau cu na sal ah na hman hna.” Vancungmi a hmumi hna nih cun, saram mui sam zongah an i can i, an konglam fianter awk a har ngaimi tiang zongah an i tuah khawhnak kha an hngalh lai. Mah hna kong cu vancung in vawlei ah thlak cangmi vancungmi run hna kha an si.

An i tinhmi cu minung hna kha thla nga chung asilole ni 150 tuartemnak pek ding kha a si i, Noah chan lio i buanchukcho a rak tlun lio caan bantuk kha a si ko. Genesis 7:24 kha zoh. “Vawlei cungah ti cu ni za le ni sawmnga chung a thuk chin lengmang ko.” A um tuning cu 150 ka a si i 150 cu 15 (a sullam Pathian mi òhennak, Genesis 7:20) x 10 (a hmuh sak mi cu Pathian thangoahnak asilole thiam conak). hna kha an si. Ni 150 temtuarnak asilole thla nga temtuarnak timi cu Pathian nih lainawngmi le doih-aih a hmangmi hna thiamcoternak ca i caan, a tuahmi a si. (Biathlam 9:21) kha zoh.

Biathlam 9:6 kha zoh. *“Cu thla nga chung cu kha mi hna nih khan thih an i duh deuh lai, sihmanhsehlaw thihnak nih a zam tak òung hna lai.”* Hi tlang-ngaikuang hna mi henh hi a fah tuk lai caah minung nih thih an duh lai, sihmanhsehlaw nunnak le thihnak cu Pathian sinin a rami an si caah thih khawhnak nawl an ngei lai loh. Ka nupa a zawtfah ruang i harnak òihnung mi a tuartemmi in ka theih khawh, cu a si caah tuak hau loin a lang kho. Cu tluk i a tuartem mi hna nih

cun thih cu harnak tuar nak cha cun an duh deuh cio ko lai. Mahhi kong hi kau pi in i ruah i el dingah a hung chuakmi a si i, minung thihnak kong asilole cutluk a harmi hmun i minung nunnak va paih ding kong kha an si.

Cu tluk tuartemnak chung i um cu zeicah Bawipa nih Amah fale sinah a hna a tlak timi kong kha vun ruat ta hna u sih. Bawipa nih Matthai 18:8-9 ah hitihin a chim. "Nan kut nih siseh, nan ke nih siseh, an pialter hna ahcun, tan ulaw hlonh ko hna u! kut pahnih, ke pahnih he zungzal mei chung i tlaknak in kut lo le ke loin nunnak chung i luh cu nan caah a òha deuh. Cun nan mit nih an pialter hna ahcun khoih ulaw hlonh ko hna u. Hell chung ah mit pahnih he tlaknak cun mit pakhat he lawng nunnak chung i luh cu nan caah a òha deuh," tiah a ti." A caancaan ah cun Bawipa nih zawtnak le tuartemnak hi a kan pekmi a si, zeicahtiah hi vawlei cung minung hna sualnak tuah lo dingah "thlei"nak a si. An zawtnak ihkhun in Bawipa khamhnak caah a mermi hna caah zungzal timi cu aa ong ko.

Mah le mah nawn le thah aa timmi hna sin khan, Pathian nih hell khur chungin a chuahter òhan hna, zeicatiah mah hna hi, Pathian nih a ngeihmi a donglomi fimnak le dawtnak kha an rak doh. Hika ah hin, chiatnak hna nih zeicahdah a tlun hnawh hna kan ti ahcun, thlarau thlakmi hna nih an tuartemhternak hna khan thlah i Bawipa sinah i mer òhan awk caah kawl le chuah an si. Cu a si caah Pathian nih a fimnak hmang in, thih cu a sianh hna lo i, harnak le tuartemnak vialte chungin a khamh hna lai.

Biathlam 9:7–10 *"Khaubawk cu ral tuknak rangtum he an i lo, an lu ah suiluchin bantuk an i chinh i an hmai cu minung hmai bantuk a si. an sam cu nu sam bantuk a si i an ha cu*

chindeih ha bntuk a si. An òang ah thir angki bantuk an i aih i an thla khawn thawng cu raltuknak hmun ah a le cutmat mi rangleng tampi thawng bantuk a si. Tlangngaikuang bantukin mei le mi henhnak zum an ngei i an mei cun minung cu thla nga chung fahnak an pek khawh hna."

Thlakmi vanmi hna sining ah, anmah cu minung hrat lo saram hrat loin an um i òhat lonak chung lawngte ah an um caah Jude a ngan 6 nih a kan chimh bnatuk in an umnak hmunhma òha kha an chuahtak i Pathian kha an doh, an thlum alnak le an kokek sining kha an thlau i anmah cu hika ah kan hmuh bantukin voi khat an rak sining bantuk khan an um kho ti lo i muihnak le khur chungah a caan a phak tik i a um ding kha an si. Mah an òhat lonak kha kan ruah tikah, kan vawlei sining he aa pehtlai in zeitihmanh in kan ti khawh ti lomi kan kiangkam i pa le pa sualnak nu le nu sualnak le thil dang thil òhalo tuahnak te hna hi an si ve.

Tirh fialtu Johan nih a chimmi ahcun, mah facang khaubawk hna cu rang bantuk mei an keng i ral do dingah an i tim. An lu ah luchin an i chinh i an hmai hna cu minung hmai bantuk an si. An sam hna cu nu upa sam bantuk a si i atu kan chan i pa le pa sualnak nu le nu sualnak a tuahmi hna he hin an i lo. An ha hna cu chindeih ha bantuk an si i, an lu ah sui luchin an i chinh. A sawh duhmi cu, voi khat i vancung hmunhma i siangpahrang phun i a rak ummi kha an si, cu thawk cun chindeih cu saram vialte i siangpahrang i a can cu a si. Thir òangkhuh kha an ngei, mah cucu hlan lio i rang cung in ral tuk an rak kal i an rak hmanmi bantuk kha a si ko. Vanmi kan timi hna cu thla an ngei i an thla khawn thawng cu rang cung tampi hna ral tuknak hmun i an tlik thawng bantuk khi a si. An mei cu tlang-ngaikuang mei bantuk an si ve.

Biathlam 9:11 *“An uktu ah siangpahrang pakhat an ngei i dongh hngal lo khur a uktu vancungmi kha a si. A min cu Hebru holh cu Abaddon ti a si. Grik holh cun Apollyon ti a si i a sullam cu “Hrawktu” tinak a si. Mah Apollyon (hrawktu) cu thlakmi vancungmi kha a si i Khrihfami kha (John Bunyan nih Pathian biaknak òhanchonak a òialmi ah” nan hmuh lai) a nih sawh tawntu kha a si. Hi vancungmi cu òih a nungmi, minung hna ral a si ko nain, minung hna nih hin ton an duh lengmang tawn. Cu a si caah mah òihphan thlalau ngaihchiatnak kong hi fakpi in kan ruah tikah, kan lungthin kha fehter u sih law, Pa, Pathian nih aa tinhmi cu minung hna nih ‘hell’ umtuning kha rak hngalh chung i vawlei mi khamhtu Bawi sinah kir le zumh i rawkral lo in zungzal nunnak ngeih kha a herh.*

Biathlam 9:12 *“Thil òihnung hmasa bik cu a dih; hi hnuah hin a dang pahnih a ra ding an um rih.”* hiti bantukin, amah nih a zaangfahnak nganpi he, Bawipa nih minung hna sinah ngaihchihnak caan òha a pek hna. Hi chiatnak chung hin voi khat lawnglawng caan òha pek a si loh, voi thum tiang, zungzal biaceihnak le a changchang in a tlung hnga dingmi dantatnak ruahnak ca zong ah a si. Fiang tein an kan chimhmi ah, muko panganak cu a hmasa bik chiatnak pathum lakah a um. Muko paruknak cu chiatnak pahnihnak a si i muko pasarihnik cu chiatnak pathumnak a si. Mahhi cu khua kan ruahmi i a caan hi baiceihnak hna i tlangkawmtu, atu te i kan ruah dingmi a si.

Muko paruknak

Biathlam 9:13 *“Cun vancungmi paruk nih khan a muko cu a vun tum, Pathian hmai i a dirmi sui biak òheng kap khan aw*

pakhat ka theih. " Hi biaceihnak vawlei mi hna sin i an thletmi cu vancung lei in a chuakmi a si i Pathian biakinn he aa pehtlaimi a si caah theih awk a tlakmi a si. Cu bantu kin chiatnak pahnihnak zong kha sui biakoheng i ki pali in a chuakmi a si. Hi thil cu Moses puan biakinn ah khan a rak ummi a si i cu ka hmun ahcun rim hmui khangh raithawinak kha an rak tuah tawn i, cu a sawh duhmi cu mithiangmi hna thlacamnak kha a si ko. Hi velngeih thlacamnak lehnak caah, lung um loin misual mi hna kha hi chiatnak hna in i ngaichih awkah caan oha kha an pek hna.

Vancungmi pali thlahnak

Biathlam 9:14 *"Muko aa putmi vancungmi paruknak kha aw nih cun a thawh i, "Tiva nganpi Zufrates ah hreenmi vancungmi pali kha thlah hna," tiah a ti."* Biakoheng i ki pali sinin a chuakmi aw nih khan vancungmi paruknak kha zufrates i an hreenmi vancungmi pali hna kha thlah awkah muko in a vun chimh. Hi Zufrates tiva a biapit ning hi kan cawnmi ah hin a herh ngaimi a si. Hi Zufrates tivapi cu Abraham kha Genesis 15:18 ah bia an kamh bantu kin Israel ram chaklei bik ramri i a ummi a si. "Cu ni ah cun Bawipa nih Abraham cu bia a kam i "Hi ram hi a dihlak in na tefa kha ka pek hna lai ti ah bia ka kam, Izipt ramri i a ummi tiva in tiva ngan Zufrates tiang a si lai."

Hi tiva pi cu Babylon biaceihnak he zong aa pehtlaimi a si i, hi khua lipi cu Zufrates tiva kap hnih ah an rak sak mi a si." Jeremiah 51:63 nih titi hin a chim, "Cun hi cauk cu na rel dih in lung na oem chih lai i Zufrates tiva chungah na paih lai." Zufrates cu biaceihnak he aa pehtlaimi a si, Biathlam 16:12 zongah hnu deuh ah na hmuhte ko lai. Babylon cu Pathian nih

Israel mi a mi hna biaceih tu dingah a cawisan hna.

Biathlam 9:15 *“Vancungmi pali cu a thlah hna, annih cu hi suimilam thengte le hi thla thengte le hi kum thengte i minung vialte cheu thum cheu khat a thattu ding i rak timhlahm mi kha an si.”* (NKJV) Mahhi hi, fiangte in, hlan i umnak hmun a rak chuahtakmi vancungmi hna kha an si i, Lucifer he Pathian a rak domi hna kha an rak si. Cikcin in an khiih hna i an luatnak ding caah khan, minung hna sin i biaceihnak a phurtu dingmi an si. An i tinhmi cu minung i cheu thum ah cheu khat thah kha a si. Cakhenh palinak biaceihnak bantukin minung òhen li ah òhen khat kha cu hrawh an si, cu bantukin vawlei cungmi nung hna cu thah in an um lengmang. Hi vancungmi pali hna cu rang cung ralkap tampi he an i kom i, thlarau thur ‘run’ ah an tla hna.

Biathlam 9:16 *“An rang cung ralkap hna cu nuai zahnih an si tiah an ka chimh”* Hi ralkap nuai zahnih hna cu U.S.A minung zat an si i, cucu Tuluk asilole India minung i cheu nga ah cheu khat an si. Ahohmanh nih doh khawh lomi ralkap an si. an sining cu òihphan upatnak lawngte a si.

Biathlam 9:17 *“Cun langhnak ka hmuhmi ah cun rangtum hna le an cung i aa citmi cu ka hmuh hna. An òangphaw cu mei bantukin a sen, safaiar lungvar bantukin a dum i kat bantukin a eng. Rangtum cu an lu chindeih lu bantuk an si i an ka chungin mei le meikhu le kat kha an chuak.”* Hihi cu Joel 2:1–11 chung i a ummi teinak a hmu lengmang mi hna Babilon ralkap pawl vun theihternak caah theihfiannak tuahmi a si. “Zion ah muko kha tum tuah u, ka tlang thiang cungah launak thawng kha thanh tuah u. Bawipa ni cu a phak dengmang cang caah Judah ram chung i a ummi vialte cu

ther dih hna seh. Cu ni cu muihnak le khuachiat ni, chum le minmei a zelh ni a si lai. Tlang cungah khin nak khupmap in khaubawkw bu ngan pipi cu an hung chuak; Anmah bantuk cu a um bal lo i hmailei caan zongah a um bal fawn lai lo. An hmai suang pawl cu mei alh bantuk an si i an hnu dawn pawl cu meizik bantuk an si; An hnu tu ahcun zehmanh a um lomi thetse ram bantuk a si; Zehmanh nih a celh hna lo. Rangtum bu bantukin an ra chin luhlmalh ko. Ral tuknak rang bantukin an ra le. Tlang cungah cun an i chaih ciamman i, an thawng cu rangleng thawng bantuk le mei nih kanghmi ramro thawng bantuk a si. Ralkap bu nganpi ral tuk awk i an i tian bantukin an i tiang (Joel 1:1–5).

Joel 2:6–11 kha zoh rih. “An hmaiah cun mipun cu a ther in an ther i an hmai kha a daang dih. Ralkap nih ral an tuk bantuk te khin an tuk ve; vampang ah khan ralkap bantukin an kai. An dihlak tein hmailei kha an fuh cio i an i tinhmi kha an thleng lo. Pakhat le pakhat kha a pah zong an i pah lo. Hmailei an kal kha ngol hlei lo tein tiva chungah khan an i paih. Khuapi kha an nam. an vampang ah khan an kai, inn chungah khan an lut. Mifir bantukin thlangawng in an lut. An hmaiah cun vawlei kha a hnin in van kha an ther. Ni le thlapa kha an mui i arfi kha an ceu ti lo. Bawipa nih a ralkap bu cu khuari thawngin nawl a pek hna. Amah nawl a ngaimi ralkap hna cu a ihawngmi le rel cawkw a silomi an si. Bawipa ni cu zeitlukin dah oih a nungmi le a lianngan mi a si! Ahodah a ing kho lai?

Biathlam 9:18–19 *“Rangtum hna ka chungin a chuakmi hremnak pathum, mei le mei khu le kat nih cun, minung cheu thum cheu khat an thah hna. Rangtum cu an ihawnnak kha an ke le an mei ah a um. An mei cu rul bantuk an si, lu an ngei i an mei cun mi kha an hrem hna.”* Ma thil phun thum -

vancungmi hna, rang cung ralkap hna le, rang hna - nih minung òhen thum òhen khat an thah hna. Rang hna nih minung zeicah an thah khawh hna kan ti ahcun an ke chung le an mei ah òhawwnak a um i, an lu hna cu rul nganpi lu bantuk an si. Hiti an si ruangah minung tampi an thah khawh hna nak a si.

Hi hlanah kan chim cang bantukin, hi chiatharnak nih aa tinhmi cu nu thlulo pa thlulo in ngaihchihter kha a si i, zungzal nunnak ram chung i um awkah le zungzal hell dantatnak chung in luat awk caah khan a si. Ngaihchia ngai a simi ah, an tuahser ciami ruangah, Pathian bia nih zeitindah a ti te hna lai?

Biathlam 9:20–21 *“Hi hremnak pathum nih a thah lomi, a tangmi minung hna nih khan, anmah nih an ser chommi thil kha an mer tak hlei hna lo. Khuachia biak kha an ngol lo i sui le ngun ledar le lung le thing in sermi siasal, khua zong a hmu kho lomi, a theih zong a thei kho lomi, a kal zong a kal kho lomi biak kha an ngol hlei fawn lo. Cun an lainawn le an pumsa camh le an pumsa sualnak le an fir zong kha an i ngaichih hlei fawn lo.”*

Mahhi minung zulh awk phung Bawipa nih Luka 16:19–31 ah fiang tein a chimmi a si i, mirum pa le Lazaruh kong khan a cawnpiakmi hna a si. A temtuar ngaimi mirumpa nih Paradise i a ummi Abraham sinah, Lazaruh kha a chung le sinah hei thlah i hell tlaknak chungin luatter awkah a nawl. Abraham nih hitihin a leh. “Na unau hna ralrinnak petu dingah cun Moses le profet hna an um ko ùng; an chimmi kha na unau hna nih cun ngai ko hna ngat seh,” tiah a ti. Mirumpa nih cun a hun leh i, “Ka pa, Abraham, cucu a za lo, mi pakhatkhat cu thihnak in a thawh i an sin i a va kal ahcun an nunning kha an òhinh ko lai, tiah a ti. Sihmanhsehlaw Abraham nih, “Moses

le profet kha an bia an ngaih hna lo ahcun, mi pakhatkhat cu thihnak in tho hmanh seh law an lung a pem hlei lai lo," a ti.

Biatak kan timi hi a fawimi a si ko. Kan lungthin kha hrintharnak nih a thlen khawh lo i, Pathian nawlbua zong kha kan titsa lungthin cabuai cung a òial khawh lo a si ahcun, a donghnak biaceihnak nih ngaihchihnak a kan pek kho ti lai loh. Mahhi kum thong khat biaceihnak a phak tik i, Satan an hrem lainak kong he aa tluk bak in, a hman mi a si.

Isaiah 66:23–24 nih hitin a kan chimh. "Thla thar puai le Sabbath ni ah phun kip chungin Jerusalem in keimah biak awkah an ra lai," tiah Bawipa nih a ti. An chuah pah ah a ka dotu hna an ruak kha an hmuh lai. An sa a eitu tholung kha zeitikhmanh ah an thi lai lo i a kanghtu hna mei kha zeitikhmanh ah a mit lai lo. Annih cu an hmuh hna tikah mi vialte cu an luak a chuak lai."

Cu bantukin a si caah, Bawipa kum thong khat pennak ah cun — dinfelnak caan a si caah misual mi hna nih an i ngaihchih lo a si ahcun zungzal rawhralnak le tuartemnak kha an hmuh lai. Ngaihchia ngai a simi ahcun, mi tampi hna cu Pathian nih, khor zohnak caan le caan donghnak kong òha tein theihnak caan òha hman awkah amah a ralchanmi hna kha a pek ko hna nain, an chiatnak lam òhiamòhiam khan kal awkah an i thim ko rih. Pathian bia ruah lengmang hi thil hrampi tawhfung a si i, thil òhalo kan tuahmi hrialnak ah Salm 1:1 nih hitin a kan chimh. "Miòhalo hna khuakhannak ah aa tel lo i misual mi hna lam zong a zul lo i Pathian a nihsawhmi hna sinah a òhu lomi cu thluachuakmi an si."

DAL HRANAK

THEI AWKAH A HAR NGAIMI KHUARI PASARIH

Biathlam 10:1-7

Biathlam 10:1-4 *"Cun vancung in a ihawngmi vanmi a dang pakhat a rung ùm kha ka hmuh. Khuadawm in aa thuam i a lu ah chuncha a khimh; a hmai cu nika bantuk a si i a ke cu mei tung pipi bantuk an si. A kut in aa samhmi cazual hmete pakhat aa put. A orhlei ke in rili kha a lamh i a keh lei ke in vawlei kha a lamh, cun a au ciammam i a aw cu chindeuh run aw bantuk a si. Cu ti a au dih cun khuari pasarih nih a hun leh. Bia an chim dih cangka cun òial ka tim i sihmanhsehlaw vancung in aw pakhat nih "Khuari pasarih nih a chimmi kha bia thli ah chia, òial rih hlah," tiah a run kati kha ka theih."*

Biathlam i a sullam cu "phoih" tinak a si ko. Asinain, Biathlam cauk nih hin "fianter" asilole "cakhenh rak phoihnak" tiah a biapitnak kong kha a chim i, hmailei a tlung nga dingmi thil pipa a simi, Pathian fimnak chungah aa telmi hna kha, a nungmi hna ram i minung hna fale sinah, caan pipa a phak hlan lo tiang 'khuh' in a um lai.

Salm 131:1-2 chungah a ummi David i thinlung putning kha ngeih kan herh. "Maw Bawipa, ka porhlawtnak kha ka hlawt cang, ka ruamkainak kha ka chuahtak cang. Thil lianngan kha biapi ah ka ruat ti hna lo. Ka hna a ngam i ka lung a dai

ko. Ngakchia cu a nu òangah dai tein a ih bantukin ka lung cu ka chungah dai tein a um ko."

Khuari pasarih he aa pehtlai in zehmanh kawl le hal le hlathlai in um hna hlah u sih, hi cauk chung i a ummi Pathian bia tu ah hin kan lung tling cio hna u sih law a òha deuh.

Biathlam 10:5 *"Cun rili cung le vawlei cungah a dirmi ka hmuhmi nih khan van lei ah a orh lei kut a hler i"* Hika zawn ah hin vanmi nih rili cungah a dir caah ruah awk ngai dingmi a si. Biathlam cauk chungah a hnu a cang hnga dingmi kan hmuh te lai bantukin hi rili velchum i a tlung hnga dingmi thil, thil pipa ngaimi zong kha theih awk a herh i, cucu "Mediterranean rili i a tlung hnga dingmi kha a si ko. Baibal ca chung i rili timi cu "Mediterranean sea" an timi "Mediterranean rili" kha a chim duhmi a si i, a dang rili kong cu a chim loh. Johan cu Mediterranean rili 'Patmos' tikulh ah a rak um nak thong a rak tlaknak kha a si.

Biathlam 10:6-7 *"Zungzal in zungzal tiang a nungmi Pathian, van le a chung i a ummi thil vialte a sertu, vawlei le a chung i a ummi thil vialte a sertu, rili le a chung i a ummi thil vialte a sertu min khan biakamnak a ser. Vancungmi nih cun aa thawh i "a rau ti lai lo. Vancungmi pasarihna k nih a muko a tum tikah Pathian nih a sal profet hna sinah a rak chim bang khan, a rak timhmi thil kha a tlinger lai," a ti.*

Cu a si caah a donghna k ah cun, vancungmi pasarihna k i a òummi ah khan, caan kha a um ti lo lawng si loin (a sullam cu minung hna ca i a timhlahmhi mah thil phawtzawmhna k ah khan tlinnak a um cang) Pathian nih a mithiang mi hna ca i a tinhmi zong kha a tling cang. Pathian a sinang a thuhna k le

theih awk le fianawk i a harnak cu Kolose 1:27 zongah hiti hin a phuan. "Pathian nih aa tinhmi cu, mi vialte caah siseh tiah a rak ruahmi biathli, a sunglawi i a lianngan ngaingai mi bia thli a mi hna sin i a phuanmi cu a si. Cu biathli cu Khrih cu nan chungah a um i cucaah nan nih cu Pathian sunparnak kha nan i hrawm lai, timi hi a si."

"Caan a um ti lai loh timi cu" fiang deuh in kan chim ahcun "hnut a um ti lai lo" tinak a si ko. (NIV, NKJV) kha zoh hmanh. Phun dang in kan chim ahcun, vancungmi pasarihnaak nih a muko a tum tik i, cu hnu caan tlawmpal ah biaceihnaak hrai pasarih kha an thlet lai, cu nih cun Pathian thinhunak caan kha a dihter lai.

CAUK HMETE (10:8-11)

Biathlam 10:8-11 *"Cun vancung in aw ka theihmi nih khan a run ka chonh òhan i, "Rili cung le vawlei cung ah a dirmi vancungmi nih aa put mi cazual aa samhmi kha va la tuah," a ti. Vancungmi sinah cun ka va kal i cazual hmete cu ka pe tiah ka va ti. A ka thawh i "I lak law ei tuah; na pawpi chungah cun a kha lai; sihmanhsehlaw, na ka chungah cun khuaihliiti bantukin a thlum lai," a ti. A kut i cazual a hmete cu ka kal i ka ei, ka ka chungah cun khuaihliiti bantukin a thlum. Simanhsehlaw ka vun dolh tikah ka paw chungah cun a kha. Cun "Pathian nih mipun dangdang hna le holh phung dangdang hna le siangpahrang tampi hna kong i a chimmi bia kha na chim òhan awk a herh lai," an ka ti."*

Cun rili le vawlei cung i a dirmi vancungmi nih khan Johan kha cauk hmete an pek. Cauk kha a ei tikah, a ka chungah cun khuailiti bantukin a thlum i, a paw chungah cun a kha. Hi

cauk hmete cu profet biacahmi a rak umnak cauk a si caah tirth
fialtu Johan nih Khrihfabu hna sinah a pek hna lai.

Ezekiel profet nih cazual a eimi kha a kan theihter, Ezekiel
3:1–3 chungah an òialmi kha a um. “Cun a ka thawh i, “Mipa
na hmai i a ummi kha ei tuah, hi cazual hi ei tuah; cun va kal
law Israel mi kha bia va chim hna,” tiah a ti. Cucaah ka kaa
cu ka aan i ei awakah cazual cu a ka pek. Cun aa thawh i,
“mipa, kan pekmi cazual hi dolh law himte in um tuah,” tiah
a ti. Cucaah ka ei i khuaihliti bantukin a thlum.

Bawipa nih biatak a duh, (David nih Salm 51:6) ah a chimmi
bantukin, kan thinlung dihlak tein i biatak i kan lungthin
chungah cun cu biatak cu aa hnawt kho ti lo mi caòial bantukin
òial i sehchihter a hau. Profet cu amah biacahmi ah a cang lai.
Bawipa Pathian bia ah nawl ngeihnak kan hmuh i a rian kan
vun òuan tikah cun kanmah cu biacahmi ah kan cang ve lai.
(Marka 1:22) kha zoh. Phungchimtu kan siah, sayate kan siah,
Khrihfa kan si zongah, a nungmi bia ah kan i cang hna lai.
Paul nih 2Korin 3:2–3 ah hitihin a chim. “Kan ca kenmi cu
nanmah kha pei nan si cu, kan lungthin cungah mi vialte
hngalh awk le rel awk in òialmi cu. Hi ca a òialtu cu Khrih kha
a si i kannih hi a phortu ah a kan hmanmi cu kan si. Cuca
cu lung cungah cahang in òialmi si loin minung lungthin cungah
a nungmi Pathian thlarau nih a òialmi a si.”

DAL HLEIKHATNAK

BIAKINN TAHNAK

Biathlam (11:1-2)

Biathlam 11:1-2 *“Tahnak fung caah phaikung pakhat an ka pek i, “Hung kal law Pathian biakinn le biakoheng kha hung tah hna, cun biakinn chung i Pathian a biami kha hung rel hna. Asinain biakinn lenglei tual kha cu va ngan rih hna. Va tah rih hna hlah, zeicahtiah kha tual kha Pathian a bialomi, thla sawmli le thla hnih chung khua thiang a naang ding hna ca i chiahmi an si.”*

Hika ah hin a dang Baibal ca i a kan chimhmi ah ni hmanung bik ni ah cun Jerusalem khua ah biakinn pakhat sak a si òhan lai. Pathian biakinn tiah ti a si lai i, Jerusalem khua chung lawnglawng ah sak khawh a si lai. Mahhi cu van lei biakinn a si tiah fiangte in chim a si loh, zeicahtiah vancung khua i a ummi biakinn cu Jentail mi hna nih an ke in an lam kho loh,” a ti. Khrih ralchantu zong kha a chuak kho men lai asilole biakinn taktak a simi thilnak in a biapi deuhmi thil hna zong kha a thur hnomhter khawh. Cu lengah tehte pahnih hna zong nih Jerusalem ah rian an òuan lai.

Jerusalem i biakinn sak òhannak ding Baibal a cheu nih a hman ko lai an timi kha van ruatòì hna u sih. Daniel 11:45 ah Khrih a ralchantu pa kong kha tihihin a chim. “A bawi puan inn cu rili le tlang thiang, tlang vialte lak i a dawh bikmi karlak ah cun a phun lai. Sihmanhsehlaw ahohmanh bawmtu ngei loin

a donghnak kha a phan lai." Hika nih hin Pathian biakinn kong kha fiangten a kan chimh i Tirh fiantu Paul zong nih a caoialmi ah a fianter ve. Daniel 11:45 òhiamòhiam kha a lak ve ko. Paul nih Khrih ralchantu kong kha hitihin a hmuh ve (2Thessalon 2:4) kha zoh. "Mi nih an biakmi paohpaoh le Pathian thil i an ruahmi paohpaoh kha a doh lai. Amah cu Pathian timi hna paohpaoh le biakmi hna paohpaoh hna cungah khan aa chia lai i Pathian biakinn chung hmanh ah khan a lut lai i Pathian ka si a ti lai" tiah a ti.

Daniel 9:27 zong nih Khih ralchantu kong cu a chim òhiamòhiam rih. "Cun a òhawngmi pa nih cun mi tampi he kum sarikh chung a fekmi biakamnak an ngei lai i raithawinak le pekchanhnak kha kum thum le a cheu chung a ngolter hna lai. Biakinn a sannak bik hmun ah òiaonak a chuahtertu thil fihnung a chiatu kha a caan donghnak Pathian nih a timhciam i a phak hlan tiang cu Khika ah khan òiaonak a chuahtertu thil fihnung cu a um lai," tiah a ti.

NIV Baibal ah cun "Amah nih biakamnak kha mi tampi hna caah pakhat 'pasarikh' tiin a fehter lai. Pasarikh laifang ah cun raithawinak le pekchanhnak kha a dihter lai. biakinn ah khan fihnung thil thurhnawm mi kha a chiah lai i cu nih cun òiaonak a chuahter lai, amah sinah na caan a dong cang tiah nawl an pek hlan lo tiang," tiah a ti.

Kan Bawipa hrimhrim nih Matthai 24:15 ah a rak chim cang. "Cucu profet Daniel nih "Òhiaotu Fihnung" a timi kha hmun thiang i a dir cu nan hmuh lai. "Areltu hna, hi a sullam hi i hngalh u). Hika ah hin, Bawipa hrimhrim nih a fehter mi ah, harnak le nganfahnak nganpi cu huatnak le thurhnomhnak nih òiaonak a chuahter hnuah a thawh colh ve lai a ti.

Ni hmanung bik kong cu a tanglei bantukin a tawinak in chim a si. Khrih ralchantu pa nih khan Israel mi hna he kum sarih chung biakamnak an ngei lai. Hi caan i a cheu, kum thum le a cheu hnuah, Khrih ralchantu pa nih cu biakamnak cu huatnak le thurhnomhnak in òiaonak ah, a hrawh dih lai. Mahhi cu vok bantuk i a cang dingmi thil a si, Antiochus Epiphanes IV pa nih, kan hnulei kum tampi hlan deuh ah khan vok pekchanhnak in biakinn kha a thurhnomhter. Mahhi thil ruangah hin harnak le nganfahnak cu aa thawk lai.

Kan theih awk a herhmi ah Johan zong kha biakinn chung i Pathian a biami hna umtuning cang kha òial an rak fial. Mah nih hin ruahnak a kan cheuhmi ah cun, Judah mi hna Baibal cahlan i a kirmi hna nih saram raithawinak phung kha an kalpi i a hnuah cun biakinn chung tiang an phakpi te lai caah Khrih nih hi vawlei cung i kum thong khat pennak a luh tiang cucu tuah a si ko lai (Ezekial 40–48).

Huatnak thurhnomhnak in òiaonak ah a thiangmi biakinn chung i thil a cangmi kha ruatòì hna hmanh u sih, cu lio ahcun biakinn lenglei thil tu kha cu, Jentail mi hna sinah nawl ngeihnak in uk awkah an pek hna. Jentail mi hna kha cu biakinn i a leng lei thil zohkhenhnak nawl lawng kha an pek hna i, biakinn a chung lei tu kha cu Judah mi ca lawngah hon a si. Hihi Rom cozah nih Israel mi hna a rak pen lio hna i thil a rak cangmi hna kha a si. Judah mi hna cu Judah mi a si lomi biakinn pawng i aa chawkmi hna hmanh thahnak nawl an rak pek hna.

TEHTE PAHNIH (Biathlam 11:3–12)

Biathlam 11:3 *“Ka tehte pahnih kha ka thlah hna lai, annih cu buri an i aih lai i ni thongkhat le zahnih le sawmruk chung Pathian bia kha an chim lai.”* Mah ‘tehte pahnih’ hna can a thawhnak ah hin tehte khannak cu ni hmanung bik i Khrih ralchantu a chuah hlan deuh ah a cang lai i mah thawk in amah nih a thah hna lai. Mah tehte pahnih hna kong hi ralringte in kan hngalh dih awk a si.

Biathlam 11:4- *“Cu tehte pahnih hna cu Oliv kung pahnih hna le mei-inn pahnih hna, vawlei Bawipa hmai i a dirmi kha an si.”* Zekhariah 4:14 nih tihihin a chim. Mahhi cu fiangte in chimmi a si ko. Cun a thawh i “Mahhi pahnih hna hi vawlei cung vialte Bawipa a congto, chiti in thenhmi an si,” a ti. Biahalnak cu mahhi hi a si. Thawngoha bia chung i minung pahnih Bawipa he a diroi pengmi kha a hodah an si? Jesuh nih tlangcung i a mui a thlen lioah khan Moses le Elijah nih an rung lang i Bawipa he an diroi. Matthai 17:1–3 ah kan hmuh. “Cun hnu ni ruk ah Jesuh nih Peter le Jeim le anau Johan kha tlang sangpi cungah anmah lawng tein aa kaipi hna. An hmaiahcun a mui kha a thleng i a hmai cu ni bangin a ceu i a hnipuan cu ceu bantukin an raang. Cun a zultu pathum hna nih cun Jesuh cu Moses le Elijah he tiah bia an i ruah kha an hmuh.”

Hi profet pahnih kong hi Malakhi 4:4–6 ah kan hmuh. Ka sal Moses phungbia kha philh hlah u. Israel mi vialte na pek hna lai, tiah Horeb tlang ka timi nawlbia le cawnpiaknak kha philh hna hlah u. A lianngan i oih a nungmi ni, Bawipa ni cu a phak hlanah, nan sinah profet Elijah kha ka rak thlah lai. “Ram cu

hrawh awakah ka rat sualnak hnga lo, amah nih cun pa le hna cu an fale hna he a remter hna lai i an fale hna cu an pale hna he a remter hna lai." 'Enoch' hi tehte pahnih ah pakhat a si kho loh, mi cheu nih ruahnak an kan cheuhmi ah, amah cu Israel mi caah Israel mi hna he aa tlakmi thil òha hna le khuaruahhar mi thil a sermi òial mi zong a um loh.

Biathlam 11:5–6, *"Harnak pek a zalmi hna paoh kha an ka chungin a chuakmi mei-inn an thah hna, hi bantukin harnak pek a timtu hna paoh cu thah an si lai. Van kharnak nawl kha an ngei i, cucaah cun Pathian bia an chim chungcu ruah a sur lai lo. Cerhti put zong kha thi i canternak nawl an ngei fawn. Cun vawlei zong kha an duh tik caan paohah hremnak a phunphun in hremnak nawl an ngei."* Khuaruahhar mi thil tehte pahnih hna nih an tuahmi cu Moses le Elijah he aa pehtlaimi a si. (Exodus 7:20; 8:1–12:29; 1Siangpahrang 17:1; 18:41–45; 2 Siangpahrang 1:10–12) kha zoh hna hmanh.

Anmah cu ti kha thisen ah canter khawhnak nawl an ngei lai i vawlei cung zongah an duh caan paoh ah harnak, zawtnak chuahter khawhnak nawl zong an ngei lai. Moses nih khuaruahhar cu a rak tuah cang. Exodus 7:19 ah hi tihin an òial. "Bawipa nih Moses cu a thawh i, "Aaron kha, 'na òhiangòhunh cu Izipt ram chung ti vialte cungah hler tuah, tiva si hna seh, ti lak si hna seh, tidil si hna seh, an cungah hler tuah. Ti cu thisen ah an i cang dih lai i ram chungah kan a dihlak in thisen a um lai, thingkung cung le cerhti putnak lungcung hmanh ah thisen cu a um lai,' tiah chim," a ti.

Elijah nih ruahpi sur lo dingin van kha kharnak nawl a rak ngeih. Jeim 5:17 nih hitin a kan chimh. Elijah kha kanmah bantuk minung a si ve ko. Ruah sur hlah seh tiah biatakte in

thla a cam i kum thum le a cheu ruah sur loin a um.”
Cu he pehtlai cun, cu hlanah kan chim cang bang Saram asilole
Khrih ralchantu nih cun Moses le Elijah kha a doh hna lai i a
thah hna lai. Biathlam 11:7–12 “Cun van ah khin raldohnak a
um. Michael le a vancungmi hna nih khan limkeng cu an doh
i limkeng nih cun a vancungmi hna he a rak doh ve hna.
Sihmanhsehlaw limkeng cu a sung i amah le a vancungmi
hna cu van ah umnak nawl an ngei ti lo. Limkeng nganpi cu
lengah an hlonh. Cu limkeng cu rulpitar, khuachia, asiloah
Satan timi, vawlei cungmi vialte a hleng dihtu hna kha a si.
Amah cu a vancngmi vialte hna he vawlei ah an thlak hna.

Cun vancung ah cun aw thangpi pakhat ka theih i “Atu cu
Pathian khamhnak a phan cang! Atu cu Pathian nih a ohawnnak
kha siangpahrang bantukin a langhter cang. Atu cu a Mes-
siah nih khan a nawlIngeihnak kha a langhter cang. Kannih
kan unau hna, sual a puhtu, Pathian hmaiah dir riangmang in
chun zan i sual a puh zungzaltu hna kha, vancung in lengah
hlonh an si cang. Kan unau hna nih amah cu Tuufa thi
thawngin le an chimmi bia biatak a simi thawngin an tei
cang; an nunnak pek kha an rak sian i thih zong an rak ngamh.
Cucaah cun nannih vanmi hna le khika i a ummi vialte hna, i
lawm tuah u. Sihmanhsehlaw vawlei le rili caah cun ohnung
a va si hringhran dah! Zeicahtiah khuachia cu nan sinah a
rung um cang i cupinah caan tawite lawnglawng ka ngei ti
kha a hngalh fawn caah a thin a linh in a lin ko,” tiah a ti.

Moses le Elijah nih an rian kha kum thum le a cheu i an lim
hnuah, Khrih ralchantu nih khan a thah hna lai. An ruak kha
Jerusalem khual lampi ah khan nithum le a cheu a ril ko lai.
cun Bawipa nih thihnak in a thawhter hna lai i, chum cungin
vancung ah cawi an si lai.

Khrih nih Matthai 23:29–31 ah hitin a chim ‘Phungbia cawnpiaktu saya hna le Farasi mi hna, nan caah ngaihchia a va si hringhran dah. Midepde hna profet kha thlan òhàòha nan serpiak hna i mi thiang mi hna lungphun kha nan òamh, cun nan i thawh i, Kannih cu kan pupa hna chan ah hin rak um u sih law an nih tuahmi hi cu kan tuah hnga lo i profet hna hi cu kan that hna hnga lo,’ nan ti. Cucaah nanmah hrimhrim nih profet a rak thattu hna tefa nan si kha nan fianter ko.” Voi dang tawn bantukin Israel fale hna cu Moses le Elijah hna kha thah awkah an hna a tla. Bawipa Jesuh vailam an rak tahnak hmun ah khan cu lainawnnak cu an tuah lai.

Jerusalem cu khua thianghlim tiah kan ti ko. Kan nupi he Tel Aviv vanlawng in kan rak zuan lioah hin, a voi khatnak si kaw, lampi thluangthluan Asia ram muihnak kong lawngte hi kan ceih. Vanlawng i kan òum kan i dinh laite ah Bawipa sinah hitin ka ti. “Atu ah cun na ram ah khan phan cang lai i zeipaoh hi a ding dih lai i òhatnak in a khat lai ka ti.” Cun Bawipa nih Biathlam 11:8 khan hitin rianrangte in a vun ka leh. Jerusa-lem khualipi cu Sodom le Izipt ram ah ruah an si a ti. Ka thlarau thangòhatnak si ko seh, atu lioah hin Judah mi hna cu an thainghlim loh ti kha ka vun hngalh hna hi a sau rih loh.

LIHNIN NGANPI (Biathlam 11:13–14)

Biathlam 11:13 *“Cu caante ah cun lihnin fak ngaingai pakhat a um. Khuapi cu a chung cheuhra cheu khat a rawk i a minung thong sarih lihnin nih cun a thah hna. A tangmi pawl cu an thin a phang i vancung Pathian a lianngannak kha an thangòhat.”* Hi lihnin ah hin minung thong sarih an thi lai, a tangmi hna cu an lau tuk lai i, vancung Pathian kha an

thangohat lai. Mah lihnin hi Zekhariah 14:4 i rak chim chung mi bantuk kha cu a si loh. Zekhariah nih a chim chungmi ahcun Olive tlang cu a khua lai i ohen hnih ah a ohen lai a ti, hi lihnin cu Bawipa le a mithiangmi hna an rak rat ohan tikah a cang dingmi a si.

A donghnak bik hrai pasarih biaceihnak a tlun hlan lo tiang Bawipa ratohannak cu a cang kho rih lai loh. Cu a si caah mah lihnin cu a dang lihin he aa dang i a voihnihnak Bawipa a rat tik i a cangte dingmi khi a si. Philh hlah, Khrih hrimhrim nih ni hmanung bik Amah a rat ohan lai ah cun 'lihnin' tampi a um lai a ti. (Matthai 24:7 kha zoh. Hi lihnin chungah hin, Jerusalem khua hi ohen hra ah ohen khat cu a cim dih lai. Mah nih hin Pathian biaceihnak a sawh (pahra cu Pathian thiam coternak le nawlbia, Pathian leikap i a cang dingmi a si kha thei peng." Hi lihnin nih hin minung thongsarih a thah hna lai. Thong sarih nih a sawhmi cu hi vawlei cung i minung nunnak kum thong sarih kha a si.

Baibal ca chungah thongsarih timi cu bu hnih ah an ohen. Biathlam 11:13 ah bu khat kong cu a um i, a dang bu khat i zumh awk tlak mithiang mi hna kong cu 1Siangpahrang 19:18 ah a um ve i, cu ka ahcun Bawipa nih Elijah sinah hitihin bia a chim. "Sihmanhsehlaw Israel chungah hin Baal hmai i a khuk a bil lo i a hnamh zong a hnam lomi thongsarih ka nganh hna lai," tiah a ti. Hibu nih a kan chimhmi ah Pathian nih amah rian uanpiak tu dingah a tangmi zuahmi chan kip ah a ngeih tawn ti kha kan hngalh. Minung sem thawk ka in kum fate zumh awk tlak a simi a tangmi kha an um lengmang. Lihnin nih thongsarih a thahmi nih cun minung kum thongsarih chan chung i miohalo mi hna kha a ai awh.

Biathlam 11:14- *“Thil òihnung pahnih cu a dih cang; sihmanhsehlaw zoh hmanh,” thil òihnung pathumnak a ra zau lai.*” Pakhatnak le pahnihnak chiatnak hna cu muko panganak le paruknak an tummi he aa pehtlaimi an si i, a luan ciami an si cang. Cu a si caah muko pasarihnak nih, chiatnak pathumnak kha a luatter lai.

**PASARIHNAK VANMI NIH MUKO A TUM
(Biathlam 11:15–19)**

Biathlam 11:15 – *“Cun vancungmi pasarihnak nih khan a muko cu a vun tum i aw thawng fakpi in kan cungah cun a thang i “vawlei cung uknak nawl cu kan Bawipa le a Mes-siah ta a si cang,” an ti.*” Atu ah vancungmi pasarihnak nih a muko kha a tum i, cucu muko pasarih chung i a donghnak bik muko kha a si. Mahhi cu chiatnak pathumnak a si i, mah nih hin hrai in biaceihnak kha a pom. Voi khat lawngah, a puak dingmi in cun a si loh. Hmanung bik biaceihnak in a tlung hnga dingmi kong vialte kha aa tel dih. Biathlam 10:7 ah a si taktakmi thil kha kan hmuh. *“Vancungmi pasarihnak nih a muko a tum tikah Pathian nih, a sal profet hna sinah a rak chim bang khan a rak timhmi thil kha a tlinter lai,” a ti.* Mah nih hin a caan le thil pipa a tlung hnga dingmi tampi kha a sawh hna. A pasarihnak muko nih cun harnak pasarih kong kha a rak thanh chung i, cu hna cu rianrang tein a tlung dingmi, Pathian biaceihnak a tlinter tu dingmi thil an si hna.

Biathlam 11:16–18 *“Cun Pathian hmaiah Bawi òhutdan cung i a òhumi upa kul le pali hnaa kha an kun i Pathian cu an biak.”*

*“A lian Ngun Bik Bawipa Pathian,
Nang cu atu i a ummi le hlan i*

*a rak ummi na si.
A lian nganmi na òhawnnak kha
na hman cang i
uknak hram na thawk cang caah,
Na cungah kan i lawm.
Atu caan hi na thinhunnak a rat caan le,
Mi thi hna biaceih caan a si caah,
Pathian bia lomi cu an thin
a hung ngaingai.
Cun atu caan hi na sal, na profet hna le
na mi vialte hna le
nangmah an òhtu vialte hna kha,
A hme a ngan thlu loin laksawng pek caan a si fawn,
Cun vawlei a hrawktu hna
hrawh caan kha a si." an ti.*

Mah muko pasarihna cu hrai biaceihna in Pathian thinhunnak kha thlet awkah an timhmi a si i mah nih hin vawlei cung le minung hna sinah a tluk bak in rawhralna nganpi le kaupi kha a chuahter hrimhrim lai, an ti.

Biathlam 11:19 *"Vancung i a ummi Pathian biakinn cu aa hung i a chung i biakamna an chiahnak kuang kha a lang. Cun nimtlau a lek, òek a tla, khua a ri, li aa hnin i fakpi in rial a tla."* Biakinn chung i thilri hna kong chimmi kha kan vun hngalh òhan - Biakamna kuang, a chungah Nawlbia òialnak ca hmai a um. Atu ah, biaceihna Pathian nawlbia hrawhnak he aa pehtlai in vawlei cung i a ummi hna sinah a tlung dingmi kong kha kan hmuh lai.

Biathlam a ngan 15 ah a dot thliahmah mi thil i biaceihna, caan karlak i a tenhmi thil kha kan hmuh theih awkah a tlak ti

i ruahmi ah cakhenh paruknak le muko paruknak hnu deuh ah khan, caan karlak ah thil a tenhmi an um hna i cu chungah cun tirh fialtu Johan kha hi biaceihnak he caan khatte i a tlung hnga dingmi thil kong kha an rak hmuhsak.

DAL HLEIHNIHNAK

JESUH KHRIH I KHRIHFABU (12:1–17)

Biathlam 12:1– *“Cun van ah khin khuaruahhar a simi hmelchunhnak nganpi pakhat a lang. Minu pakhat a lang i a thuam ah nika a si; thlapa kha a ke in a lamh i a lu ah arfi hleihnih bawi luchin an chinh.”* Pathian bia kan zoh tikah, Genesis in Biathlam tiangah hin nu pahnih kan hmuh hna. Nu pakhat nih cun Pathian lam a aiawh i, a dang pakhat nih cun sualnak lam a aiawh ve. Mah hna cu Sarah le Hagar, Hannah le Peninah, Fimnak le a mak ngaiminu; atu ahcun Biathlam chungah a ummi a liannganmi Khrihfabu (Glorious church) timi le Rom, (Mystery Babylon) an timi hna, Biathlam a ngan 17 kan phak tikah kan cawnte hna lai. Hi khuaruahharnak vancung i a ummi cu, fiangte in Jesuh Khrihfabu a si ko.

Zei bantuk nu an si zongah, amah cu a va sunparnak khan a thuam i, cucu Nika Dinnak ti a si ko. (The sun of Righteousness). Thlapa nih a hmuhsakmi cu nu pakhat tinak a si i, nika òhawnnak kha a langhter, cucu a va kha a si Genesis 37:9–10 ah, Josef i a pa Jakob nih a fapa Josef mang a sullam a lehpiakmi kha na hmuh ko lai. “Cun Josef nih cun mang dang pakhat a manh òhan i” Mang dang pakhat ka manh òhan i cu ka mang ah cun nika le thlapa le arfi hlei khat nih ka hmaiah

an kun," tiah a unau pawl cu a chimh hna. A mang cu a pale a unau pawl kha a chimh hna i a pa nih cun a sik i, "Zeibantuk mang dah na manh? Na nule na unau pawl le keimah he na sinah ra in na hmaiah kan kun lai tiin maw na ruah?" a ti. Josef mang ah hin, thlapa nih a nu Rachel kha a aiawh. Cu asi caah hi nu nih hin Khrihfabu kha a aiawh ve. arfi hleihnih a cuangmi luchin nih hin miphun hleihnih le tirhfialtu hleihnih hna kha a aiawh ve. (Fiang deuh le òha deuh in theih khawh awkahcun Biathlam a ngan 21 chung i van Jerusalem kong kha òhate in zoh ding a si ko.)

Biathlam 12:2 *"Nau a hring dengmang i nau nganfah in a ai."* Mah nu tungnu, Khrihfabu, nih hin fa pakhat a hrin. Mah Khrihfabu chungin zumtu upa tling run khat an chuak lai i cu zumtu hna cu fapa an ti hna lai. Mahhi cu Biathlam 12:5 nak ah khan a fiang bik.

Biathlam 12:3 *"Cun van ahcun khuaruahhar a simi hmelchunhna a dang pakhat a lang òhan. A ngan ngaingaimi limkeng senpi, lu pasarih le ki pahra a ngeimi kha a hung lang i a lu ah cun bawi luchin pakhat cio an um."* Mah limkeng cu Satan hrimhrim kha a si ko. Biathlam 12:9 nak ah khan nan hmuh lai. "Limkeng nganpi cu lengah an hlonh. Cu limkeng cu rulpitar, khuachia, a siloah, Satan timi, vawlei cungmi vialte a hleng dihtu hna kha a si. Amah cu a vancungmi vialte hna he vawlei ah an thlak hna." Limkeng nih cun lu pasarih le ki pahra a ngeih hna i a lu ahcun luchin pasarih a chinh.

Biathlam 12:4 *"A mei in arfi cheu thum cheu khat kha vancung cun a run koih ciamman hna i vawlei ah a thlak hna. Nau a hring dengmang mi nu hmaiah cun a dir i cu a dir cu*

a fa kha a chuah cangka in ka ei lai ti duh ah a si. " Satan nih Pathian kha a doh i van in an thlak (Isaiah 14:12–15, Ezekiel 28:13–17) theih hngalh awk a tlakmi cu arfi cheu thum ah cheu khat (vanmi) a koih hna. A sinain vanmi cheu thum ah cheu hnih hna cu Bawipa he hi ral dohnak ah fel tein an um hna. Ni hmanung bik ni ah cun, Satan nih fapa kha a kawlte lai.

Biathlam 12:5 *"Cun miphun vialte thir fung in a uktu ding fapa kha minu nih cun a hrin. Sihmanhsehlaw, ngakchia cu an lak zau i Pathian le a bawi òhutdan sinah an kalpi."* Hi fapa kong hi Isaiah nih a rak chim cang (Isaiah 66:5–8) kha zoh. "Nannah Bawipa kha a òih i nawl a ngeimi hna, Bawipa nih a chimmi kha ngai tuah u "Ka cungah zumh awk tlak in nan um ruangah nanmah mi lila a cheu nih an in huat hna i, 'lunglawm in nan um kha hmuh kan duh, cucaah ahcun Bawipa nih a lianngannak kha langhter seh law in khamh tuah hna seh," an ti. Sihmanhsehlaw ningzahnak a hmumi cu anmah kha an si lai. Ngaihmanh u! Khuachung i aw thawng cu, Bawipa nih a ral dan a tat hnanak thawng a si. Ka khua thiang cu nganfak lo in fa a hringmi nu bantuk a si. Cu bantuk thil cu a hotal nih an hmu bal in an thei ban maw? Ni khat ah miphun phun khat cu chuah khawh a si bal maw? An phun ningin a chuah hlanah Zion cu saupi nganfah a hau lai lo.

Mah fapa nih hin thir fung in a uk hna lai; Khrih he rocotu an si lai. Salm 2:8–9 chung i biakamnak kha an co lai. "Ka hal law, miphun vialte hi nangmah kan pek dih lai; vawlei hi a dihlak in nangmah ta a si lai. Thir fung in na uk hna lai i tlak-um bangin na khuai dih hna lai," a ti.

Biathlam a ngan 12 ah Khrihfabu phun thum a chimmi kong

kha nan hmuh lai i, cu hna cu Pathian bia ah artlang in a kalmi an si hna:

1. Moses puan biaknak inn hmun thum, A thiang bikmi hmun, a thiangmi hmun le a leeng lei.
2. Van pathum, Paul nih 2 Korin 12:2 ah hitihin a chim, "Kan hnulei kum hleili ah khan Khrihfa mipa pakhat cu a sang bik van ah khin an cawi (langhnak a hmuh maw a si, a si taktak dek a si ka hngal lo, Pathian lawng nih a hngalh)."
3. Zumtu bu thum kan timi cu Israel tefa khual an tlawnnak ah kan hmuh. Biakamh ciami ram chung i a rak ummi hna, ramcar i a rak ummi hna le Izipt ram i a rak ummi hna kha an si.
4. Bu pathum lak i Khrihfa ah upa tling a simi hna an pale hna, mino mi hna le an fale hna, Johan cakuat 1Johan 2:12-14 ah na hmuh lai. "Ka dawt te hna, nan sualnak cu Khrih min ruangah ngaihthiam nan si caah hi ca hi kan kuat hna. Pale hna, a hram thawkte in a rak ummi kha nan hngalh caah nan sinah hi ca hi ka òial. Tlangval hna, Mi òhalo pa kha nan tei caah hi ca hi kan kuat hna. Ka dawtte hna, pa kha nan hngalh caah hi ca hi kan kuat hna. Pale hna, a hramthawk te in a um mi kha nan hngalh caah kan kuat hna. Tlangval hna, nan òhawn caah kan kuat hna. Pathian bia cu nan cungah a umi mi òhalo pa kha nan tei cang."

Biathlam a ngan 12 i zumtu bu pathum hna cu:

1. Fapa - Harnak nganpi a thawk kate ah khan amah cu a nung in van ah an cawi. Biathlam 12:5 nih hi ti hin a

chim. "Cun miphun vialte thir fung in a uktu ding fapa kha minu nih cun a hrin. Sihmanhsehlaw ngakchia cu an lakzau i Pathian le a bawi ðhutdan sinah an kal pi."

2. Minu - Harnak le nganfahnak chungin an khamh. Biathlam 12:14 nih hi tin a chim. "Thetse ram chung i a thuhnak ding hmun i va zuannak ding caah khan minu cu mupi ngan pi thla pahnih an pek i cuka hmun ah cun kum thum le a cheu an rak zohkhenh lai caah rulpi nih khan zehmanh a ti kho lai lo."
3. A tangmi hna - Harnak a tlun lioah khan serhsat a rak si. Biathlam 12:17 nih hitin a chim. "Limkeng cu minu cungah khan a thin a hung ngaingai i minu tefa a tang rihmi vialte hna doh awkah khan aa thawh. Cu hna cu Pathian nawlbia a ngai i Jesuh nih a phuanmi biatak, zumh awk tlakte in a tlaihmi kha an si."

Thil hi va si sehlaw ti kan duh ahcun Baibal lawnglawng kha kan i cherhchan lai. Bawipa Jesuh Khrih hrimhrim nih Matthai 24:37 ah hitihin a biapi ngaimi tawhfung kha a kan pek. "Mi fapa a rat cu Noah chan i thil umtuning bantuk kha a si lai." Cu a sicaah Noah chan kong a kan chimhmi cu vawlei donghnak thil a kan theihter, thil hungtu tawhfung pakhat a si cang. A chan lioah minung hi phun thum in an rak um.

1. Enoch—buanchukcho tlun hlanah a nun bu in van ah an cawi
2. Noah—buanchukcho tlun chung vialte himte in an chiah.
3. Nawl a ngailomi hna kha cu—buanchukcho biaceihnak chungin, an nunnak zuah a si loh (1 Peter 3:2; 3:20).

Harnak le nganfahnak nganpi tlun a vun i thawk in cun Khrihfabu chungin an thimmi fapa cu a hung upa cang lai i vancung ah a nun liote ah cawi lak a si lai. Hi harnak le nganfahnak nganpi a tlun lioah hin Minu cu himte in chiah a si lai.

Bu thumnak zumtu an timi hna cu minu a hrinsor i a tangmi hna kha an si i harnak le nganfahnak caan chungah hin hrem le serhsat in an um lai i mi tampi hna cu an thah hna lai.

Biathlam 12:6 *"Minu cu Pathian nih a rak timhpiak cangmi hmun ah thetse ram ah khan a zam i khika ah ni thongkhat le ni za hnih le ni sawmruk an rak zoh khenh."* Hi bu i zumtu hna cu ni 1260 chung an nunnak kha zuah le khamh in an um lai. Noah chan lio i zumtu run khat minung pariat an nunnak an rak zuah hna bantuk kha a si ve lai. Buan chukcho chung vialte ah an rak i tel ve ko nain, an nunnak cu khamh an rak si. Mahhi zumtu hna sinah fiangte in a cang hnga dingmi a si. harnak le nganfahnak ngan pi tuar lioah hin an nih cu khamh an si lai.

Biathlam 12:7-9 *"Cun van ah khin ral dohnak a um, Mikhael le a vancungmi hna nih khan limkeng cu an doh i limkeng nih cun a vancungmi hna he a rak doh ve hna. Sihmanhsehlaw, limkeng cu a sung i amah le a vancungmi hna cu van ah umnak nawl an ngei ti lo. Limkeng nganpi cu lengah an hlonh. Cu limkeng cu rul pitar, khuachia, asiloah, Satan timi, vawlei cung mi vialte a hleng dihtu hna kha a si. Amah cu a vancungmi vialte hna he vawlei ah an thlak hna."*

Kum sarikh caan chungah khan vancung khua laifang ah raldohnak a um lai. Michael le amah vanmi hna nih Satan le

a vanmi hna kha an doh hna lai, vancung in an òhawl hna lai. Mah nih a kan chimhmi ah Satan nih cun vancung lei hmun ah luhnak nawl a ngei rih ko lai nain hlan i a dirhmun ah khan cun a dir kho ti lai loh. Daniel 12:1 ah kan rel bantukin Michael le a vanmi hna nih Satan le a vanmi hna cu lengah an chuah cang hna. "Khi caan ah a ngranmi vancungmi, na miphun a zohkhenhtu hna, Michael kha a hung chuak lai, cun hi miphun nih miphun an si hramthawk in an tonmi harnak, harnak òhalo bik kha a tlung lai. Sihmanhsehlaw khi caan ahcun Pathian cauk chungah min khumh a simi na mi hna cu an luat lai."

Biathlam 12:10–11 *"Cun vancung ah cun aw thangpi pakhat ka theih i, "Atu cu Pathian khamhnak a phan cang! Atu cu Pathian nih a òhawnnak kha siangpahrang bantukin a langhter cang. Atu cu a Messiah nih khan a nawl ngaihnak kha a langhter cang. Kannih kan unau hna, sual a puhtu, Pathian hmaiah dir riangmang in chun zan in sual a puh zungzaltu hna kha, vancung in lengah hlonh an si cang. Kan unau hna nih amah cu Tuufa thi thawngin le a chimmi bia biatak a simi thawngin an tei cang; an nunnak pek kha an rak sian i thih zong an rak ngamh."* Ni hmanung bik ni i Satan an tei lainak thil phun thum a um.

1. Jesuh Khrih thisen chuahmi in - "Sihmanhsehlaw, ceunak chung i a ummi bantukin, kannih zong ceunak chung i kan um ahcun pakhat lepakhat hawi komhnak kan ngei i Fapa Jesuh thi nih khan kan sualnak vialte hi a kan thenh." (1 Johan 1:7) kha zoh.
2. Tehte kan khannak bia - "Jesuh nih cun, Cathiang nih pei 'minung hi rawl lawngin a nung kho lo, sihmanhsehlaw Pathian nih a chimmi bia paoh cu nunnak a si lai," a ti cu," tiah a ti. (Matthai 4:4) kha zoh.

3. Thih tiang kan nunnak hi kan tlaihchan lai lo - "Cun annih cu an dihlak in a thawh hna i "Ahohmanh nih zulh nan ka duh ahcun mah zawn ruahnak kha nan ngol lai i nifate in nan vailam kha nan i put lai i nan ka zulh lai." (Luka 9:23) kha zoh.

Biathlam 12:12–16 "Cucaah cun nannih vanmi hna le khika i a ummi vialte hna, i lawm tuah u. Sihmanhsehlaw, vawlei le rili caah cun òihnung a va si hringhran dah! Zeicahtiah khuachia cu nan sinah a rung òum cang i cu pinah caan tawite lawnglawng ka ngei ti kha a hngalh fawn caah a thin a linh in a lin ko," tiah a ti. Limkeng nih vawlei cungah thlak ka si cang ti kha a hngalh tikah fapa a hringtu nu kha a dawì colh. Thetse ram chung i a thuhnak ding hmun i va zuannak ding caah khan mi nu cu mupi ngan pi thla pahnih an pek i cu ka hmun ah cun kum thum le a cheu an rak zohkhenh lai caah rulpi nih khan zei hmanh a ti kho lai lo. Cun minu cu fenhseh tiah limkeng nih khan a ka chung in tilian a chuahter. Sihmanhsehlaw vawlei nih minu cu a rak bawmh; a kaa kha a an i limkeng kaa chungin a chuakmi tilian kha a rak dolh."

Hika zawn kan zoh tikah Satan nih a tangmi caan tlawmte lawng ka ngei cang ti a hngalh caah a thin a hung i Khrihfabu kha a serhsat hna. Minung pa le hna sinah tuartemnak pek awkah ni 1,260 lawnglawng a ngeih kha hnu deuh ah an kan chimh. A hmasa bik limkeng nih tuah a zuammi cu minu hrawh kha a si ko. Asinain minu cu khamh le run kha a si i ramcar chungah himnak hmun pakhat an pek.

Hriihfiah thiammi, mi tampi hna nih, minu cu tawhfung a si i Biathlam chung i a ummi thil vialte hungtu a si an ti. Israel

mi hna zong hi zehmanh zuam cawhnak umloin a pehtlaih hna kan theih cio cang bantukin hi thil a langmi theihhngalh awkah Josef mang nih hin fakpi in a kan bawmh.

Cu a sicaah amah cu Israel mi ah a can ve thawk in Khrihfabu hna cu "Pathian Israel mi hna" tiah Galati 6:16 ah a ti ko hna kha? Hi nu cu vancung le vawlei kemh in a um thiammi a si. Cu bantuk òhiamòhiam in amah cu "Vancung Jerusalem" tiin min an phuah thawk khan cun, zumtu taktak a simi hna Judah mi sin le Jentail mi hna sin zongah phuahcopmi pum in a lang kho ve lai. (Biatlam 21:12–14) kha zoh hmanh.

Amah cu vawlei Israel mi hrimhrim ti awk kha cu a har lai, zeicahtiah fapa rual hna nih khan Khrih biakamnak kha an ngeih i, mah biakamnak hna hi Jentail Khrihfabu cazong ah pek a si ve. (Biathlam 2:26–27) kha zoh. Fapa, cu Khrih tiah ti khawh a si hrimhrim lai loh, zeicahtiah hi ca dal chung i thil a chang tete in a ummi hna le hi caan lio i thil pipa a tlungmi hna kan zohnak in kan hngalh khawh. Kum sarih chung caan i a canceunak ah Satan cu van in an thlak. Hi caan òhiamòhiam ah hin fapa (man-child) cu, nung nain van ah cawi a si lai. Mah nih hin harnak le nganfahnak nganpi a chuahter lai (Great Tribulation). Cuti a si caah fapa kan timi cu Bawipa Jesuh cu si dawh a si loh. Cu a si caah, hi caan chungah hin pum in thimmi zumtu hna tampi cu, nung nain van ah cawi an si lainak kha kan hmuh.

Mahka nih hin, Baibal ca chung i a voi thumnak fakpi in mi cihmih in thahnak kong kha a kan chimh.

1. Moses an hrin ka te ah
2. Khrih a chuah ka te ah
3. Harnak le nganfahnak a chuah lio caan ah. (Great tribu-

lation)

Fapa (man-child) a chuah kate ah hin Satan nih hi bu hna hi thah awkah a kawl hna. A nu chul chungin a chuakka mi bawhte hna thah duhnak thilohalo kha a um. Nihin zongah, ram tampi hna nih hrin rih lomi bawhte tampi hna hrawhnak, cihmihnak upadi an ser. Mah zong hi, Satan rianouannak ohiamohiam a si.

Biathlam 12:17 *"Limkeng cu minu cungah khan a thin a hung ngaingai i minu tefa a tang rihmi vialte hna doh awkah khan aa thawh."* Zumtu bu thumnak, minu i hrinsor a tangmi hna, kha Satan nih a serhsat hna. Hi harnak caan chungah, mah minung tampi hna hi an thah hna lai.

DAL HLEITHUMNAK

A THIANGLOMI THUMKOMH PATHIAN

Biathlam (3:1–18)

Biathlam dal 13 nak ah a thiang lomi thumkomh Pathian kong kha kan hmuh. A thianglomi thumkomh pathian ah cun limkeng aa tel ve, amah cu Satan (vancung Lucifer an thlakmi), Sahrang amah cu Khrih ralchanhtu le nal profet a si. Satan nih Bawipa thil tuahmi kip hi oial awkah a kawl. Cu bantuk ohiamohiam in, a thiangmi thumkomh Pathian, Pa, Pathian, Pa, Pathian Fapa, Pa, Pathian Thiang Thlarau hna cawlcanghnak, rianouannak vialte zong hi a oial dih.

Ni hmanung bik ni ah cun a thiang lomi thumkomh pathian a chuak lai i amah le amah a langhter lai. Satan nih harnak nganpi a thawk ka hrawng i (great tribulation) van i an thlakmi

pa nih khan, hlan i a rak nungmi Khrih ralchanhtu pa kha (Anti-Christ) thazaang òhawnnak a pek lai. Pathumnak chungtel pa, hlen thiam profet, nih khan Sahrang le 'Satan', hmelchunhnak le khuaruahharnak tampi a tuahmi hna kha an bia a ngaih hna lai i a biak hna lai. Satan nih khan a ngeihmi a caan kha, a tawi, ti a hngalh ruangah thlarau tampi hna kha amah leiah a koih hna lai.

Khrih ralchanhtu pa, Sahrang

Biathlam 13:1 *"Cun sahrang pakhat tili chungin a hung chuak kha ka hmuh. Ki pahra le lu pasarih a ngei, a ki cun ahcun bawi luchin pakhat cio a um i a lu cungah cun min chia pakhat cio an i òial."* Johan cu Biathlam cang khatnak nih fiang tein a chim cang bang, rili nganpi pakhat kam ah khan a dir, (Mediterranean rili.) Sahrang pakhat ti chungin a chuah kha a hmuh. Mah Sahrang cu Khrih-ralchanhtu pa kha a si. (Anti-Christ).

Mah Biathlam cu Baibal Cahlan chugah Daniel sinah an rak pekmi a si. Daniel 7:2–7 kha zoh hmanh. "Zan i langhnak ka hmuh mi ah keimah Daniel cu khua ka cuan i rili nganpi pakhat, van thli pali hna nih a tilet an thawhter mi kha ka hmuh. Cun siangpahrang ngan pipi pali rili chung cun an hung chuak i pakhat le pakhat kha an i dang dih cio, a hmasa bik cu chindeih bantuk a si nain mupi thla bantuk a ngei. Ka hei zoh i cu ahcun a thla cu an phawi hna i vawlei cun an vun cawi i minung bantukin a ke pahnih in an dirter; cun amah cu minung lungthin zong kha an pek. Cun a dang pakhat, a pahnihnak cu ka hmuh òhan i vom bantuk a si. Ui òhut in a òhu i a kaa ah hnakruh pathum aa seh. Amah cu nawl pek a si i, "Tho tuah, na duh tawk in sa in i cenh tuah" ti a si. Hi hnu ah hin ka hei

zoh òhan i a dang pakhat ka hmuh òhan, pawlai he aa lomi sahrang a si i a kengah va thla pali a ngei, hi sahrang hi lu pali a ngei i siangpahrang nawl ngeihnak kha pek a si. Cun zan i langhnak kha ka hmuh, òhning ngai le tuksapur ngai a si i a òhawng hringhranmi a si, a ha cu thir an si i a tin cu dar an si. Zeizong vialte kha a khai hna i a ei hna i a tangmi paoh cu a lamh hna. Amah um hlan i a ummi sahrang hna pakhat he hmanh khan an i lolo, zeicahtiahamah cu ki pahra a ngei.”

Hi sahrang pali hna nih siangpahrang pennak pali kha an aiawh i, anmah nih an vun chawn hna i an uk hna caah Israel ram kha an serhsat. Pakhatnak sahrang cu chindeih bantuk a si i, Babylon pennak kha a sawh, pahnihnak sahrang cu vom bantuk a si i “Medo-Persian” pennak kha a sawh ve. Pathumnak sahrang cu pawlai bantuk a si i ‘Grecian’ siangpahrang pennak kha a hmuhsak. Palinak sahrang cu thir haa kha a ngei i Rom pennak kha a sawh ve. Mah sahrang nih ki pahra a ngeih. Hi ki pahra nih hin siangpahrang pahra kong kha a chim i cu thil cu ni manung bik ni ah a tlung dingmi thil, hlan lio Rom siangpahrang pennak chung khan a si te lai. (Biathlam 17:12) kha zoh. Rom pennak an kauhmi chungah khan an um i, khuasak um awk caah khan an bang bal rih lo. Saram hrang Johan nih a hmuhmi cu Khrih ralchanhtu a si. Amah nih lu pasarih le ki pahra a ngeih hna. Hi saram hrang he aa pehtlai in atu ah theihternak tam deuh in kan pek hna.

Biathlam 13:2 *“Ka hmuhmi sahrang cu a mui ah pawlai a lo, a ke cu vom ke bantuk a si i a kaa cu chindeih kaa bantuk a si. Limkeng nih khan sahrang cu a òhawnnak le a bawi òhutdan le a nawl ngeihnak a kau ngaingai mi kha a pek.”* Pawlai nih ‘Grecian Empire’ Grecian pennak kha a sawh;

vom nih 'Persian Empire' Persian pennak kha a sawh i, chindeih nih 'Babylon Empire' Babylon pennak kha a sawh ve. (Theih fiannak ah Daniel cauk kha òha tein rel). Cu a si caah, ni hmanung bik ni ahcun, mah hlan lio pennak pathum hna nih hin an tho òhan lai i, sahrang nih khan a uk hna lai.

Hi sahrang nih hin ki pahra a ngeih i, mah nih cun a sawh duhmi cu amah cu a rum òhanmi Rom pennak (Roman Empire) chungin a hung chuakmi a si i, mah cucu siangpahrang pahra ah ruah an si. Pawlai bantuk a si timi nih cun rianriang te in òhawnnak i a kainak, tuanbia ningin kan chim ahcun, a liannganmi (Grecian siangpahrang, (Grecian king" Alexander III nak, "Alexander the Great" an timi Alexander siangpahrang pa bantuk a si kan tinak a si. Khrih ralchantu pa (Anti-christ) kha Satan nih òhawnnak a pek lai, cucu Thiang Thlarau nih Khrih kha òhawnnak a pek bantuk kha a si ve lai. Satan nih khan a òhawnnak le a òhutdan le, nawl ngainak nganpi kha a pek lai i, cu thawh cun pa le fapa le an rian ah khan zoh pengnak le theihhngalh peng kha an i zuam lai.

Biathlam 13:3 *"Sahrang lu pakhat kha, voi khat cu rak that cang hna sehlaw a lo, sihmanhsehlaw cu thihpi awk tlak a hma cu a dam cang. Vawlei cungmi vialte cu an khuaruah a har i sahrang cu an zulh."* Biatlam cauk chung i a har bikmi lakah a har bikmi pakhat cu Satan lu hna le Khrihfa ralchantu lu thleidan kha a si. Satan lu pasarih hna (Biathlam 12:3) kha zoh. A sawh duhmi cu amah nih hi siangpahrang le asilole ram kha a uk hna, cu lio ahcun ki pahra hna cungah an um ve. Cu a si caah, Khrih ralchantu nih mah siangpahrang pahra hna kha a uk hna i kha kong kha Biathlam (17:12–13) nih khan a fianter khawh. "Ki pahra na hmuhmi kha siangpahrang pahra, uknak hram aa thawk rihlomi, sihmanhsehlaw sahrang

he suimilam pakhat chung ukòì dingin nawl pekmi an si. Hi pahra hna nih hin an dihlak in tinhmi pakhat an ngei i an òhawwnak le an nawlIngeihnak cu sahrang kha an pek.”

Kan chim cang bantu kin, mah siangpahrang pahra hna nih hin Rom Empire Rom pennak chungah khan, pennak an ngei ve lai, cucu Daniel 7:23–24 ah a thlam in hmuh a si cang. “Cun hihi a sullam cu a si tiah an ka timi cu a si. “Sahrang palinak nih hin vawlei cungah pennak palinak a hung chuak ding kha a hmuhsak. Pennak dang he khan an i dang lai i vawlei kha a ei dih lai i a lamh lai i a den lai. Ki pahra nih khan hi pennak chungah siangpahrang pahra an chuah lainak kha an hmuhsak, cun a hnuah khan siangpahrang a dang pakhat a hung chuak lai i amah hlan i a ummi hna he an i lo lai i siangpahrang pathum hna kha a tei hna lai.”

Atu ah Khrih ralchanhtu i ki pasarih a ngeihmi kong kha ruat òi hna u sih. (Biathlam 13:1) Zeidah an si le zeidah an aiawh? Mah lu pasarih hna cu limkeng nih a ngeihmi lu hna he khan an i lo i, limkeng lu ah cun luchin an um. (Biathlam 12:3) kha zoh. Mah cu pasarih hna cu siangpahrang pennak a rak petu, amah cu amah tein a ram i a rak um lioah khan a si. Mah hna cu Izipt, Assyria, Babylon, Persia, Krik, Rom le siangpahrang pahra (ki pahra) kan chan lio i Rom uk-pennak chung i a hung chuak te dingmi kha a si.

Biathlam 17:10 nih hitin a kan chimh, “Panga cu an ril cang, pakhat cu a tu hi siangpahrang a si lio a si i a dang pakhat a ra rih lo; a rat tikah caan tlawmte lawng a um lai.” Siangpahrang panga (asiloah siangpahrang pennak) a tlu cangmi (Johan chanah) hna cu Izipt, Assyria, Babylon, Persia le Krik pennak cu ki pahra pennak kha a rak si. Biathlam 17:17 nih

siangpahrang pennak a rak ti ve ko nain, siangpahrang pennak cu a si loh.

Hi siangpahrang pasarih hna nih hin pennak cu an ngei ve ko nain, siangpahrang taktak cu an si loh, Krik mi hna nih siangpahrang an timi taktak kha cu an phan loh. Asinain Daniel 7:17 nih cun hi siangpahrang pennak chungah cun siangpahrang tiin a langhter hna i cuka ah cun siangpahrang pennak taktak kha an si. Cu a si caah, siangpahrang le siangpahrang pennak i thlennak karlak ah hin Baibal ningin thiam coter an si tawn. Cu lengah Satan nih Israel mi hna an ram an rak dirh thawk khan harnak a pek hna i hi siangpahrang pennak pasarih hna sin zongah cu bantuk òhiamòhiam in a tuah, Rom siangpahrang hna pennak bantuk kha cu a si loh.

Biathlam 13:4 – *“Limkeng nih khan a nawl ngeihnak cu sahrang kha a pek caah, mi vialte nih limkeng cu an biak, sahrang zong cu an biak i “sahrang bantuk hi a hodah a um hnga? A ho nih dah an doh khawh lai?” an ti. Hika ah hin sahrang cu Satan nh òhawnnak a pek cu a fiang ko. Sahrang cu ral doh a duh ngaimipa a si lai. Mahhi Daniel 11:38–42 nak ah an langhter i, cu ka ah cun, chaklei siangpahrang tiah an kawh i, amah nih ram tampi kha a doh hna lai, Izipt zong a tel velai, a cil nan dih hna lai. Khrih ralchanhtu pa cu ralkap hruaitu nganpi ah a cangte lai ti kha a fiang.*

Biathlam 13:5 *“Sahrang cu a òhalo tuk hringhranmi thil kha chim onh a si i thla sawmli le thla hnih chung nawl ngeihnak onh a si.”* Khrih ralchanhtu pa nih cun fiangte in pathian ka si a ti lai i, min vialte lak i min cungnung bik, Jesuh min le a Pa min hna kha a hlawt hna lai. Mah misual pa kong hi Daniel 11:36 ah hitin a chim. *“Siria siangpahrang nih cun a duhmi*

paoh cu a tuah ko lai, aa hlorh lai i aa porh lai i pathian dang vialte cungah khan a chia lai i pathian vialte hna Pathian kha òhalo in a volhpamh lai. Pathian nih dan a tat hlan paoh cu a hlawhtling lengmang ko lai, zeicahtiah Pathian nih tuah awakah a ruah cangmi cu a tuah ko lai." (NKJV) kha zoh.

Nawl ngeihnak kha thla sawm li le thla hnih chung an rak pek. Mi thangchiatnak le volhpamhna a ngeihmi caan cu, cu zat cu a si ko. Daniel 9:27 ah khan hitin a um. "Cun a òhawngmipa nih cun mi tampi he kum sarìh chung a fekmi biakamnak an ngei lai i raithawinak le pekchanhnak kha kum thum le a cheu chung a ngolter hna lai. Biakinn a sannak bik hmun ah òiaonak a chuahtertu thil fihnung a chiatu kha a caan donghnak Pathian nih a timh ciami a phak hlan tiang cu, khi ka ah khan òionak a chuahtertu thil fihnung cu a um lai." Khrih ralchanhtupa nih khan Israel mi hna caah kum sarìh hranhram in a tuahpiak hna lai. Cun a hrawh òhan lai i, thla sawmli le thla hnih pennak kha a thawk lai, cu caan cu "harnak le nganfahnak nganpi" tuartemnak caan a si lai.

Biathlam 13:6 *"Pathian le Pathian min le Pathian a umnak hmun vancung kua i a ummi vialte kha a volh a pamh hna."* Danile 7:25, nih Khrih ralchanhtupa nih a sang bikmi pathian ralchanhnak bia lawngte kha a hman lai a ti. A thinhunank cu vancung i a ummi hna doh kha a si lai (amah cu vancung in Pathian pennak a co ting hnga dingmi hna sinin, chuah cangmi a si.)

Biathlam 13:7 *"Pathian mi kha doh awk le tei awakah onh a si i phun kip ram kip holh kip le mi kip cungah nawl ngeihnak nawl pek a si."* Daniel 7:25 nih hitihin a chim. "Cungnung bik kha zeihmanh ah a rel lai lo i cungnung bik mithiang hna

kha a hrem hna lai. An biaknak phung a si tawnmi caan le phung hna kha thlen a timh hna lai i mi thiang hna cu a kut chungah kum thum le a cheu an um lai.”

Cu bantuk òhiamòhiam in Pathian bia i hmun òhen tapi ah hin biatak tein ralrinnak peknak kha a um lengmang, Khrih dohtu nih Moses le Elijah kha a thah hna lai ti bantukte hna le, Pathian nih a rak ruah cia bangin a tangmi, mithiang mi hna cung zongah nawl a ngei lai ti hna an si, ram tapi hna zong a uk hna lai tiah a lang.

Biathlam 13:8 *“vawlei cung i a ummi vialte hna nih amah cu an biak lai, sihmanhsehlaw vawlei ser hlan i nunnak cauk chung i an min òial a simi hna nih cun an bia lai lo, cu nunnak cauk cu thah mi Tuufa ta kha a si.”* Bawipa nih hlenthawinak kha biatak te in a thlah lai caah, sualnak tuah a duhmi hna nih cun Khrih ralchanhtu khan an pom lai.

Paul zong nih 2Thessalon 2:8–10 ah a langhter. “Khi tikah miòhalopa kha a hung chuak lai i Bawipa Jesuh nih a kaa in a chuakmi thaw in a thah lai i Bawipa Jesuh a rat tikah a ceumi a sunparnak in amah cu a hrawh lai. Miòhalopa cu Satan òhawnnak in a ra lai i khua ruahharnak a phunphun le hlennak hmelchunhnak a phunphun kha a tuah lai i, a rawk dingmi hna cungah cun hlennak a phunphun kha a hman lai. cu han cu an rawk lai, zeicahtiah khamhnak an hmuhnak hnga ding ca i biatak kha an rak cohlang duh lo.”

Pathian nih Satan kha hi mi pa a sin i pek a duhnak cu vawlei cung kha a hranhram loin bia khiahnak tuah awk caah a si. Khrih sinah mithiang mi vialte an ra lai i, misual mi vialte Khrih ralchanhtu pa sinah an kal velai. Vawlei cu hmun pahnih

ah fianter in a um lai. Khrih ralchanhtu pa nih cun Khrihfabu chung i miðhalo misual mi hna kha a dawh hna lai i, a tlingmi Khrihfabu tu kha cu a kal tak hna lai. Hi Baibal cang hi òhate in kan zoh tikah Bawipa nih kan min kha Amah cauk chungah vawlei hramthawk hlan in a rak òial cang. Mahhi cu Amah Bawipa nih zeizong vialte a rak theih dih chung caah a si. Mahhi cu Amah nih theihhngalh chungnak a rak ngeih cang caah a si. Baibal tapi hna zong nih hi kong hi an langhter, Khrih cu, Pathian thil theihhngalh chung nak ruangah, vawlei sem hlan pi in, vailam tahnak kha a rak fuh cng (1Peter 1:19–20) kha zoh. Pa, Pathian nih cun kokek fimnak le nawlŋgaihnaŋ òhawannaŋ kha a ngeih. Thil vialte kha a rak theih chung dih hna.

Asinain hika ah hin vun ngol ta rih u sih law, Baibal ca vialte kha ralring tein a cuai thlai hna u sih. Pathian nih mi vialte kha hell tla dingin cun a rak khaukhih chung hna loh, mi vialte kha khamh a duh hna; Amah nih amah a cohlang i an pumpak khamh tu dingah amah kha a cohlangmi vialte hna kha a hngalh chung hna. Amah a cohlang lo dingmi hna zong kha a hngalh chung hna.

Bawipa nih a ho rawhral zong kha a duh loh, mi vialte hi ngaihchihaŋ ngeih dih hna seh ti hi a duh. (2Pet 3:9), “Mi vialte nih khamhnaŋ hmu hna seh ti le biatak kha hngal hna seh ti a duhmi Pathian kan khamhtu nih, hi thil hi thil òha a si caah, a duhmi a si.” (1 Timote 2:4) kha zoh. Rom 8:29–30) nak zong kha ralring tein rel hna.

Biathlam 13:9 *“Cucaah cun theihnaŋ hna nan ngeih ahcun thei ko u.”* Mahhi chimhhrin cawnpiaknaŋ aa khatmi cakuat pakhat hnu i pek cangmi dal hnih le dal thum chung i a ummi

Khrifa bu sarih i cakuat mi kha a si. (Biathlam dal hnih le dal thum kha) zoh hna. Fak pi ral rinnak peknak le ruah ngai awk caah hi thil cu chiah a si, a hleice in Khrih ralchanhtu pa kong kha a si. Asinain kum thong khat biaceihnak a pom lomi hna nih cun Khrih ralchanhtu cu a chuak lai loh tiah an el ve. Cu bantuk zumtu hna cu zeitluk van chia dah an si. A tanglei Baibal cang nih a chim bantukin, serhsatnak nganpi a tlung lai.

Biathlam 13:10 *"Tlaih awk a simi cu tlaih a si hrimhrim ko lai. Vainam in thah awk a simi cu vainam in thah a si hrimhrim ko lai. Hi ah hin Pathian mi hna nih in khawhnak an ngeihnak le zumh awk tlak an sinak kha an langhter awk a hau," a ti.* Mithiang mi hna caah tuartemnak an chuahter caah Khrih ralchantu a zulmi vialte hna zong nih cu bantukin an tuar ve hrimhrim lai. Jesuh Khrih hrimhrim nih Khrih ralchanhtu cu a tei lai i a hrawh lai. Cu a si caah mithiang mi hna caah cun an ral he aa pehtlai in hna a ngam ko.

Nal Profet (hlen thiam profet)

Biathlam 13:11 *"Cun sahrang a dang pakhat vawlei chungin a hung chuah kha ka hmuh. Tuufa ki bantuk ki pahnh a ngei i limkeng bantukin bia a chim."* Kan chim cang bantukin, Satan nih Pathian cu a deu ah a chiah lai i amah kha pathian ka si ai ti lai i hlen thawinak nganpi a tlung lai. Cu a si caah a thianglomi thumkomh pathian nih khan a thiangmi thumkomh Pathian hna kha a deu an si, an ti lai, kan hmuh te ko hna lai.

Hika zong ah hin saram pahnihnak kong kha a um i amah nih thiang thlarau rianouannak kha a kawlhawl lai i a hmasa bik sahrang kha a hlorh lai (Khrih ralchanhtu) cucu thiang thlarau nih Pathian a simi Khrih kha a hlorh bantuk a si ko lai. Mah

saram cu "hlen thiam profet' ti a si lai. amah cu nunnemmi Tuufa bantu kin a umter lai i, a thinlung cu chiatnak in a khat lai i Satan bia rumro kha a chim a phuang lai.

Biathlam 13:12 *"Sahrang pakhat nih a ngeihmi nawl ngeihnak kaupi kha amah hmai hrimhhrim ah cun a hman. Thih pi awk tlak a simi hma a ing i a dam òhanmi sahrang pakhatnak kha, nan biak hrimhhrim lai tiah vawlei le a cung i a ummi vialte cu a hnek hna."* Amah cu sahrang thangòhatnak le biaknak ah khan hruaitu a si lai. Hlenthiam profet cu thiàng thlarau kha a deu a si tiah a chimtu satan aiawh tu kha a si lai i, Pathian fapa kha a hlorh lai i mithiang tampi han kha Amah biak awakah a hruai hna lai. (Johan 16:14) kha zoh. Hika ah hin, kan chim cang bantu kin sahrang i thihnak tiàng a phan kho mi a hma kha a dam lai. Amah cu a thi kho nain a tho òhan kho, Baibal cang tampi nih a chim bantu kin, amah cu hlan liopi minung, a thimi hna sinin a hung chuak òhanmi a si.

Biathlam 13:13 *"Sahrang pahnih nih cun khuaruahharnak ngan pipi kha an tuah; mi vialte mit hmuh ah vancung mei kha vawlei ah a tlakter."* Vancung Pathian nih, hlen thiam profet cu khuaruahharmi thil ser awakah nawl a pek i amah a tinhmi zong kha kalpi awakah a fial chih. Pathian nih mi hlen awakah thil ding lo tuah a duhmi hna le sahrang zulh a duhmi hna kha, an duhmi tuah awakah nawl a pek hna lai.

Biathlam 13:14 *"Cun vawlei cung i khua a sami vialte cu, khuaruahharnak a tuahmi khan a hlen hna lai: cu khuaruahharnak hna cu sahrang hmaika i tuahnak nawl pek a simi khuaruahharnak kha a si. Vainam in thah hrulhmi a si nain a nungmi sahrang pakhatnak upatnak caah khan milem*

pakhat nan ser lai, tiah vawlei cung mi vialte kha sahrang nih cun a ti hna lai.” Milem siam an i timhmi cu siasal biak a duhmi hna caah a si. Hi milem nih ‘Nebuchadnezzar’ nih Babylon i hlan lio i milem a rak dirhmi kha a kan theiher. Daniel 3:1 ah khan rel òhan khawh a si. “Nebukhadnezzar siangpahrang nih sui milem pakhat, a san pe sawm kua, a ngan pe kua a simi kha a ser i Babylon ram Dura nelrawn ah cun a dirter.”

Daniel 3:1 chung i a bia cu 4,662 number ah chiah a si i, cucu 7 x 666 - Biathlam 13:18 chung i sahrang number he aa tluk in tuak a si. (Hebru ca nih hin number an ngeih ti kha hngal.) Cu a si caah Nebuchadnezzar i a rak dirhmi, milem cu sahrang milem a chuahnak ding i thil a rak um chungmi kha a si.

Biathlam 13:15 *“Sahrang pakht nak milem chungah khan sahrang pahnihnak cu nunnak thaw khumhnak nawl pek a si i cucaah milem cu a holh kho i amah bia lomi cu a thah hna.”* Daniel 3:4–6 “Khi tikah tlangautu nih khan fak piin a au i, Maw mipun zakip le holh phun zakip hna, nannih nih muko thawng le thanglawi thawng le darkhing thawng le tummi phun kip thawng le hlasak thawng kha nan theih tikah nan bok lai i Nebukhadnezzar siangpahrang nih a phun mi sui milem cu nan biak lai tiah nawl pek nan si. A baw lo i a bia lomi pauh cu a alh hluahmah mi meiphu chungah paih nan si lai” tiah a si.” ‘Saram hrang milem’ a bia duh lomi paoh cu thah dingah nawl pek an si lai. Asianain, dawtmi hna, Pathian nih Shadrach, Meshach le Abednego hna an nunnak a zuah bantukin kanmah zong kan nunnak a zuah lai ti kha theih peng awk a si.

An nunnak kha milem sin i an pek tikah, ‘Grecian’ pawl i an

tuahmi kha a kan theihter, bianabia ah Athens khua chung i 'Parthenon' an timi hmun ah minung hna nih milem sinah ruahnak anhal lai. Cu caan lioah cun milem an phunnak a hram ah mi hmete pakhat an thuh i ruahnak an halmi kha amah nih a leh tawn hna.

Saram hrang hmelchunhnak

Biathlam 13:16 *"Sahrang nih cun mi vialte, a hme si hna seh, a ngan si hna seh, a rummi si hna seh, sifak si hna seh, sal si hna seh, a luatmi si hna seh, an dihlak in an orhlei kut le an cal ah hmelchunhnak hramhram in a ngeihter hna."* Baibal nih a chim bantukin, Kain (Cain) kha Pathian hrimhrim nih hmelchunhnak a pekmi cu amah a hmumi paoh an nunnak zuah a si lai," ti kha a si. Zeicahtiah a nau Abel kha a rak thah. Genesis 4:15 nih hitihin a chim "cun Bawipa nih Kain cu, cuticun a si lai lo, nangmah an thatmi paoh cu a let sarieh in teirulcham a si lai," tiah a ti. cucaah Bawipa nih Kain cungah cun a hmumi paoh nih that hna hlah seh tiah hmelchunhnak pakhat a chiah."

A dang hmelchunhnak pakhat cu Nebuchadnezzar nih a hranhram loin Jerusalem a rak hrawh lioah khan pek a rak si. Ezekiel 9:4–6 kha zoh. "Jerusalem khua chungah khan va chok tuah, khika ah thil fihnung an tuah ruang i a ðapmi hna le a ngaih a chiami hna kha an cal ah hmelchunhnak va kenh hna, tiah Bawipa nih a ti," tiah a ti. Cun a dang hna cu, "Khua chungah khan zul u law zaangfahnak um loin that hna u, ngan hna hlah u. An dihlak in that hna u law hrawk dih hna u, a tar siseh, a no siseh, nu ngakchia si hna seh, ngakchiatete si hna seh, nu si hna seh that dih hna u. Sihmanhsehlaw hmelchunhnak a ngeimi kha cu ahohmanh tawng hna hlah u:

ka hmun thiang khan i thawk u," tiah a ti thawng kha ka theih. Cucaah biakinn hmai khan upa hna nih an ni thawk."

A dang pakhat cu Pathian nih Biathlam cauk chungah Israel miphun phun khat chungin minung 12,000 a rak thim hna i hmelchunhnak a rak pekmi hna kha "muko pasarih biaceihnak in" an luat khawh naknga caah hmelchunhnak kha kenhpiak an si. (Biathlam 7:3) kha zoh. Cu bantukin Satan nih Pathian rian kha thurhnomhter awkah, amah sin i aa pemi vialte hna kha, ni hmanung bik ni i thil an cawk an zuar khawhnak dingah, ca a kenh hna lai.

Biathlam 13:17 *"Cun hmelchunhank an ngeih lo ahcun ahohmanh nih thil kha a cawk zong an caw kho lo i a zuar zong an zuar kho lo, cu hmelchunhank cu, sahrang min, a siloah, sahrang min ca i hmanmi nambar kha a si."* Mah thangchia a simi hmelchunhnak cu sining taktak hngalhnak caah le sahrang min a silole a mah min nambar caah a si. Nambar kong cu hitihin a kan chimh.

Biathlam 13:18 *"Hika ah hin fimnak hman a hau. A fimmi paoh nih cun sahrang nambar cu an tuak khawh ko lai, zeicahtiah cu nambar cu zaruk sawmruk paruk a si."* Cu a si caah Khrih ralchantu nambar cu a min cafang khomhmi kha a si lai i, Krik ca fang le Hebru cafang hna ah cun a leeng tukmi an si.

DAL HLEILINAK

HMANUNG BIK NI I A CANG HNGA DINGMI HMUHNAK PASARIH Biathlam (14:1–20)

1. Thingthei Thlai Hmasa Bik (Biathlam 14:1–5)

Biathlam 14:1 *“Khua ka hun zoh i Zion tlang i Tuufa a dir ko kha ka hmuh: a sinah cun mi thong zakhat le thong sawm li le thong li an um i cu hna cu an cal i a ma min le apa min kenhmi kha an si.”* A hmasa bik langhnak ah cun, Johan nih Pathian Tuufa, Jesuh Khrih, kha vancung khua Zion tlang cun i a dir lio kha a hmuh. Amah he, mithiang mi 144,000 hna cu an cal ah, Pa min kha an i òial cio hna. Hi 144,000 hna cu sahrang hmelchunhnak a ngeimi hna he cun aa ralchan mi an si. Pa min òial ciamei kha an cal ah an ngei dih hna.

Mah bu chung i 144,000 hna cu Biathlam dal 7 nak he khan cun an i dang ngaite, pakhat le pakhat hnahnawhnak an ngei hna loh. Dal 7 nak i bu hna cu Israel phun hleihnih chungin a dangte in lakmi an si i, hi dal chung i a ummi bu hna cu vawlei cun i tlanh cangmi hna kha an si. Bu khat cu vancung khua ah a um i a dang bu khat cu vawlei cun ah a um. A biapi ngaimi hla sak thiam ngaimi hna cu David puan biakinn ah an rak um hna (1Chanrelnak 25:7) kha zoh. 288 kha pa 2 in phawt i, òhen hnih ah, 144 veve ah chia an si. Mah bu phun hnih hna cu 144,000 Biathlam cauk chung i a ummi phun bantuk an si ve.

Biathlam 14:2 *“Cun tisor nganpi thawng bantuk le khuari thawng bantuk a simi aw pakhat kha vancung in ka theih. Cuka theihmi aw cu tingtang tum thiammi nih tingtang in aw dawh an tummi bantuk a si”* (NKJV) kha zoh. Hi aw thawng hna cu Tuufa hrimhrim sinin a chuakmi aw si dawh a si. A mi hna laifang ah hla a sa. Salm 22:22 nih hitin bia a chim, “Na tuahmi kha ka mi cu ka chimh hna lai, an i pumhnak ah kan thangohat lai.” Tirh fialtu Paul zong nih Salm 22:22 le Hebru 1:12 i Khrih kong kha a chim ve.

Tiva tampi timi nih cun thiannak kha a hmuhsak i, khuari timi tu nih cun therphannak le oihzahnak he a sang bik a ummi Pathian rumra le lianhnngannak kha oihzah therphan upatnak he a langhter. Himi hna nih hin an tingtang he hla an sa i Tuufa kha upatnak an pek. David cu Israel mi lakah hla phuah thiam bikmi a si i a hla ah hin Bawipa thangohatnak le upatnak lawng te kha a um.

Biathlam 14:3 *“Thong zakhat le thong sawmli le thongli hna cu bawi ohutdan le saram nung pali hna upa hna lei hoih khan an dir. Vawlei cung i tlanh a simi hna lawng nih an thiam khawhmi hla thar kha an sa.”* Mah bu chung i a ummi 144,000 vawlei cung i tlanh cangmi hna cu hla thar kha an pek hna. David zong kha Bawipa nih oihnung a simi khor chungin a khamh hnuah, hla thar sak ding kha an pek. Salm 40:3 “Hla thar kha a ka cawnpiak, ka Pathian thangohatnak hla kha a ka cawnpiak, hi thil cu mi tampi nih an hmuh lai i, Bawipa kha an i bochan lai.” Hi hna cu tlanh cang a simi hna, mirun lawng nih an sak khawh, zeicahtiah anmah cu Pathian bawi ohutdan hmaiah sualnak a ngei lomi an si.

Biathlam 14:4–5 *“Annih cu nu he um oi loin thiangte in a ummi an si: nu le pa sinak a hngal lomi an si. Tuufa kha an kalnak kip ah an zulh. A tang rihmi minung hna lak in tlanhmi an si i Pathian sin le Tuufa sinah pekchanh hmasa bikmi an si. Lih an chim bal lo, palhnak zehmanh an tuah lo.”* Hi mithiangmi hna cu Israel a rak tangmi hna an si. Zephaniah 3:13 kha zoh, “Israel mi hna chungin a tangmi hna nih Bawipa min ah khan himnak an hmuh lai; òhatlonak kha an tuah ti lai lo i lih an chim ti lai lo. Hlennak bia kha an hmur in a chuak ti lai lo, zeicahtiah an nih cu ahohmanh nih òhieh lo tein rawl an ei lai i an it lai.”

Annih cu nu leiah a thiangmi an si i Tuufa a kalnak kip ah zulh khawhnak nawl an ngei. Amah dawtnak hmaika i zungzal in um khawh cu a sang bikmi upatnak a si kho. Anmah cu Pathian sinah theitlai hmasa bik an si. Bawipa bantu k hrimhrim kha an si ve i duhning a simi amah he muisam loin a rak ser hna. Anmah cu “thlai kho òha bik” ah chiah an si i, vancung i zumtu a ummi hna nak in, nawl ngeihnak ngan deuh kha an pek hna. Cu a si caah zumtu hna, vancung ah thleidannak a um lai. A cheu cu Bawipa he naih deuh in an um lai. A cheu cu vancung pennak chungah a hme bikmi an ti hna lai i a cheu cu a nganmi tiah vancung pennak chungah an ti hna lai. (Matthai 5:19) kha zoh. Pathian nih a òha bik a timi kan cotinnak dingah thiangte in um hna u sih.

Hi Baibal ca nih hin nu le pa sualnak in thiangte um dingah a kan hmuhsak. Hika i thil aa tonnak hmun pi ah hin chim kan duhmi fehter cangmi hmunhma kha tampi an um. Paul nih 1Thessalon 4:3–4 ah hitin a chim. “Pathian nih nannih cu athiangmi le nu le pa sualnak aa summi si hna seh ti kha an duh hna. Nan dihlak in nan pum uk kha nan thiam awk a si,

nan pum cu nan thianter awk le nan upat awk a si.”
 Matthai 5:8 tlangcung cawnpiaknak, a paruknak ah hitin a um, “lungthin a thiangmi hna nih òha chin an hmuh lai, zeitintiah Pathian kha an hmuh te lai.” cu a si caah David siangpahrang zong nih Bathsheba he an soal hnuah hitihin a ti. Salm 51:10, “Maw Pathian, ka cungah hin lungthin thar ka serpiak law a thar le zumh tlak a simi ruahnak ka chungah chia ko.” A thiangmi nunnak kha kawl hna u sih law, Bawipa nih kan thilung thiang tein a sersiam khawhnak dingah thlacam cio hna u sih.

Ralrinnak pathum

A changtu langhnak ah hin, ralrin pekmi thil pathum a um.

2. Zungzal a hmunmi thawngòhabia (Biathlam 14:6–7)

Biathlam 14:6–7 *“Vawlei cungmi vialte, phun kip, ram kip le mi kip sin i thanh awk a simi zungzal thawngòha an phorh i van lai i a zuangmi vancungmi pakhat kha ka hmuh. Aw thangpi in “Pathian kha òih u law a lianngannak kha thangòhat u. Zeicahtiah amah nih minung vialte bia a ceih hna lai caan kha a phan cang. Van le vawlei le rili le tiput a sertu kha bia u,” a ti. Ni hmanung bik ca i thil pakhat Bawipa hrimhrim nih vawlei pumpaluk ca i thawngòha a rak chimmi cu Matthai 24:14 ah a um. “Cun miphun vialte ca i tehte si awkah vancung pennak kong thawngòha hi khua zakip ah chim a si lai. Cun cu hnu lawngah cun donghnak cu a si lai.”*

Biathlam cauk le a dang hmunhma hna ah, caan donghnak he aa pehtlai in Bawipa nih ni hmanung bik caah biatak hngalhnak caan òha kha a pek hna lai. Fiang tein bia a kan

cahmi cu i ngaihchih i a nungmi Pathian fuh kha a si ko. Salm 2:10–12 chung zongah hitin a um. “Cucaah siangpahrang hna, ka bia ngai tuah u uktu bawi hna, hngal cang tuah u. Bawipa cu òih bu in a rian òuan tuah u, therphang in um u law a hmaiah kun tuah u. Cuti a si loahcun, a thinhunnak kha khulrang in a alhmi a si caah, a thin a hung lai i nan thi sual lai. Amah tangah aa dormi cu thluachuakmi an si.” Ngaihchihnak cu Khrih nih a rian a rak thawk kate ah a rak chim cang (Matthai 4:17) ah kan hmuh. “Cu caan thawk cun Jesuh nih, “ Vancung pennak a nai cang caah, nan sualnak kha mer tak cang hna u,” tiah a chimh lengmang hna.” Langhnak ka hmuhmi ah hin, Bawipa nih a velngeihnak thawngin ni hmanung bik a tlung hnga dingmi ca i i òhanghnak kong kha a vun ka hmuhter. Mah i òhanghnak ka hmuhmi ah hin, ram kip nih biatak an hlawt kha ka rak hmuh, zeicahtiah fellonak kha an tlaihchan.

3. Babylon a ril cang (Biathlam 14:8)

Biathlam 14:8 – *“Vancungmi pahnih nih pakhatnak kha a hun zuhl i, “Minu cu a ril cang! Babylon khuapi cu a ril cang. A zu cu mi vialte kha a pek hna i a dinter hna cu a zu cu a hornak zu òhawng kha a si,” a ti.* Mahhi a òhangcho pengmi biacah a si i, Baibal cahlan le Biathlam chung i a chimchungmi bia hna kha theih dih awkah a kan duh.

Babylon khualipi a thawhnak kong cu Genesis 10:8–10 ah kan hmuh. “Kush nih cun fapa pakhat a ngeih i a min ah Nimrod a si; amah cu vawlei cung uktu a lianmi hna lakah a hmasa bik a si. Amah cu vawlei cungah sakap bik zong a si i cucaah mi nih phungtlukbia ah “Nimrod bantuk sakah thiam,” ti a si tawn. Pennak a uk hmasa bikmi hna cu Babel, Erek le

Akkad an si i an dihlak in Shinarram chung um mian si.”
 Babylon khua cu Euphrates (Zuphrates) tiva kam ah a rak
 ummi a si i, Nimrod nih a rak dirhmi a si, amah hi Pathian a
 dohmi hna phun ah aa telve mi a si.

Nimrod cu a nupi Semiramis le a lakfa pa Tamuz he tiah
 Pathian thei lomi hna biaknak vialte a chuahpi tu, hrinsor an
 rak si. Cu lawng si loin Babel inn sang vantawing in sak ding
 timi zong kha amah nih a rak timhmi a rak si. Babel i a rak
 ummi vialte hna nih anmah tein, a hranhram loin min ngeih
 awkah khan an rak kawl.

A hnuah cun Nimrod cu “hranhram in mi a tlaitu pathian”
 tiah ti a rak si. Biathlam dal 17 nak le dal 18 nak kan cawn
 tikah Babylon kong cu kan theih deuh te lai, a tuanbia
 paohpaoh ah hin Babylon cu lawki phung chuahtertu a hrampi
 a rak si ko, cu a si caah Baibal Cahlun hmun tampi ah hin
 Bawipa nih bia a ceih hnanak kong kha kan hmuh.

4. Sahrang a biami hna cungah biaceihnak (Biat 14:9–12)

Biathlam 14:9–12 “Vancungmi pathum nih hmasa pahnih hna
 kha a hun zulh hna i aw fakpi in “Sahrang le a milem a bia i a
 hmelchunhnak kha a cal ah siseh a kut ah siseh a ngeimi paoh
 nih cun, Pathian zu, a thinhunnak zu, a thinhunnak hrai chung
 i ti cawk hrimhrim loin thletmi kha an din lai. Cu a dingmi
 vialte cu vancungmi thiang hna le Tuufa hmaiah mei chung
 le kat chung ah hrem an si lai. A hremtu hna mei a khu cu
 zungzal in a kai zungzal ko. Sahrang le milem a biami le
 sahrang hmelchunhnak a ngeimi hna caah cun chun zong zan
 zongah lungdaih hnangamnak zehmanh a um ti lo. Pathian
 mi hna Pathian nawl a ngei i Jesuh cungah zumh awk tlakin

khua a sami hna nih cun, hi zawn ah hin in khawhnak an ngeih awk a hau."

A khatmi òih a nung bia ceihnak cu sahrang cung le amah a zulmi hna sinah khan an thanh. Pathian bia chungin Pathian bia ceihnak timi cu hika ah hin a um. Bianabiaah, dohdal tu Korah le a hawi le a bawmtu mi vialte hna kha harnak an tong dih. "Cucaah annih le amah ta a simi vialte cu Sheol le a nungin a vung thla i vawlei nih a khuh hna i aa pummi chung cun an thi dih. Sihmanhsehlaw a thaizing ah Israel mi nih an bu ningin Moses le Aaron cungah an zai i "Bawipa mi kha nan thah hna," tiah an ti. Cu Korah kongah a thimi hleiah, rai in a thimi cu sang khat thongli le za sarh an si" (Number 16:33, 41, 49). Saram hrang hmelchunhnak a kenhmi hna biaceihnak he aa pehtlai in, a dong lomi zungzal hremnak kha an ta a si lai ti ah kan hngalh lai. Bawipa Jesuh nih ralrinnak a chimmi ah, biaceihnak timi cu zungzal din loin temtuarnak kha a si lai." a ti. Cuka hmun ahcun an tholung hna nih thh an thiam lai lo i, an ca ah mei alh zong kha hmih a si lai loh," ati. Marka (9:44,46,48) kha zoh hna. Mahhi hi profet Isaiah nih a rak fehter cang. Isaiah 66:24, "An chuahpah ah a ka dohtu hna an ruak kha an hmuh lai . An sa a eitu tholung kha zeitik hmanh ah an thi lai lo i, a kanghtu hna mei kha zeitikhmanhah a mit lai lo. Annih cu an hmuh hna tikah mi vialte cu an luak a chuak lai."

Biaceihnak cu Bawipa nawlbia a zulmi hna caah hmemhnak kha a si lai i, anmah a serhsattu hna kha cu meitili chungah zungzal in zungzal tiang an um lai. Cu a si caah mi thangmi hna cu tuar kho ding le, fekte in um le biatak i fel le Khrih ralchanhtu doh awkah forh awk an si. A vun changtu biathlam nih cun teitu a simi hna i zungzal laksawng an hmuh nakhnga

ding ca i biakamnak pek a sinak kong kha a si.

5. Lunglawmte in thihnak (Bia 14:13)

Biathlam 14:13, "Cun vancung in aw pakhat ka theih i "Hihi òial tuah: Khrih zumh bu tein a thimi cu lunglawmme an si," a ti. Cun thlarau nih a si hrimhrim lai. An rianòuanmi nih khan a zulh hna lai i rian har an òuannak cun an i din cang lai," tiah a leh. Mahhi rual he aa pehtlaimi biathlam a si nain, a hleice in harnak tuartem hnga dingmi caan ca zongah khan a si ve. Hihi cu voi hnihnak, Biathlam chung i tlang cung cawnpiaknak pasarih hna kha an si i, a biapi ngaimi biatak phung kha an i tel.

Pakhatnak ah, Bawipa min i a thimi hna cu lunglawmme an va si dah- sullam ngei loin a thimi hna. Zeitindah kan thih ti hi a biapi ngaimi a si. Ecclesiastes (Phungchimtu 11:3) ah hitin a um. "Thingkung cu khawzei lei hoih pauh hmanh in tlu hmanh seh law a tluknak ah khan a ril ko," Pahnihnak, Pathian duhning in a ummi hna caah cun dinhnak a um. Isaiah 57:20 nih hi tin a chim. Midang hna cu chun zan in an i din loh. "Sihmanhsehlaw miòhalo cu tilet a tho zungzalmi rili bantu an si tilet cu an tho zungzal i hmunthur le nawncek kha an chuahpi zungzal."

Pathumnak ah, an tuahsernak nih a dawih hna lai. 1Timothy 5:24–25 nak ah Paul nih hitin a chim. "Mi cheu cu an sualnak kha fiang tein an lang ko i an sualnak cu anmah hlanah biaceihnak kha a phan ko. Sihmanhsehlaw a cheu cu an sualnak kha a hnu lawngah a lang. Cu bantu kin thil òha tuahmi hi, fiang tein an lang ve ko i a lang kho rih lomi zong tuh khawh an si lo." Hi hnuah hin cu kan nun chung i thlaici kan vorh bantu kin kan kal ko lai. Kan sining nih a kan dawih ko lai

- Misualmi hna nih an sual bantukin, miding mi hna nih rian òha an òuanmi le mi thinlung chung le nunnak ah thlaici an vorh bantukte in an kal an um ve ko lai.

Paul nih 1Timothy 6:18–19 ah a chim bantukin kan nunnak hi, thil òha tuahnak le, rian òha i, i baitaknak le mi thil pekòhenh awkah ralringte in um le, mi thil phawtzamh awkah siang ngai in um - cu thil a tuah khomi hna cu a ra laimi caan caah chawva an i khon kha a si i, zungzal nunnak an co nakhnga ding caah khan a si." (NKJV). Hi kan nunnak cu a liam thluahmah ko. Thil òha tuah le zumhnak nun ah khan i biatak hna u sih. Zeicahtiah, "Tuahnak a um lo mi zumhnak cu a thimi a si."

6. Rawl Òuannak Caan Donghnak Rak Chim Chungnak (Biathlam 14:14–16)

Biathlam 14:14–16 "Cun khua ka hnu zoh i khua dawm raang pakhat ka hmuh, cu cungah cun minung he aa lomi kha a òhu, a lu ah sui bawi luchin aa ching i a kut in a haarmi fa-ah pakhat aa put. Biakinn khan a dang vancungmi pakhat a chuak i khuadawm cung i a òhumi cu fakpi in a auh i "A caan a cut cang caah na fa-ah kha hmang law facang kha at tuah; vawlei cung rawl cu òuan a cu cang," a ti. cun khuadawm cung i a òhumi nih khan vawlei ah a fa-ah cu a van hai i rawl cu a òuan." Mi fapa kan ti tikah midang kha si loin a sunglawimi kan Bawipa Jesuh Khrih kha a si ko, Daniel cauk 7:13–14 i kan hmuh cangmi bantuk kha a si ko. "Zan i langhnak ka hmuhmi ahcun minung a lomi pakhat cu van khuadawm he a rat kha ka hmuh: zungzal in a nungmi kha a hei naih i a hmaiah cun a va dir. Bawinak le sunparnak le siangpahrang òhawnnak kha amah cu pek an si i cucaah mipfun zakip le holh phun zakip nih a rian kha an òuan. Bawi a sinak cu zungzal in a

hmunmi bawi sinak, zeitikhmanh ah a donglo ding a si i siangpahrang òhawnnak a ngeihmi cu zeitikhmanh i hrawh khawh lomi òhawnnak a si." Daniel dal 7, nak ah hi thil i a muisam le a cangmi, thil hna kha kan hmuh.

Baibal ca thar nih mahhi cu Bawipa hrimhrim a si tiah an fehter. Matthai 24:30–31 chung i thimmi hna rawl òuan can kha a si. "Cun mifapa hmelchunhnak kha van ah a lang lai; khika ah vawlei cung miphun vialte kha an òap lai i Mi Fapa cu lianhnngannak le sunparnak he vancung in a rat kha an hmuh lai. Muko nganpi cu an tum lai i a vancungmi kha vawlei killi ah a thlah hna lai i vanrang toi khuazakip in a mi thim hna kha a pumh hna lai." A dang òuan caan a um rih. Rawl òuan caan (asilole biaceihnak), "Miòhalo mi hna rawl òuan caan" timi cu Biathlam dal 14 nak ah kan hmuhmi bantuk kha a si ko i, Biathlam dal 14 nak i hmuhnak pasarih kha mah nih hin a tlinte.

7. Miòhalomi Hna Pawl I Rawlòuan Caan Biathlam (14:17–20)

Biathlam 14:17–20 "Cun vancung biakinn chung khan vancungmi a dang pakhat a chuah kha ka hmuh òhan i amah zong nih cun a har ngaingaimi fa-ah a ngei ve. Cun vancung mi dang pakhat, mei uktu a simi kha biak òheng khan a ra. A har ngaimi fa-ah aa putmi vancungmi kha fakpi in a hei auh i "Na fa-ah kha hmang law mitsur kha an hmin cang caah mitsur lo i a ummi, mi sur kha òuan hna," a ti. Cucaah vancungmi nih khan a fa-ah cu vawlei ah a vun hai i mitsur ruang mitsur thei kha a òuan hna i Pathian thinhunnak mitsur nennak chungah khan a thlak hna. Mitsur thei cu khuapi leng i a ummi, mitsur nennak ah khan an nen hna i mitsur nennak chung cun

thisen a chuak i khan za hnih a luang i pe nga tluk a thuk.”
Vancungmi biakinn in a rami vancungmi pakhat nih miòhalo mi
hna an rawl kha a òuan. Hika ah hin kan i cincen awk a um len.
A hmasa bik ah, vancungmi pakhat cu a dang vancungmi
pakhat ‘mei’ lei i nawl a ngei mi nih nawl a pek. Mah vancung
mi hi, ‘ti’ kong ah nawl a ngeimi vancungmi he kan zohòi tik
hna ah, theihternak an kan pek khawhmi ahcun, Pathian nih
vancungmi hna hi a hleice in amah rianòuantu dingah a sermi
hna an rak si.” tinak a si.

Bawipa nih mi au tamnak a pekmi hna caan chungah hin, kan
hngalh dingmi cu, vancungmi hna hi khua le ram hmun le
hma a hleice in òavuan a latu dingah sermi an si. Bianabia ah,
Pathian nih ka mit a ka auter chung paoh ahcun, vancungmi
ka hmuh cangmi hna nih, lam a tonnak i mi tampi an i butnak
hmun ah hin, mipi kha an tlaih an zoh khenh hna. (Vancungmi
hna kong cu ‘Angelology’ ah a tling ti in a um.)

A pahnihnak ah, mitsur thei cu an hmin dih cang tiah a chim.
Mahhi cu kokek sinak in awlte in theih khawh a si ko.
Rawlòuan caan zat hlanah thei cu a hmin hrimhrim a herh.
Mah biatak hi Pathian bia ah atu le atu nolh lengmang mi a si.
Biaceihnak caah le laksawng caah caan khiahmi a um i cu
caan cu thlarau theipar òha asilole theipar chia a tlaimi hna
caah a si. Zohchun awk tlak a simi thil Genesis 15:16 ah kan
hmuh. “Na tefa hna cu chanli hnuah an ra kir òhan lai,
zeicahiah Amor mi hna cu dantat awk tlak hrimhrim in an
sual tik lawngah ka òhawl hna lai,” a ti. Mah Amor mi hna
biaceihnak cu Joshua nih a tlinter dih. Kanaan ram an rak tei
lioah khan an siangpahrang panga kha a hrawh dih hna i an nawl
ngeihnak zong kha a hrawh chih (Joshua 10:1–43) kha zoh.

Pathian thinhunnak mitsur nennak cu khua lengah khan lamh chih a rak si cang. Isaiah 63:1–4 kha zoh. “Edom ram Bozrah khua in a rami hi a hodah a si? Ahodah sunparnak puansen a aih i òhawnnak in a rami hi a si? Amah cu Bawipa, mi khamh khotu, a teinak thanh awk i a rami cu a si. Zeicadah a puan cu khiti lawmmam in a sen? Mitsur thei a neengtu puansen in a sen? Bawipa nih cun a leh hna i “Ahohmanh bawmh lote in miphun hna cu mitsur thei naan in kan naan hna. Ka thinhun in ka naan hna i an thi nih ka puan vialte a seh dh. Ka mi hna khamh caan kha a phan cang tiah ka lungchung in bia ka chiah i atu cu an ral hna dantat caan kha a si cang tiah ka ti. (NKJV)

Mah nih hin Bawipa a voi hnihnak a rat tik i Amah nih a ral hna a tei lainak kong kha a chim. Joel 3:12–13 zong kha zoh rih. “Bawipa biaceihnak nelrawn ahcun ra hna seh. Khuaza kip ah a ummi, miphun vialte hna cu biaceih awkah, khika ah keimah cu biaceihnak òhutdan cungah ka òhu lai. Rawl òuan a zat cang caah fa-ah kha i lak tuah, mitsur nennak cu a khah caah va kal law va neng tuah. An òhat lonak cu a ngan caah mitsurhang nennak khor cu a liam in an liam.” (NIV)

Cu ti bantuk cun mah Pathian biachimhmi pahnih hna hi miding mi le misual mi hna rawl òuannak kong a si i tawite in òial ding a si, hmasa ah miding mi hna rawl òuan caan kha a phan lai i, misualmi hna tu kha cu Bawpa thinhunnak hrai, in awkah kal tak an si rih lai. A cheu cu lak an si i a cheu cu kaltak an sinak kong cu Matthai 24:40–41 ah hi tin a um. “Cu caan ah cun mipa hnih loah rian an òuan lai:- pakhat cu kalpi a si lai i pakhat cu nganh ta a si lai. cu a si caah ralring tein um ko u, nan Bawipa a rat lai ni nan hngalh ri lo ralring tein um ko u. Mah nih hin a voi khatnak rawl òuan caan kha a sawh. Mah nih hin zumh tlak le zumh tlaklo sal pahnih hna

kong kha bianabia in a vun chim. Matthai 24:42–51, hika zawn ah hin Amah a rat òhan lai ca i, cawnpiaknak misual mi le midingmi hna an i òhente lainak kong kha a um.

Biathlam 14:20 nih hitin a chim (NIV) "*Mitsur thei cu khuapi leng i a ummi mitsur nennak ah khan an nen hna i mitsur nennak chung cun thisen a chuak i khan za hnih a luang i pe nga tluk a thuk.*" Misual mi hna thisen in an i kholhnak ding cu buaktlak in khan zahnih a sau i (1,600 stadia), nichuah lei Israel ram ri tluk in a sau. Jehoshaphat nelrawn in Jerusalem khua nichuah leikap le Judea tlang hna zong aa telchih dih lai.

Cu a si caah mah Pathian biathlam pasarih hna cu a chang thliahmah in kan langhter bantukin, a tang lei 'dal' hna zong ah hin kan hmuh òhan rih hna lai. Mah hmuhnak kong he aa pehtlai in zohchun awk zong kha pek a si cang.

DAL HLEINGA

VANCUNG MI PASARIH HNA LE A HNU HARNAK PASARIH (Biathlam 15:1–16: 21)

Biathlam 15:1 '*Cun van ah khin khuaruahhar le lianngan ngai a simi hmelchunhnak a dang pakhat ka hmuh òhan. Vancungmi pasarih, hremnak pasarih aa putmi kha ka hmuh hna i cu hremnak cu a hmanung bik an si cang. Zeicahtiah Pathian thinhun phuannak a donghnak a si. Hrai pasarih thlet dingah, a nungmi saram pali hna lakah saram pakhat nih vancungmi kha a pek hna. Mah hrai biaceihnak nih hin a voi thumnak le a donghnak bik minung cung i Pathan thinhunnak*

thlet ding a simi kha a fianter. Hrai thlet biaceihnak cu cakhenh he khan an i khahnak tete a um ko nain an i dang ko. Mahhi hi Pathian thinhunnak vawlei cung i a ummi hna caah thlet awkah zungzal karhter dingmi a si i cakhenh an rak phoih thawk khan an rak i thawk ve.

Biathlam 15:2 *“Khua ka hei zoh i mei he cawh mi thlalang, rili he aa lomi kha ka hmuh. Cun a min, nambar in chimmi sahrang le a milem a teitu hna kha ka hmuh hna. Annih cu thlalang rili kam ah khan an dir i Pathian nih a pekmi hna tingtang kha an i put.”* Vancung hmun pakhat kha kan vun hmuh tami ah saram hrang cungah teinak a hmumi hna pawl kha an langhter hna. Thlalang rili mei he aa cawhmi nih cun zumhnak ruang i harnak a tongmi hna le mei in hneksak cangmi hna kha a sawh hna. Khrih ralchanhtu pa kha an rak doh i thih tiang zongah an nunak kha zei ah an rel loh. Cu a si caah thlalang rili cungah dir khawhnak nawl an pek hna i, an nunnak a zuahtu Bawipa kha an thangohat.

Biathlam 15:3–4 *“Annih cu Pathian sal Moses hla le Tuufa hla kha an sa i “Bawipa a lianngan bik Pathian, zeitlukindah na thil tuahmi hi an lianngan i kharuahhar an si. Miphun vialte tuahmi hi an lianngan i kharuahhar an si. Miphun vialte siangpahrang, Na lam cu zeitlukindah a dikmi le a hmanmi a si? Bawipa, a hodah nangmah oih loin a um ngam lai? Na lianngannak chim duh loin a hodah a um lai? Nangmah lawng a thiangmi na si. Miphun vialte nih na hmaiah an ra lai i an in biak lai. Thil dang na tuahmi kha mi vialte nih hmuh a si caah,” an ti. Moses hla cu Exodus 15:1–21 chungah kan hmuh, Deuteronomy 32:1–43 zongah kan hmuh rih. Aisnain Exodus chung i hla hna nih Tuufa i a hla hna he khan an i tlak deuh i, hlan chan ah Judah Pathian lei i*

a zuammi hna sinah an rak cawnpiak mi hna hla a rak si. Mah hla cu "Tuan deuh Khrihfabu" nih khan an rak sak i, kan chan zongah a cheu cu sak khawh an si ve. Hla pahnih hna cu hmun khatte ah an luangöi.

Hla phun khat cu Bawipa nih Amah ral vialte a teinak hla a si. Bawipa biaceihnak nih ramkip kha a chuahter hna lai i an biak lai. Mah thil hi cu Bawipa a rak kir òhan hnu i kum thong khat pennak i a cangte dingmi a si.

A caan cu a biapi ngaimi a si i mah hlanah hin Salm 2:2–3 ah i dohnak kha a rak um. "An siangpahrang hna le an uktu bawi hna nih Bawipa le Bawipa nih a thimmi siangpahrang doh awk khua kha an khan. An i thawh i 'An ka òemnak hri kha chat u sih law hlonh u sih,' an ti." Joel 3:2 zongah ni hmanung bik i a tlung hnga dingmi Jerusalem dohnak kong kha kan hmuh. "Miphun vialte cu ka pumh hna lai i Bawipa biaceihnak nelrawn timi ah ka kalpi hna lai. Khika ah kami hna cung i an tuahmi ruangah bia ka ceih hna lai. Israel mi cu ram dangah an òhek dih hna i ka ram Israel cu an cheu dih."

Biathlam 15:5–6 *"Cu hnu cun vancung i biakinn aa hun kha ka hmuh i a chungah cun Pathian umnak thlam kha a um. Hremnak pasarih aa putmi vancungmi biakinn chungin an chuah kha ka hmuh. Puan raang thiang an i aih i an òang ah òang menh kha an i menh."*

Biathlam cauk chung vialte ah khan vancung khua i Pathian biakinn kong kha kan hmuh i, khakha, vawlei cung i thil a cang dingmi caah khan a si. Hi kongah a sullam a um vancungmi pasarih a hmanung bik harnak he puan biakinn inn i a rak chuakmi hna cu 'a thiang bik mi hmun khan an si.

(Holy of Holies). Hika ah lung catlap pahnih cung i aa òialmi nawlbia pahra kha an chiah.

Vancungmi a thiang bikmi hmun in a chuakmi hna kha an biapi ngai te, zeicahtiah vawlei mi hna kha 'nawlbia pahra' an zulh lo ruangah dan an tat hna. (Isaiah 24:5-6) kha zoh.

Bawipa nih kan lungthin cabuai cungah mah nawlbia hna hi a òial dingah kan nawl a herh. Hi bantukin òial a si ahcun, kan nunnak ca i a herh taktak mi thil kha a rak kan hngalhter chung lai i hi baiceihnak in himh te zuah kan si khawh nakhnga le vancung khua i Pathian biakinn chung kan luh khawh nakhnga ding caah an si hnga.

Vancungmi pasarih hna nih a thiangmi thuam in an i thuam i, puan raang an i aih i dinnak le felnak bia lawngte kha an chim. Anmah cu a thiangmi, Pathian thinhunnak kha vawlei cungmi hna, Pathian bia a ngai lomi hna sinah, a thletu dingmi kha an si. An sui taisawm hna nih cun siangpahrang phun an sinak le tlang bawi phun an sinak kha a langhter. Daniel 10:5 ah an sining kha kan hmuh. "Cunglei ka hun zoh i mipa pakhat la-hmangòhia puan a aih i a tai ah ofir sui taisawm a somhmi kha ka hmuh."

Biathlam 15:7 " *Cun saram nung pali hnalak i pakhat nih khan vancungmi pasarih hna cu zungzal in zungzal tiang a nungmi Pathian thinhunnak in a khatmi sui hrai pasarih kha a pek hna.*" Theih awkah a tlak ngaimi cu, a nungmi saram cakhenh pasarih biathlam, Johan sin i pek awkah rian an pekmi hna cu Pathian thinhunnak in a khatmi hrai pasarih zong kha vancungmi pasarih pek ding zongah khan an i tel òhiamòhiam. Mah saram pali hna cu Pathian òihzah upat thiannak he khan

an khat i an kokek sining i an ngeihmi thawngòhabia caah chimphuannak rian zong kha an ngeih chih. Mah hna cu caan donghna biaceihnak hrimhrim ca i an thimmi hna an si i Pathian nawlbia a buarmi hna le Pathian sining, a sinnak kha dodaltu vialte Pathian dantatnak rian a la hnga dingmi an si.

Pathian cu a zungzal in a nungmi a si tiah chim a si i cu nih cun hi biaceihnak ah hin a biapi bikmi ah a chiah i, sahrang a zulmi hna sin zongah theihter an si ve. Sahrang nih cun pathian ka si ai ti lai nain, amah cu minung a si ko i a rawkral dingmi le zehmanh lo ah a cang dingmi kha a si ko.

Biathlam 15:8 *"Hi ka zawn ah hin, Pathian nawl ngeihnak le sunparnak kha a vun i phuang. Amah cu a sang bikmi a nawl ngeihnak le fimnak a do pengmi hna kha doh ve awkah aa tim lengmang ve. Cu a si cah hi harnak vialte a tlin hlan lo tiang, ahohmanh nih Pathian biakinn chungah an lut kho lai loh."*

Pathian nih Amah lawng hi a sang bik a sinak kha le a lianhnangannak kha a langhter khawh. Minung hna cu a fimthiamnak le rumra he a sermi hna an si caah a lianhnangannak le thilti khawhnak le huham cu a hmuhsak hna lai. Kannih cu Adam phun chung chungtel kan sicaah 'Pathian lawnglawng nih nawl ngeihnak sang bik' a ngeih ti kha kan hngalh lai. Salm 62:11 nih tihin a chim, "Pathian nih, ohawnnak cu keimah ta a si i dawtnak ka ngeihmi cu a fek." Mahhi Bawipa nih kan lungthin chungah a zungzal hmunhter awkah a duhmi a si.

DAL HLEIRUHNAK

HRAI PASARIH THLETNAK KONG

Biathlam 16:1 *“Cun biakinn khan aw thangpi pakhat nih vancungmi pasarih hna cu “va kal u law Pathian thinhunnak hrai pasarih kha vawlei ah va thle hna u,” tiah a ti thawng kha ka theih.”* Hrai thletnak aw a chuakmi cu Pathian nawlIngeihnak, Bawipa hrimhrim nih biakinn chungin a vun chimmi aw a si kho. Vancungmi an sinah cun, nawlIngeihnak Bawipa bantukin an ngei kho loh, zeichatiah vancung le vawlei tang tiang zongah a sang bik Bawipa bantukin nawl a ngeimi an um loh.

Isaiah zong nih Bawipa bia cu a rak theih ve. “Ngai hmanh u! khua chung i aw thawng cu, Biakinn chung i thawng cu, Bawipa nih a ral dan a tat hnanak thawng a si.” (Isaiah 66:6) kha zoh.

HRAI PASARIH

Pakhatnak Hrai

Biathlam 16:2 *“Vancungmi pakhat cu a kal i a (hrai) cu vawlei ah khan a bunggh. Sahrang hmelchunhnak a ngeimi hna le a milem a bia mi hna kha òih a nung ngaingai mi le a fak ngaingaimi hmachia nih a tlunh hna.”* Mahhi cu sahrang hmelchunhnak a hmumi hna ca i thim mi biaceihnak a si.

Biathlam dal thlei linak i vancungmi pathumnak nih biathlam a hmuhmi cu, vawlei cung mi hna sinah ralrin peknak a si i, sahrang hmelchunhnak a cohlangmi hna nih zungzal biaceihnak an hmuhlainak kong kha a si. Mah bantu kin rawhrainak a hmu cangmi hna le thlarau thur hnawmmi hna caah hi vawlei cungah biaceih hram an thawk kha ka hngalh.

Hrai Pahnihnak

Biathlam 16:3 *“Cun vancungmi pahnihnak nih a hrai cu rili ah a bung h. Ti cu mi chung in a chuakmi thisen bantu k ah a cang i rili chung thil nung vialte cu an thi dih.”* Rili kha an tuk tikah thisen ah a cang i, cu ruangah cun rili chung saram vialte nih an tuar dih.

Hrai Pathumnak

Biathlam 16:4 *“Cun vancungmi pathumnak nih hrai cu tiva le tiput cungah khan a bung h i thisen ah an cang dih.”* Atu ah, tiva pi hna le cerhtiput i ti hna cu thisen ah an cang dih. Mah ti cu Moses biaceihnak he aa lo ngaimi, Izipt ram i harnak a rak chuahtermi bantu k a si ve i ni hmanung bik ah cun Moses le Elijah cu rian an òuanòì lai tiah Biathlam dal 11 nak ah a um. Cu a si caah hi biaceihnak ruangah Pathian cu thangòhat u sih.

Biathlam 16:5–6 *“Ti a uktu vancungmi nih cun “hi na tuahmi biaceihnak ah hin na ding ko, Maw a thiangmi, atu i a um liomi le hlan i a rak um cangmi Pathian! Pathian mi hna le profet hna kha an thi an rak chuah hna caah nangmah nih annih cu din awakah thi kha na pek ve hna. Annih hmuh awk an i tlakmi kha an hmuh ko,” a ti. Biathlam 13:7 nak nih fiangten a chim rih, Khrih ralchanhtu nih mithiangmi hna*

The Last Battle

tampi a thah hna lai. Thimmi hna tampi lak ah a bupi in Martar thihnak zong a tlung lai.

Mah 'Martar' thihnak a tuahtu mi hna pawl hi, an thih hnuah siseh, hi vawlei cung i an nun lioah siseh an bia an ceih hna lai. Jesuh i a mi hna, Martar in a thimi hna thi kha an chuah i an luanter. Cu a si caah valpamh thangchiatnak le nunchiatnak an tuah ruangah thisen kha an din lai. Cucu an i tlakmi a si. A dang vancungmi pakhat nih mah a hmanmi biaceihnak ruangah Pathian kha upatnak he a au.

Biathlam 16:7 *"Cun biak iheng khan aw pakhat a rak chuak i "Bawipa lianngan bik Pathian na biakhiahnak cu a dingmi le a hmanmi an si taktak," tiah a ti thawng kha ka theih."* Bawipa biaceihmi cu a hman a ding. Thisen kha an thlet - thisen, cu a si caah thisen kha an din lai. Mahhi tirh fialtu Paul nih a chim i an langhtermi a si. "Kan tuh bangin kan zun." (Galati 6:7) kha zoh.

Hrai Palinak

Biathlam 16:8-9 *"Vancungmi pangannak nih a hrai (kanto) cu sahrang bawi ihutdan cungah khan a bungah. Sahrang pennak ram cungah khan muihnak a tlung ciamman i fahnak an inmi kha a faktuk caah an lei kha an i seh. Cun fahnak le hmachia an in ruangah khan vancung Pathian cu an thangchiat. Asinain an lam ihalo kha an kaltak hlei lo."* Mahhi zungzal biaceihnak mei tili nih a hngahmi hna ca i rak theih chung nakding a si. Caialtu hna "John Bunyan" ti bantu hna nih hin a rawkral cangmi hna mei tili i an um kha an rak hmuh ve cang i, cu a rawkral cangmi hna thlarau cu tilet nih khan a vun hlonh tawn hna i an hram ai thawng kha theih

khawh a si. "Ti, ti, ti." ti rumro kha an duhmi cu a si ko.

Bawipa hrimhrim zong nih Luka 16:23–26 ah, mirum pa kong he a pehtlai in a rak chim bal. "Mirum pa cu hell chungah a tla i nganfah ngai in a um; cunglei khi a hun zoh i lam hlapi ah khin Abraham le a pawng i Lazaruh kha a hun hmuh hna. Cuaah a hun khawh i, "Ka pa Abraham, ka zaangfah tuah. Larazuh kha a kutdong ah ti va hnimter law ka lei daihnak caah ka lei ah hin run ka thlerh seh, zeicahtiah hi mei chungah hin ka ngan a fak tuk hringhran," tiah a ti. Sihmanhsehlaw Abraham nih a thawh i, "Ka fapa na nun lioah khan thil òha kip kha pek na si i Lazaruh nih khan thil òhalo vialte kha a co kha philh hlah ngat; simanhsehlaw atu cu anih cu nuamte in a um i nang cu nganfak ngai in na um. Cu pinah kan karlak ah hin a thuk ngaingai mi hor kuangpi a um i cuaah hika lei in nangmah lei ah kal a duhmi nih khan an kal kho lo i cu bantuk òhiamòhiam in nangmah lei in kanmah lei ah rat a duhmi zong an ra kho ve lo," tiah a ti. Hell chungah cun mirum pa nih i ngaichih i caan òha dang ngeih kha a duh tuk lai. Hi vawlei cung zongah hin, Hmanung bik biaceih ni caah ngaihchihnak caan òha um hmanh sehlaw, a rak òuar cangmi hna, zungzal tuarternak a rak ing cangmi hna caah cun Bawipa i a zaangfahnak kha hal loin Bawipa i chiatserhnak tu kha an i thim deuh lai.

Atu kan caan zong hi a hnu pah cang ko nain Adam phun a simi hna paoh nih ngaihchihnak caan kan ngei rih, sahrang hmelchunhnak a ngei cangmi hna ca belte ah a si thiam loh. Cinken awk a tlakmi biatak dang zong a um rih. Pathian sin in harnak hi a ra tiah biahalnak zehmanh hau loin hngalh a si ko. Satan le sahrang hna nih hin an mi hna sin i a tlung hnga dingmi kham khawhnak, nawl ngeihnak zehmanh an ngei

loh. Hi ka zawnah hin, Pathian cu a òhawng i nawl a ngei bikmi a si kha hngalh a si ko i, Pathian ka si ai timi hna nih khan cun cu bantuk thil ti khawhnak òhawnnak le nawl cu an ngei fawn loh. Hlenthawinak a um lo i biatak a langh a fian tik zongah, a tuartem cangmi hna nih cun a hmanmi Pathian thangòhatnak pek cu an duh hlei lai loh.

Hrai Panganak

Biathlam 16:10–11 *“Thil hme tete ah zumh awk tlak a simi cu thil ngan zongah zumh awk tlak an si tawn, thil hmete te ah a hrokhrawlmi cu thil ngan zongah an hrokhrawl tawn.”*

Vawlei cung thil tuahtau ning i zumh awk tlak lo nan si ahcun, zeitindah rumnak taktak cu pek khawh nan si lai? Muihnak cu atu ah an vun thlet. Atu ah Sahrang khualipi ah thimmi biaceihnak a tlung, mahhi cu an rak remh cangmi hlan lio khualip Babylon kha a si lai. A hman lo Khrihfabu kan timi cu ‘Rom’ hi a si i, asinain hi caan ah hin Khrih ralchanhtu pa zong nih Jerusalem khua ah òhutnak hmunhma a ngei ve lai. (2 Thessalon 2:4) kha zoh. Exodus 10:21–29 ah kan hmuh cang bang, a pennak cu muihnak chungah a chiah cang i Izipt ram i a rak chauk cangmi harnak pakuanak bantuk kha a si. Fiangte in kan chim ahcun, Sahrang pennak cu muihnak nih a dolh cang.

Sahrang nih cun thimmi caan chungte lawngah hin uknak kha a ngei kho lai, cu hna cu remh cangmi Rom siangpahrang pennak, pahra hna kha an si. (a vun changtu dal dangah kau deuh in a hung lang te lai.) Minung hna nih a hmasa bik harnak ruangah nganfahnak le hma ruangah tuartemnak kha an ngei. Hiti thil òihnung an ton ko zongah hin, ngaihchih kha cu an el òheu rih i, an lung a hung fim tikah khan cun zehmanh a si

thiam ti lai loh.

Hrai Paruknak

Biathlam 16:12–14 *“Cun vancungmi paruknak nih a hrai cu Zufrates tiva pi cungh a bunggh. Tiva cu a ko i, nichuah lei in a rami siangpahrang hna caah khan lam a rak awnter. Cun thlarau thur pathum, utlak a lomi kha ka hmuh hna: limkeng kaa chung le sahrang kaa chung le nal profet kaa chungin an hung chuak. annih cu khuachia thlarau khuaruahharnak a tuah khomi kha an si. Cu thlarau pathum hna cu vawlei cungh khuaza kip ah khan an kal i vawlei cungh siangpahrang vialte kha an pumh hna. Cu bantukin hmun khat ah an pumh hna cu, lianngan bik Pathian ni lianngan ni ah pakhat le pakhat i do hna seh tinak caah a si.”* Bawipa biaceihnak cu fakpi in a tla lengmang ko nain, thil òhalo a tuahtu mi hna cu an i peh chin lengmang ve. Hlennak nih a lu kha cungh a thlir òhan i, cucu thlarau pathum luatter i, nichuahlei siangpahrang hna kha auh i, Armageddon ral tuknak nganpi thawhter awkah a si ko.

Isaiah 44:27 ah kan hmuh cungh bantukin Euphrates (Zufrates) tiva pi cu a car òhan lai, profet pakhat nih Belshazzar siangpahrang Cyrus (Sairas) nih Babylon a rak lak lioah khan, ‘Zufrates’ tiva a car lainak kong kha a rak chim chung cungh. Zufrates tiva cu kokek in ralhau aa kulhmi a si caah, mah hau nih cun nichuah lei in doh awkah rat a vun i timmi ral pawl hna dohnak kha a kham, atu lio Iraq ram kan timi lawng si loin, nichuah lei ram laifang dihlak le ram nuam timi Israel ram hna zong an i tel ve.

Thlarau pathum a thiaglomi thum komh pathian hna kaa chungin a hung chuakmi cu khuaruahhar sernak òhawwnak le

nawl an pek hna vawlei cung dihlak i a ummi siangpahrang hna sinah kal i, Armageddon ral kha thawhter ding a si. Armageddon ral kan timi cu a donghnak bik ral tuknak Pathian nih a rak tuah ciami Amah a ral hna kha voi khat ah za lakin hrawh awkah a rak timhlamh mi kha a si. Cang 16 nak nih a fianter mi ahcun Pathian nih Armageddon ral thawhnak dingah minung kha a pumh hna. Zeitluk in dah kan Pathian cu a lianhngan! A duhnak cu, a thianglomi thumkomh pathian sinah siseh, a thianglo a thurhnawmmi thlarau sinah si hna seh, vawlei cung i siangpahrang vialte cungah si hna seh, a tuah ko lai. A donghnak ahcun, a thiangmi a duhnak cu hmanung bik raltuknak ah a cang lai i mah cucu "Pathian a liannganmi i ni lianngan" tiah ti a si lai. Miøhalo mi hna kha rat awkah an leem hna lai. An sin ah an ruahnak kha an fonh ve lai. Rom 11:33 nih hi tin a chim. "Pathian hi a va rum hringhran dah! A fimnak le a hngalhnak hi a va thuk hringhran dah! Biakhiahnak a tuahmi hi aho nih dah a sullam an purh khawh lai? A thil tining hi aho nih dah an hngalh khawh lai?"

Biathlam Chung I Tlangcung Cawnpiaknak Pathumnak

Biathlam 16:15 *"Ngaihmanh, mifir bantukin ka ra lai. Zapi lakah tak lawngin an vah nakhnga lo le ningzak in an um nakhnga lo hngilhlote in a rak um i a hnipuan øhate in a rak i fim hlawmmi cu lunglawmmi an si," a ti. Atu hi tlangcung cawnpiaknak a pathumnak vun chim mi a si. Bawipa Jesuh Khrih ratøhannak a biapit zia hi hika ah hin kan hmuh. Ralrin peknak kha a si. Mah ralrin peknak le chimhhrin cawnpiaknak cu tling tein Matthai 24:42–44 chungah kan hmuh. "Cucaah ralringte in um ko u, nan Bawipa a rat laimi nan hngal ri lo ralringte in um ko u. Hihi philh hlah u: inn ngeitu nih mifir a*

rat lai caan kha hngal sehlaw cu hngilh lote in a rak um hnga i mifir kha a inn chungh a lutter hnga lo. Cu ruangah cun nannah zong timh ciate in nan um zungzal awk a si, Zeicahtiah mi fapa cu nan i ralrin lo caan pi ah a ra ko lai.”

Ralrin peknak cu tirh fialtu Paul zong nih 1Thessalon 5:2 ah hitihin a vun nolh òhan. “Zeicahtiah zan ah mifir an rat bantu khin Bawipa ni cu a ra lai ti ah nanmah hrimhrim nih nan hngalh ko.”

Cuti bantu kin, minung tuanbia hnu deuh i, a cang hnga dingmi ah hin, mi tampi hna cu daithlang in um kan si hna. Mah hna hi cu thim mi, fiangte in kan chim a si ahcun, miòhalomi hna pawl nih sahrang hmelchunhnak kha lak awkah bia khiahnak an ngei cang. Thimmi tampi hna cu a thiaglomi thum komh pathian hna nih an that hna lai lo, asilole hi ralrinnak pekmi cu ‘a hlei’ mi men a si kho.

Armageddon Raltuknak

Biathlam 16:16 “*Cun thlarau nih khan siangpahrang cu hmun khat ah a pumh hna i cu hmun cu Hebru holh in ‘Armageddon’ ti a si.*” Krik holh in ‘Armageddon’ timi cu Hebru holh i ‘har megiddon’ timi bia kha an lakmi a si ve. A duhnak cu ‘Megiddo tlang’ tinak kha a si. Armageddon (megiddo) tlang timi cu Esdraelon nelrawn a silole Jezreel ah a ummi a si i, Jerusalem khua in meng sawmnga le meng nga a hla, langak voi khat a zuannak tluk khi a si ko. Hi nelrawn pi cu meng hleili a sau i meng kul a kau. Megiddon khua pi pawngah a ummi a si. Josiah siangpahrang kha “Pharoah-necho’ he an rak i doh i a thihnak hmun a si. (2Siangpahrang 23:24–29) kha zoh. Hika hmun ah hin Khrih nih Khrih ralchanhtu pa

kha a teite lainak hmun a si ve.

Hrai Pasarihnak

Biathlam 16:17–21 *“Cun vancungmi pasarihnak nih khan a hrai cu thlitu lakah a bunggh. Biakinn chung bawi ihutdan khan aw thangpi pakhat a ra chuak i “A dih cang,” tiah a ti. Nimtlau a lek, khua a ri, òek a tla i òih a nung ngaingai in li aa hin. Minung ser hramthawk in cu bantuk lihnin cu a um bal lo: Lihnin vialte lakah lihnin fak cem a si. Kualipi cu cheu thum ah a kuai i ram vialte cu an khua kha a rawk dih. Pathian nih a liannganmi Babylon kha a philh lo i a hrai chung zu kha a dinter a thinhunnak zu kha. Tikulh vialte kha an lo dih i tlang vialte zong kha an lo dih. Rial nganpi pi pawng zakhat tiang ritmi kha van in minung cungah an tla. Cun mi nih rial in hremnak an in ruangah cun Pathian kha an thangchiat, an inmi hremnak cu a fak hringhrang mi a si ko.”*

Hrai pasarihnak cu biakinn chungin a chuakmi aw he aa pehtlaimi a si i Pathian biaceihnak a donghnak, vancung in vawlei cungah ruah fakpi in a surnak kha a langhtermi a si. Lihnin nganpi Babylon khualipi hmanh òhen thum ah a òhen khomi kha cu Biathlam 11:13 i a voi hnihnak chiatnak, a voi ruknak muko biaceihnak i an chimmi he khan cun aa lo loh, mah nih cun Jerusalem khua zong kha a den chih ve i khua chung i a ummi hna kha ngaihchihnak a pek hna. Mah lihnin nih hin sahrang pennak i a laifang bak kha a deen _ a mah khualipi. Hi cauk nih a kan chimhmi ah, hi lihnin nih hin a dang khualip tapi hna zong a hrawh chih hna lai a ti.

Cuti bantukin, Babylon a rilh tikah khan (uktu a siliomi) a dang hna zong kha an ril ve lai ti kha kan hmuh. Cu a si caah

Babylon biaceihnak cu a nai ko cang. Tikulh hna le tlang a lo cuahmahmi hna nih hin hi hrai an thlet raungah vawlei le vawlei chungah i thlennak nganpi a tlung lai ti kha a sawh duhmi a si. Minung hna he pehtlai in Pathian nih (hlan pi i thil a rak tuah bantukin) a rit ngaimi rial hna kha mi òhalo mi hna thahnak ah a hman, Joshua chan lioah a rak tuah bantukin. "Cun Israel mi hmai i an zam i Bethhoron i hung kainak in an va liam lioah khin Bawipa nih Azekah tiang vancung in lung nganpi pi a thlak hnawh hna i an thi: Israel mi nih nam in an thahmi hna nak in rial in a thimi cu an tam deuh." (Joshua 10:11)

Ezekiel hrimhrim zong nih ni hmanung bik i rial nganpi pi kong le tlang hna an tluknak ding kong kha Ezekiel 38:18–22 ah a chim, "Cu ni ahcun, Gog nih Israel ram cu a hun doh ciamman tikah, ka thinhunnak cu a tlawh in a tlok lai, tiah Bawipa Pathian nih a ti. Ka hnahchuahnak le ka thinhunnak a linh in a linmi in chiat ka ser i cu ni ah cun Israel ram chung dihlak ah lihni fak pi in a um lai, ka ti. Tili chung nga si hna seh, vawlei ah a lawn in a lawnmi saram si hna seh, vawlei cung i a ummi vialte si hna seh, ka hmaiah a ther in an ther lai. Tlang vialte kha an cim dih lai, lungpang vialte kha an tla dih lai. Gog doh awakah thil òhning phun zkip kha ka auh hna lai i a mi hna cu pakhat le pakhat vainam in an i sam lai, tiah Bawipa Pathian nih a ti. Rai le thisen chuahnak he biaceihnak ah ka chuah pi lai; a cungah khan a tuk ngaingaimi ruahpi ka surter lai i lung tlukin a hakmi rial le mei le kat cu amah le a ral kap phu hna le amah sinah aa fon òhupmi hna cungah cun ka tlakter lai." Hi bantukin Ezekiel nih hrai pasarih thletnak kong kha Gog le Magog he pehtlai in rak chim chung i nihin ni ahcun 'Turkey' ram ah chiah a si.

DAL HLEI SARIHNAK

A LIANNGAN MI HLAWHHLANG NU BAICEIHNAK

Biathlam (17:1–18; 19:1–5)

Biathlam 17:1 “Cun vancungmi pasarih lak i pakhat hrai aa putmi kha ka sinah a ra i, “Ra law, rilipi cungah bawi nu òhut in a òhumi hlawhhlängmi lianngan nu kha, zeitindah dantat a si lai, ti kha kan hmuhsak lai.” Pathian bia lakah hin (nu) pahnih lawnglawng a langhter hna.

1. A hmanmi Khrihfabu asilole Israel (nu òha)
2. A hmanlomi Khrihfabu a silole Babylon (a makmi nu)

Minu pakhat timi cu Pathian bia nih hitihin a chim.

1. Òhatnak a tawinak in, miòha nu
2. Chiatnak a tawinak in, mimak nu

Hika ah hin minu pakhat cu a hmanlomi Khrihfabu a aiawhter lai. asilole, a hmanlomi biaknak phung, Mystery Babylon (Rom) tiah a min auh a si.) Vancungmi pasarih lakah pakhat (vawlei cungah hmanung bik harnak a chuahpitu) nih tirh fialtu Johan sinah milian hlawhhläng nu biaceihnak a hmuhsak. Mah vancungmi òhiamòhiam nih hin Johan sinah Tuufa nupi zong kha a hmuhsak fawn. Cu bantukin hmanung bik caan i nu pahnih hna i sunparnak kha kan hmuh __ hlawhhläng nu i a fihnunak le Tuufa nupi i a thianhlimnak vialte.

Biathlam 17:2 *“Vawlei cung siangpahrang hna nih hlawhhleng nu mi lianngna nu he cun sualnak an tuah i a sualnak zu an dinnak cun vawlei cungmi cu an ri dih,” tiah a ti.*” Mah minu ti tampi cung i a òhumi nih khuaram zulh in a kalmi hmun kha a sawh. Hlanlio Babylon khuapi cu Zufarates (Euphrates) tiva cungah a rak um i, Persia rilite ah hi tiva cu a lut, cu bantukin hlan lio Rom khua le atu lio Rom khua zong hi Tiber (Òaibar) tiva cungah a um ve.

Vawlei cung siangpahrang hna nih a hmanlomi nu le pa sualnak kha an tuah, cu he pehtlai cun Pathian a bia lomi hna le bang cu ziaza òhalomi ah khan an òhangcho i Pathian zumhnak leiah khan cun an òum chuk ngai. Hlan lio Rom khua hi cu bantuk cun a rak um i hiti zong hin an ti. “Uk pennak i sunparnak le ram kip hnawm luannak ti dong pi.” Pumsa in òhat lonak an tuah lawng si loin, thlarau lei òumchuknak zong kha an tuah. Tling deuh in chim a herh lai.

Biathlam 17:3–6 *“Thlarau nih khan a ka tlaih i vancungmi nih khan thetse ram ah a ka kalpi. Cuka ah cun nu pakhat, sahrang sen cung i aa citmi kha ka hmuh i cu sahang cu a tak khat in min òhalo aa òial, cu sahrang nih cun lu pasarih le ki pahra a ngei. Nu cu maimaw le puan sen in a thuam i suihlawn le lungvar le lungkep lungvar in aa òamh. A kut in suihrai pakhat aa put i cu sui hrai cu fihnung le òeifiak in a khat, cu fihnung le òeifiak cu a sualnak theitlai kha an si. A cal ah min pakhat aa òial i cu min cu sullam hleng a ngei. Cu min cu “A liannganmi Babylon, vawlei cung hlawhhleng nu vialte le sualthurnak vialte nu,” ti a si. Cun cu nu cu, Pathan mi hna thisen le Jesuh cungah zumh awk tlak in an um ruangah thahmi hna thisen a rit kha ka hmuh.”*

Minu "mystery Babylon" tiah timi cu a hmanlomi biaknak phung a si i 'Nimrod' nih khua a sermi in a rak i thawk hmasa, amah cu Pathian dodaltu le ralchantu a rak si. A thawktu pa min in 'Ba-El' tiin auh a rak si, a sullam cu "Pathian kutka" tinak a si ko. Inn sangpi sak an duh ruangah raldotu tampi a pumh hna a herh, Pathian nih a rak hrawhpiak dih hna i "Babel" tiin theih a si, a sullam cu "hnahnawhnak" ti a si ko.

Nimrod nupi, Semiramis le an lakfa pa, Tammuz an timi nih hin nule ngakchia hna pom khawh ding mi biaknak kha an tuah. Vancung siangpahrang nu milem le ngakchia pakhat i an milem cu lawki biaknak tampi i a hramthawktu an rak si. Tlangbawi soal thlahnak he aa pehtlai in thil thuk tampi aa telmi a um rih. Vancung siangpahrang nu sinah khan changreu kha an pek tik paoh ah hell chung lut lo in um i thenhhlimhnak in luatnak kha an ngei kho.

Cu a si caah Babylon hi a rawhralnak a sau ko cang nain an biaknak phung i thil thuk timi tu kha cu an tlangbawi pa (High priest), Pergamos khua i a zultu hna he a zammi pa nih khan òhate in a zuah a chiah hna. A hnuah Italy ram ah an kal i, a donghnak ahcun "Mystery Babylon (Rom) cu hmunhma piah a cang. Tlangbawipa nih cun luchin a ching i, "Pontifex Mazimus" timi kha a luchin ah cun an òial, a sullam cu "hlel donhtu" tinak a si. Tlangbawi pa nih cun Pathian le minung pehtlaihter tu 'hlel' ka si a ti. 'Julius Caesar' siangpahrang zong nih aa tlakmi min ah a ruah caah, hnu deuh ahcun, "Constantine" siangpahrang zong Khrihfabu hna i lu le mah Mystery Babylon (Rom) he a pehtlaimi min pahnih kha a kemh chih. Cuticun a si lengmang i hi min cu 'Popes' hna nih an co i atu tiang an hmanmi hi a si.

Mahhi cu R.C Khrihfabu le a dang biaknak, hlanlio Babylon hna an i khahnak karhter deuhnak caah a si lo. Mahhi cu Rev. Alexander Hislop nih cauk a òial i a min ah 'Babylon pa hnih' tiin a rak hmuhmi kha hngalh awk i kan i tinhmi cu a si. Mah dal chung i baibal cang hna kha nan zoh tikah nan lunga fiang te ko lai.

Tuanbia nih tampi a kan cawnpiak i hmailei thil hngalhnak zong a kan pek. Tuanbia timi cu òawn chommi a si loh. Tuanbia timi cu zeizong a hngaltu Pathian nih òhate in a òhen i a chiahmi a si i cucaah cun a tlanhnak kha pumpak ca lawngah si loin vawlei ram kip ca zongah a si.

Biathlam 17:7 *"Vancungmi nih cun " Zeicadah na khua ruah a har? Minu sullam le a citmi sahrang, lu pasarih le ki pahra a ngeimi sullam cu kan chim te lai." Cu bantukin vancungmi nih hngalh awk a timhmi ah khan minu kong lawng si loin Sahrang minu a bawmtu kong kha fiang tein theih awk ca zongah a si ve. Sahrang theihnak ding caah hmelchunhnak a um.*

Biathlam 17:8 *"Na hmunmi sahrang kha hlanah cun a rak nung, a sinain atu cu a nung ti lo, rawhralnak a phak hlan ah dongh hngal lo khor chung khan a hung chuak lai. Vawlei cung i khua a sami, vawlei ser hlan in nunnak cauk chungah an min a rak i òial rihlomi hna nih khan, sahrang cu an hmuh tikah an khuaruah a har lai, zeicahtiah voi khat cu a rak nung, atu cu a nung ti lo, asinain a hung chuak òhan lai."*

Ahmasa bik ah sahrang cu a rak um, a duhnak ah, sahrang cu Biathlam cauk an òial hlan ah hin a rak um cang. "Atu ah sahrang

cu a um ti loh, Johan chan lio zongah khan a rak nung ti loh. Sahrang cu dongh hngal lo khor chungin a chuak lai. amah cu khrih-deu a si. Khrih cu a rak um cangmi le a um liomi le a um laimi a si (vancung in a òum lai) sahrang cu a rak um, khor chungin a hung chuak i a tu cu a um ti loh. Sahrang nih vawlei hramthawk hlan i a nunnak cauk chungah min khumh rih lomi Khrihfa hna kha cu a hlen hna lai. Thihnak in a kirmi ahohmanh an um rih lo. Cu a si caah vawlei cung minung hna nih sahrang he an i daw lai i a rian an òuanpiak lai. Atu ah vancungmi pakhat nih minu kong fianter awkah a hung kir òhan.

Biathlam 17:9 *“Fim le hngalh thiam a hau. Lu pasarih hi tlang pasarih, nu a òhutnak tlang pasarih kha an si. Cun siangpahrang pasarih zong kho an si fawn.”* Biathlam cang hleisarihnak nih ‘nu’ kan timi cu khuapi pakhat a si a ti. Tlang pasarih cung i an sakmi khua hi na rak thei bal maw? Nichuah lei Taibar tiva kam i tlang pasarih cung i an rak sakmi khua cu Rom hla phuah thiammi hna le caòial thiammi hna nih ‘Rom’ a si an ti. Kan theih hrimhrim awkah mahhi cu tirh fialtu Johan chan lio ‘Rom’ pennak aa thui lio i a rak òialmi a si. Latin holh zong in, Urbis septis colis, or the city of the seven hills ‘tlang pasarih cung i sakmi khua’ tiah an òial. Minung kong kha kan vun fianter, Mystery Babylon timi cu ‘Rom’ hi a si.

‘Mystery Babylon’ timi cu biaknak phung a si ve ko, Baibal nih mah minu nih mithiang mi hna le Jesuh i a martar hna thi a dinnak kong a kan chimh. (Biathlam 17:6) kha zoh. Hi an puhmi hna fianternak caah bawmchantu òha ngaimi a si.

Mithiang mi hna tampi an thah hnanak caan kha kan vun thim a silole mithiang pa Bartholomeu Ni, 1572 kum, August thla

ni 24 ni i cihmihnak kong kha kan vun thim lai. France siangpahrang nu, Catherine de Medicis le a fpa Chales IX pakuanak hna nih 'Huguenots' miphun hna he "biakamnak" kha an tuah i 'French Protestant' pawl kha biaknak lei zalonnak an pek hna. Anmah he, an hruaitu pa, 'Prince de Conde' he an hlen hna i, an thah hna. 'Protestant' tampi hna cu Martar in an thi. Pope Pius V (panganak) pa nih hi thil pipa a tlungmi caah upat peknak a tuah i 'Medal' oih dingmi zong kha a ser hna. Amah a chawngtu pa, Pope Clement VIII (pariatnak) a hnu deuh i Protestant pawl tuartemnak chung i chiatserh a rak hmangtu pa kha a si. Dawtmi hna i ralring hna u sih, Mystery Babylon nih hin ni hmanung bik ni ah a muisam a thlen òhan lai. Mithiang mi hna thisen a luangòhan lai.

Tuanbia chungah Khrih ralchantu a phunphun in an um hna. Hika hmun he aa tongmi thil phun khat chim ka duh, a min ahcun Adolf Hitler, kha a si. Atu lio hi vawlei cung i thil a cang liomi ah hin Khrihfabu nih zeitindah ralrin awk a si ti kha langhter ka duh. Hitler nih Judah mi hna kha a rak serhsat hna i nuai ruk kha a rak thah hna. Amah a ralchanmi paoh kha cu a hranhram in an tlaih hna i amah a mi hna a sawitu paoh he khan ngiatchaih awakah 'camp' hmun ah an chiah hna. Hiti thil a tuahmi hi ramdang zong nih an hngalh i German mi hna zong nih an hngalh ve, cu a si caah amah cu òhning miòhalo ngaingai ah ruah a si.

Ahohmanh rian lo um kha a duh lo i, a fekmi òhanchonak kha a tuahpiak hna, upadi kha a ser i 'order' nawl ngeihnak kha 'German' ram chung i harnak, lainawn thahnak a chuahpi mi hna um lonak dingah a chuah. Khrihfabu chung pastor le hruaitu hna kip nih an òihzah an upat i an 'Messiah' an an rel. Angki pawl pi aa aih i 'Nazi' phung a zulmi hna ah an i cang

ve, Nazi phung hmelchunhna ah cun 'vailam taknak kawipi'
kha an rak hman.

Khrih ralchantu a langh tik zongah, church pastor le hruaitu
tampi hna zong nih an zulh ve te lai, zeicahtiah Khrih kha an
zoh lai lo i, Pathian bia zong kha nifate ei awk rawl ah an rel
te lai lo. Pathian bia ahcun, zehmanh a thei lomi ah an i cang
lai i mipi sinah cun hitin an au telai, 'daihnak, daihnak,
daihnak,' an ti te lai i caw ngan in le lungtho ngai in sahrang
kha an zulhte lai. Fiannak le fehnak a rak um mi ah 'Hitler' le
amah hawipa 'Third Reich' hna cu a siloah amah pennak cu
khuachia òhalo pennak ah a cang nain, changreu le ngasa
ruangah an zulh òhiamòhiam hna. Dawtmi u le nau hna, òhate
in ngai tuah u.

Biathlam 17:10–11 *"Pa nga cu an ril cang, pakhat cu atu hi
siangpahrang a si liomi a si i a dang pakhat cu a ra rih lo; a
rat tikah caan tlawmte lawng a um lai. cu hlan i a rak nung i
atu i a nung tilomi sahrang kha, siangpahrang pariatnak a
hmasa pasarih bu chung i aa telvemi kha a si i rawhrainak
phak awkah a hung chuak,"* Atu ah Pathian velngaihna
thawngin siangpahrang pasarih hna sin i thil tluk a thupmi
kha phoih dingah kawl hrimhrim hna u sih. Anmah cu saram
hrang i lu pasaih hna kha an si i, Satan hrimhrim ta zong kha
an si. Hi hmun nih a kan chimh duhmi cu mi nih ruahnak chia
ronh ruang i mi uktu hna he i pehtlai in a silole Satan nih
òhawnnak a pekmi hna he zong an i pehtlai. A phi cu baibal
cachungah kan hmuh lai. Sahrang cu pakhat lawnglawng a si
ko nain lu pasarih a ngei. "Amah cu pasarih a sinain pariatnak
a si. Cu a si caah amah nih siangpahrang pakhat ai a awh,
mah siangpahrang cu Biathlam cauk pek hlan ah khan a rak
um cang (mah cucu, kum za bu pakhat A.D hlan deuh ah

khan a cangmi a si i) atu ahcun a thi cang. Khrih ralchantu zong cu Rom chan hlan i pennak panga lak i pakhat khan a si ve.

Satan nih an pasarih in òhawnnak a pek hna. Baibal ca zoh hna u sih law, khuazeiahdah Satan a um, limkeng a um timi kha kan hmuh lai, mahhi cu siangpahrang a silole pennak he aa pehtlaimi a si. Ezekiel 29:2–3 kha zoh hmanh. “A ka thawh i, mi pa, Izipt siangpahrang Faroah lei hi zoh law amah cung le a ram dihlak cungah a tlung dingmi chim tuah. Hihi Bawipa Pathian bia an si tiah a chim. Izipt siangpahrang Faroah, Nail tiva chung i aa bualmi tisartlam, nangmah cu kan doh. Na thawh i, “Ka Nail tiva cu keimah ta a si, a ser tu kha keimah ka si” na ti. Izipt siangpahrang Faroah cu limkeng ah ruah a si. Cu ti bantuak òhiamòhiam in Satan nih hin Faroah lawng a òhawnter si loin, Izipt pennak dihlak zong kha a òhawnter dih.

Jeremiah 51:34 zongh kan rel “Zion i a ummi hna nih Babylon siangpahrang Nebukhadnezzar nih a kan ei i car dihlak in a kan dawp. Um lawng bantuakin a kan dolh. Kan sa thawthaw in a paw cu a khahter i a kan luak.” Hi Baibal cacang nih hin Babylon siangpahrang cu limkeng a si a ti ve, a sullam cu Satan nih a òhawnter tinak a si ve.

Sahrang cu kahpia a simi saram he an i lo i a ke nih vom ke bantuak a aiawh ve i, a pum nih cun Khrih ram a ai aw. Cu a si caah, palh awkah a òha lai lomi cu hi lu pasarih hna nih ram kha an ai aw, (an siangpahrang zong) mah hna nih hin Israel, Izipt, Assyria, Babylon, Persia, Krik le Rom kha harnak an pek hna (Johan chan i atu lio pennak). Rom cu pennak paruk nak a si.

Cu a si caah pennak pakhat a chuak dingmi cu siangpahrang

pahra pennak (pennak pakhat ah ruah) a si lai. Anmah cu ram hra komh ram an si lai i, hlan Rom pennak chungah a ummi an si. Sahrang cu siangpahrang pa riatnak a si asilo le ki pariatnak a si (Damiel 7:8, 11, 20, 21) hna kha zoh. Amah cu a til cangmi pennak panga lakah pakhat a si. Sahrang cu Izip ram cun a ra kho lai loh, zeicahtiah amah cu chaklei siangpahrang tiah ti a si i, (Daniel 11:40) Israel ram thlanglei ah a ummi, thlanglei siangpahrang tiah a min kawh a si.

Siangpahrang Pasarih Pennak

1. Izipt
2. Assyria
3. Babylon
4. Medo-Persia
5. Greece (Krik)
6. Rom
7. Siangpahrang 10 - Rom pennak a thawhter.

Khrih ralchanhtu pa cu siangpahrang pa riatnak a si. Amah cu siangpahrang penank panga lak i a hmasa bik pennak chungah a rak ummi a si. Amah cu ki pahranak siangpahrang pahra hnu i a chuakmi a si. (pennak pasarihnak).

Biathlam 17:12 *"Ki pahra na hmuhmi kha siangpahrang pahra, uknak hram a thawk rih lomi, sihmanhsehlaw sahrang le suimilem pakhat chung ukoi dingin nawl pekmi an si."* Hi siangpahrang pahra hna cu Daniel 7:23–24 chung zoh lawngah ralring tein hngalh khawh an si. "Cun hihi a sullam cu a si tiah an ka timi cu a si: "Sahrang palinak nih hin vawlei cungah

pennak palinak a hung chuak ding kha a hmuhsak. Peknak dang he khan an i danglai i vawlei kha a ei dih lai i a lamh lai i a den lai. Ki pasarih nih khan hi pennak chungah siangpahrang pahra an chuah lainak kha an hmuhsak, cun a hnu ah khan siangpahrang a dang pakhat a hung chuak òhan lai i amah hlan i a ummi hna he khan an i lo lai lo i siangpahrang pathum hna kha a tei hna lai.”

Sahrang cu siangpahang pahra hna chuah hnuah khan a chuak. Mah siangpahrang pahra hna hi Daniel hmuhmi ahcun pennak palinak i a hung luangmi an si. Daniel nih hmuhnak a ngeihmi ahcun pennak pali kha a rak hmuh i, Babylon khan a thawk. (Israel uktu ding pennak pathumnak). Daniel hmuhnak ahcun Rom pennak cu pennak palinak a si i, asinain (history) tuanbia ningin kan chim ahcun hihi cu pennak paruknak Israel a rak uktu hna kha a si.

Hlan lio Rom pennak chungin mah siangpahrang pahra hna cu an chuak lai. Pennak pakhat ah ruah an si i, a duhnak ah anmah cu fiangte in a pehmi le a tlaimi an si — an i òhen nain lung khat tein an um. Suimilam pakhat an uk, asilole caan tawite, an òhawnnak cu Sahrang sinah an lak.

Biathlam 17:13 *“Hi pahra hna nih hin an dih lakin timhmi pakhat an ngei i an òhawnnak le an nawl ngeihnak cu sahrang kha an pek.”* Mah siangpahrang pahra hna nih sahrang sinah anmah tein an i pe lai i, sahrang nih cun hi pennak pahra lakah pathum kha a tei hna lai i, zeicahtiah òha tein an zul duh

Io (Daniel 7:24).

<i>Pennak pasarih</i>	<i>Daniel 2 Milem</i>	<i>Daniel 7 saram pali</i>	<i>Biathlam 17 siangpahrang 7</i>
1. Izipt	-	-	panga
2. Assyria	-	-	-
3. Babylon	Sui in sermi lu	Chindaih	an si
4. MEDES	Ngun thiang Persia mi	Vom khuang	a ril cang
5. Krik	A paw le	Pawlai a pheh ah ngun	-
6. Rom	thir in sermi ke	sahrang palinak	Pakhat cu (thir ha he)
7. Siangpahrang(10)	Kedong pahra	Ki pahra	pakhat cu a chuak dingmia si. Siangpahrang pahra (ki)
Khrih ralchantu		ki hmete	a rak um cangmi saram, atu a um ti lo i a chuak dingmi

a si.

Pennak pasarihnaq tahchunhnaq le Khrih ralchanhtu.

Biathlam 17:14 *“Annih nih Tuufa kha an doh lai: sihmanh-sehlaw Tuufa le Tuufa nih a kawh hna i a thim hna i zumh awk tlak zultu a simi hna nih khan an tei hna lai. Zeicahtiah Tuufa cu bawi vialte Bawipa le siangpahrng vialte Siangpahrang a si,” a ti.* Hi siangpahrang pahra hna, hlanlio Rom pennak chung i a ummi hna nih hin Sahrang he an i bawm lai i Armageddon raltuknak ah Bawipa kha an doh lai. Tuufa he vancung in a hung chuakmi hna kha, thimmi zumhtlak ti in hmuhmi, tiah an ti hna lai.

Kawh Ciami (called)

Thil ti khawhnaq ngeih i Tuufa zulh kha kawh ciami hna caah a hmasa bik a herhmi thil pakhat a si. Amah hrimhrim nih John 6:44 ah hi tin a chim. “A ka thlahtu ka pa nih ka sin ah a hnuh hna dah ti loah cun ahohmanh ka sinah an ra kho lo, cun cu hna, ni hmanung bik ni ah nunnak ah ka thawhter te hna lai.” Hi vawlei cung sining he in cun a hmaiah kan lut kho lai lo, amah nawl pekmi a um hlan lo tiang Bawipa hmaiah cun ahohmanh an lut kho lai lo.

Persia siangpahrang nu Esther sining kha Baibal ningte in kan vun langhter. Amah cu siangpahrang Xerxes i a nu pi a si nain kawh hmasa loin cun a vapa hmaiah a lut ngam lo. Esther nih thihin a chim, “Siangpahrang sin um vialte hna le siangpahrang peng chungmi vialte hna nih, nu siseh, pa siseh, ahohmanh kawh loin siangpahrang sinah chung chin tual chungah an luh ahcun, phung pakhat lawnglawng a um ti kha hngalh dih a si, cu phung cu siangpahrang nih a nunnak hnga a bawifung kha a hler piak lo ahcun ahohmanh aa khat in

thah awk an si ko. Cun atu hi ni sawmthum chung va luh awkah kawh ka si ti lo, "tiin Mordekai cu bia a cah. (Esther 4:11) kha zoh.

Thim cangmi (chosen)

Matthai 22:14 "Zeicahtiah sawm mi cu an tam nain, thimmi cu an tlawm," tiah a ti." Cu a si caah, mi tampi hna cu hi nunnak chungah hin caan òha pek an si ko nain, mi tlawmte lawnglawng nih hneksaknak an tei khawh, zeicahtiah kan mah cu hneksak del dingah le harnak tuar dingah thimmi kan si. Isaiah 48:10 nih hitin a chim. "Ngun cu somei chungah hneksak a si bangin temhinnak mei chungah khan kan hneksak hna." Nun chungah hin hmun, le rian le rianpeknek (riankhanhnek) hna hi kan ngeih a herhmi a si. Mi pakhat khat nih rian a hmuh hnuah cun biatak te in a òuan khawhnek dingah a ruah lai, a tuaktan lai. Kha ti tuaktan le theihhngalh hnu ahcun rianòuan kho ding ka si, thimmi ka si cang ti kha kan hngalh lai.

A ngaite kan tiah cun, mi pakhat khat kha rianòuan awkah an auh an sawm tikah asilole amah kha rianòuan tlak a sile si lo kha a theih dingah caan an pek tikah, amah nih a tuaktan awk a herh. Vancung pennak timi zong hi bantukin a si ve lai. Mi tampi hna cu khamhnek hmuh awkah caan òha an pek ko hna, asinain mi tlawmte lawnglang nih ceunak lam kha an zulh khawh. Minung pakhat thlarau caah bawmhnek pek lawng si loin, Bawipa sin a phak khawh nakhnga ding zongah kan bawmh a herh. Kan nunnak caah amah nih ruah cia bangin, amah veIngeihnek thawngin amah sinah kal kan herh. Thimmi si dingah caan saupi harnak tuar kan herh, Isaiah nih harnak tuarternak fakpi in a rak chim bantuk khan. Sunparnak caah

cun a fawimi lam a um lo. Kan tlinnak ding caah cun hi harnak hna hi an herh, kan Bawipa kha a kalnak ding pauh i kan zulh lengmang khawh nakhnga, aa tlak, a phun tiin relchih kan si khawh nakhnga. Mah nih hin thil ti khawhnak pathumnak ah a kan phakter lai.

Zumh Tlakmi

Mi pakhat khat nih rian a tlaih tikah cun, tihin bia halnak a um. A rian hi fel tein a òuan kho hnga maw? Kan Baibal ca chungah zumh tlakmi si ruangah faknak a hmumi minung pahnih an um—Abraham le Moses an si. Abraham cu zumhtlakmi Abraham tiah (Galati 3:9) ah a um i, (Hebrew 3:2) zongah Moses cu a inn chung rian ah zumh awk tlakmi a rak si ti ah chim a si.

Aa rual in hmuh a simi kawh cangmi, thim cangmi, zumh tlak ah hmuh cangmi tiah Khrih nih a òhenmi he aa pehtlai in tirh fialtu Johan zong nih 1Johan 2:12–14 nak ah hitin a òial ve — fale hna, mino mi hna, le pale hna mah he aa lomi phun zong Moses nih puan biakinn chungah òhen thum ah a òhen mi a um. A lenglei, a thiangmi hmun, a thiang bik ti hi an si. A hmasa bik bu hna nih cun khamh kan si tiah an i thei. Pahnihnak Khrihfa hna cu Bia kha titsa ah a cang timi ah an um, Pathumnak Khrihfabu hna cu Pathian nawl bia kha an lungthin chungah cain aa òialmi hna kha an si.

Biathlam 17: 15 *“Vancungmi nih cun a ka thawh òhan i, “Hlawhhlangu nu a òhutak rilipi na hmuhmi kha mipun hna le ram hna le holh hna le mi hna an si.”* Atu ah, vancungmi pakhat cu minu (hlawhhlangu) — ‘Mystery Babylon’ sinah a vun i mer. Mah nih hin a fehter òhanmi ah “Mystery Babylon”

(Rom) nih hin caan a hram aa thawknak in ram vialte kha a rak iap dih cang hna," a ti. Mi vialte kha aa thupmi, a thukmi sualnak tuahnak in a thurter dih cang hna i cu nih cun minung tampi hna kha Jesuh Khrih aa tellonak hell ah a kalpi hna, zeicahtiah zungzal tlanhnak ding caah a camhainhak kha an zumh.

'Mass' an timi (RC pawl) i Bawipa zanriah einak i an hmanning le soal phuannak phungte hna cu Babilon phung in a hung chuakmi a si. Vancung siangpahrang nu sinah thlacamnak in an chimhmi cu pakpalawng ah a cang dih. An sin i a òommi hna pawl kha an hlen hna, cucu zungzal ngaihchiatnak an hmuhnak ding le dongh hngal lo khur i an tlaknak hnga ding caah a si. Hur sualnak a phunphun a tuahmi hna cungah, Pathian nih a thinhunnak cu a chiahpiak ko hna. Bawipa nih Amah thim ciami òhawnnak in minu cu a hrawh. Mystery Babylon cung i zumhnak a ngeimi hna kha cu, hlawhhlangu nu a hrawktu ding kha an si lai.

Biathlam 17:16 *"Ki pahra na hmuhmi le sahrang nih khan hlawhhlangu kha an huat lai i a ngeihmi vialte kha an chuh dih lai i tak lawngin an chiah lai, a sa kha an ei lai i amah cu mei in an khangh lai."* Midang zong nih an rak zumh i a rak hlen dih ve hna. Cu a si caah, Pathian biaceih thiamcoternak ruangah, amah cu siangpahrang pahra, saram bu pi nih khan an hrawh lai. Tuanbia (history) nih hi kong cu a fehtermi a si. Rom Khrihfabu a òumchuknak le a tluknak ah hin, Malakhi Martin nih Rom le Vatican, Spain mi hna, German mi hna le Italy ralkapbu hna nih an rak ramhnak kong kha fiangte in a chim.

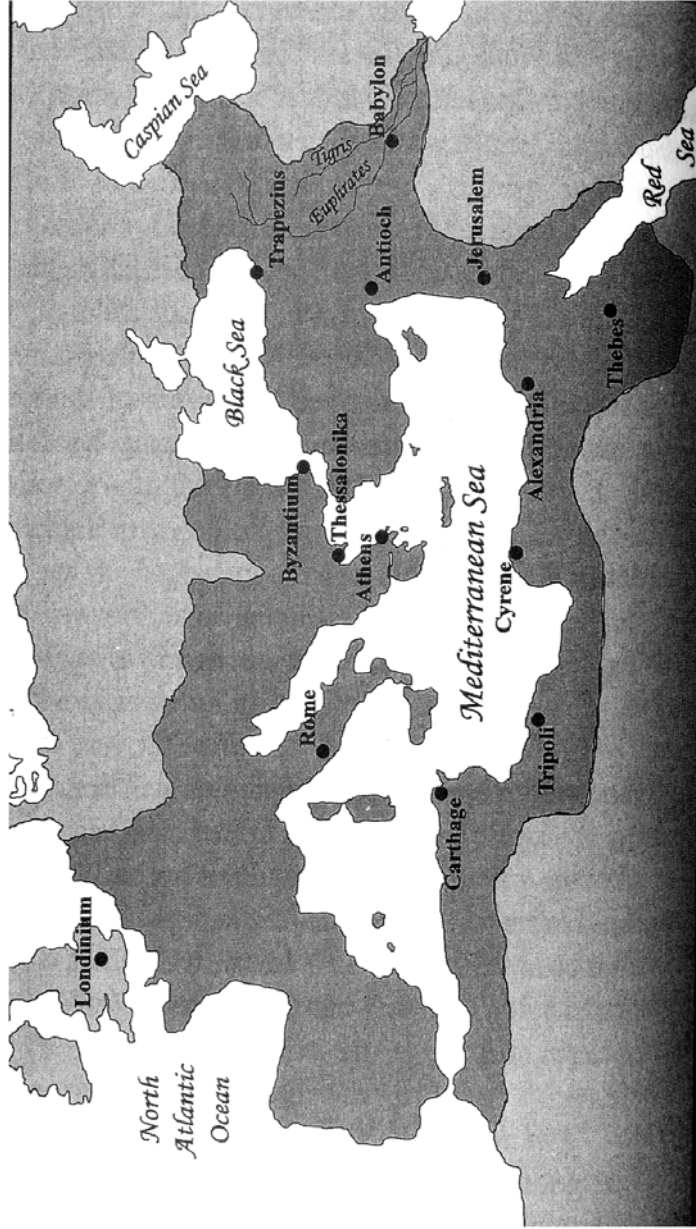
1525, Clement VIII nak nih a rak pen lioah hin, Malachi Martin

nih aw thawng Rom khua i ni hra chung nutung pawl an aukhuannak le, ngakchia òahnak thawng, le pa pawl hna hrem tuartemnak ruang i an hrumai thawng kha theih khawh a si," tiah a ti. History (minung tuanbia) le Baibal cathiang nih a kan chimhmi ah, hi thil hna cu siangpahrang pahra hna nih Rom khua an doh òhan tikah le hlawhhlangu le a zultu hna an hrawh tik hna ah a cang òhan lai a ti. Hlawhhlangu nu hrawh kha Pathian nih a rak ruah cang mi a si i, siangpahrang pahra hna thinlung chungah Rom khua hrawh duhnak thinlung kha a ngeiher hna i cucu a thiangmi a duhnak a tlinnak ding caah a si.

Bathlam 17:17 *"Zeicahtiah Pathian nih a tinhmi tuah duhnak kha an lungthin chungah a chiah i cucaah lung ngete in rian an òuan i uknak nawl an ngeihmi kha sahrang cu an pek."* Mahhi cu mi pakhat hlawhhlangu nih amah òhawnnak caah a bochan ngaimi a si nain cu nih cun hlawhhlangu nu cu a hrawh lai. Rom Khrihfabu tuanbia kha kan zoh tikah, mah nu nih cun amah kiangkam i a ummi pennak a uktu mi hna he an i bawm i "Politics" kha an tuah. Mi a leirawinak kha an hmuh lengmang caah, amah nu doh awkah khan an ra. Ni hmanung ni ah cun hi bantukin thil a um lai. Atuah hin, a hodah mah hlawhhlangu nu, Mystery Babylon cu a si? A donghnak bik biathlam a ngan 17, i a donghnak bik caang nih hin faingte in a chim lai.

Biathlam 17:18 *"Nu na hmuhmi cu vawlei cung siangpahrang hna a uktu khualipi kha a si," a ti.* Johan chan lio i vawlei pumpi a rak uktu cu Rom hi a rak si. Khua lian ngan ngai a rak si. Cang kuanak zong nih hi khualipi cu tlang pasarih chungah an rak sakmi a si a ti. Rom le Rom lawnglawng hi mah zawn ah hin cun a khat ko. Minu, Mystery Babylon, timi

HLAN LIO ROM PENNAK

cu Roman Catholic Church, (R.C.M Khrihfabu), Rom khua laifang i an butmi hi a si ko.

DAL HLEIRIATNAK

BABYLON A TLAKNAK KONG

(Biathlam 18:1-24)

Tuchan Babylon khualipi a rawhnak, hi khua cu hlan lio Iraq ram chungah a ummi a si sak òhan an timh liopi a si. A sualnak tampi hna òial chihmi kha a tu ah kan vun chim. Vancungmi pakhat nih vancung in a rung òum i a velhvat hnanak kong chim chung bia in ai thawk. A konglam cu Mystery Babylon (Rom) in a vun i thuimi a si, cun Babylon khualipi ah a lut. (An chapmi ah mystery timi le Babylon khualipi) kha zoh hna. Hi zawn ah hin, Babylon khualipi le a hman lomi Khrihfabu karlak ah a hung luangmi thil a um. A tlingmi thil pahnih a um kho i hi Baibal cacang tampi hna lakah hin hmannak pahnih zong a um.

Biathlam 18:1 *“Khi hnuah vancung in vanmi dang pakhat a run kha ka hmuh. NawIngeinak a ngan ngaingaimi a ngei i a sunparnak nih vawlei cu a ceuh dih.”* A luan ciami zoh chunh awk tlak biaceihnak ah khan kan hmuh cang batnukin, cu ka zawn ahcun a sang bikmi dinnak le ceunak taknak kha a um. Mah vancungmi i a rian cu mah khua òhalo i a rawhralnak kong kha phuan ding a si i, profet chim chung bia kha a dotdot in a tel i Nimrod nih hi khua a rak dirh thawkin a peh lengmang, buaktlak in kan hnulei a luanciami kum thongli hrawngah khan a rak cangmi si dawh a si.

Isaiah profet nih Neo-Babylon, Babylon a òhanank kong kha a rak chim chung cang bantukin, Babylon khua a hnu bik a rawkte lainak kong zong kha a rak chim chung cang. "Neo" timi cu, a thar, chan he a tlak tinak a si ko. Neo-Babylon timi cu atu lio Babylon tinak a si ko. Mah kong he profet Jeremiah zongnih a rak chim lengmang mi si. Hmanung bik ni ahcun Babylon khua pi cu a òhangcho òhan lai nain, hrawh in a um òhan lai i, thlarau lei Babylon (Rom) khuazong a tlu ve lai. Mah chimchung bia hna hi hlan Baibal cahlun ah profet hna nih a tu le atu an rak chim lengmang mi, kan hmuhmi cu a si. Hika zawn i thil pipa a rak cangmi an samhmi kha a changte te in zoh hna u sih.

Biathlam 18:2 *"Fakpi in a au i, "Nu kha a ril cang! Babylon khualipi kha a tlu cang. Khua chia le thlarau thur nih an um hnawh cang i a thur hnawm mi le fih a nung a simi thil a phunphun in a khat cang."* Baibal cauk tampi zong nih a chim ve. Isaiah 21:9 nih hitin a chim ve. "Cun khulrang in an ra. Rang cungin pahnih pahnih in an ra. Ralveng tu nih cun, "Babylon cu a rawk cang. An biakmi siasal vialte kha vawlei ah kuai liangluang in an ril ko," tiah thawng a thanh."

Isaiah nih Isaiah 13:19–22 ah hitin a chim òhan. "Babylon ram hi ram vialte lakah ram dawh bik a si, a chung i a ummi a mi hna nih an i chor ngaingaimi a si. Sihmanhsehlaw Bawipa nih Sodom le Gomorrah ka hrawk bantuk khan ka hrawh ve lai. Cuka ahcun ahohmanh an um òhan ti lai lo. A vak a vai tawnmi Arab mipa zong nih cuka ahcun a thlam a bunh lai lo; cuka ah cun tukhal zong nih an saòil an khal hna lai lo. Cu hmun cu thetse rawn saram umnak hmun ah a cang lai i chimbu nih an bu an saknak hmun a si lai. Cuka ahcun Osterik va an um lai i sathar hna cu, cu hmun rop ah cun an lam lai. Inn

sang hna le bawi inn nuamnuam ah khan cenghngia aw le ram ui onh thawng lawng a leng ko lai. Babylon cu a caan a phan cang! A ni cu a dih dengmang cang," a ti."

Cu a si caah Babylon khua hnih kha pehtlaihternak nawl kan ngei — kokek Babylon (atu lio Iraq ram i an khualipi) le thlarau lei Babylon (Rom). Atu ah vanmi pakhat nih Babylon khua chiatnak kong kha chimhram a thawk òhan.

Biathlam 18:3 *"Zeicahtiah a zu kha mi vialte a pek hna i a dinter hna __ A hornak zu òhawng kha a dinter hna. Vawlei cung siangpahrang hna nih anmah he cun nu le pa sualnak an tuah i aa sumlomi a hornak nih cun vawlei cung khua zakip chawlet pawl kha a rumter hna."* a ti. Babylon khua he nu le pa sualnak kong a chimchih lengmang mi hi thilmak a si ko. Mahhi 'history' tuanbia lei kap le a tulio thil umtuning hoih in ruat hna u sih.

Tuanbia lei hoih in kan kal ahcun, hlan lio Babylon khua cu Pathian a bia lomi hna an pathian biak ningle an biaknak phung a rak hmunhnak khuapi a rak si. An umtu ning ahcun, ziaza òhalo ngeih i duh paoh i tlonlen kha a si ko. An sining cauk chung i khumh le òial cu thilmak a si ko. Thlarau lei Babylon, Rom Khrihfabu, zong hi nu le pa sualnak a tuah tukmi ah puh an si. Hlanlio Khrihfa tuanbia kan zoh tikah a hman lomi Khrihfabu, ningcang loin khua a sami hna cu harnak, nih a den hna ti kha a theilo mi an um lai loh. (Pope) hna hmanh hi an zungah ningcang lo in an um tiah sual phawt an si cang. Zalawng tukin an tlongleng ti zongah sual phawt an si. A dik lomi Khrihfabu ruangah chawdawr hna nih an rum dih. Nomhnak chung rumro i an um kha hmuh tikah theih khawh an si ko. An biakinn hna hmanh kha a man sungmi sui le

ngun chiahnak ah an hman. A tanglei Baibal cang hna ah hin, nihin i kan ni le kan chan ah, biatak hman awk a herh ning kha a um.

Biathlam 18:4 *“Cun vancung in aw pakhat ka theih òhan i,
“Kami hna, chuak tuah u,
Amah chung khan chuak tuah u!
Sualnak a tuahmi ah khan i tel hlah u,
Dantatnak a hmuh ding zong kha i hrawm hlah u.”*

Hi Baibal cang hna hi lam pahnih in leh khawh an si. History (tuanbia) kan zoh tikah, Israel mi hna nih Babylon i sal an rak tan hlanah khan, Isaiah nih kan hnu kum zakhat hnu deuh ah khan sal an tannak ding le ‘Cyrus’ nih biakinn sak òhan awakah Babylon in Israel mi hna chuah a fial hna i, an el lainak kong kha a rak chim chung cang.

Cu a si caah Isaiah 52:2, 11–12ah Isaiah profet nih Israel mi hna Babylon i vawlei pumsaduhnak nih a tei tuk hna i an ram kir an elte lainak kong kha a rak chim. “Jerusalem luat lak in i thing tuah! Leidip lak khan tho law na bawi òhutdan cungah khan òhu tuah. Sal i a tangmi Zion mi a òemtu hna hri cu chat tuah. Thil thiang a phortu hna, Babylon khan khulrang in chuak u. Tongh lo ding timi thil kha tawng hna hlah u, thiangte in um u law khua kha chuahtak u. Atu tan hi cu namhnaw in nan chuah a hau lai lo, a zam in nan zam a herh lai lo. Bawipa nan Pathian nih an hruai hna lai i nan hnu, nan hmai, nan sir leiin an ven hna lai.”

Hlan sining hlam awakah khan, Babylon chuah tak i Jerusalelem kal awakah Zerubbabel, Ezra le ehemiah hna kut tangah bu phun thum ah an rak i òhen hna. Judah mi, mi tam deuh nih cun Babylon um kha an i thim deuh. Babylon khua i himnak

le hnangamnak kha an duh. History (tuanbia) zong nih a nolh òhan. Nihin ah Bawipa mi tampi hna nih Bawipa lei i, i mer i kal kha an duh loh. Hi Khrihfabu hna a siloah a peh tlaimi hna mi bu nih khan i òhanghnak ding caah hmuhnak (vision) duhnak zong an ngei lo i òhancho deuhnak zong an ngei lo. Cu bantuk hmun um cu Khrihfa mi tampi nih an i thim òhiamòhiam.

1960 kum i hmuhnak ka rak ngeihmi kha an ka theihter. Hmunnak ka rak ngeihmi ah cun, Bawipa nih bu kip kha òhanghnak nganpi chungah i òhangh ve i thiang thlarau tipilnak pek awk a rak len cionak hna kong kha a rak si. Hmunnak ka ngeihmi ahcun, Jordan tiva kha a kam ah a liam thluahmah kha ka hmuh, meng tampi ti a carnak ah khan, ti nih a khuh hna. Cun ti nih hnulei ah a kir òhan i, tili tampi i ti hna kha ti nih a chuah tak hna. Mi tampi hna nih mah cerhti lak ahcun lente an i celh hna nain, hnu deuh ahcun a car tak fawn hna.

A sullam fiantermi ahcun, i òhanghnak cu a rak tlung ko nain, Bawipa i a duhnak cu Amah a mi hna tiva pi i an rat nakhnga kha a si. Cu bantukin an bu chungah an um peng ko a si ahcun, aa òhangmi Khrihfa cu an si lai lo i, a hnu ahcun an vaivuan ko lai i thlarau lei ah a rocarmi ah an i chuah òhan ko lai.

Catholic Khrihfabu (Pope John nih Thiang Thlarau nih an bu chung a lutnak hnga dingah thlalangawng a hon) hna nih 'Thiang Thlarau Baptism' 'Thiang Thlarau tipilnak' an hmuh kha kan hmuh. Asinain, Bawipa bia cu hi bantukin a rak um. "Nan bu lawngah hin um hlah u, lam hla pi i a ummi hna sin zongah tehte va khangu. Chuak u law, nun nak tiva a luannak hmunah vung kal u! Cu he aa lo dengmang mi zong Bawipa nih a rak ka chimh rih. Bawipa minung hna cu thingkung

bantuk an si. Thingkung cu phun a si hnuah cun zeitindah a òhan lai ti kha ruah a herh. Ram car lak i cinmi thingkung cu a òhang kho lo, asinain tiva kam i cinmi thingkung hna cu a caan a phak tikah thei an tlai lai, a hnah a uai bal lomi bantuk an si lai. An tuahmi thil kip ah khua awng an tong (Salm 1:3).

Cu a si caah Bawipa nih ka sinah hitin a chim, “Vung kal law ka mi hna kha, nunnak ti a luannak hmun ah thei tlamtingte in an tlai khawh nakhnga dingah va chim hna.” Cu a si caah, dawtmi hawikom hna, thlarau Babylon kha chuah tak u law Thiang Thlarau a cawlcanghnak hmun ah khan vung kal u. Bawipa nih Judah mi kha Babylon chuahtak a fial hna nain an el i Babylon khua ah um a duh rihmi hna bantuk kha cu si hlah u. Hlan nun ah khan an nung peng i Pathian pekmi nunthar ah nun kha cu an duh lo.

Nihin niah Thlarau Babylon ah khan kan i phum peng ko a si ahcun, an sualnak le an biaceihnak pom ah khan kan tla lai. Pathian nih ni a khiah. Hmanung bik ni hna ahcun, Amah nih hlan i a sualnak ruangah dan a tat hna lai.

Biathlam 18:5 *“Zeidahtiah a sualnak cu van tawng in a pong i òhat lonak a tuahmi kha Pathian nih a philh lo.”* Pathian biaceihnak hi theih awkah a biapi ngaimi a si. Baibal cang tlawmte vun zoh òhan rih hna u sih. Phungchimtu 3:15 nih hitin a chim. “A um liomi hi a um cangmi an si dih ko; a um dingmi hi hlan ah a rak um diam ding cangmi khi an si. Pathian nih a um ciami thil kha a um òhanter lengmang hna.”

Bawipa Jesuh Khrih hrimhrim nih Matthai 23:34–36 chungah, amah chan lio i Jerusalem khuami hna nih hi bantuk sualnak an tuahmi kong kha a rak chim lengmang. “Hihi kan chimh

hna: profet hna le mifim hna le cawnpiaktu hna kha kan pek hna lai; a cheu cu nan rak thah hna lai, a cheu cu vailam ah thir in nan rak kenh chih hna lai, a cheu cu nan pumhnak inn ah fung in nan tuk hna lai i khua khat hnu khua khat nan dawi hna lai. Cuaah usual lomi vialte hna thahnak ruang i dantatnak kha nan chungah a tla lai; a suallomi 'Abel' thawk in biakinn le biakoheng karlak ah nan thahmi Zekhariah, 'Berakhiah' fapa, tiang khan. Hihi kan chimh hna; hi mi vialte hna ruang i dantatnak cu tu chanmi cungah hin a tlung lai." Cu ti a si caah an inn hna cu mi kinnak ah a tla lai, A.D 70 i Rom mi hna nih Jerusalem an rak hrawh bantuk kha a si lai.

Atu kan nun lioah hin, church history timi Khrihfabu tuanbia a cawng lomi nih cun Rom Khrihfabu i chan khat hnu chan khat an sualning hi kan thei kho lai loh. Mahhi cu Martar i a thi cangmi hna thisen nih a dawp dih cang. Pope Innocent III, nak an timipa, Pope nih hin 1230 kum ah khan Protestant zumtu vialte hna lakah, zumtu minung a zaza le a thongthong in harnak le tuartemnak an rak pek hna i an rak thah hnanak kong kha a chekhlath dih. Biaknak remhsiam òhannak caan lio zongah khan, Pathian thawngòhabia chim i a vakmi phungchim òhiammi, mithiang mi, mi tampi hna zong a bu pipi in thahnawnnak a rak um rih. Khirh ralchanhtu a chuah òhan tik zongah hin zangeen in thahnak le harnak tuartemnak peknak kha a chuak òhiamòhiam lai.

Pathian nih a liam ciami kong zong a theih peng ko. Biathlam 6:9–10 chungah a um bantukin, biakoheng tang i a ummi thlarau an thahmi vialte hna ruangah a thiangmi Pathian nih an phu a hlam lai. Rom pennak cu Khrihfabu lutlai hna le kan Bawipa Jesuh Khrih kha, zipeng Pontius Pilate sinah nawl peknak in an thah dih hna. A chang lengmang in (Emperor)

siangpahrang pawl nih hremnak an chuahpi caah Pathian nih hi thil cu a philh lo i, biaceihnak caan cu a rak phan ve cang. Jeremiah 50:15 nak ah kan hmuh. "Amah cu teinak in au hnawh u, a kut a hler cang. A ralvennak buk kha an cim cang, a ral hau kha an rawk cang. Mahhi hi Bawipa nih cungah phuhlammak a tuahmi cu a si. Amah cungah cun phuhlammak tuah ve u. Amah nih a rak tuah bang khan a cungah tuah ve u."

Pathian nih Israel mi cungah teirul chamnak a ruahmi cu let hnih in a si lai. Bawipa nih Israel mi an sualnak ruang i biaceih awkah Babylon kha a cawisan. Jeremiah 16:18 kha zoh. "Annih nih ka ram cu fih a nungmi an siasal hna ruak in an khahter i ka ro cu an thil fihnung in an khahter caah an sualnak le an òhatlonak cu a let hnih in ka chamter hna lai," tiah Bawipa nih a ti." Thlarau mi a simi Babylon zong nih cu bantuk ro cu a co ve lai. An bia an ceih ve hna lai.

Biathlam 18:6 *"Amah nih a rak in tuah hna bantukte khan amah cu tuah òhan ve u: a let hnih in cham u. Nanmah din awkah a rak tuahmi a let hinh òhawng khan, amah din awk cu a hrai chungah khan serpiak u. Mahhi Jeremiah 50:29 nih a vun zuhl. "Amah nih a rak tuah bantuk khan a cungah tuah ve u." Mahhi kokek Babylon kha a chim hnawhchanmi a si.*

Cu ka hmun i nuam tuk i khua a sak ruang i Pathiannih sual a run phawtnak nih khan a vun daw: zeicahtiah ruamkai phorhlawtnak lawng te a chuahpi caah a liannganmi Bawipa nih a huat tuk hna. Zion fanu hna zong kha cu bantuk òhiamòhiam in sual a phawt hna i dan a tat hna.

Isaiah 3:16–17 nih hitin a chim "Bawipa nih," Jerusalem khua

nu hna khi zoh hmanh hna u, zeitluk in dah an i zumh! an kal ah vanlawng an cau i ahohmanh an hmu hna lo; a khiah in an i khiak. An fengbeo i an i thlahmi an khi-ing tete cu ring cherhmarh hna seh tiah kartawi tete in an kar. Sihmanhsehlaw dan ka tat cang hna lai __ an lu ka meh hna lai i lu kawng in ka chiah hna lai," a ti."

Biathlam 18:7 *"Sunparnak le nomhnak amah le amah a rak i pek zatte khan, temhinnak le ngaihchiatnak pe ve u, zeicahtiah aa thawh i, keimah cu bawi ihutdan cung i a thumi siangpahrang bawi nu ka si. Nu hmaika si lo, ngaihchiatnak cu ka ing bal lai lo," a ti.* Mah hnuah hin Isaiah nih hitin a vun chim òhan. Isaiah 47:8 "Nang, nuamhnak a duhmipa, hi bia hi ngai tuah, himte le hnangam tein ka um, tiah naa ruat. Pathian tluk ngan ah na ruat i keimah bantuk a ho hmanh an um lo, tiah na ruah. Zeitikhmanh ah nuhmei cu ka si bal lai lo tiah na ruah i fa le thih loh ka ing bal lai loh na ti."

Biathlam 18:8 *"Hi ruangah hin hremnak nih khan ni khatte ah an tlakphuat lai. Amah bia a ceihu Bawipa Pathian cu a òhawngmi a si caah Amah cu mei in khangh a si lai," a ti.* Mah hrilhhram a ngei lomi a rak tlung hrimhrim lai timi cu baiceihnak phun thum nih a zulh hna lai, thihnak, òahhramnak le mangòam an si. Mahhi cu ni khat khat ah a cungah a tlung hnga dingmi a si. Daniel 5:30 chungah kan hmuh bantukin Babylon ram chung Belshazzar siangpahrang sinah biaceihnak tehte a rak tlun bantuk kha a si ve lai a ti. Daniel 5:30 "Cu zan hrimhrim ah cun Khaldi mi hna siangpahrang Belshazzar cu thah a si."

Biathlam 18:9 *"A sualnak le a hornak chungah aa bual vemi wawlei cung siangpahrang hna nih a kanghnak mei khu cu an*

hmuh tikh khuapi cu an òah lai” Siangpahrang pahra nih a nunnak an liamter lai i, siangparhang dang hna nih khan an òah lai. Mah Baibal nih fiang tein a chimmi ah, babylon khua cu mei nih a hrawh dih lai, an hell meicu a ngan tuk lai i (a tanglei Baibal cacang chungah kan hmuh bantu kin) vawlei siangpahrang hna nih khan lam hlatpi in an cuanh lai.

Biathlam 18:10 “*Temnak a inmi kha an òih caah a lang hlatpi in an dir i cuka cun an i thawh i “Òih a hei nunghrinhran dah! Mi tuksa a hei pur hringhran dah. Babylon khualipi khua lianngan le khua òhawng, suimilam pakhat chungah na rawk dih ko,” an ti lai.* Mahhi cu Profet Isaiah nih Isaiah 25:2 ah a rak fehter cangmi a si. “Khuapi cu na hrawh dih cikcek hna i an kulhnak ralhau cu na chimh dih hna. Kan ral nih an sakmi inn òhaòha cu an rawk dih cang, ahohmanh nih an sa òhan ti hna lai lo. Isaiah 47:11 zong nih hitin a chim òhan. “Vanchiatnak kha na cungah a tlung lai i na camh nih khan an khamh kho lai lo. Hmakhat te ah na cungah rawhralnak a tlung lai — na mang hmanh i na manh bal lomi rawhralnak kha a tlung lai” A voi hnihnak mi thi thlahnak hla sak mi: a voi khatnak kha cu vawlei siangpahrang hna kha an rak si i, atu ah cun chawlet chawhrawl pawl a hmanlomi Khrihfabu vawlei pumsa duhnak in a kalmi hna nih khan an rumtermi hna an si ti kha kan theih.

Biathlam 18:11–16 “*Vawlei cung chawlet pawl zong amah a rawk ruangah ahcun an òap i an ngaih a chia, zeicahtiah an thilri kha ahohmanh nih an caw ti hna lo; an sui, an ngun, an lungvar, an rili lungvar, le la hmangòhia in tahmi thilri puan sen pu, maimaw; cun thingrua theitlai in sermi thil phun zakip, vuiho le thing man sungin sermi thil phun kip, nakzik le musala le zihmui le mura zihmui le Frankinsens zihmui le*

*zu le chiti le changvut le facang le caw le tuu le rang le rang
leng le sal le minung hmanh kha ahohmanh nih an caw ti hna
lo. Chaw let pawl nih cun an thawh i "Ngei ning ti i saduh na
rak thahmi vialte kha an lo dih cang i na rum nak le na
sunparnak vialte cu an liam cang; zeitikhmanhah na hmu òhan
ti hna lai lo," an ti. Cu khuapi chung i chaw a rak dawr
tawnmi mirum hna nih khan, a temhinnak cu an òih caah a
langhlatpi in a conh in an conh lai. An òap an ai lai i "Khualian
ngan kha zeitluk in dah òih a nun cang. Zeitluk in dah mi
tuksapur a si cang. Puan hmangòhia le puan sen le maimaw
in a rak i thum tawn i sui hlawn le lung man sung le rili
lungvar in a rak i òamh tawn."*

A cunglei hmun i a ummi bia hna hi Ezekiel 27 chung i a ummi 'Tyre' khua cung i òah hla lawhnak he hin an i lo ngaite. Tyre khua i siangpahrang fapa cu Satan phun kha a si i satan hrimhrim kha a si ko. Cinken awk le theih awakah a tlakngaimi cu Ezekiel 28:14–17 chungah a ummi 'Lucifer' van in vawlei ah an rak thlaknak kong kha a si. "Nangmah cu an congту dingah a sangmi 'Cherub' kan chiahiak i Pathian tlang thaing cungah khan na um i mei bantukin sen himhiam in a linmi lung lakah khan phorhlaw ngai in naa chok. Na chuah ri in na òhatlonak a langh ni tiang, nang cu thil na tuahmi pauh ah soisel awk zehmanh na um lo. Na chawlehnak kha a ngan tuk cang i phung zulh duhlonak kha na lung chungah a khat i a pingah na kal. Cucaah ningzahnak in Pathian tlang cung khan kan òhumh i nangmah cawngtu Cherub nih khan an dawi i mei bantukin sen hemhuam in a linmi lunglak khan an òhawl. Naa dawhnak nih khan na lung an puamter i, upatnak na hmuhmi karhter chinnak caah nafimnak kha a ping in na hman. Vawlei ah khan kan hlonh i siangpahrang dang zohchun awakah khi ka ah khan kan kal tak."

Babylon he aa pehtlai in chawleh chawhrawl ning, phun kul le phun riat kha hi ka Baibal cacang hna ah hin langhter an si. Babylon a hrawktu mei kha cu, mei tili i zungzal tuartemnak rak teh chungnak ding caah a si.

Biathlam 18:17–19 *“Sihmanhsehlaw suimilam pa khat chungah a chawva vialte cu an lo dih ai!” an ti lai. Rili lawng cawng bawi vialte hna le khual tlawngmi vialte hna le tilawng rianüuantu vialte hna le rili cung rianüuannak in a paw aa cawmmi vialte hna cu lamhlatpi in an dir i a kanghnak mei khu kha an hmuh tikah “Hi khualipi bantukin a liannganmi khua a um bal lo,” an ti. An lu ah leidip an i phulh, an òap an ai i, “Khua lianngan kha zeitluk in dah òih a nun cang. Zeitluk in dah tuksapur a si cang. Rili cungah lawng in chaw a letmi vialte hna nih amah rumnak thawngin mirum an rak si dih. Asinain suimilam pakhat chungah a chaw vialte cu an lo dih ko ee,” an ti.”* A pathumnak ruak vuinak hla cu lawngin khual a tlongmi hna caah a si. Ruah lo piin rawhralnak a phakmi cu voi thum tiang a nolh cangmi ‘ruahnak’ nih khan a chim òhat ngaite —suimilam pakhat chungah na biaceihnak cu a tlung i nangmah cu pakpalawng a kingmi ah ser na si. Babylon cu Tyre bantuk kha a si ve. Chawlet pawl le lawng congto hna nih cun òah hla an lawh zeicahtiah an rumnak a chuaktertu thil hrampi cu a alh hluahmahmi hell mei nih khan a hrawh hna.

Biathlam 18:20 *“Sihmanhsehlaw amah a rawh ruangah van cu i lawm ko seh. Pathian mi hna le lamkaltu hna le profet hna i lawm ko u! Zeicahtiah nan cung i a tuahmi ruangah khan Pathian nih amah cu dan a tat cang!”* Cun van hna kha a thiangmi tirh fialtu hna le profet te pawl hna he i lawmòih uh

tiah nawl pek an si cang, zeicahtiah Pathian nih teirul a champiak hna i an nunnak a lakpiak tu hna sinah biaceihnak kha a thlet cang.

Biathlam 18:21 *“Cun a òhawngmi vancungmi pakhat nih facang rialnak lung nganpi tia a simi lung pakhat kha aa cawi i rili chungah a hlonh, “Hi bantuk hin Babylon khualipi hi a let luahmah in hlonh a si lai i zeitik hmanhah hmuh òhan a si ti lai lo.”* Babylon an hlonhnak cu a mak tuk mi a si tiah hi ka Baibal cacang nih a langhter. Jeremiah 51:60–64 chung zongah profet Jeremiah nih a rak langhter cang. “Jeremiah nih Babylon a cung i a tlung ding òhatlonak vialte cu cauk chungah a òial dih hnuah Saraiah cu a thawh i, “Babylon nan phak tikah hika i aa òialmi bia vialte hi mi zapi theih hngan ah na rel hrimhrim lai. Cun thla na cam lai i, ‘Bawipa, hi hmun hi ka hrawh lai i a chung ah zehmanh an um lai lo, minung zong an um lai lo, saram zong an um lai lo i zungzal in a òiaomi hmun a si lai,” tiah na ti lai.” Cun hi cauk cu na rel dih in lung na òemh chih lai i Euphrates tiva chungah na paih lai i ‘Hihi Babylon cungah a tlung ding cu a si __ a pil lai i a tho òhan ti lai lo, zeicahtiah Bawipa nih a cungah òhatlonak a tlunter lai,’ na ti lai, tiah a ti. Hi tiang hi Jeremiah bia cu a si.

Hi cauk hi ralringte in kan zoh tikah, Biathlam cauk i òhen 10% dengmang hna cu Babylon soal phawtnak le rawhralnak lawngte in an khat i cucu khuaruahhar ngai in hmuhmi a si. Mah nih hin sualnak lei i a tlukrilhnak kong kha a kan theihter i vawlei cungmi vialte hna asilole Nimrod chan thawk khan minung vialte hna. Cun ahohmanh nih Pathian nih Babylon cung i a dinhuatnak a thawknak kha an hngalh lai i, an sining vialte ruangah a dinhuatnak a tlun kha an hngalh lai. An hramthawkte in entaunak le ningcang loin thil òhalo kha an

rak tuah caah fakpi hrawhna kha an hmuh lai. Cu bantu kin, vancung mi zong nih anmah hlonhna ca dingah a dongh tiang cat loin rian a ùan lai.

Biathlam 18:22–24 *“A chung i a rak um tawnmi tingtang tum thiam hna le aw dawh tum thiam hna le thanglawi tum thiam hna le muko tum thiam hna nih an tum tawn mi aw kha zeitik hmanhah theih òhan a um ti lai lo. A chungah rianòuantu an um ti lai lo i facang rialnak thawng kha theih a um ti lai lo. A chungah mei-inn ceu a um ti lai lo. Nupi òhi tlangval le va neimi ngaknu conghlomhna thawng zong a um ti lai lo. A chung i a rak um mi chawlet pawl cu vawlei cungah a òhawng bik an rak si i hlennak mitleh thiamnak in vawlei mi vialte kha an hlen dih hna,” a ti. Profet hna le Pathian mi hna kha a chungah an thisen an chuah hna caah Babylon cu dantat a si cang, a si, vawlei cungah thah a simi vialte hna an thisen cu amah chungah cun hmuh an si dih.”* Babylon khua i a lomhna le a nuamhna vialte cu a daidup ko cang, zeicahtiah òhatlonak tam tuk a rak ngeih i mi vialte kha a rak hlen hna ruangah a si.

DAL HLEIKUANAK

Hlawhhlangu Biaceihna

Biathlam 19:1–5 *“Cu hnuah cun vancung i a ummi mi bu nganpi aw thawng bantu ka theih i “Pathian cu thangòhat ko u. Khamhna le sunparna le lianhnnganna cu kan Pathian ta a si. A biaceihmi cu ding te le hman tein a ceih. Vawlei a hornak in a thorhmomhter tu hlawhhlangu mi lianngan nu kha sual a phawt cang” a ti. Cun an au òhan i, “Pathian cu thangòhat ko u. Kualipi khanghna mei a khu cu zungal in*

zungzal tiang a kai ko," an ti. Upa kul le pali hna le saram nung pali hna nih khan an kun i bawi òhutdan cungah a òhumi Pathian kha an biak i, "Amen! Pathian cu thangòhat ko u," an ti. Hi hmun hi dal hleisarihnak he khan a vun i pehtlaimi hlawhhlàng mi lianngan nu biaceihnak kha a si. Pathian thinhunak cu a linh in a lin ko zeicahtiah kokek Babylon le thlarau Babylon nih hin vawlei cung i Pathian thil sermi vialte kha an mui an chiatter dih hna. Mah nu nih hin profet hna le tirh fialtu hna kha a rak thah hna ruangah, Pathian nih an thisen caah phu a hlam lio a si. A biachahmi cu a san tuk caah a tuarternak mei khu cu zungzal in zungzal tiang a tho zungzal ko lai. Mahhi a zungzal hremnak a si. Dawtmi u le nau hna, Pathian nih lungsau thinfualnak he ni cu a rak khiah cang. Pathian nih a khiah ciami caan chungah, kan ral hna an bia kha a ceih lai.

TUFA NUPI ÒHITNAK PUI I ZANRIAH (Biathlam 19:6–10)

Kan chim lengmang cang bantukin, Pathian bia ah a luang lengmang mi nu pahnih kan thimmi hna an um. Pakhat nih cun òhatnak le thiannak a aiawh i, pakhat cu nunnak ngeimi a si i, dinnak kha chuahtak in sualnak lam lawngte ah a kal i chiatnak lawngte takpum in a tuahmi a si. Cu bantukin Mystery Babylon (Rom) zong nih chiatnak tuah hram kha a thawk ve, a dingmi Noah lam kha a chuahtak i muihnak lam chungah khan a thli in a kal i, a hman lomi Khrihfabu uktu bawi nu ah a cang. Asinain vancung vialte nih Bawipa thangòhat awkah nawl an pek.

Biathlam 19:6–7 *"Cun mibu nganpi aw bantuk, tisor nganpi*

thawng bantuk, khuari thawng bantuk a simi aw pakhat kha ka theih. "Bawipa, a lianngan bik, kan Pathian cu Siangpahrang a si caah, thangohat ko u! I lawm u sih law i nuam u sih; a lianngannak cu thangohat u sih! Zeicahtiah Tuufa nupi ohit caan cu a phan cang i a ohit laimi ngaknu cu aa tim cang. Ai ralkah ngaimi Phungtlukbia 31:10-11 ah hin, ziaza a thiang ngaiminu kong a um, a vapa zong nih zumh awk tlakmi a si kha a hngalh. Hika ah hin Pathian Tuufa i a nupi cu a um.

Mo fim a si caah, ralring te um kha a thiam. Mahhi zaidah a si? A hramthawk tein a mah cu vancung i nupi ohi pa, thlarau theitlai, thiangohtnak in a khat tiah a lang. Phungtlukbia i a ummi nu bantukin amah cu mi teima le mifim a si, innchung khurkhar kha oha tein a ven khawh, a thinlung zong kha teimknak le i biataknak in a ven khawh, zeicahtiah cu ka chungin, nunnak a chuak ti kha ohaten a theih (Phut 4:23).

Biathlam 19:8 *"Aa thuamhnak dingah puan hmangohia a thiang i a cer in a cermi kha pek a si cang," an ti. (Puan hmangohia cu Pathian mi hna nih ding tein rian an ouanmi kha a si). Kan philh bal lo dingmi ah 'kanmah cu Pathian velngeihnak thawngin kanmah' kan si. Amah velngeihak loin cun, pakpalawng kan si, Amah mit hmai ohatnak peknak lawng in zungzal nunnak cu kan ngei, hell mei chungin a kan khamh i, vancung sunparnak chung i luh awkah nawlngeihnak a kan pek.*

Hika Baibal cacang hi velngeih zawnruahnak tiin a vun i thawk i, Tuufa i a nupi kha cu puan hmangohia a thiang le a raangmi in an thuamh. Dawtmi ule nau hna, Pathian vel kha kan i bochan awk a si ti kha kan hngalh lai. A vel ngeihnak

lawnglawng khan nupi òhitupa i a monu sinah va tel ve awkah dotla kan si kho lai. Filipi 3:9 ah Paul nih a chim bantu kin, Amah dinnak le thiannak khan kan i thuam lai. “Amah he fek tein kan i pehtlaih khawh nakhnga ka duh caah a si. Keimah dinnak kha zehmanh ka ngei ti lo. Nawlbia zulhnak thawngin hmuhmi dinnak phun kha zehmanh ka ngei ti lo. Atu i ka ngeihmi cu Khrih zumhnak thawngin hmuhmi dinnak, Pathian sin in a rami zumhnak cungah a hram a bunhmi dinnak kha a si.” Kan au pi dingmi cu, maw Pathian, lungthin thiangah hung ka ser tihi si kho zungzal seh.

Biatak timi kha hngal u sih law, cu biatak cu Baibal ca tampi ah kan rak hmuh cangmi Pathian bia kha a si i, hi ka zawn ah hin a tlinnak kha kan hmuh.

Biathlam 19:9 *“Cun vancungmi nih cun a thawh i “Mahhi hi òial tuah; Tuufa nupi òhitnak puai i sawmmi hna cu mi lunglawm an va si dah” a ti. Cun vancungmi nih cun, “Hi bia hi Pathian bia ngaingai an si,” a ti fawn.”* Bawipa Jesuh Khrih nih Judah mi hna nupi òhitnak rawldanghnak puai kong kha a zoh lengmang, cucu a voi hnihnak a ratnak kong he aa pehtlai in biatak thlarau langhternak hnga ding caah khan a si. Cu a si caah, cang kuanak kong kan vun ruah hlan ah hin Judah mi hna nupi òhitnak phung kha vun zoh òhan u sih.

Hlan i an pupa chan ahcun nupi òhi pa i a pa rian cu a fapa caah monu kha himter awk a si. (Genesis 24:3–6) kan zoh tikah Abraham nih a salpa Eliezer kha a fapa Isaac (Isak) caah ze i bantu k nupi dah a kawlpia k lai ti kha a langhter. “Nupi òhit” timi cu Baibal nih a chim lengmang mi a si i, monu a pa sinin an laknak ding puai kong tiang zong in an chim dih.

Kum khat an i ham hnuah hi thil hi a cang tawnmi a rak si i, kan i hamning cio hi a si ve ko. Johan thawngõha 14:1–3 chungah Khrih biachimmi kan hmuh bantukin tu kum cu nupi òhitupa nih a òhit hngami a monu caah inn zong a rak damh khan ding a si. “Khuarahhar lung rethei in um hlah u. Pathian kha zum u law keimah zong kha ka zum ve u. Ka pa inn chungah cun khaan tampi a um ko i cu ka i nan caah hmun va timh awkah ka rak kal lai. Cuticun a si loahcun hitin kan chimh hna hnga lo. Cun ka va kal lai i nan ca i ka va timh hnu ah ka rak kir òhan lai i ka sinah kan lak hna lai, cun ka umnak ah nan nih zong cu nan um ve lai,” tiah a ti hna. cu bantukin, inn kha an timhlamh hnuah, nupi òhitu pa a pa nih khan, nupi òhi pa a rat i a nupi a laknak caan kha a phuan lai.

Nupi òhipa nih cun a òhit hnga mi a monu sinah a zul hnga dingmi hawikom a ngeih ve hna. Tipil petu Johan nih John 3:29 ah thitin a chim. “Òhitmi ngaknu cu a òhitu tlangval ta pei a si cu. Nupi òhitu tlangval kawî pa cu a pawng khan a dir i nupi òhitu aw a theih tikah khan a lung aa lawm. Kei ka lunglawmhna tlintar a sining zong cuticun a si ko.” Cu bantuk òhiamòhiam in, òhitmi monu zong cu nungak, a thiangmi hna nih khan an vun zulh i òhitumnak puai umtuning kha an suai. Cu hnuah nupi òhitu pa nih a inn ah aa kal pi lai.

Nupi òhi pa a ratnak caan kha hngalh khawh a si lo, Matthai 25:5–6 ah a fianter. “Nupi òhi tlangval cu a rauh caah ngaknu hna cu an ngu i an i hngilh. Zan òim ah khin mi an hung au i, nupi òhi tlangval cu a ra cang. Ra chuak u law ra tong u,” tiah an ti.” Nupi òhitnak puai cu rawl danghnak in an rak tuah. Nupi òhit rawldanghnak puai i a kalmi hna cu khualmi an rak si. Khualmi hna caah cun thil thuam a um.

Matthai 22:11–14 ah bianabia nih a vun fianter cang bantukin, nupi òhitnak thuam hea ra lomi kha cu donh an si. “An sawmmi hna va zoh awkah khan siangpahrang cu a vung lut i nupi òhitnak puan a aih lomi pakhat a hmuh. Siangpahrang nih cun ‘Ka kawî, zeitindah hika ah hin nupi òhitnak puan loin na luh zia?’ tiah a hal. Mipa nih cun zeihmanh a chim lo. Cun siangpahrang nih khan a sin um cu a thawh hna i, a kut le a ke kha òem u law, khualeng mui lakah hei hlonh u, cuka ah cun va òap seh law a ha cang va rial seh,” tiah a ti. Zeicahtiah sawmmi cu an tam nain, thimmi cu an tlawm,” tiah a ti. A tawinak in kan chimmi cu mahhi a si ko. Nupi òhitnak puai ah cun a bubu in an um hna.

1. Nupi òhipa
2. Òhitmi nu (monu)
3. Nupi òhitu pa i a hawi le
4. Monu i a hawile, va ngei rih lomi, asilole a thiangmi (virgin) nungak pawl
5. Sawmmi a rami le khual mi hna.

Cu bantukin, Biathlam chung i tlang cung cawnpiaknak a panganak kan phak tikah, Tuufa nupi òhitnak puai i zanriah ei awkah kawhmi vialte hna cu òha chin hmu ko hna seh. Mah zumtu hna hi cu, Tuufa nupi cu an si loh, nupi òhitnak zanriah einak nawl a hmumi lawng an si. Biahlnak tampi a hung chuak, ahodah rawl hrawng, khualmi hna cu an si le òhitmi monu he zeitindah an i dan ning?

Hla i hla, hla lakah hla òha bik nih bia hal lehning a kan chimh. Solomon nih song of songs 6:9 (hla i hla) 6:9 ah hitin a phuah. “Ka zoh chun lengnu le ka òhuro semte, pakhat lawng um ai

ri, sunghno a nu dawt khun òhai si ai, sawisel awk zeì um loin; an hoi zawn ah ngaknu lengmi nih, thluachuaknu an ti hlei ah, thangòhat hna maw mang bawi nu hna le ùan chawng a thai nu rual nih. Hika ah hin vancung lei in a bu in kan hmuhmi hna — fanu hna, siangpahrang nu hna, le nuchun hna. Cungnung bik i a chiahmi cu a òhuro, ahohmanh nih an tongh thampiak lomi, Hi khuaruahharmi thil hna hi a hmuh hnuah, Johan nih hitin a peh zulh rih.

Biathlam 19:10 *“Amah biak awkah a ke hram ah ka bawk, sihmanhsehlaw a ka thawh i, “Bawk hlah. Keimah zong nangmah bantukin Pathian sal ka si ve, Jesuh nih a phuanmi biatak a tlaihi nan unau hna lak i pakhat ka si ve. Pathian tu bia tuah, “ a ti.*

Profet hna kha lungthawhna a petu cu Jesuh nih a phuan mi biatak kha a si. Biatak lakah pakhat a biapi ngaimi hika caang i a ummi kha phuan awkah pek a si. Jesuh Khrih kong tehte a khanmi cu, thlarau in phuan chungmi a si. A ngaite kan tiah cun, Pathian bia vialte hna hi profet chim chung bia ah an rak i phum dih. A bia cu Thiang Thlarau hrimhrim in thawchuah hnawh mi tangah òial a rak si.

Cu a si caah Paul nih thlarau donhlonak kong kha, 1Thessalon 5:19–20 ah hitin a chim “Thing thlarau kha dawn hlah u; phungchim kha zeirel loin um hlah u.” Paul nih 1Korinth 4:1 i chimhhrin cawnpiakmi zong hi ngaih awkah kan herh ngaimi a si. “Cucaah dawtnak hi biapi bikah chia u. Thlarau laksawng hmuh awk kha i zuam u law cu hna lak ah cun Pathian bia chimnak laksawng tu kha hmuh i zum khun u.” Canghranak ah kan hmuh cang bantukin, vanmi hna nih khan anmah biak kha cu an cohlang lo, Pathian ta lawngah an chiah. A ping i a

kalmi vanmi hna nih, a diklomi thlarau kha, anmah bia tu dingah an i kawl ve hna.

A tanglei Baibal cacang hna ah hin nupi òhitnak puai a dih hnu i Bawipa a rung langh kha kan hmuh. (Luke 12:35–37) kha zoh. “Zei thil paoh tlung ai kun, tiin nan taisawm kha fek tein i sawmh le nan mei-inn kha i van in ralring te in um u: nupi òhitnak puai in a ra òinmi an bawipa a hngak i a hung phak i innka a hun kingh tikah hmakhat teah hun piak awkah timh cia tein a rak ummi a sal hna bantuk khan um u. An bawipa nih inn a phak tikah i hlau le ralringte in a rak ummi a sal hna caah cun lunglawmh awk a va si dah. Hihi kan chimh hna, a taisawm kha a sawmh lai i a òhutter hna lai i a bultawl hna lai.”

KHRIH A VOI HNIHNAK A RATNAK

Biathlam 19:11–21

Biathlam 19:11 *“Cun van kha a hung i rang raang pakhat ka hmuh. A cung i aa citmi cu a min ah zumh awktlak le a hmanmi ti a si: biaceih tik le ral a doh tikah dinnak in a ceih i a doh.”* Bawipa Jesuh cu “zumh tlak le a hmanmi” a si. Khrih nih Isaiah 11:5 ah hitin a chim. “A mi cu dinnak in a uk hna lai i an caah zumh awktlak mi a si lai.” Moses zong hi zumh tlak an timi a si i a inn chung rianah zumh tlakmi a si, fehnak , rinh tlakmi sinak, a hmun pengmi sinak caah ruahnak pekmi a rak si i rianòuan awk an pekmi paoh ah khan a òuan peng dingmi a si. Atu lio a nunnak ca le zungzal nunnak caah Pathian rian kha tling tein a lim awk a si. A hman timi cu biatak i khah hi a si ko, zeicahtiah Amah cu bia in minung ah a kirmi a si. Ka tel cang ti hngalh zong hi biatak a si. Ahohmanh ‘a tak’ an um lo, Amah lawnglawng hi ‘a tak’ cu a si ko, a sullam kan chim ahcun, um pakhat hnon in thiantermi

asilole a cawhmi zeimanh a um lomi tinak a si.

A fiang komi ah Amah cu biatak le dinnak ral a simi vialte hna doh awkah a thawh lai. Rang raang pakhat a cit lai. Hi nih a hmuhsakmi cu siangpahrang phun, uktu phun a si nak kha a langhter i hlan lio i David, le biaceih tu bawi hna le, siangparhang hna, uktu hna i a raangmi laa a silole khacer an rak i cit bantuk kha a si ko. "Dinnak in, Amah cu bia a ceih lai i, ral a doh lai." Mah a donghnak bik raldohnak, Armageddon an timi ah hin a thiang lomi thum komh pathian hna nawl ngeihnak kong kha bia a ceih hna lai i a tei hna lai.

Biathlam 19:12 *"A mit cu mei zik bantuk an si i a lu ah bawi lu chin tampi a ching. A cungah min pakhat aa vial, a sinain amah dah ti lo nih cun ze i a si kha ahohmanh nih an hngal lo."* Meialh bantuk a simi mit nih cun zeizong vialte hmuh khawhnak mit a ngei tu Khrih kha a sawh. a mit nih cu zeipoah hlan lak in a zoh khawh hna i a hmaiah, cun zeizong vialte taklawng in an um dih. fiangte in, luchin pakhat lak ah pakhat cu dinnak luchin a si i Paul zong nih 2Timothy 4:8 ah hitin a chim. "Atu cu teinak laksawng nih khan a ka hngah ko cang, cu laksawng cu ka Bawipa, dinnak Bawi nih, cu ni i a ka pek laimi dinnak suiluchin cu a si. Keimah lawng cu a ka pekmi ka si lai lo, a mah a langh lainak dawtnak in a hngaktu vialte zong kha a pek ve hna lai."

Biathlam 19:13 *"Cun an au ðhan i, "Pathian cu thangohat ko u. Kualipi khanghnak mei a khu cu zungzal in zungzal tiang a kai ko," an ti."* A thilpuan chung i thisen nih khan vailam tahnak cung i thiesen in a rak cawhmi teinak le a ral hna cung i teinak kong, a rat ðhan tikah a thah dingmi hna kong kha a chim.

A rat òhan lainak kong cu Isaiah 63:1–6 ah kan rel. “Edom ram Bozrah khua in a rami hi a hodah a si? a hodah sunparnak puansen aa aih i òhawnnak in a rami hi a si? Amah cu Bawipa, mi khamh khotu, a teinak thanh awk i a rami cu a si. Zeicahdah a puan cu khi ti lawmlam in a sen? Mitsur thei a nengtu puansen in a sen? Bawipa nih cun a leh hna i “Ahohmanh bawmh lo te in miphun hna cu mitsur thei naan in kan naan hna. Ka thinhun in kan naan hna i an thi nih ka puan vialte a senh dih. Ka mi hna khamh caan kha a phan cang tiah ka lung chungin bia ka khiah i atu cu an ral hna dantat caan kha a sicang tiah ka ti. A ka bawmhtu an um lo kha ka hmuh tikah ka khuaruah a har, sihmanhsehlaw ka thinhunnak nih khan a ka òhawnter i ka tei hna. Ka thinhun in miphun dihlak cu ka naan hna i ka òhio dih hna. an thisen cu vawlei ah ka thlet,” a ti.

Palestine ‘targum’ (Hebru Baibal) nih hi tin a leh. “A laa no kha mitsurruang òha bik phun ah khan a hren; a thil puan cu mitsur zu chungah khan a suk, a sen in a sen mi mitsur zu chungah khan.”

Pathian bia bantukin vancung le vawlei Bawipa cu a lang. Hika ah hin Khrih hmanthlak zong kha, a kirmi Pathian bia, Johan nih thawngòha bia chung i a rak langhter mi kha a si. Johan 1:14 “Bia cu minung ah a cang i kan lakah khua a rung sa. A sunparnak cu kan hun hmuh i vel le biatak in a khat. Cu sunparnak cu Pa nih a Fapa ngeih chun te lawnglawng a pekmi sunparnak phun kha a si.”

Biathlam 19:14 “*Vancung ral kap bu nih khan rang raang cungin an zulh i puan raang in an i thuam.*” Bawipa nih Matthai 24:31 ah a rak chim cang. “Muko nganpi cu an tum

lai i a vancungmi kha vawlei kil li ah a thlah hna lai i vanrang toi khuazakip in a mi thim hna kha a pumh hna lai. Khoika paoh ah biaceihnak in thil an tahmi cu a biapi ngaimi, i cinken awk tlak an a si i, bia an ceih cang i upatnak an pek cangmi kha cu a tawinak in an lak mi, a dinfelnak in an tah. Khrih nih a nawlIngaihnak kha Johan 4:30 ah hiti hin a chim "Hi vawlei uktu pa hi a rat dengmang cang caah bia saupi kan ruah kho ti hna lo. Ka cungah cu nawlIngeihnak cu zehmanh a ngei lo." Khrih nih thiannak le a thleidang cangmi nunnak he a nun caah, khuachia nih zeitihmanh in a ti kho lo i, a cungah nawlIngeihnak zonga ngei fawn lo. Bawipa he uk le pen kan duh a si ahcun, kan lungthin a thiang lai.

Biathlam 19:15 *"A har ngaingaimi nam pakhat a ka chung in a hung chuak i cu nam cun mipfun vialte kha a tei dih hna lai. Annih cun thirfung in a uk hna lai i lianngan bik Pathian thinunnak mitsur nennak chung mitsur kha a nen hna lai."* Hi hmun hi cu Isaiah 11:4 he aa lomi an si. "Sifakmi kha an bia òhate in a ceihpiak hna lai i nauta pawl kha a òanh hna lai. Amah nawl pek ningin ram cu dantat a si lai i miòhalo cu an thi lai."

Khrih nih thirfung in a uk hna lai. Mahhi cu profet hna nih Salm 2:9 le Biathlam 2:27 ah an rak chim cang. A hung kir òhan taktak tikah cun, phuhlam a si cang lai. A rat tikah cun thir fung lawng in ram cu a khal lai lo, hmanung bik pennak cu thir penank a si lai timi cu bia engin chimmi a si i (aa hrimòhanmi Rom pennak kha a si." Kum thong khat pennak zongah khan thir fung in a uk hna lai. Nihin ah kan sinah a um bantukin, Pathian nawl bia in cun chuah khawh a si lai lo. Pathian nih a thinunnak he mitsurhang nennak lamhnak ding kha a chim. Mahhi cu Isaiah 63:1–6 ah rak chim cangmi a si

i cang hlei thumnak he zong khan a pehtlai ve. Hika cang ah hin kap thum in chimmi thil an um.

1. A ka chung in vainam
2. A kut chungi thirfung
3. A ke in mitsur nennak lamhnak (cang 14:19) nak zongah khan zoh te hmanh.

Biathlam 19:16 *“A puan le a ke ah, “siangpahrang vialte siangpahrang le bawi vialte Bawi,” tiin aa òial.”* Bawipa a rat òhan tikah cun zeipaoh ah palhnak un loin amah sining te khan a si ko lai. A pheii cung thil puan i a òialmi ca hna cu rang kha a cit lai caah mi vialte nih hmuh khawh a si lai. Mah ca òialmi nih a thanhmi ah Amah cu siangpahrang i Siangpahrang le Bawi vialte lakah Bawi bik ti a si—Pa, Pathian tang um, zeizong vialte ukto bawi cungnung bik, ti zong in an ti òhiamòhiam.

A Donghnak Bik Raldohnak

Biathlam 19:17–21 *“Cun ni ka cungah vanmi pakhat a dir kha ka hmuh. Van i a zuangmi va vialte kha awfak pi in auh hna i, “Ra tuah u, Pathian nih rawl danghnak ngan pi a ser lai mi ahcun i pum tuah u. Siangpahrang hna le ral bawi hna le ralkap hna le rang hna le rang cung ralkap hna le sal hna le miluat hna le mingan hna le mihme hna, an dihlak in, an sa cu ra ei tuah hna u,” a ti. Rang cung i a citmi le a ral kap bu kha doh awkah sahrang le vawlei cung siangpahrang hna cu an i pum. Sahrang cu an tlaih i thong ah an thlak, cun a hmaika i khuaruahharnak a tuah tawntu, nal profet zong kha an tlaih chih. (Sahrang hmelchunhnak a ngeimi hna le sahrang milem a biami hna kha, khua ruahharnak a tuahmi khan a hlen hna. Cun sahrang le nal profet cu an pahnih in*

kat mei alh tili ah a nungin an paih hna, Rang a citmi ka chungin a chuakmi vainam nih an ralkap vialte cu a thah dih hna i an sa cu va vialte nih an i serh."

Mah zanriah ah, an thahmi hna sa kha van i a zuangmi va hna nih an ei hna, Ezekiel 39:17–20 ah tlam tling tein a chim. "A ka thawh than i, "Mipa, hihi Bawipa Pathian bia an si: A zuangmi va vialte le ram lak sahrang vialte cu au tuah hna. "Ra u, i pum u, ka raithawinak puai ah hin a ken kip in ra chuak tuah u, Israel tlang cung i raithawinak nganpi kan ser piakmi hna ah hin: sa kha ei u law thi kha ding u: ram kip hna sa kha ei u law vawlei cung bawi hna thi kha ding tuah u: hi mi vialte hi Bashan tu kawng hna le tuu hna le meheh tum hna le cawtum hna le naa tum hna cu an si. Nannih kan timhpiak cuahmahmi hna raithawinak i thi hi ri lak in ding u law thau hi vuai lak in ei u. Ka ca buai ahcun rang tum le an cung i aa citmi ralkap hna le ral tu miphun vialte hna sa kha vuai tein ei tuah u," ti hna," ti ah a ka ti. Mah hihi Bawipa Pathian bia hrimhrim a si.

Mah biaceihnak ah hin Israel tlang hna kha hmunhma ah lak a si lai. Isaiah 63 nih Edom tlang cung zongah a si ve lai a ti. Biathlam 14:20 ah cun, biaceihnak hmun cu Jerusalem khua in nichuah lei, Israel ram i a tung dihlak, meng zahnih tluk a si lai a ti. Mah vialte hi ramhtu ralkap nih an lak thlute dingmi a si.

Khrih ralchanhtu le vawlei siangpahrang hna nih anmah te in hi ral dohnak ah an i pum lai, cucu zeihedah ai lawh kan tiah cun Nimrod nih babel inn sang sak a rak i zuam bantuk kha a si lai. Pathian doh cu a si kho lomi le pakpalawng a si ko, a sinain, sahrang le a mi hna cu hlen tukmi kha an si cang i,

mihlen lawnglawng kha an i zuam ve. An tuahsernak a theipar cu mihlen cu a si ko.

Hi thil a can hlan kum thong hnih tlukah khan Pathian nih a rak chim cang, sahrang le nal profet hna cu an phun hnih in mei tili chungah thlak an si lai i, hlen khawh cangmi hna zong cu bantuak òhiamòhiam in tuah an si ve lai __ sahrang hmelchunhnak a cohlang mi hna paoh zong kha hiti bantuak òhiamòhiam in tuah an si lai. "Nazi Germany" ram a tluk i "Adolf Hitler" zong amah le amah a that timi kha ruat loin ka um kho lo. Adolf Hitler a thih cang caah mino amah a dir kamh tu mi thim mi hna zong kha anmah le anmah an i that cio. Zeicah an i tinhmi ah rawh rawl nak an phak dih kan tiah cun, mi chia hru taktak a simipa cungah hmunhma an lak cio caah a si. Cu a si caah, a donghnak ahcun, sahrang a zulmi vialte hna zong nih sahrang kha mei tili chungah an thlak cang ti an theih in cun, hi bantuakin an si cio te ko lai. An lung a dong cikcek lai. Biathlam 14:9–10 ah kan hmuh cang bantuakin an nih cu kat in khanghmi mei tili chungah thlak an si lai i zungzal in rawhralnak kha an hmuh lai. Biathlam 19:21 chungah kan rel bantuakin, a tangmi hna ralkap pawl tu kha cu Bawipa hrimhrim ka chungin a chuakmi vainam in thah

an si lai.

Òhen Linak

Biathlam 20

KUM THONG KHAT BIACEIHNAK

Òhen Linak

Biathlam 20:1–15

KUM THONG KHAT BIACEIHNAK

Dal linak ah hin kum thong khat biaceihnak kha kan zoh hna lai. Christ (Krih nih a voi hnihnak a rat hnuah kum thong khat ukpennak caan cu a thawk colh ve lai. Hi caan ahcun Judah mi hna nih an ram ah an um dih lai i, Khrih nih a bawi òhutdan cungin Jerusalem khua cu a uk lai. David cu Israel siangpahrang fapa a si lai i (Khrih tangah), Pathian mithiangmi hna teinak a hmu liomi hna le a tling i ruahmi hna nih an dawtmi an Bawipa he an pen hna lai.

Satan Biaceihnak

Biathlam 20:1–3 “*Cun vanmi pakhat vancung in a rung tum i dongh hngal lo khor tawh le cikcin nganpi a put kha ka hmuh. Rulhreu, limkeng kha a tlaih i kum thong khat a hrem—cu limkeng cu khuachia, asiloah, Satan kha a si. vancungmi nih cun dongh hngallo khor chung ah khan a thlak i kum thong khar khat a dih hlan tiang, mi kha a hlen khawh ti hna nakhnga lo, a hrem i ca a kenh chih. Cu hnu ahcun tlawmpal chuah a si te lai.*”

Vancungmi Pathian biaphurtu hna le a duhank a tuahtu hna

kha kan hmuh òhan hna, cu hna cu Satan òemòawmtu dingah hman an si. Biathlam 1:18 ah kan rel bantu kin Bawipa hrimhrim nih hell tawh fung kha a neih tiah hngalh awk biapi ah kan ruah lai. “Kei cu a nungmi kha ka si. Ka rak thi, sihmanhsehlaw zoh hmanh zungzal in zungzal tiang ka nung cang. Thihnak cung le mithi khua cungah nawl ka ngei.” Hi vancungmi cu Amah i a mingiachaitu an si. Cuti cun, Satan cu kum thong khat an òem, zeicahtiah cun Khrih nih vawlei cung i kum thong khat a penak a dih tikah, amah cu ram òhalo mi vialte hna kha, hleng tu ding a si òhan lai. Cu a si caah, hika ah hin a biapi ngaingai mi biatak pahnih kan hmuh.

A hmasa bik ah kum thong khat pennak chungah hin ral thawhnak a um lai __ Zachariah 14:16–19 ah hin hitihin a chim. “Jerusalem a dotu hna miphun hna chung in a tangmi vialte hna cu kum fate in siangpahrang, ralkap bu Bawipa biak awakah le Deu Puai tuah dingah cun an ra lengmanglai. Siangpahrang, ralkap bu Bawipa biak awakah Jerusalem i a hung kal lomi vawlei cung innchungkhar hna lakah an um ahcun, cu hna cungah cun ruah a sur lai lo. Izipt ram chung i a ummi innchung khurkhar hna lakah, a hnungkal lo i khua lo i khuapi chungah a lut lomi an um ahcun, puai tuah awakah a hung kal lomi phun cungah Bawipa nih rawhralnak a tlunter mi bantu kin nih khan a tlun hnawh ve hna lai. Deu puai ulh awk a a hung kal lomi miphun hna le Izipt cungah dantatnak a tlung ding cu hihi a si lai.”

Satan cu Pathian uknak tangah a um lai. Amah cu Pathian nih zungzal khaukhihnak a ngeih ningin a hman. Khaukhihnak a hung dih cangka tein, cang hranak nih a kan chimh cang bantu kin, amah cu mei tili chungah sahrang le nal profet hna he an thlak hna lai. Cu a si caah Khrih nih hi vawlei cung i

kum thong khat pennak a ngeih lioah hin, khuachia rianòuannak le cawlcanghnak kha a um lai lo, a sinain kokek sualnak kha cu a um peng lai ziechatiah kokek Adam sining kha a co cangmi minungkan si.

Biathlam 20:4–6 *“Cun bawihutdan hna le a cung i a òhumi hna kha ka hmuh hna, annih cu biaceihnak nawl kha pek an si. Jesuh nih a phuanmi biatak le Pathian bia an chim ruangah thahnak a ingmi thlarau hna zong kha ka hmuh hna. sahrang kha a bia lo, a milem zong an bia lo, an cal le an ban zongah, sahrang hmelchunhnak kha na ngei lo. An hung nung i Khrih he cun siangpahrang bantukin kum thong khat chungah uktu bawi an si. (Mithi mi a dang cu kum thong khat a dih hlan kha cu a nung lo) Mah hihi mithi thawhter an simi a hmasa u cu a si. Hi mithi thawhter an si pakhatnak i aa telmi hi cu lunglawmmi le thluachuak hringhranmi an si ko. Thih voi hnihnak nih an cungah nawl zehmanh a ngei lo. Annih cu Pathian le Khrih tlangbawi an si lai i Khrih he cun kum thong khat chung uktu bawi an si lai.”*

A Hmasa Bik Thawhòhannak

Thawhòhannak phun hnih a um:-

1. Khrih nih a voi hnihnak a rat i thawhòhannak hmunhma.
2. Khrih nih vawlei cungah kum thong khat a pen hnu i mi vialte thawhòhannak hmun hma.

A hmasa bik thawhòhannak ah Khrihfa mi vialte an i tel lai loh. Mah hi cu teitu a si liomi, mithiangmi hna a tho òhan hnga dingmi le sunparnak pum a hmu i Bawipa nih hi vawlei cung i kum thong khat pennak a ngeih lio i Khrih he a ukòi

hnga dingmi an si. Pathian bia nih fiang tein hitin a ti. Tirh fialtu Paul zong nih Filipi 3:10–11 ah hitin a chim ve. “Ka duhmi Khrih hngalh le thawhòhan òhawnnak hmuh ve le temhinnak a inmi in ve le amah thih bantukin thih ve lawng kha a si ko. Cun ka ruah chanmi cu thihnak in thawhter ka si ve te lai ti hi ruah a si.”

Paul nih a saduh thahmi le a tinhmi cu a hmasa bik thawhòhannak Biathlam 20:5–6 nih a chim mi ah hin a tlingmi a si. Mah bia “thawhòhannak” timi cu Paul nih Filipi 3:10–11 ah a hmanmi a si i Krik holh in a cawhrawi mi bia ‘mithi hna sinin thawhòhannak tihi a sullam cu a si. Mithi vialte si loin, mithi a cheu hna cu hi caan ah an tho òhan lai. Paul nih mah bantuk thimmi hna bu chung i, mithimi hna sinin auhmi si i i tel kha a duhmi a si.

Hi caan ah zumtu a simi hna cu an thoòhan lai tiah fiangte in ruah a si i Paul nih cun hi ka buchung ‘tlinh’ um hi a duhmi a si. Hi caan ah hin thimmi bu chung i zumtu mi thiang a simi hna cu an tho òhan lai. Sunpar lianngannak taksak he Amah kum thong khat pennak chungah Khrih he an ukòi lai. Anmah cu singpahrang le tlangbawi an si lai i ram vialte hna sinah Pathian nawlbia kha an chimh hna lai. A tangmi khamh ciami hna le khamh rih lomi hna kha cu Bawipa kum thong khat pennak a dih hnu lawngah an thoòhan lai, cucu mi vialte nih an sining kha Bawipa hmai i phuan awkah an hung chuah lio caan a si lai (Biathlam 20:12–15) kha zoh.

A hmasa bik thawhòhannak i tlamtlinh a herhmi sining kha tawite in vun chim u sih.

1. Filipi 3:10–11 chungah a um.
  - a) Pathian he naihte in um thiamnak

- b) A thawhòhannak òhawnnak hngalhnak
  - c) A tuarnak he aa pehtlai mi hngalhnak
  - d) A thihnak ruangah hnangamte in um thiamnak
2. Tehte si ruang i thahmi hna le sahrang hmelchunhnak a elmi hna cu a hmsa bik thawhòhannak ah an i tel lai.
  3. Òha chim a hmumi hna le a thiangmi hna zong an i tel lai—Rom 5:17 nih a chim bantukin, anmah cu vel ngeihnak tampi le dinnak laksawng an hmuh ruangah a tlak, a phu, in ruahmi an si, an biachim mi bantuk zongin an nung kho.

Hmanung Bik Raldohnak Nganpi

Biathlam 20:7–10 “*Kum thong khat kha a dih tikah Satan cu thong chung khan chuah a si lai i vawlei kili ah òhekmi miphun vialte kha hlen awkah aa thawh lai, cu mi hna cu Gog le Magog mi kha an si. Satan nih cun i tuk awkah a pumh ciammam hna lai i rili kam thetse zat an si lai. Vawlei cung khuazakip ah khan an i òhek i Pathian mi hna umnak hmun le Pathian nih a dawtmi khua kha an kulh. Sihmanhsehlaw van in mei a rung tla i a tha dih hna. Cun an nih a hlengtuhna khua chia kha, mei le kat tili chungah khan an paih, cuka cu sahrang le nal profet an rak thlaknak hna kha a si. Cu ka ahcun chun zan in zungzal hrem an si zungzal ko lai.*”

Satan cu kum thong khat hnuah caan tlawmpal te thlah a si lai i Gog le Magog kha hlen awkah a kal lai, (Josephus nih Judah mi hna i hlan lio an sining a chimmi ah) Noah tuchin fale hna cu Japheth chungin a chuak i Krik mi hna nih Galatia

(Kaltia) ti i an auhmi hmun ah a rak ummi an si. Krik mi hna nih cun Magog chung chuakmi hna kha 'Scythian' 'Sithian' tiah an ti hna. Mah hmun pahnih hna cu nihin Turkey ramah an umnak a si tiin ruah a si.

Profet Ezekiel nih hin hi ram pahnih hna ralchanhnak bia kha a rak chim. Ezekiel 39:2-7 kha zoh hmanh. "Na hnuhmai kan her lai i kan dawm lai, chaklei pi khan kan lak lai i Israel tlang ah kan kalpi lai. Na kehlei kut in likuk cu ka tuk lai i na orhlei kut in cantiang cu ka den dih hna lai. Khika ah, Israel tlang cung ahcun nangmah le na ralkap vialte le nangmah sin i a ùangmi vialte han kha, nan thi dih lai.. Sa ei hmang va le ramlak sahrang hna rawl ah kan ser hna lai. Vawlei sawhsawh ah cun nan ril ko lai, zeicahtiah hi bia a chim tu cu keimah ka si. Mahhi hi Bawipa Pathian bia hrimhrim a si. Magog le ahohmanh nih hnahnawh lo tein rili kam ral le tikulh ah khua a sami hna cungah khan mei ka tlunter lai, cun an nih nih Bawipa ka si kha an hngalh lai. Ka min thiang cu ka mi Israel mi hna lakah khan hngalh ka siter lai i ka thurter ti lai lo; miphun dang hna nih khan Bawipa cu Israel mi hna lakah ka thian kha an hngalh lai, a ti."

Ezekiel 39:2-7 nih a chimmi ahcun Gog le Magog hna cu voi hnihnak rak hlan i Israel ral chanhtu ngan bik an si lai a ti. Cun Biatlam 20:7-10 ah kan hmuh cang bantukin kum thong khat pennak cu a hung dih lai, a ra laimi duhnung khualipi Jerusalem ralchanh awkah, Satan nih a hlen òhan hoi hna lai. Tutan ah cun a zungzal in hrawh an si cang lai. Kan chim cang bantukin, Satan cu Pathian sinah zeimanh a òhat hnemnak a um ti lo caah zungzal in zungzal tiang mei tili ah erh a si cang lai.

A lianngan i a raangmi Bawi òhutdan biaceihnak

Biathlam 20:11–15 *“Cun Bawi òhutdan raangpi le a cung i a òhumi kha ka hmuh hna. A cung i a òhumi hmaika cun vawlei le van kha an zam i an um ti lo. Cun mi thimi kha, a ngan le a hme he, bawi òhutdan hmai i an òhut kha ka hmuh. Cauk kha an kau hna, cun cauk a dang pakhat, nunnak cauk zong kha an kau ve. Mithi cu an rak tuahmi cauk chung i aa òial ning khan an bia an ceih hna. Cun rili nih a chung i a thimi kha a hun chuah hna. Thihnak le mi thi khua zong nih khan an hremmi, mithi kha an hun chuah ve hna. An dihlak in an tuah ningcang cio bantuk khan an bia an ceih hna. Cun thihnak le mithi khua cu mei tili chungah khan an paih hna. (hi mei tili hi thih voi hnihnak cu a si). Nunnak cauk chungah min aa òial lomi paoh cu mei tili chungah cun an paih hna.”*

Mi vialte nih Pathian bawi òhutdan hmai i an dir tikah cun, mahhi cu minung tuanbia lakah òihzah upat awk tlak bik a si te lai. Biaceihnak cu a ke pa khat tuk caah vawlei le van hna nih Bawi òhutdan cung i a òhumi pa sinin an zam. Baibal ca nih kan rianòuan hnga dingmi le kan biachim hnga dingmi le kan tuah hnga dingmi vialte a kan chimh i, Baibal ca hi kan rel i kan ruah a si ahcun biatak hngalhnak kha a kan bawmh lai.

- 1 Korin 3:13 *“Cun an sakmi cio cu zeidah an lawh taktak ti kha Khrih ni ah a langhter te hna lai. Zeicahtiah cu ni mei nih cun an rianòuanmi kha a hneksak cio hna lai i zeidah an lawh taktak ti cu mei nih cun a langhter lai.”*

- 2 Korin 5:10–11 “Kan nih cu kan dihlak in Khrih hmaiah kan chuak lai i amah nih cun bia a kan ceih lai. Kan pum in kan nun chung i a òha siseh, a chia siseh kan tuahning cio in kannih nih kan hmuh lai. Bawipa òih cu zeidah a sullam a si ti kha kan hngalh i cucaah mi kha leem kan i zuam lengmang hna. Pathian nih tling cikcek tein a kan hngalh, cu bantukin nannih zong nih nan lung chung te cun nan ka hngalh rua tiah ka ruah.”

- Galati 6:7 “Nanmah le nanmah i hleng hlah u, ahohmanh nih Pathian cu an dek kho lo. Mi nih a tuhmi cu a zun ko lai.”

- Matthai 5:9–20 “Cucaah cun ahohmanh nih nawlbia lak i a hme bikte hmanh kha zul lo in a um i midang zong kha cu bantukin a cawnpiak hna ahcun, cu pa cu vancung pennak chungah a hme bik cu a si lai. Cu nawlbia kha a zul i midang zong kha, cu bantukin zulh awk, tiah a cawnpiakmi hna cu, vancung pennak ah mi ngan a si lai. Cucaah Pathian nih tuah hna seh, ti an duhmi hna tuahnak ah, phungbia cawnpiaktu saya hna le Farasi mi hna nakin nan fel deuh lo ahcun, vancung pennak chungah cun nan lut kho lai lo.”

- Matthai 12:36–37 “Hihi kan chimh hna: nan kaa in a chuakmi bia, ruat setset loin nan chimmi bia vialte kha, zeicahdah kha ti khan ka rak chim tiah biaceih ni ah cun nan ti a hau te lai. Zeicahtiah nanmah bia lila in nan luatnak a si lai i, nanmah bia lila in sualphawhna nan hmuhna a si lai,” tiah a ti.

- Rom 2:5–13 “Asinain na lung cu a hak i a òhawng. Cucaah Pathian nih a thin hunnak le ding tein bia a ceihnak a

phan ni i na in laimi dantatnak cu na nganter chin men ko. Pathian nih cun a hopaoh kha an tuahmi ningin a cham hna lai. Mi cheu nih thil òha kha an tuah lengmang i sunparnak le upat nak le zungzal nunnak kha an kawl, cu hna cu Pathian nih zungzal nunnak kha a pek ko hna lai. Cun mi a cheu cu anmah zawn lawng kha an i ruat i a hmanmi kha an duh lo i a hmanlomi tu kha an zulh. Cu hna cu Pathian nih a thinhunnak le a thinlinhnak kha a toih hna lai. Òhat lonak le a thinlinhnak kha a toih hna lai. Òhatlonak a tuahmi nih an dihlak in nganfahnak le temhinnak kha an hmuh lai, a ing hmasatu cu Judah mi an si lai i cun Jentail mi an si ve lai. Sihmanhselaw òhatnak a tuahmi vialte cu Pathian nih sunparnak, upatnak le daihnak kha a pek hna lai. Pek hmasa mi cu Judah mi kha an si lai i cun Jentail mi kha an si ve lai. Pathian nih cun ahopaoh kha duhdanh lote in an bia a ceih hna lai. Jentail mi nih Moses nawlbia kha an ngai lo, cucaah an sual tikah nawlbia loin an tlau. Judah mi nih cun nawlbia kha an ngei. Cucaah an sual tikah nawlbia ningin sual phawt an si. Zeicah tiah cun minung cu Pathian he remter a sinak cu nawlbia theih thawngin si loin nawlbia nih tuah u a timi tuah thawng in a si. Cucaah Pathian nih Jesuh Khrih thawngin minung lungchung ruahnak kha bia a ceih ni ahcun hi bantukin a si te lai tihi ka chimmi thawngòha nih a chimning cu a si.”

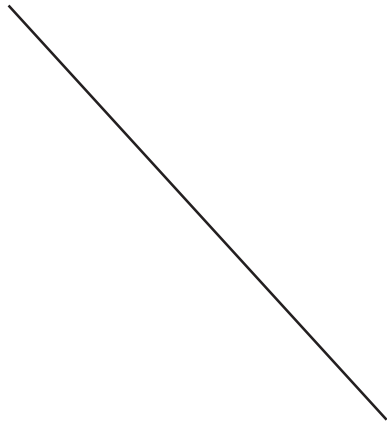
Cu a si caah cauk cu òial cang in a um i, cuka chungah cun kan tuahsernak le kan ruahnak vialte kha aa khumh dih. Kan sining ciote in bia cu ceih kan si ko lai. Pathian nih kan hmuh hnga dingmi veel kha kan pe seh law a tangrih mi kan nunnak vialte hna cu, Pathian òhutnak biaceihnak ceunak chungah, dawtnak le fimnak kha a biapi bikmi ah chia hna u sih. Bia kan hal cio dingmi cu mahhi a si. Nunnak cauk chungah kan min aa òial hnga maw? Òiallo in kan min a um a si ahcun, sual

phawt cia in a um i hell chungah thlak a simi hna sinah mei
tili ah thlak kan si ve ko lai. Mahhi hi voihnih thihnak cu a si.

Òhen Nganak

Biathlam 21-22

VAN THAR HNA LE VAWLEI THAR

Òhen Nganak

Biathlam 21:1—22:21

VAN THAR HNA LE VAVLEI THAR

Biathlam 21:1–3 “*Khi hnuah van thar le vawlei thar kha ka hmuh hna. Van hmasa le vawlei hmasa kha an lo cang i rili kha a um ti lo. Cun khua thiang Jerusalem thar kha Pathian sinin vancung in a rung ùm cu ka hmuh, va ngei lai ngaknu nih a va ding ton awkah aa ùamh bantuk khin aa ùamh. Bawi òhutdan in aw thangpi pakhat ka theih i, “Pathian umnak inn cu minung hna sinah a um cang. Anmah sinah cun a um lai i an nih cu a mi an si lai. Pathian hrimhrim cu an sinah a um lai i amah cu an Pathian a si lai.”*

Mah Baibal ca in kan hmuhmi ah kum thong khat penak a dih hnu ahcun sermi he aa pehtlai mi thil hna kha cu an liam dih lai. Bawipa nih cang 5 nak ah a chim bantukin, “Atu cu thil vialte kha a thar in ka ser dih cang hna.” a ti. Isaiah 65:17–18 ah a chim bantukin, thil hmasa hna kha cu an liam dih cang. Bawipa nih aa thawh i, “Van thar le vawlei thar ka ser hna i hlan lio thil cu a philh in philh an si cang lai. Ka sermi thil kha zungzal in i lawmhpi hna u law i nuamhpi hna u. Ka sermi Jerusalem thlarau lawmhna in a khat lai i a mi hna cu an i lawm lai.” (2 Peter 3:12–14) zong zoh khawh a si.

Monu nih a va ton awk caah aa timhlahm bantuk khan, vancung Jerusalem cu iamh cia in a umnak kha an kan chimh. Vancung Jerusalem cu Bawipa a umnak caah sermi a si. Mahhi cu puan biakinn a silole Pathian umnak hmun a si i, kanmah hi a nungmi Pathian umnak inn kan si bantuk hi a si ve ko. (2 Korin 6:16) kha zoh.

Biathlam 21:4–5 *“An mit thli vialte kha a hnawh dih hna lai. Thihnak a um ti lai lo, ngaihchiatnak le òahnak le fahnak zong a um ti lai lo. Thil hlun vialte cu an lo dih cang,” a ti. Cun bawi òhutdan i a òhumi nih cun, “Atu cu thil vialte kha a thar in ka ser dih cang hna,” a ti. A ka thawh i, “Hi bia hi òial hna, zeicahtiah a hmanmi le zumh awk tlak a simi bia an si,” a ti. Pathian nih kan mitthil vialte a vun hnawh òhan lainak zong kha a um i, cu nih cun hlan i ngaihchiatnak kan rak inmi kong ka a chim, thil vialte cu an liam dih i kan thei òhan ti lai lo. Mahhi Pathian a sining chung i veIngeihnak pekmi tampi hna lakah a nganbik mi veel pakhat a si ve Pathian nih a philh cang. Atu lio he aa pehtlaimi thinlung fahnak kan ngeihmi vialte hna kha kan philh dih cang hna lai.*

Biathlam 21:6 *“Cun aa thawh i, “Rian ka lim dih cang. Kei cu Alfa le Omega, hram thawhnak le donghnak ka si. Tihalmi paoh nunnak tiput ti kha man loin ka dinter hna lai.” Bawipa i upatnak a min pakhat cu Alpha le Omega, ‘A hram thawk le a donghnak’ a duhnak cu, “Aa thawk i a lim hrimhrim lai,” tinak a si. Cu bantukin, dawtmi Johan nih Biathlam in a rak hmuh ciami vialte hi, Bawipa nih hi vawlei aa sem hlan pi in kan caah a rak ruahkhan cangmi a si kha kan hnglh.*

1 Korin 15:24–26 nih hitin a chim, “Cu tikah donghnak cu a phan lai; Khrih nih khan thlarau lei uktu hna le nawl ngeitu

hna le ðhawnnak vialte kha a tei dih hna lai i pennak cu Pa, Pathian sinah khan a pek lai. Pathian nih ral vialte cu a tei dih hna i a kut tangah a chiah hna hlan tiang Khrih nih cun a uk hna lai. Tei hmanung bik ding raal cu thihnak a si. Nunnak cerhti put ti cu duhdim ngai in kan ding kho cang lai. Johan 10:10 ah Amah hrimhrim nih hitin a chim. "Kei cu nunnak kha an ngeih i duhdimte in an ngeih nakhnga caah ka ra."

Biathlam 21:7 *"Teitu a simi paoh nih hihi ka sinin an hmuh lai. Keimah cu an Pathian ka si lai i annih cu ka fa an si lai."*

Atu ah teitu a simi hna caah biakamnak a chuak cang. Hikazawn thil aa tonnak hmun i a biapi ngai i hmuhmi a simi cu, Pathian biakamnak tei tu a si mi hna sinah a hleice in pek a si tih i a si. Mahhi le Khrihfabu sarh sin i biacahmi hna hi a hmanmi an sinah biakamnak cu, teitu a simi hna ca lawngah chiah a si. Cu a si caah, Pathian vel ngeihnak thawngin, Pathian vel ngeihnak kha hal hna u sih law pumsa in, vawlei sining in le khauchia sin zongin Biathlam 12:11 ah an thih tiang an nunnak kha an daw loh a ti bantukin, hi vialte thil hna sinin teinak kan hmuh khawh naklai a veel kha hal hna u sih. Bawipa nih teinak a hmumi hna sinah cun Amah cu an Pathian a si lai i an mah cu a fapa le an silai a ti.

Biathlam 21:8 *"Sihmanhsehlaw mi ral chia le mi rawi hmang le fih awk lungthin a ngeimi le lainawngmi le hor duh cuaimi le camh hmangmi le siasal biami le lih chimmi vialte hna an umnak ding cu mei le kat in a alhmi tili, thih voi hnihnak kha a si," a ti.*

1. Thin a phangmi hna cu Pathian a zum ngam lomi an si. An zumhnak khan an cawl cang lo i, an titsa ðhawnnak kha an i bochan. Khrih kha an zahpi i, chungkhar hna le hawikom

hna nih an ka zomhtaih lai ti phan ah, Khrih he i pehtlaih an duh loh. Thinphangmi hna cu Khrih an zulhna ah khan an òumchuk i, hmanung bik caan le ni hna le bangah cun an òhanchonak le an nunnak tiang zong in an sung dih te lai.

2. A zum lomi hna cu Pathian bia paoh ah zumh ngamnak a ngei lomi hna kha an si i lung awòawm in an um. A bia le a biakamnak zulh kha an duh lo. “Zumhna lo cun Pathian lungton khawh a si lo. Zeicahtiah Pathian a fuhmi paoh nih cun, Pathian cu a um i, amah a kawlmì cu laksawng a pek hna, ti kha an zumh awk a herh.” A zum lomi hna cu Pathian a umnak kongah khan lung awòawm in an um. A donghna ahcun, an rawkral dih te lai.

3. Fihnung a simi hna cu athianglomi hna kha an si. Hi bia hi ‘Titas’ in zumtu hna nih an hmanmi bia a si. Titas 1:16 Pathian kha a hngal bantuk phun in an um nain, an tuahsèrnak in a lang lo. An rian ah Khrihfa nun can ziaza timi a um lo i, hawi he an i kalh peng.

4. Lainawngmi hna timi cu Nawlbìah pahra lak i paruk nak a zul kho lomi hna kha an si; “Mi va that hlah,” ti a si. Nau hrawk a hmangmi hna zong hi lainawngmi an si ve i, an i ngaihchih lo ahcun vancung pennak chungah luhna nawl an pe hna lai loh.

5. Hlawhhlàng hna cu nu le pa sualna kha a tuah lengmang mi hna an si i, Pa le pa sualna, nu le nu sualna hna zong hi a thianglomi nu le pa sualna an si.

6. Eih thiammi hna zong hi an eih kha an hman ve i, hnam ngeimi hna thil ti khawhna zong kha an zumh. (Nahchuahna)

le dohnaq timi hna zong hi hnam ngeimi hna thil tuahnaq he an i lo, zeicahtiah hnam ngei thil ti khawhnaq leiah a lut ve — Saul siangpahrang kha hei ruat hmanh.)

7. Siasal biami hna tongh khawhmi siasal a biami hna an si i, Pathian bantukah ruahmi tongh khawh lomi (Minung a biami hna le Pathian nakin thilri ah, duhnaq fak deuh in a ngeimi hna zong an um) Pathian a biami hna zong an um rih.

8. Lihchim mi hna cu biatak a duh lomi hna le biatak bia chim a duh lomi hna kha an si, Paul nih 2Thessalon 2:10 ah thitin a chim. “A rawk dingmi hna cungah cun hlennak a phunphun kha a hman lai. Cu hna cu an rawk lai, zeicahtiah khamhnaq an hmuh nakhnga ding ca i biatak kha an rak colang duh lo.” Hika zawn ah hin mipa nih a hman lomi kha a tlaihchan.

Mi pakhat nih cun mah bu hi cu Khrihfa a si lomi an si ti in a chuahtak khawh hna caah kau deuh in Khrihfabu chung i a ummi hna bantukin zoh khawhnaq awkah, Phungtlukbia 5:12–14 nih a kan chimhmi ah hin i fu u sih. “Khi tikah naa thawh lai i,” Zeicahdah chimhrinnak kha ka rak huat i, mawhchiatnak kha ka lung nih a rak duh hnga lo. Ka sayate aw kha ka rak ngai lo i a ka cawnpiaktu hna an bia kha ze i ah ka rak rel hna lo. Aa pummi mibu chungah khan, min chiatnak ka rak hmu ciaomau ko lo mei,” na ti lai.

Zumhnaq i palhnaq ruangaq Khrihfa mi hna sinah ralrin peknaq a um mi , hmun dang ah mi bawm kho tu a si mi kha kan hmuh. 1 Korin 6:9–10 Paul nih tihin a chim. “Miøhalo mi nih cun Pathian pennak cu an co lai lo ti kha fiang tein nan hngalh ko. Nanmah le nanmah kha i hleng len hlah u: misual

mi le siasal a biami le va cung pa duhmi le zu a rimi le nu nih nu he sualnak, pa nih pa he sualnak a tuahmi le, mi thil a chutmi le hak a kaumi le mi congoh a hmangmi hna le mifir a simi hna nih cun Pathian pennak cu an co lai lo." Mahhi zumtu hna le khamh a si rih lomi hna i hlenter lo dingah ralrinnak pek mi a si. Zalong tein kal hna u sih law, titsa duhnak nih kan ðeməawn hlah seh.

Tuufa Nupi

Biathlam 21:9 *"Vancung mi pasarih hna lak i pakhat, hremnak hmanung bik pasarih in a khatmi hrai pasarih aa putmi kha ka sinah a ra i, "Ra hmanh, Tuufa nupi, va ngei lai ngaknu cu kan hmuhsak lai," a ti. Vancungmi pasarih Pathian nih hmanung bik harnak pasarih zohkhenh awkah a hman mi hna nih mi nu pahnih vun langhter nak nawl kha an hmuh. — Mystery Babylon (Rom), ahmanlomi Khrihfabu, le a hmanmi Khrihfabu, Tuufa nupi (asilole van Jerusalem) hna kha an si. Biathlam dal 17:1 le dal 21:9 hna kha tahchunh hna hmanh. Mi kip nih an òih i an thernak ding caah Amah bia ceihnak kha a ding le adinglomi hna sinah an langhter.*

Biathlam 21:10 *"Thlarau nih cun a ka tlaih i vancungmi nih khan tlangsang pi pakhat par ah a ka kaipi. Cun Jerusalem, khua thiang kha Pathian sinin vancung in a rungum kha a ka hmuhsak." Hi tlang cu vancung in 'Zion Tlang' Paul nih Hebru 12:22 i a chimmi kha a si. "Sihmanhsehlaw nannih nih nan phakmi tlang cu Zion tlang le a nungmi Pathian khualipi van Jerusalem, vanmi a thongthong in an umnak kha a si." Biathlam 14:1–5 zong kha zoh hmanh. Hi tlang par caah a si.*

Zion cu tlang pakhat David nih Salm 15:1 i a rak chimmi kha a si. Cuka ah cun hi tin a chim, "Bawipa na biakinn chungah a hodah a um lai? Na tlang thiang Zion cungah a hodah a um lai? Cun na tlinnak sining nih khan a hun zulh lai. Dingte in a kalmi hna, dinfelnak a tuahmi hna, lungthin takte in a biatakmi hna (Salm 15:2–5). Zion tlang cungah cun vancung Jerusalem cu sak a si, i cu hmun vancung in vawlei thar ah òum a si lai.

Biathlam 21:11 *"Cun khua cu Pathian sunparnak in a cer. Kualipi cu lung man sung, jasper lungvar bantukin a tleu i thlalang bantukin a fim."* Pathian sunparnak cu ni ceunak bantukin a lang i, Pathian òhatnak chung zong in a lang òhiamòhiam. Moses nih Bawipa kha a lianghngannak hmuhsak awkah a nawl tikah, Bawipa nih hitin a leh, "Na hmaika ah ka òhatnak cu ka langhter lai, na hmaika ah Bawipa min cu ka phuan lai; velngeih ka duhmi hna cu vel ka ngeih hna lai i, zaangfah ka duhmi hna cu ka zaangfah hna lai. (Exodus 33:19) Pathian lianhngan sunparnak timi cu a òhatnak, a velngeihnak le a zaangfahnak hna zong hi an si. A sermi thil vialte hna zong nih a òhatnak kha an chim cio.

Jasper lungvar cu a mui a phunphun in a um, thlalang bantukin a fim. Hi lungvar nih hin zei hmanh muisam rawknak an ngei lo i cu bantukin Pathian sunpar lianhngannak a sining zong kha a si ve. Hi bantuk thiannak le cawlcanghnak hi Bawipa nih a kawlm i cu a si i harnak le rawhralnak kan ton tik zongah biatak kan ngeihmi nunnak cu thleng loin hmunhter ding a si. (Job 41:25 nih hitin a chim. "A hung thawh tikah, miòhawng hna kha an thin a phang, a mei a hun vuak tikah a umtu awk an hngal lo.") "Rawhralnak nih den ruangah anmah le anmah an i remh i an i thianter." Hi Pathian rawhralternak ruangah

hinpumsa le vawlei thurhnawmhna in thianfai a si i, khuachia kha kan sinin a zam tikah cun Amah velngeihnak thawngin Bawipa Jesuh Khrih nih kan chungah tlamtling tein rian a ùan khawh kha kan hmuh.

Vampang le khuapi i kutka

Biathlam 21:12–14 *“Kulhna vampang nganpi a sang ngaimi pakhat a ngei i cu kulhna vampang ahcun kutka hleihnih an um i cu kut ka hleihnih cu vancungmi hleihnih nih an cong hna. cu kutka ahcun Israel mi phun hleihnih min kha an i ùial. Ka khat ah kutka cu Pathum cio an um: ni chuah lei ah pathum, thlanglei ah pathum chaklei ah pathum, nitlak leiah pathum an si.”*

Vancung Jerusalem aa dawh ning an vun fianter tikah hin, vawlei cung Israel le Khrihfabu an si kha kan hngalh. Paul nih Efesa 2:13–20 ah hitin a chim. “Sihmanhsehlaw atu cu Khrih Jesuh he nan i pehtlainak thawngin lam hlatpi ah an chiah cang hna. Judah mi le Jentail mi kha mipun phun khat ah a ser hna thawngin Khrih nih kannih cu daihna a kan pek. Anmah a òhentu hna vampang, ral a siter pengtu hna kha, a pum hrimhrim in a chim. Judah phung kha a nawlbia vialte le a phunglam vialte he khan a hrawh: cu ti a tuah cu, hi mipun pahnih hna chung hin amah he a pehtlaimi mipun pakhat a thar ser i cu ti cun daihna umter kha a duh caah a si. Vailam cung in a thihnak in Khrih nih an i ralnak kha a hrawh. Vailam tahnak cun mipun pahnih han cu pum khatah a fonh hna i Pathian sinah a kirpi òhan hna. Cu ti cun Khrih cu a ra i mi vialte sinah thawngoha cu a chim. Pathian he a hlatmi nan nih Jentail mi zong an chimh hna i Pathian he aa naihmi nannih Judah mi zongan chimh hna. Cucaah kan dihlak in, Judah mi

he Jentail mi he, cu thlarau pakhat thawng cun Pathian hmaika ah kan lut kho. Cucaah nan nih Jential mi hna ram dangmi le khual nan si ti lo. Pahian mi hna he cun lai khat nan si cang i Pathian inn chungkhar mi nan si cang. Nannah zong lam kaltu hna le profet hna nih a hram an rak bunhmi cung i sakmi inn nan si ve cang i a kil lung cu Khrih Jesuh kha a si.”

Miphun phun hleihnih hna kong kha Biathlam a ngan 7 ah an langhter cang hna i kokek miphun kha cu an si loh, Zeicah tiah ‘Dan’ kha a rak chuah i Manasseh nih a rak rolh caah khan a si. Cu bantuk òhiamòhiam in, a hramthawknak ah khan kokek tirhfialtu pahleihnih zong kha an si lai loh, zeicahtiah Judas nih a bishop sinak kha a thlau, (Salm 109:8, ah aa òial cang bang) i Matthais nih a hun rolh (Lamkaltu 1:20–26) kha zoh.

Kutka an chiahning ah, kap khat ah pathum cio an chiah hna i, cucu nambar a ngan pahnih i umnak hmun tuah ning bantuk kha a si ko. Hi kong he pehtlai in kan vun chim rih lai, miphun hna cu an kal hna, phun khat hnu phun khat in Jerusalem ah an kal (Salm122:3–5 kha) zoh, cu bantukin Jerusalem thar ah cun miphun nih anmah le an kutka cio in an lut lai.

Cu a si caah, mithiang mi hna zong nih thlarau lei in miphun an ngeih ciomi hna he khan anmah le an kutka cio ah an lut lai. Hi ruangah, Bawipa nih cun kan miphun cio hna kha Amah a duh ningin a kan hmuhsak ve lai. Mah kan thlarau phun cio a langhnak nih hin a kan fiantermi cu Jakob nih Genesis Dal 49 le Moses nih Deuteronomy Dal 33 hna i an rak chim chungmi bia hna he kan tahchunh tikah, kan nunnak caah hin Bawipa nih a hleice in a rak ruah cangmi kha a rak um. Kan thlarau a simi phun nih a langhtertermi cu a kan kawhnak, a biakamnak le a rian hna hi an si.

Khuapi an tahnak le vampang

Biathlam 21:15–17 *“A ka chawntu vanmi nih cun khuapi le a kutka hna le a vampang tahnak ah sui in sermi tahnak fung pakhat aa put. Khuapi cu tung vang palh a si, a tungle a vang aa canceo te a si. Vanmi nih khan khuapi cu tahnak fung khan a tah i a tung khan thong khat le za nga a si, a vang zong a tung can cu a si i a sau zong atung can òhiamòhiam cu a si. Vanmi nih khan vampang zong cu a tah i amah nih a hmanmi tahnak ningin pe zahnih le hleiruk a si.”* khuapi tahnak le vampang hna nih an langhter mi cu vancung Jerusalem i rianòuan dingmi kha a si. Phun 12 kan ti tikah, cu number cu a cozah numbar a si i, vancung khualipi i i dinhnak hmun kha a langhter, i cuka hmun ahcun minu i a vancung Bawipa le a vapa nih a zungzal ukòi kha a si lai. Hi khua nih cun kil pali a ngeih i hi khua nih a langhter mi cu zeizong vialte asilole a tling mi uknak kha a si. Hi khua cu farlong 12,000 a sau. Atu chan thil taknak cun khan 1,500 a si. A hrampi cu U.S.A tia a si ve i, Canada ramri in Mexico ramri tiang a vung phan i cun Pacific Coast an timi Pacific rili kam in Minnesota ram chung Minneopolis-St. Paul tiang a vung phan. Cu khualipi cu buaktlak in U.S.A ram pumpi a cheu tluk a si kho.

Mah nih hin a dang biatak langhnak a bawmh. Zumtu pakhat nih vanram ah a um kho i Jerusalem thar ah cun a um rih lai lo. Cang 24 nak kha kan zoh tikah Jerusalem thar i ram tampi an rat lainak kha a fiangmi a si, i a òhen khat cuan lut lai loh. Fiangte in, Jerusalemthar cu vawlei thar in a laifang ah a um lai i, cucu nihin ni Jerusalem nih, khuaram zoh in kan chim ahcun vawlei lai fang i a um bantuk hi a si ko.

Vampang A Hram Hna

Biathlam 21:18–20 “*Vampang cu jaspas lungvar in ser a si i kuapi cu suithiang in ser a si i thlang fim in a fim. Khua kulhna vampang hram cu lung mansung a phunphun in an òamh. A tang nung bik lung cu jaspas lungvar a si, a pahnihnak cu safaiar lungvar a si, a pathumnak cu agate lungvar a si, a palinak cu emarel lungvar a si, a pangannak cu oniks lungvar a si, a paruknak cu karnelian lungvar a si, a pasarihnak cu krisolaih lungvar a si, a pariatnak cu beril lungvar a si, a pakuanak cu topaz lungvar a si i, a pahranak cu khalsedon lungvar a si, a hleikhatnak cu tar khua lungvar a si, a hleihnihnak cu ametist lungvar a si.*” (Ka nupi he Africa i kan rak um lioah ‘Rand Refinery’ ah kan vung kal, cu hmun cu sui khor i sui a chuakmi an thianter i sui tak ah an canternak hmun a si. Sui 100 ah 88 a thiangmi hi a tlinglam deuh lomi phun ah chiah a si. Cun a linhnak centigrade degree 1100 ah an vun chiah i, cucu sui a thiannak 100 ah 99.996 phakter duh an khin a si. A karlak ah an hun tenh tami ah a donghnak sui he aa cawhmi thil kha an vun thianter tikah ngun a chuak.)

Thlarau lei he aa pehtlai in kan chim ahcun, Bawipa cu thiantertu ah a òhumi a si. Malachi 3:2–3 ah kan rel. “Ahonih dah arat ni cu an in khawh lai? A hung langh tikah a hodah fekte in a dir kho hna lai? Amah cu thenhtu somei bantuk a si. A òhu lai i ngun an thenh bantukin a thenh hna lai. Levi mi kha a thenh hna lai i ngun le sui an òawl hna bantukin a òawl hna lai i cucaah Bawipa sin i laksawng a rak putu dingah khan an i tlak lai.” Bawipa nih cun dotla monu kha a ngeih lai. A sinah khan a liannganmi Khrihfabu kha a pek lai i, soi awk a um lomi, a silole a sawng kor lomi, a silole zeitihmanh

in a um lomi an si lai. (Efesa 5:27 ah kan hmuh bantuk kha a si ko. "Thiang te le soi awk um loin an um lai." Khua thiang khualipi cu thlang bantuk a si, a sawngkormi zeihmanh a um lai lo i minu i vancung nupi òhitu pa a sining a muihmel kha fiang tein a lang lai.

Hram Pahleihnih

Mah hram pahleihnih lung hna nih hin lamkaltu pahleihnih kha an aiawh i tlangbawi ngan hna òangphaw i lung hna he khan cun an i dang, i mah nih cun Israel miphun hleihnih kha a aiawh. Lam kaltu hna he an i tlakmi lung kong kha cu chim a um lo i, cu nih cun kanmah he a tlak hnga dingmi lung kong zong kha a kan chim ve lo i, Baibal nih a chim lo tikah cun dai tein kan um awk a si ko lai.

Kutka Pahleihnih

Biathlam 21:21 *"Kutka hleihnih cu rili lungvar hlum pipi hleihnih an si, kutka pakhat ah lungvar hlum pakhat a si ko. Khuapi chung lam cu sui thiang a si i thlang bantukin a tleu."* 'Pale' an timi lung cu tuartemnak hmelchunhnak a si, 'hi pale lung hi cengkeuh nih a chuahter mi, a man a sunglawi ngaimi a si. voi khat cu ka nupi he khuapi chung i Khrihfabu hna i an sianghleiruun ah kan vung leng. Pumhnak a dih hnuah an sianghleiruun ngakchia hna cu kanmah kha an kan kulh in bia an kan hal. Bia pakhat an ka halmi cu "zeicadah cengkeuh a cheu hna nih 'pale' lung an chuahter i a cheu nih an chuahter lo? ti hi a si. Hitin ka leh hna. A cheu cengkeuh hna nih cun thil phun dangte a simi thil thar kha an char duh lo, cu an char duhlomi thil (nuclei) an timi kha a cheu cengkeuh nih cun an

chungah an rawn i an khon, ka ti hna.
Siangngakchia cu an lung a tling lo i bia an vun ka hal òhan rih.
Zeicahdah a cheu nih cu thilri cu an char i a cheu nih an char
duh ve lo an vun ka ti òhan? Ka hngal loh ka ti hna. Zan tlai
hnu piah siangngakchiapa nih ruahnak a ka pek bantukin, rili
chung i a ummi saram kong a theimi sayakyi pa sinah phone in
bia kan hei hal. A vun kan leh. Cengkeuh hna nih an cawlcangh
i thil an kawl tikah, hmun dang (ram dang) thil an timi te kha
heh tiah an cawh an hngerh i mah thil te nih khan an pum
chung i a nang a khammi te kha a pemh. Rili tawne i a ummi
cengkeuh a si lole tiva te i a ummi hna nih cu thil te cu an cawh
an hngerh. Cengkeuh ti chung i a kal lengmang mi hna khi cu,
pale lungvar' chuahter awkah a chawkmi an si.

Khrihfa mi hna zong hi bantuk kan si ve, a cheu Khrihfa hna
nih cun um sawhsawh in an um i, a cheu Khrihfa hna nih cun
tuartemnak le harnak chungah an um. Asinain thlarau duhnak
he a umkalmi hna cu, Bawipa hngamnak kha hmuh a duhmi
an si i, Amah tuartemnak kha an i hrawm. Paul nih mah bantuk
mi hna sinah hitin bia a chim. "Pathian pennak chung luh
awkah hin, harnak tampi kan ton a hau," tiah a cawnpiak hna.
(Lamkaltu 14:22) kha zoh. Annih cu Khrih mo sinah sining
nih a tlinh i a um khomi kha an si.

Hihi cu thil kalning a si — Amah he kan tuartem ahcun, Amah
he kan uk òi lai. "A fa in rocotu ah, Pathian rocotu ah, Khrih
he i peh in rocotu kan si lai, cu ti a si caah pei amah he kan
tuaròemòì cu, cucu hmun khat ah amah he kan sunparnak ding
caah a si. (Rom 8:17) kha zoh. "Kannih nih cu Pathian rocotu
kan si, Khrih rocotu hawi kan si; zeicahtiah Khrih
temhinnak kha kan i hrawm a si ahcun, a sunparnak zong
kan i hrawm ve lai."

Cu a si caah pale lungvar in òamhmi kutka hna cu Khrih tuartemnak kha a hrawmmi hna caah onh a si. (Filipi 3:10) kha zoh. Amah cu a tuartemmi Khrih a si. Cu a si caah, Amo nih hin amah he aa khatmi tuartemnak kha aa hrawm ve lai.

Khuapi chung lam hna cu a thiangmi sui in an òamh hna. "Sui nih cun Pathian sinak kha a langhter i Monu a sining, kokek Pathian sining aa hrawmna k kong le a mah nu i van lei nupi òhi tu pa kong zong kha a langhter chih ve. 2Peter 1:4 nh hitin a chim. "Cuticun a ngan ngaingaimi le a sung ngaingai mi laksawng a kan kamhmi cu a kan pek i cu laksawng a kan pek mi thawng cun a kan hrokhral khotu vawlei pumsaduhnak chung hin nan luat kho lai i Pathian sining cu nan i hrawm kho lai."

Kan kokek sining hna hi pumsa duhnak, hi vawlei sualnak, khuachia duh ning hna he cawhrawi lo in kan thianter lai. Zumhnak he fak pi rian kan òuannak lawnglawng in hi thil cu kan tlamtlinh khawh lai. Peter zong nih hi tin a chim rih. (1Peter 1:7). "Hneksaknak nan inmi cu nan zumhnak kha a tak maw tak lo ti hngalhnak caah a si lai. Hrawh khawh a simi thil, sui hmanh hi hneksak a hau, cucaah suinak in a let tampi in a sung deuhmi nan zumhnak cu hneksaknak kha chuaklak in a in khawh nakhnga hneksak a hau ve. Cun Jesuh Khrih a langh ni ahcun thangòhatnak le upatnak le sunparnak

kha nan hmuh lai."

Biathlam 21:22 *"Khua pi chungah cun biakinn ka hmu lo, zeicahtiah biakinn cu a lianngan bik Bawipa Pathian le Tuufa kha an si."* Hi kong hi kan ruah tikah, vancung khua ah biakinn a um ti kha fiang te in kan hngalh. Biathlam 15:5,8), van thar le vawlei thar hna ahcun mah biakinn hna hi cu a herh ti lai lo. Aduhna cu, vancung Jerusalem thar mithiangmi hna an umnak cu athian tuk caah Bawipa cu an mah he biakinn herh loin a um lai.

Exodus 25:8 nih a rak chim cang bantukin, hi caan ahcun Bawipa nih a duhmi thil vialte kha a tinter dih cang. "Biakinn pakhat an ka serpiak lai i, cuticun an lakah ka um lai." Bawipa duhna cu minung hna he naihte in um hi a si zungzal ko. A kokek dinnak le kan kokek sualna ruangah van thar le vawlei thar an chuah hlan lo tiang paoh cu a duhna a tling kho bal lai loh.

Biathlam 21:23 *"Khuapi nih cun ni ceunak siseh, thlapa ceunak siseh a herh lo, zeicahtiah Pathian sunparnak nih cun a ceuh i Tuufa cu a meiinn a si."* Ni ceunak le thlapa ceunak hna cu an herh ti lai lo zeicahtiah Bawipa sunparnak cu a lang lai i minung hna nih i bawmh zong a herh ti lai lo.

Hika tiangah hin cun, kan kokek sualna in kan sining kha tah a si ko lai, hi vawlei kan nun chungah hin athiangmi, miding hna an um bantukin pum saduhna he a khat mi hna zong um ve a si i, cucu Daniel 10:5–9 ah kan hmuh. "Cunglei ka hun zoh i mipa pakhat la hmangohia puan aa aih i a tai ah ofir sui taisawm aa sawmhmai khaka hmuh. A pum cu topaz lungvar bantukin a tleu i a hmai cu nimtlau bantukin a ceu; a mit cu mei ceu bantukin a ceu i a ban le a ke hna cu dar kheng bantukin an

cer. Cun bia a chim tikah a aw cu mi bupi aw thawng bantuk a si. Keimah Daniel lawnglawng nih cu langhnak cu ka hmuh; ka pawng i a ummi hna nih cun an hmu lo, sihmanhsehlaw òihnak nganpi nih khan a tlun hnawh hna i an i zukphiak dih i keimah lawng kha ka tang i hi langhnak nganpi cu ka zoh ko. Ka thazaang cu a um ti lo i ka hmai cu aa dan tuk hringhran caah ahohmanh nih an ka hngal kho hnga lo. A bia thawng cu ka theih tikah vawlei ah ka tlu i mangcang hlan in ka um i ka bawk."

Vawlei Thar I Ram Hna Kong

Biathlam 21:24–26 *"Vawlei cung miphun zakip nih a ceunak thawng cun kalnak an hmuh lai i vawlei cung siangpahrang hna nih cu khuapi chungah cun an chawhlawn kha an rat pi hna lai. Khuaapi kutka cu chun ni tlak in an i hung zungzal ko, zeitikhmanh ah an i khar lo, zeicahtiah khika ah zan a um ti lo. Miphun vialte lianhngannak le rumnak cu cu khuapi ah cun rak put an si lai."* A caancaan ah cun caan donghnak kong le hmanung bik Bawipa biaceihnak Matthai 25:31–33 hi kan hngal tawn loh. "Mi fapa cu siangpahrang bantukin vancung mithiang hna he a rat tikah a bawi òhutdan cungah cun a òhu lai i, vawlei cungmi vialte cu a hmaiah pumh an si lai. Cun tukhal nih tu cu meheh sinin a òhen hna bantuk khan bu hnih ah a òhen hna lai, tuu cu a orhlei ah a chiah hna lai i, meheh cu a kehlei ah a chiah hna lai." Cu a si caah a orhlei kut lei i a ummi hna nih cun vawlei sem hlan in arak timhpiak cangmi hna vancungpennak cu an co lai.

Matthai 25:41, 46 "Cun a keh lei i a ummi hna cu, nannih Pathian nih chiat a serhmi hna, kal ko u, Khuachia le a vancungmi hna ca i timh a simi zungzal mitlo mei chungah cun va kal ko u. Hi hna cu zungzal hrem hmun ah khan kalter

an si lai, a dingmi cu zungzal nunnak ah khan an kal lai," tiah a ti. Vawlei thar ahcun ze ram hna hi dah lung rawk mihar mi hna a zohkhentu an si ti cu kan theihte ko lai. Kanmah cio zong nih kan cozah nih òihphan upatnak bia tak a ngeih i mi sifak santlailo mi bawmhnak upadi hna an ser khawhnak dingah kan hnakkah ah kan tenh cio hna lai. Atu zong ah miòhalo mi hna ca i òihphan upatnak he, an sining caah ralrin peknak a um mi kan hmuh òhan.

Biathlam 21:27 *"Sihmanhsehlaw a thurhnawmmi cu khi khua chungah ahohmanh an lut kho lai lo, ningzah awk tlak thil a tuahmi hna le lih a chimmi hna zong ahohmanh an lut kho lai lo. Tuufa nunnak cauk chung i an min aa òialmi lawnglawng cu khua pi chungah cun an lut kho lai."* Biatak cathiang nih a nolh òhan lengmang mi ah miòhalomi hna cu hlaut in an um cang i, tlanh ciami hna lunglawmhnak tu kha i hrawmh a si cang. Kan min zong kha Tuufa nunnak cauk chungah khumh a si cang tiah kan zumh awk a si i, Bawipa tlanhnak ah daithlanhnak kan ngeih lo a si ahcun, zeitikhmanh ah kan min cu hnawh a si ti lai loh. A dongh tiang a tuar khomi hna nih khamhnak kha an hmuh lai.

DAL KUL LE DAL HNIHNAK

A Thiangmi Nunnak Tiva Pi

Biathlam 22:1–2 *"Vancungmi nih cun nunnak tiva zong a ka hmuhsak, cu tiva cu Pathian le Tuufa bawi òhutdan hram in khuapi lai fangah a rung luangmi a si i thlalang bantukin a fim. Cu tiva kam veve ah cun nunnak thingkung pakhat veve an um i kum khat voi hleihnih, thla khat ah voi khat lengmang*

thei an tlai, cun an hnah cu miphun vialte hna damnak a si. " Mahhi cu Ezekiel nih a òial bantu kin kum thong khat uknak biakinn in a hung luangmi tiva ah tahchunh a si i, hi vawlei cung Khrih pennak i aa telmi hna caah cun nunnak le damnak a vun phurtu a si lai, cucu a voi hnihnak a rak rat hnu, chit khatte ah a cang dingmi thil kha a si. (Ezekial 47) kha zoh. Vawlei thar ahcun, hi nunnak tiva cu Pathian òhutnak hrimrim in a hung luang lai. Mah tiva pi i kap hnih ah hin Jerusalem thar i lampi hna cu an um veve. Tiva kam i a khomi nunnak thingkung hna nih thei phun hleihnih an tlai, thla khat ah voi khat lengmang in. Cu a si caah mah caan cu tah lengmang a si lai kha kan hngalh i atu zongah thla fate in aa her ko, thla fate thei an tlai lai i hnah hna cu ram vialte damnak caah an si lai. Cu bantu kin hi vawlei thar i zungzal lunglawmhna hmun ah hin amah tein damnak kha a um lai.

Biathlam 22:3–5 *"Pathian nih chiat a serhmi thil paohpaoh cu cu khua chungah cun an um kho lai lo. Pathian bawi òhutdan le Tuufa bawi òhutdan cu khuapi chungah cun a um lai i a rianòuantu hna nih khan an biak lai. Annih nih hmai tonh in an hmuh lai i a min cu an cal ah khan aa òial lai. Zan a um ti lai lo i mei in siseh, ni ceunak in siseh, a herh ti lai lo, zeicahtiah Bawipa Pathian cu an ceunak a si lai i annih cu siangpahrang bantu kin uktu zungzal in zungzal tiang an si lai."*

Vawlei thar ahcun, Adam sual ruang i chiatserhna a rak tlungmi kha hloh a si cang lai. Vawlei thar ahcun chiatserhna a um ti lai lo, zeicahtiah a chung i a ummi vialte hna cu kokek sining khan thianter an si dih cang. Pathian sal hna nih Pathian cu an hmuh khawh lai. Cu a si caah hi ruangah Amah bantu kin an si ve lai. (1 Johan 3:2) kha zoh hmanh. An cal ah a min kha an i kenh lai zeicahtiah amah duhning lawng in an um

cang lai.

Vawlei thar ah cun òhatlonak a um ti lai lo caah zan zong a um ve lai loh. Zan cu òhatlonak he a khatmi a si. (1Thessalon 5:5–7) kah zoh. Bawipa Pathian cu an ceunak a si lai. An Bawipa bantu kin an i hngilh ti lai lo. (Salm 121:4) kha zoh. A sal hna nih cun siangpahrang le tlangbawi uk bantu kin a zungzal in zungzal tiang an uk cang lai. Pathian nih minung a rak sernak a chan cu sal òha chuahter duh le Amah a daw i a upat dingmi le Amah kha Bawi bik ah a chia pengmi le amah a lo chin lengmang mi si kha a si ko.

Biathlam 22:6 *“Cun vancungmi nih khan a ka thawh i, “Hi bia hi biatak an si i zumh awk tlak an si. A thlarau kha profet hna a petu Bawipa Pathian nih tuante ah a tlung zau ding thil kha a sal hna hmuhsak awkah, a vanmi kha a run ka thlah,” a ti. Biathlam dal 1:1 nak i chimmi kha fehter òhan awkah Bawipa nih Amah a vancungmi pakhat kha Johan sinah a vun thlah, a vun thlahnak a chan cu thil a cang hnga dingmi le chan kip i a cang hnga dingmi le Pathian tinhmi kha minung hna sin i phawtzamh awk le, van thar le vawlei thar ah a òha chin kha a sang bik i chiah awkah khan a si.*

Hi ruangah hin pei Amah a zultu hna cu rawl òam le ti hal inan um pengnak cu a si cu. 2Peter 3:13–14 nih hitin a chim “Sihmanhsehlaw kan nih cu Pathian nih a kan kamhmi vanthar le vawlei thar, dinnak a umnak hmun kha kan hngak. Cuaah cun ka u le ka nau hna, cu Ni nan hngah lioah hin Pathian hmaiah athiangmi le soi awk a umlomi nan si nakhnga fak pi in i zuam ulaw amah he cun remte in um u.”

Tlangcung Cawnpiaknak Paruknak

Biathlam 22:7 *"Cun Jesuh nih, "Ngaihmanh, ka ra zau lai. Hi cauk chung i a òialmi profet bia a zulmi cu lunglawmmi an si," a ti. Thluachuah petu kan Bawipa a rat zau lai caah, ruahchannak kong kha an kan chimh. Hi cauk chung i chimmi le chimhhrin cawnpiaknak vialte i cinken cu zeitlukindah biapi a si! Hi ral rinnak pekmi cu a changtu Baibal cacang hna ah hin atu le atu a nolh lengmang mi a si.*

Biathlam 22:8 *"Keimah Johan nih hi thil vialte hi ka theih hna i ka hmuh hna. Cun ka theih hna i ka hmuh dih hna tikah hi thil vialte a kan hmuhsak tu vancungmi ke hram ah cun ka bawk i biak ka zalh."* Biathlam 19:10 ah a rak tuah bantuk khan, Johan cu mah biathlam ruangah lunglawmhnak in a khat i Bawipa biacahmi bia phurtu ke hram ah khan a bawk òhan. Asinain Bawipa bia phurtu nih khan a tanglei Baibal bia caang in hitin a leh.

Biathlam 22:9 *"Sihmanhsehlaw a ka thawh i, "Tuah hlah, kei zong nangmah bantukin sal ka si ve ko; na unau profet hna le hi cauk chung i aa òialmi bia a zulmi nan nau hna bantukin sal ka si ve ko. Pathian tu bia ko a ti."* Vancungmi taktak nih cn 'biak' hi an cohlang loh. Bawipa lawnglawng hi aa tlakmi a si caah, thangòhat le biak hi an hrial. Hi cauk chung i a ummi bia hna hi phuan awkah mah vancungmi nih a kal pi mi cu biapi ngaingai mi a si. Baibal cahlan - Daniel ah hin hi cauk he aa kalhmi hna kha kan hmuh.

Biatham 22:10 *"Cun hitihin a ka ti. "Hi cauk chung i aa òialmi profet chim chungbia hi a thli in i chiah ko hlah,*

zeitintiah hi thil vialte cu a tlin lainak caan a nai cang."
Biathlam cauk hi Khrihfabu an chan a thawk kate in atu tiang
aa pehtlai mi a si. A sullam cu hlan deuh Khrihfabu hna khan
atu tiang hi biacahmi kan kalpi mi ah hin harnak le serhsatnak
caah hnemtu a si.

Daniel cauk hi, vanmi pakhat nih Daniel 12:4 i bia a chimmi
in a dong. "Sihmanhsehlaw Daniel, hi bia cu bia thli ah chia
hna law donghnak caan a phak hlan tiang cauk cu phit ko. Mi
tampi cu lungdong in an um lai i dantatnak cu a rit ngaingai
lai." Daniel cauk hi Daniel chan lioah an rak phit nain, a chung
i biacahmi hi hmanung bik Khrihfabu caah aa tlak tukmi a si
i, Thiang Thlarau nih a honmi a si. Atu ah oihzah upat ngaimi
Pathian bia ah kan kal cang lai.

Biathlam 22:11 *"Miòhalo cu òhatlonak kha tuah lengmang
ko seh, fihnung a simi cu fihnung kha tuah lengmang ko seh,
miòha a simi cu òhatnak kha tuah lengmang ko seh, mi thiang
a si mi cu thiannak kha tuah lengmang ko seh," a ti.*
'Hmuhnak' bantukin mah Baibal ca cu keimah ca hrimhrim
ah a hman tuk.

Hi hmuhnak ah hin, ceunak tiva pakhat kha ka rak hmuh i a
thiang ngaingai mi a rak si i, ka hmaika ah a hung luang.
Phungtlukbia 4:18 ah kan hmuh bantukin, mahhi cu dinnak
lam kha a rak si. "Sihmanhsehlaw miding mi hna lam cu
zingka ceunak, chun laicer tiangin a ceu chin lengmang mi
bantuk a si." Hi tiva cu òhen hnih ah a òhen i, tiva pakhat cu
orhlei ah a luang i pakhat cu kehlei ah a luang. Orhlei i a
luangmi tiva cu a dang tiva nakin a hleice in a thiangmi a si i,
asinain a hung luang òhan, a ceunak cu a hung zor i a pawlmi
pi ah a vun i cang. Ti hna zong kha nakdup in an hung um.

Tiva chungah cun a thianglomi ti saram tampi ka hmuh hna. A hnu ahcun, tupi a nakdupmi chungah a luang òhan i a donghnak bikah cun khur pi chungah a lut òhan. Kehlei i a luangmi tiva cu cho leiah a luang chin lengmang i van Jerusaleml thar, Zion tlang ah aa din, cuka cun a lianngan mi Bawipa, Bawipa Jesuh Khrih orhlei kut ah a luang òhan. Cu tikah Bawipa nih fiangte in a ka chimhmi ahcun, a Khrihfabu kha hi ni hmanung bik ni ah òhen ding a si lai a ti.

Hmun pakhat i Bawipa nih bia a ka ruahmi ahcun Khrihfabu cu i mak le i òhitum òhan ruangah òhen a si lai a ti. (Mahhi cu atu lio zongah a cang cuahmahmi a si ko). Cu bantukin a thianglomi tuah a duhmi hna cu orhlei a luangmi tiva ah khan chiah an si lai i, an muihmel a nak chin lengmang lai, cuticun an òumchuk chin lengmang lai i hi hmanung bik ni ah hin hngalh khawh an si te lai.

Hika Baibal cacang i òihzah upatnak a langmi hi mithiangmi hna hi Baibal cang nih a chimmi hna kha an si. Dinlonak le fihnunga simi lam in a kalmi hna cu, cu lam ah cun an um peng ko lai. Dinak lam in kal a um tii lai lo. A dingmi hna cu an ding chin lengmang ve lai i dinnak lam ah an um peng ve lai. Ezekiel 36:27 ah Bawipa nih bia a kam cang caah Bawipa nih Amah lam kha a zulhter hna lai. "Ka thlarau cu nan chungah ka khumh lai i ka nawlbia he aa tlak in kan umter hna lai i ka phunglam zulh in nan nung lai."

Dinnak in luan aa thimmi hna kha cu, an thiannak caah veel chapchih òhan an si lai. A dingmi pa le a thiangmi pa he an i dannak a um. Hlan i kan pa 'Lot' hi zohchunh awk tlakmi a si. (2 Peter 2:7–8) kha zoh. Amah zong a thiang peng kho ve loh, zeicahtiah a duhmi kha hi vawlei pumsaduhnak nih a uk

i dawhcahlo in khua a sa. Daniel hi zohchunh awktlak mithiang mi a si, Bawipa kha tlamtingte in a zulh khawhnak dingah hi vawlei pumsaduhnak vialte kha a hlawt dih. Amah hi i zohchunh cio hna u sih. Hi Baibal cang hi a dang Baibal cacang hna nih an vun zulh ve i cu hna nih cun hi biacahmi hi tuah dingah a kan fial peng.

Biathlam 22:12 *“Jesuh nih cun,” Ngai hmanh, ka ra zau lai. Mi kip an rianuan ning cio in pek awkah ka laksawng cu ka rak i put lai.*” Kan rianuan ning cio bantu kin laksawng kan hmuhnak kongah ralrinnak pek cangmi kan si kha theih peng a herh. Biathlam 20:13 kha vun zoh òhan hna u sih. Zeicahtiah mi vialte nih an òuaning cio in laksawng an hmuh lai.

Paul zong nih 1Timote 5:24–25 in theih termi a vun kan ngeih. “Mi cheu cu an sualnak kha fiangte in a lang ko i an sualnak cu anmah hlan ah biaceihnak kha a phan ko. Sihmanhsehlaw a cheu cu an sualnak kha a hnu lawngah a lang. Cu bantu kin thil òha tuahmi hi fiangte in a lang ve ko i a lang kho rih lomi zong thuh khawh an si lo.” (NKJV). Bawipa hrimhrim nih Marka 4:22 ah hi bantu kin a chim ve. “A ken i thuh a si mi vialte kha a langhnak hmun ah chuahpi an si dih lai, a chin khuh a simi thil vialte kha hun an si dih lai.”

Biathlam 22:13 *“Kei cu Alfa le Omega kha ka si, hmasa bik le hmanung bik hram thawknak le donghnak ka si.”* Bawipa nih Alfa le Omega a sinak kha a kan theiher òhan i a thawktu lawng si loin a tinhmi a rian vialte a limtu zong a si. Biathlam cauk nih hin Pathian nih vawlei sem hlanpi i a rian a rak lim cangnak kong kha a phuan. Kanmah ca zongah Paul nih Filipi 1:6 ah a phuanmi ah lunghmuihnak kan ngei. “Cucaah cun, nan chungah hi rian òha a thawktu Pathian nih, Khrih Jesuh ni

ah hi rian cu a lim tiangin, a òuan zungzal lai.”

Tlangcung Cawnpiaknak Pasarihnak

Biathlam 22:14 *“An puan kha thiangte in a su i nunnak thingkung theitlai ei khawhnak nawl le khuapi kutka chung luhnak nawl a ngeimi cu lunglawmmi an si.”* Tlangcung cawnpiaknak pasarihnak nih a chimmi ah Bawipa nih Amah nawlbia a zulmi hna cu mithluachuak an si a ti. Cang hnihnak ah a chim cang bantukin, a nawlbia kan zulh a si ahcun nunnak thingthei ei khawhnak nawl kan ngei lai.

Biathlam 22:15 *“Sihmanhselaw uico bantuk a simi hna le eih thiammi hna le horduh cuaimi hna le lainawngmi hna le siasal biami hna le bia in siseh tuahnak in siseh lih a chimmi hna kha cu, khuapi lengah cun anum lai.”* A biapi ngaimi an chim rihmi ah, a nawlbia kha a ngai i, amah duhnak kha a tuahmi hna cu khuapi kut ka chung luhnak nawl kha an hmuh lai. Aa ralchanmi ah, Amah nawlbia a ngailomi hna tu kha cu zungzal taklawng in an um lai, i (2Korin 5:3 ah aa òial bang in) mah kutka pahleihnih chung i luhnak nawl kha an ngei lai loh.

Pathian pennak leeng i a um dingmi hna cu:

1. Pa le pa, nu le nu, sualnak a tuahmi hna - uico cu pa ca ah hlawhhlang a si.
2. Doiheih thiammi hna - chiatnak phun zakip a tuah i khuachia thlarau he a tlawngòì mi hna.
3. Hlawhhlang (aa zuarmi hna) - nu le pa sualnak tuah ruang i a thurhnawmmi hna.
4. Lainawngmi hna - Mi dang nunnak lakpiak a hmangmi hna.
5. Siasal a biami hna - milem a biami hna.
6. Lih chimmi hna - thinlungin biataknak a ngei lomi hna:

lih an chim lawng si loin, lih chim kha an duh hrimhrim.
Biathlam 22:16 *"Keimah, Jesuh nih, Khrihfabu chung i a ummi nannah sinah hi bia cu thanh awkah ka vancungmi kha ka run thlah. Kei cu David tefa kha ka si, kei cu deirel arfi ceu cu ka si," a ti.*" Bawipa hrimhrim nih tirh fialtu Johan kong a chimmi ah, hi thil hna hi Khrihfabu kip sin thanh awkah, a vancungmi kha a vun thlah. Cu a si caah hmailei a cang taktak hnga dingmi Khrihfabu vialte caah a biapi taktakmi Biathlam cauk i a ummi kha kan chan ah hin cawnpiak a herh zeicah kan ti ahcun a ratnak caan cu a nai chin lengmang. A voi hnihnak a rat lainak kong an kan cawnpiak tikah hin ruah channak le thiannak kan ngeihmi ah khan kan òhang deuh i biatak a pommi hna kan caah cun ralrinnak a kan pek, a velngeihnak thawngin, monu he khan sawiseinak zehmanh um loin kan um òi lai.

I cinken awk a tlak ngaimi ah, Bawipa nih amah cu David hrinsor a hrampi kha ka si a ti. Hi ruangah, Judah bawi òhutdan cungah òhutnak le Israel siangpahrang taktak sinak nawl kha, Messiah a sinak khan a fehter. Jesuh Khrih a ceumi deirel arfi, khua a dei tertu ding cu a si.

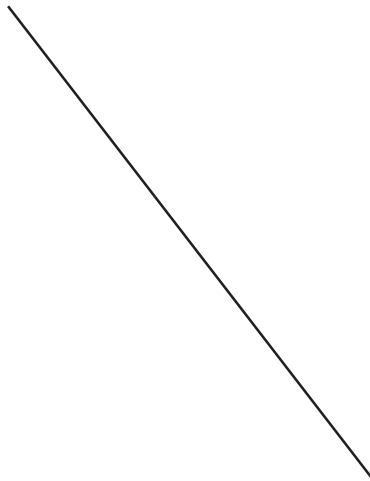
Biathlam 22:17 *"Thlarau le va ngei laimi ngaknu nih khan, "Ra u," an ti. Hi bia a theimi paoh nih khan, "Ra u," ti ve hna seh. Ti a halmi paoh cu, ra u; nunnak ti hi man lo in i lak u, a duhmi paoh nih i lak u. thlarau le monu nih khan ra u," an ti.*" Lamkaltu hna nih an rak chim cang bantukin, 'mo nu cu Thiang Thlarau he khan a umòi cang, cuka ah cun a zultu hna zong nih hi tinan chim khawh (Lamkaltu 15:28) "Hi a herhmi nawlbia hlei in a dang zehmanh nan cung i khin lo ding kha Thiang Thlarau le kannih hnatlaknak a si." Thiang Thlarau he naihnam te um dingkha hngalh kan herh ko.

“An chim mi kha nan theih ahcun ra u.” A thei taktak mi hna nih, biacahmi cu i lak ulaw hi thluachuahnak bia cu mi dang sinah thanh hna u. “Ti a halmi paoh cu ra u law ti cu zalongte in ding tuah u.” Hi sawmnak cu Bawipa Jesuh hrimhrim nih Johan 7:37 i a rak chimmi he aa lo ngai i hmanung bik biakinn chung rawldanghnak puai ca kha a si. “Ti a halmi cu, ka sinah ratter u law ding ko seh. Cun Bawipa Jesuh nih biatakte in ralrinnak a pekmi a um.

Biathlam 22:18–19 *“keimah Johan nih hi cauk chung i a òialmi profet bia a theimi paoh kha ralrinnak kan pek hna: hi bia ah ahohmanh nih bia dang a chap ahcun hi cauk chungah a òialmi hremnak kha a dantatnak ah Pathian nih a chap lai. Cun hi cauk chung i a òialmi profet bia kha a zehmanh a hlawtmi cu, hi cauk chungah a òialmi thingkung theitlai a co hnga ding le khua thiang chung i um venak a co hnga ding cu Pathian nih a lakpiak lai.”* Hi cauk he aa ralkahmi bia kha i cinken tuah. Biathlam 1:3 “Hi cauk a relmi le hi profet bia a ngai i hi cauk chung i a òialmi a zulmi cu lunglawmmi an si. Zeicahtiah hi thil vialte a tlin lai caan cu a nai te cang.” Hi cauk chung i a òialmi a chap chinmi hna le a lami hna cungah chiatnak um ko seh. Hi chung i a òial mi ah Bawipa hrimhrim kha a tel caah hi nak i a biapi mi le a sunglawimi hi cu an umti hnga hme maw?

Biathlam 22:20 *“Hi bia vialte hi a hman dih tiah tehte a khangtu nih, “Cu bantuk cun a si hrimhrim lai. Tuan ah ka ra zau lai,” a ti. Cu bantuk cun si ko seh. Bawpa Jesuh, ra ko cang! Hi thil vialte hna Bawipa hrimhrim nih a phuanmi he, kan ca òialmi cu kan donghter cang.*

Biathlam 22:21 *"Nan dihlak cungah Bawipa Jesuh vel cu um ko seh. Hi cauk a hmumi vialte cungah Lamkaltu nih upatnak le thlauchuahnak a pek hna. Bawipa hrimhrim nih hi cauk chung i a ummi òha chin bia vialte hna kan ruah peng khawhnak dingah hung kan zaangfah cio ko seh. "Amen" in um zungzal ko seh.*

A DONGHNAK BIACAHMI

Cauk vialte lakah a òha bikmi a tawinak in a donghnak ah van zoh ta u sih law, hi Biathlam cauik chung i òialmi hna hi a biapimi thil cangmi lawngte an si. Biaceihnak hi a changchang in phun thum an um i cu hna cu cakhenh pasarih muko pasarih nih a hun zulh mi, hmanung bik harnak pasarih a siloah Amah thinhunnak hrai hna nih a sang bik ah an vun canter mi kha a si.

Artlang in le a changchang in a kalòimi hna cu tehte pahnih kha an si. Khrih ralchanhtu nih tlingte in a langhnak; Tuufa nupi òhitnak zanriah; Bawipa nih Satan, Khrih ralchanhtu le nal profet hna tei awkah Armageddon raldohnak i a sunparnak he a langh tikah.

Mah hnuah hin vawlei cungah Khrih i kum thong khat pennak kha a tlung lai i, van thar le vawlei thar hna nih khan an vun zulh lai. Hi ca na rel mi hi nangmah caah thluachuahnak a si lai i caan donghnak i thil a cang dingmi fiang chin in theihnak an bawmh lai tiah kan zumh i thla kan in campiak. Bawipa nih rum ngai in thluachuahnak in pe ko seh.

CHAPMI

MYSTERY BABYLON (ROM) LE AN SAK ÒHANMI BABYLON KHUALIPI

A chaptu Brian D. Alarid

Hlanlio Babylon Khualipi Kha Hmanung Bik Ni Ah An Remhòhan Lainak

1. Jeremiah nih 51:8 nak ah a rak chim cang bantukin hlanlio Babylon khualipi cu a rawk bal lai loh. Jeremiah 51:8 “Chik khat ah Babylon cu a tlu i a kuai ko: Amah cu òah tuah u! A hma caah khan si va la tuah u, a hei dam phum ko hnga dah kaw.” Isaiah 13:19 nih hin a hnu bik Babylon rawhnak cu a hnu bik Sodom le Gomorrah rawhnak he khan a tahchunh. “Babylon ram hi ram vialte lakah ram dawh bik a si, a chung i a ummi a mi hna nih an i chor ngaingai mi a si. Sihmanhsehlaw Bawipa nih Sodom le Gomorrah ka rak hrawh bantuk khan kan hrawh ve lai.” (Isaiah 13:19) a ti.

Babylon khua cu 539 B.C ah Cyrus Siangpahrang kut tangah, Darius le a ralkap hna he i tuk loin an rak sung. Belshazzar siangpahrang le Babylon ralkap hna cu zu an ri i anmah duh sahlam in an um caah, ruah lopi in an khua dihlak in lak a rak si. 539 B.C lioah khan Babylon khua cu ‘Medes’ mi le ‘Persia’ mi hna nih ni khat chungah an rak lak i sal ah an rak tlaih

dih hna nain, a khua dihlak cu an rak hrawk lo. Babylon khua rawhnak cu hnu deuhpi ah cun a phan ti loh. An rak hrawh lio zongah hin a changchang in kum fate in hrawh a si ko nain caan tlawmpal te chung lawng a si tawn. Babylon khualipi cu duhsahte in a rak uai cang.

2. Babylon sining Jeremaih nih, Jeremiah a ngan 51 i a rak chimmi cu Johan nih Biathlam a ngan 18 i a chimmi he hin an i lo ngai te.

3. Babylon cu Bawipa ni ah a rawk tiah an rak chim, a caan cu Baibal cahlan chan lioah khan a si i harnak le hmanung bik biaceihnak kha a sawh. Isaiah 13:6 nih hitin a chim. Nganfak in ai tuah u! Bawipa ni cu a nai cang. Liannan Bik nih rawhnak a tlunter lai ni cu a nai cang.

4. Isaiah a ngan 14 nih a chim bantukin, Babylon a rawk hnuah cun Israel mi hna cu Pathian dinhnak ah an lut cang lai. Mahhi cu a cang rih lomi a sinain, hmailei ahcun a cang hnga dingmi thil pipa òhiamòhiam kha a si.

5. Hlanlio thil kawl a thiammi hna nih, an kawl i an hmuhmi ah, hlan lio Babylon tlakrawh le lung hna cu inn saknak ah hman òhan khawh an si an ti. Jeremiah 51:26 he in cun a kalhmi a si. "Na lung cu pakhat hmanh inn kil lung caah hman a si lai lo i pakhat hmanh inn hram caah hman a si lai lo. Nangmah cu zungzal in òiao takmi hmun na si lai. Ephah i minu pakhat nih Zakariah 5:5–11 i hmuhnak a ngeihmi ah, òhatlonak a chuah òhan lainak le Babylon i thil cawk thil zuar òhannak kong kha a si.

6. Zekhariah 5:5–11 "Bia a ka ruahtu vancungmi cu a hung

chuak i a ka thawh i, "A hung chuakmi thil kha hei zoh hmanh," tiah a ti. Zeidah a si? tiah ka hal i, "Pung nganpi, a hung chuak lio cuahmahmi a si," a ti. Cun aa thawhòhan i, "Ram chung dihlak ah hin an sualnak a ngan tuk hringhran," a ti. Khi tikah suan tlap a bialmi kha a hun kau i pung chungah cun mi nu pakhat kha a òhu ko. "Cun aa thawh i, Mahhi hi òhatlonak a si," tiah a ti i minu cu pung chungah khan a vun namchih i suantlap cu a kaa ah khan a chinh. Cun khua ka hei zoh òhan i nu pahnih an rak chuak i khulrangin an zuan kha ka hmuh, vaca bantukin thla an ngei i pung kha van le vawlei karah an zuanpi, Bia a ka ruahtu vanmi kha, khuazei ahdah pung cu an kalpi lai, tiah ka hal i, "Shinar ram ah a caah inn pakhat sak an i tim i cu inn cu lim a si tikah a chung i hmun an serpiak mi ahcun pung cu chiah a si te lai," tiah a ka leh. Mahhi cu Babylon khua a rawh hnu kum hleikua hnuah chim a si. Babylon cu 539 B.C ah 'Medes' mi hna le 'Persia' mi hna kut chungah a rawk i, mah he aa pehtlai mi chim chung bia Zachariah nih 520 B.C, Darius siangpahrang nih a kum hnihnak a rak uk lio i a rak chim chungmi kha a si.

7. Biathlam a ngan 18 i Babylon a rawhnak kong a chimmi kha cu a fanghlang in lak i theih bikmi a si ko.

BIATHLAM A NGAN 17 LE 18 CHUNG I BABYLON PAHNIH

Biathlam a ngan 17 nak nih Rom le a biakning a hman lonak kha a sawh —R.C Khrihfabu ti an si. Kum zabu tampi lioah 'Mystery Babylon' cu a rak ummi a si cang. "Rom" tinak a si ko. Hi thil cu Khrihfa phung remhsiamnak a rak tuahtu hna JeRom le Augustine te hna le a dang hlan deuh pi i Protestant Baibal sayate pawl hna i an hmuhmi kha a rak si. Biathlam a

ngan 17 ah cun Babylon khua cu "Mystery Babylon" ti a si ko i "minu pakhat sahrang cung i a òhumi bantuk kha a si ko." Biathlam a ngan 17:18 nih hi tin a chim, "Minu na hmuhmi cu khi khualipi khi a si i amah nih vawlei cung siangpahrang vialte hna cu a uk hna. Johan chan lio i uktu a rak simi khua cu Rom hi a si. A fiang ngaimi a si ko.

Biathlam 18:1 i a dang vancungmi pakhat a ratnak Johan nih biathlam i a hmuhmi belte cu a dang ngai òhan. A hramthawkte in dal timi kha cu a um lo nain, mah nih hin hmuhmi thar le, a dang vancungmi le a dang Biathlam aa dangmi khualipi, Biathlam dal 17 nak i an chimmi bantuk a si lomi kha an si. Atu ah cun hi khualipi cu Mystery Babylon a siloah thlarau Babylon tiah an ti ti lo i "A liannganmi Babylon" an ti cang. Biathlam 18:21 kha zoh. Khualipi timi bia hi Biathlam dal 18 nak cang nga chungah voi sarìh aa hmang i cucu Babylon khualipi langhternak kha a si ko. Biaknak ningcang fianter chimmi kha cu a si loh. Biathlam dal 17 nak ah khan cun khualipi timi cu voi khat lawng aa hmang i cucu Mystery Babylon __ R.C Khrihfabu ti kha a si ko. Biathlam 17:18 nak kha zoh __ mahhi cu a sining langhternak kha a si.

Baibal cahlan i chimchungmi bia hi tampi a tlingmi a um ko nain, kokek in a cangmi hna zong tampi an um ve. Baibal sayate tampi hna zong nih hin Baibal a hrampi kha an theih tawn lo caah a leh ning tampi an i palh ve. Kokek sining in Baibal lehmi cu thlarau duhnak he aa ralchanhmi a si.

Ezekiel nih a rak phuan cangmi biakinn kong kha kan ruah tikah, zohchun awakah, mahhi cu a biapi mi a si. (chs 40–48). Khrihfabu cu Pathian biakinn a si kha a fian ko lioah, profet chim chungmi Bawipa a rat òhannak kong zong a hung tling

ve lai. Hmanung bik ni ah Elijah cu a hung kir òhan lai lo, zeicahtiah tipil petu Johan in a rak lang cang. (Matthai 11:14; 17:10–13) kha zoh. Cu a si caah, Baibal kan leh tikah hin, palhnak cu kan hrial awk a si i, thlarau lei in chim chungmi bia a tlin chawh nakhnga zulh dingmi phung kha kan zulh lai, a bia fang hrimhrim in a tling lai.

Hi biatak kan timi cu Babylon he aa pehtlai mi chim chung bia kha a si. Baibal cahlan chungah Babylon kongan rak chimchungmi a tling bal lai lo mi tampi a um. Thlarau lei Babylon (Rom) ah hin a tling cangmi tampi kan hmu ko cang hna, a dang hna zong hi an tling ve òhiamòhiam te ko hna lai. Biathlam a ngan 18 nih babylon khualipi kha a sawh i, hi khualipi cu hmanung bik ni ah sak òhan a si lai, cu hnuah a biaceih a si lai i, cu tikah Babylon rawhnak chim chungmi bia vialte kha a tling te lai.

Jeremiah 50–51 le Biathlam 18 hna ah hin an i lawhnak tampi a um. Tampi in kan vun tahchunh hna lai. Jeremiah dal 50–51 nak nih, Babylon khualipi Euphrates tiva kam i a um mi a sining kha a chim. Cu a si caah tahchunhnak tampi kan zoh tikah Biathlam Dal 18 nih cun Babylon khualipi kha a sawh, Rom kha a sawh loh. Biathlam dal 18 nak i Baibal cacang hna ah hin, a cheu a cang hna nih cun Rom kha a hman lai. Cu a si caah Baibal nih hin sawhmi le tlinter mipun hnih

lengmang a ngeih khawh.

JEREMIAH 50–51 LE BIATHLAM 18 TAHCHUNHNAK

Jeremiah i Babylon 50–51

1. B A B Y L O N KHUAPI CU MEI IN AN KHANGH LAI

ngaingaimi cu vawlei ah chimh a si lai. A sangmi a kutka hna

cu mei in khangh an si lai.

Biathlam 18:8 “Amah cu mei
in khangh a si lai” a ti.

Biathlam i Babylon 18

Jeremiah 51:58 “Babylon
kulhnak vampang a chah

2. C H A W L E H C H A W H R A W L N A K PHUNGHRAWH A SI

Jeremiah 50:37 A chawhlawn
cungah a thlai ko, ramh an
si dih lai;

Biathlam 18:11 “Vawlei
cung chawlet pawl zong
amah a rawk ruangah cun an
òap i an ngaih a chia.
Zeicahtiah an thilri kha
ahohmanh nih an ca ti hna
lo.”

Biathlam 18:15 "Cun khuapi chung i chaw a rak dawr tawnmi, mirum hna nih khan, a temhinnak cu an òih caah a

lang hlatpi in a conh in an conh lai. an òap an ai lai i,"

3

PHUHLAMNAK

Jeremiah 50:15 "Amah cungah cun phuhlammak tuah ve u, Amah nih a rak

tuah bang khan a cungah tuah ve u."

Biathlam 18:6 "Amah nih a rak in tuah hna bantukte khan amah cu tuah òhan ve u; a let hnih in cham u. Nanmah din

awkah a rak tuahmi a let hnih òhawng khan, Amah din awk cu a hrai chungah khan serpiak u."

ÒHAWNGMI A SI

Jeremiah 50:34 "Sihmanh-sehlaw bawmtu òhawng an

4. AMAH BIA A CEIHTU DING BAWIPA CU A

ngei, a min cu Ralkap bu Bawipa a si: Amah hrimhrim nih an bia cu a chimpiak hna lai, Babylon le a mi hna cungah cun

harnak le hnahnawhnak a tlunter lai."

Biathlam 18:8 "Amah bia a ceihtu Bawipa Pathian cu a òhawngmi a si."

5. VAWLEI CUNG I AN THAH MI HNA CU AMAH CHUNGAH AN UM

Jeremiah 51:49 "Israel mi hna an thahmi hna ruangah khan Babylon cu a tluk hrimhrim awk a si, vawlei cungmi hna thah a

Biathlam 18:24 "Profet hna le Pathian mi hna kha a chungah an thisen an chuah hna caah Babylon cu dantat a si cang, a

simi vialte hna kha Babylon ruang i an rak thih bantuk khan.

si, vawlei cungah thah a simi vialte hna an thisen cu amah chungah cun hmuh an si

dih."

6. A

RAWHRALNAK KHA MIÒHALO MI HNA NIH AN ÒAH LAI

Jeremiah 51:41 "Babylon

vawlei cung dihlak in an hlorhmi cu tlaih a si cang; Babylon cu miphun hna lakah tuksapur ah a cang cang!

Biathlam 18:9 "A sualnak le a hornak chungah aa bual vemi vawlei cung siangpahrang hna nih khan a kanghnak mei khu cu an hmuh tikah khuapi cu an òah lai."

A KARLAK I TAHCHUNHNAK:

MYSTERY BABYLON (CH. 17)

LE

A LIANNGANMI BABYLON KHUALIPI (CH. 18)

Mystery Babylon (Biat. 17)

Babylon kua lianggan (Biat. 18)

A CUNGTLANGPI

* A liangganmi hlawhlang nu

* Minu

* Mystery Babylon (Rom)

* Hlawhlangnu hna i an nu le vawlei cung i thurhnomhnak:

* Mystery Babylon (Rom) nih a sawhmi cu (1) Khrihfabu pakhat, hawi hlei in thil a ti khomi nu (cf. 12:1); le (2) siasal a biami hna biaknak phung. (siasal a biami hna i an nu le vawlei cung (siasal))

* Biathlam dal 18 nak Babylon he aa pehtlai mi ah, khuapi kha a sawh — an sak òhan mi Babylon khuapi — biaknak lei i

* A liangnmi Babylon (cf. 16:19)

* kua liangganmi Babylon

tuahmi a si lo.

ZOHCHUN DINGMI HNA

* Biathlam 17; 19:1-3

* Biathlam 18; 14:8; 16:19

AA LAWNAK

A. AN PAHNIH IN AA LOMI THUAM IN AN I THUAM

Biathlam 17:4

Biathlam 18:16

1. Sendum
2. A senmi muisam
3. Sui (a nuisam)
4. Lung man sung
5. Pale lungvar
5. Pale lungvar

* *Lahmang òhia in an tahmi puan*

1. Sendum
2. A senmi
3. Sui (a muisam)
4. Lung man sung

CHUAHTER

Biathlam 17:2 "Vawlei cung siangpahrang hna nih hlawhlang nu mi lianngan nu he cun sualnak an tuahi a

B. A DANG NU LE PA SUALNAK KHA AN PAHNIH IN AN

sualnak zu an dinnak cun vawlei cungmi cu an ri dih," a ti.

Biathlam 18:3 "Vawlei cung siangpahrang hna nih amah he

cun nu le pa sualnak an tuah."

THISEN IN AN KHAT

Biathlam 17:6 "Cun cu nu cu, Pathian mi thisen le Jesuh cungah zumh awk tlak in an um ruang ah thahmi hna thisen a si. vawlei cungah thah a simi vialte hna an thisen cu amah chungah cun hmuh an si dih."

C. AN PAHNIH IN MITHIANG MI HNA KHA AN THAH HNA I

Biathlam 18:24 "Profet hna le Pathian mi hna kha a chungah an thisen an chuah hna caah Babylon cu dantat a si cang; a rit kha ka hmuh. Amah ka hmuh tikah ka khuaruah a har tuk hringhran."

D. AN PAHNIH IN MEI IN AN KHANGH HNA LAI

Biathlam 17:16 "[Ki pahra hna nih] mei in an khangh lai."

Biathlam 18:8 "Amah cu mei in khangh a si lai," a ti.

E. AN PAHNIH IN KINGDUP IN AN TUAH

HNA LAI

*Biathlam 17:16 [ki pahra] han nih kingdup in an chiah lai.
Biathlam 18:19 "A poi tuk, a poi tuk, khi khualipi cu .... suimilam pakhat chungah a kingdup ko."*

A DANNAK

1. Mystery Babylon kan timi cu hlawhlangnu a si. Biathlam 17:1, 15, 16: 19:2); Hika ah hin cun mah bia cu Babylon khualipi caah cun an hmang lo. Krik holh in 'Porne' an ti ve i a sullam cu 'hlawhlang' tinak a si ko. Biathlam 17:5 nih khan 'siasal biatu' a ti.
2. Mystery Babylon cu ti tampi cungah a ðhu. Biathlam 17:1. Bia dang in kan chim a si ahcun, hihi cu biaknak phung vawlei cung ram kip ti awk in a ummi hi a si. Biathlam dal 18 nak ah cun, a liannganmi Babylon ti cu a tel loh. A hman ko, Babylon khua nih cun ram vialte hna cungah hin thil ti khawhnak a ngei, asinain Biathlam dal 18 nak i chimmi hi cu mah bing ca lawng asi.
3. Babylon pahnih kan ti tikah hin phun dangpi in le hawi hlei min sang deuh in, cu hlan i kan rak hngalh cang bang auh a si ko.
4. Mystery Babylon cu ki pahra nih a hrawh Biathlam 17:16. Babylon khua lianngan cu Bawipa hrimhrim nih a hrawh

(Biathlam 18:8; 18:20).

5. A lianngan mi Babylon biaceihnak cu chik khat te ah sumilam pakhat chung a cang. Mahhi cu 'Mystery Babylon' tiah ti a si lo. 'Mystery Babylon' cu Rom tinak a si ko.

Mystery Babylon—Rom

Amah cu hlawhlang hna nu tiah auh a si. (Krik holh in siasal biami hna ti a si). i "Thurhnawmhna nu" ti zong a si fawn." (Krik holh in siasal biaknak ti a si.)

R.C Khrihfabu cu siasal i nu an si i siasal biatu hna ti an si ko, Mary le a dang mithiang mi hna milem in biaknak kha a pingah an kal pi.

Minu kan timi cu Mystery Babylon (R.C Khrihfabu) can ah chiahmi a si. Biathlam dal 17 nak ah Mystery Babylon cu voi sarih aa tel. Zeitindah mah minu nih hin Khrihfabu a aiawh khawh ti cu ruah awk ngai mi a si. Biathlam 12 kha zoh.

A Liannganmi Babylon—An Sak òhanmi Babylon

A cunglei a chimmi Baibal cacang hna le a tette hna ruangah hlan lio Babylon khualipi cu an sak òhan lai tiah a lang. An thawk cang. Tuanbia ah Babylon cu atu le atu an sak òhan a ti i, hmanung bik ni zongah an sak òhan lai a ti.

Nebuchadnezzar nh (Cirea 605–562 B.C) ah hlan lio Babylon khualipi cu a sak òhan i ngan deuh pi in a sak i a sang bik le aa dawh bikah a chiah. Hi lioah hin minung hi buaktlak in nuai khat tluk an um i meng riat velchum kha cu an rak khuh dih. Hnu deuh ah khan rawkral phun in a um i Alexander siangpahrang nih hlan a sining keel ah a sersiam òhan, amah cu 323 B.C ah a thi, Nebuchadnezzar nih thlanglei siangpahrang

inn a rak remh òhan lingcing liopi ah khan a rak si.

Babylon khualipi, Baghdad khua in thlanglei meng sawmnga tluk ah kumzabu hleikua lioah khan vawlei kha an rak cawh. 1899 le 1817 karlak ah kan "Berlin Museum" Berlin hlan thil chiahnak inn in le "German Orient Society" "German nichuah lei bu" timi hna nih vawlei kha an cawh i thil an langhter; 1979 thawk in, Iraq nih hlan sining kel ah khan thil tampi a chiah khawh. Lung phun tampi hna khaan langhter.

1991 kum ah khan "Gulf War" an timi "Rili Fonghlei" raltuknak ruangah Babylon remh òhannak kha an ngol, asinain khua remh òhannak ruahmi cu an ngei ko. Nihin ah, 'Alexander chan thil zohnak zungpi kha hlan a sining keel ah an chiah khawh. Mah inn pi cu pe sawmruk le pe nga a sang i, minung òhutnak òhutdan (4000) a um. Saddam Hussein nih Babylon khualipi cu hlan a sining keel ah umter aa tim. 1993 kum ah khan thil suai thiammi hna le hlasak thiam, aw dawh tum thiammi ram, ram kul nih Babylon i thil dawh ser thiamnak puai zoh ah an ra cio hna. An puai cu zarh hnih chung an tuah i zan khat chung i lampi i a tlawnglengmi hna hi sing khat lengmang an si. Hmanung bik ni ahcun, Baibal nih a chim bangin Babylon khua cu an sak òhan lai i an lim lai, Bawipa lawnglawng nih Babylon khualipi cu a hrawh òhan khawh. Kan mit hrimhrim hmaiah hin hi thil tlin hram a thawk kha kan hmuh te ko lai. A si, Pathian bia cu a hman zungzal mi asi i Baibal chim chungmi bia zong hi a tling cuahmah ko, mah nih hin a bia a zungzal kan zumh nakhnga ding caah ruahchannak a kan pek.

***